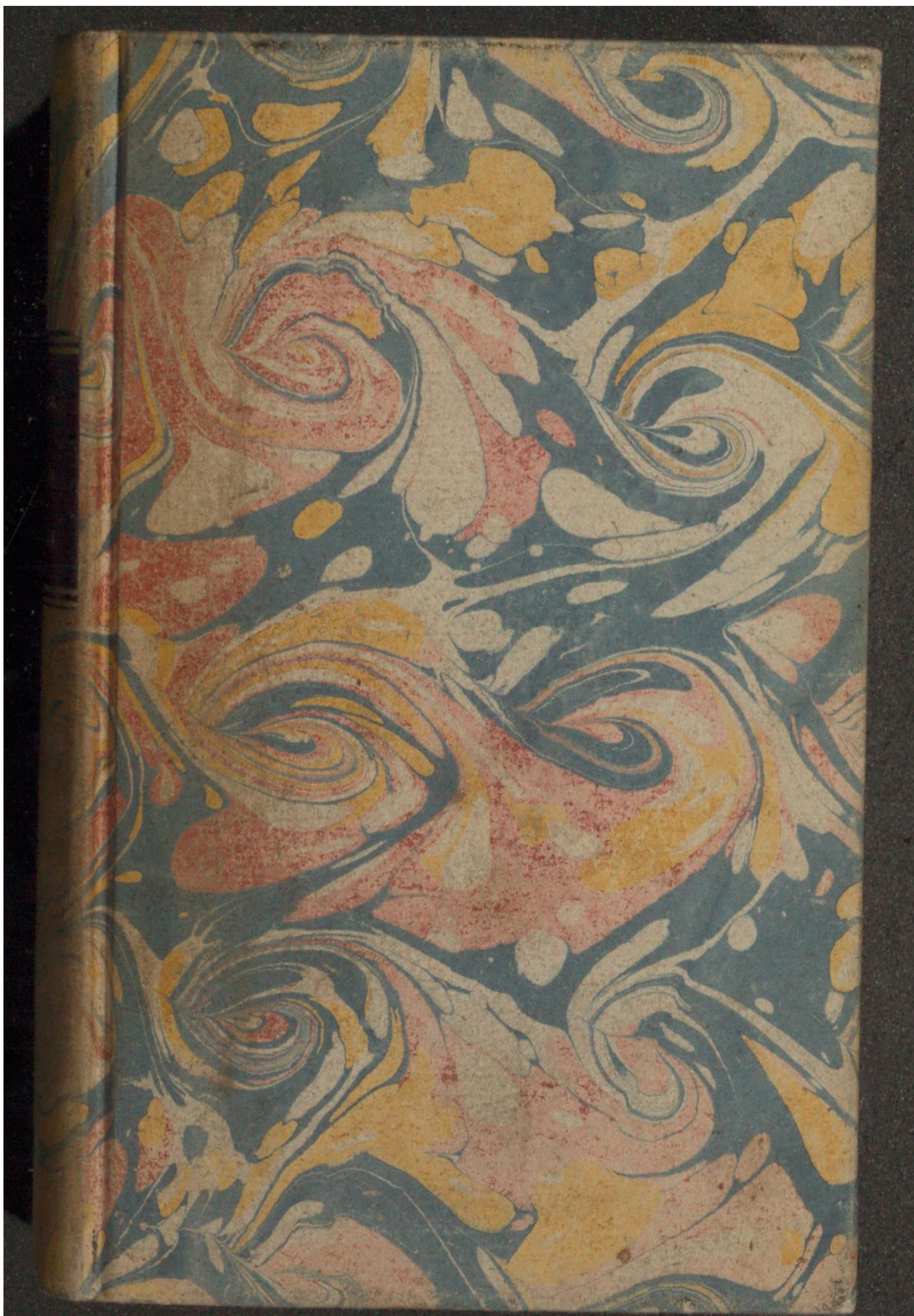
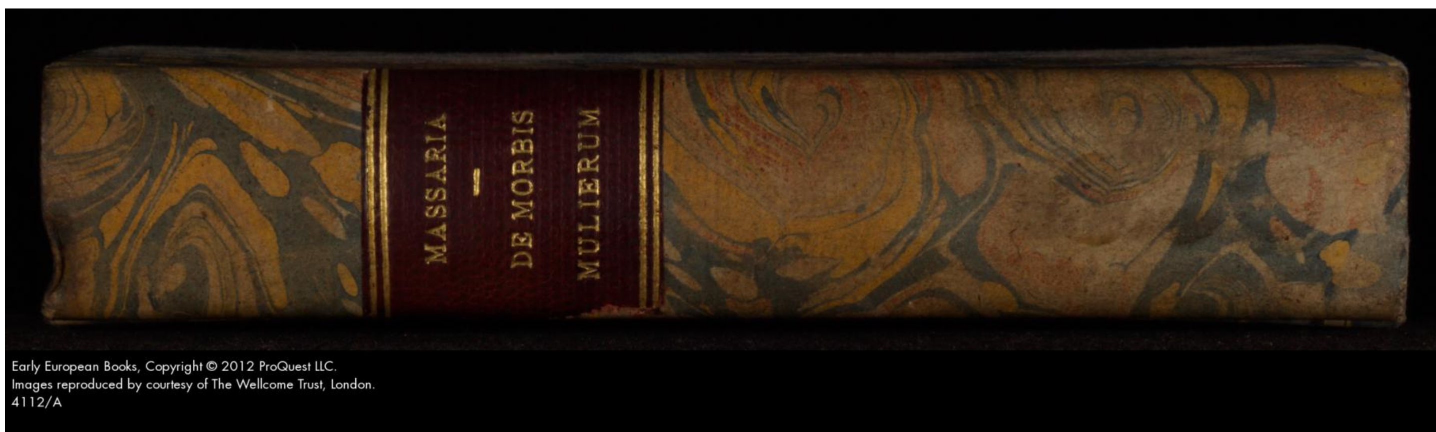
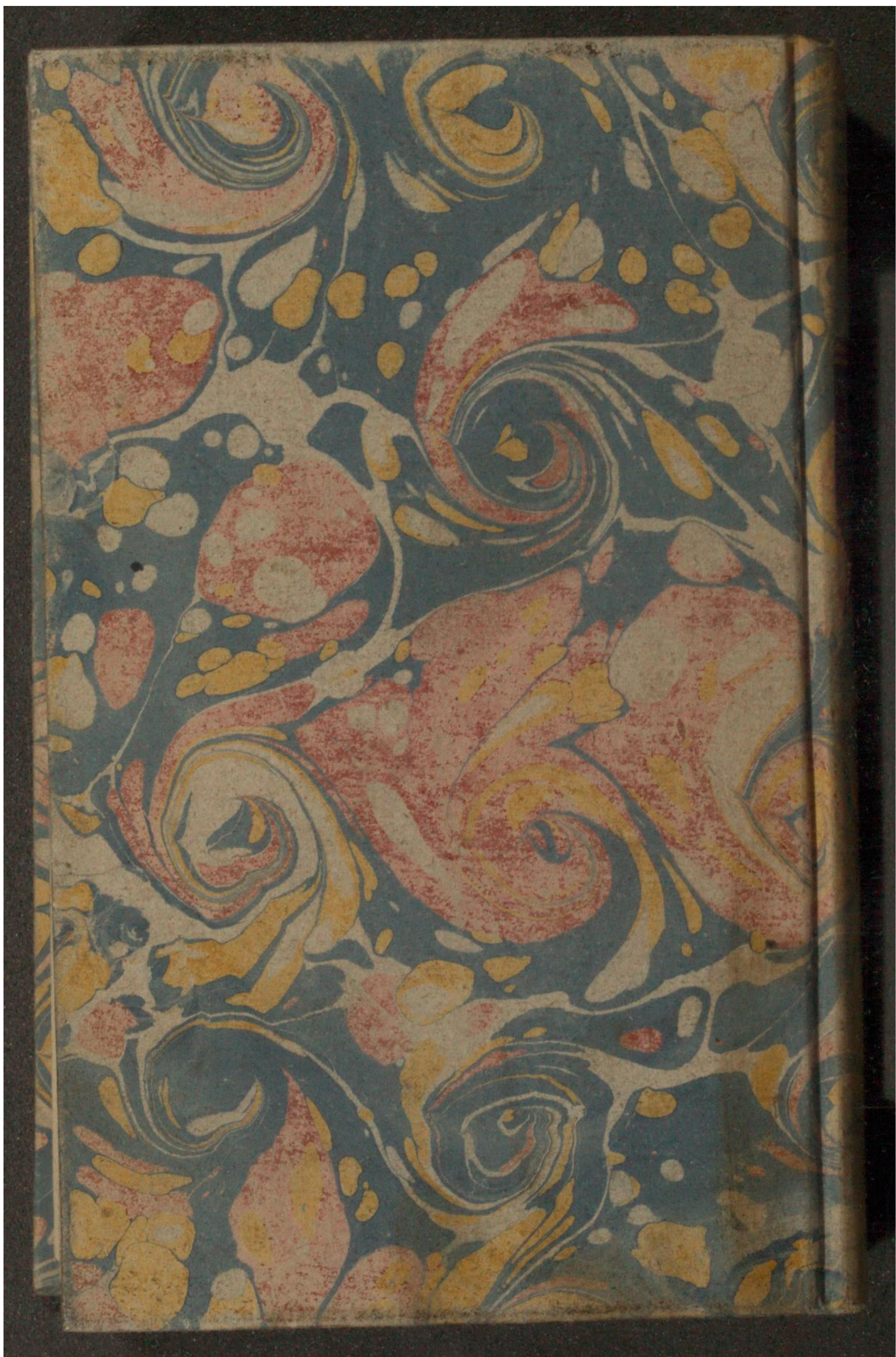

MASSARIA
DE MORBIS
MULIERUM

J. v. Mas

Alexandri Massariæ
Medic. Doct.
ET
IN CELEBERRIMO GYmnasio, quod est Patauij Antenoris Professoris clarissimi,

PRAELECTIONES
DE MORBIS MVLIERVM,
conceptus & partus:

EDITÆ.

In gratiam studiosorum Medic. vt quasi prodromum haberent omnium totius corporis humani morborum θεραπείας suo tempore edendæ.

1600.

LIPSIÆ,
Ex Typographéo Abrahami Lambergi.

CLARISS. ATQVE EXCELLENTISS. VIRO
Philosopho & Medico eximio:

DOMINO

IOHAN. BAPTISTÆ
Gemmæ Veneto, Serenissimi Regis Poloniæ, ac Suetiæ
Medico Physico.

AVREOLVM HVNC
LIBELLVM gratæ obseruantiæ causa,

HENRICVS OSTHAVSIVS
Sil. Bibliopola Lipsensis
L. M. Q.

D. D. D.

LECT. S.

Cum incidisset in manus meas exemplar manuscriptum, continens Prælectiones aliquot de morbis Mulierum, ab Alexandro Massaria Vicentino, Medico atq; Philosopho præstantissimo, linguarum & scientiarum cognitione verè illustri, in celeberrima schola Patauina Medicinæ practicæ Doctore primario, ante aliquot annos habi-

(:) 2 tas:

tas: Illudq́ nonnullis in arte medica peritis viris ostendissem: authores mihi & hortatores esse cœperunt, prelo has vt subijcerem & publici iuris facerem.

Quod consilium & iudicium ipsorum, ego qui communi vtilitati consulere, & honestum & laudabile esse semper censui, minimè improbandum duxi. Persuasum namq; habeo, lucubrationes hasce omnibus Medicinæ studiosis ætatis cuiusuis & conditionis, non vtiles modò, sed gratas insuper acceptasq́ fore, ob singularem eruditionem, peracre iudicium autho-

thoris, quod vt plurimum erra-rē neſcire, Medicus ac philoſophus quidam eximius ſcriptum reliquit. Quem præter generis nobilitatem & ingenij præcellentiam, non ſolùm Itali ſui, ſed omnes gentes & Nationes admirati ſunt & coluerunt. In Medicina ſiquidē tùm facienda, tûm docenda, cœteris adeò omnibus, multorum ſententia, mirificè antecelluit, vt nemo propius ad veterem illam & venerandam Hippocratis *&* Galeni *maieſtatem videatur accedere. Harum virtutum ſplendore, hisq; ingenij dotibus*

accensus Illustriß. Senatus Venetus, publico conductum stipendio Massariam, ut ex prima professionis Medicæ cathedra artem hanc nobilissimam profitendo doceret, non sine magno studiosorum applausu, nec minore fructu delegit, &c.

Ad libellum quidem ipsum quod attinet, & argumentum quod tractat, omnium medicorum rationalium constans est sententia, magni Hipp. *authoritate stabilita, inter omnes qui humanũ corpus affligant morbos, haud ullos magis esse frequen-*

quentes, exitu pertimeſcendos, ſymptomatum ſæuitia horrendos, curatu difficiles, ac eos qui peculiariter muliebrem ſexum inuadunt ac excruciant. In quorum numero ſunt varia in uteris tumorum & vlcerum genera, ſcyrrhi, phlegmones, cancri, & quæ in his præterea gigni conſueuerunt molæ, ichores, humiditates albæ, tum & ventus atq; aquæ ſæpenumero, vt monſtroſos partus reticeam. Eſſe autem mulieres affectus periculoſos admodum, & plærumq; acutos & graues, & qui non adeò facile â medicis agno-

ſcantur, quantumq́ muliebres morbi & viriles curatione diſcrepent, & huius generis plura, cùm apud Hipp. in libris proprijs legendo cognoſcere ampliß. Aſclepiad. familiæ addicti poßint ac debeant: expoſitioni horum immorari diutius precium operæ viſum non fuit: quin potius Candidum Lectorem oro, vt ſtudium, operamq́ meam Libelli huius editioni nauatam boni conſulat, eoq́ in rem ſuam vtatur. V.

Henricus Oſthauſen Si
Bibliopola Lipſenſis.

INDE

INDEX AVTHORVM, tùm veterum, tùm recentium Philosophorum, Medicorum & Historicorum, quorum testimonium allegatur, vel sententia improbatur.

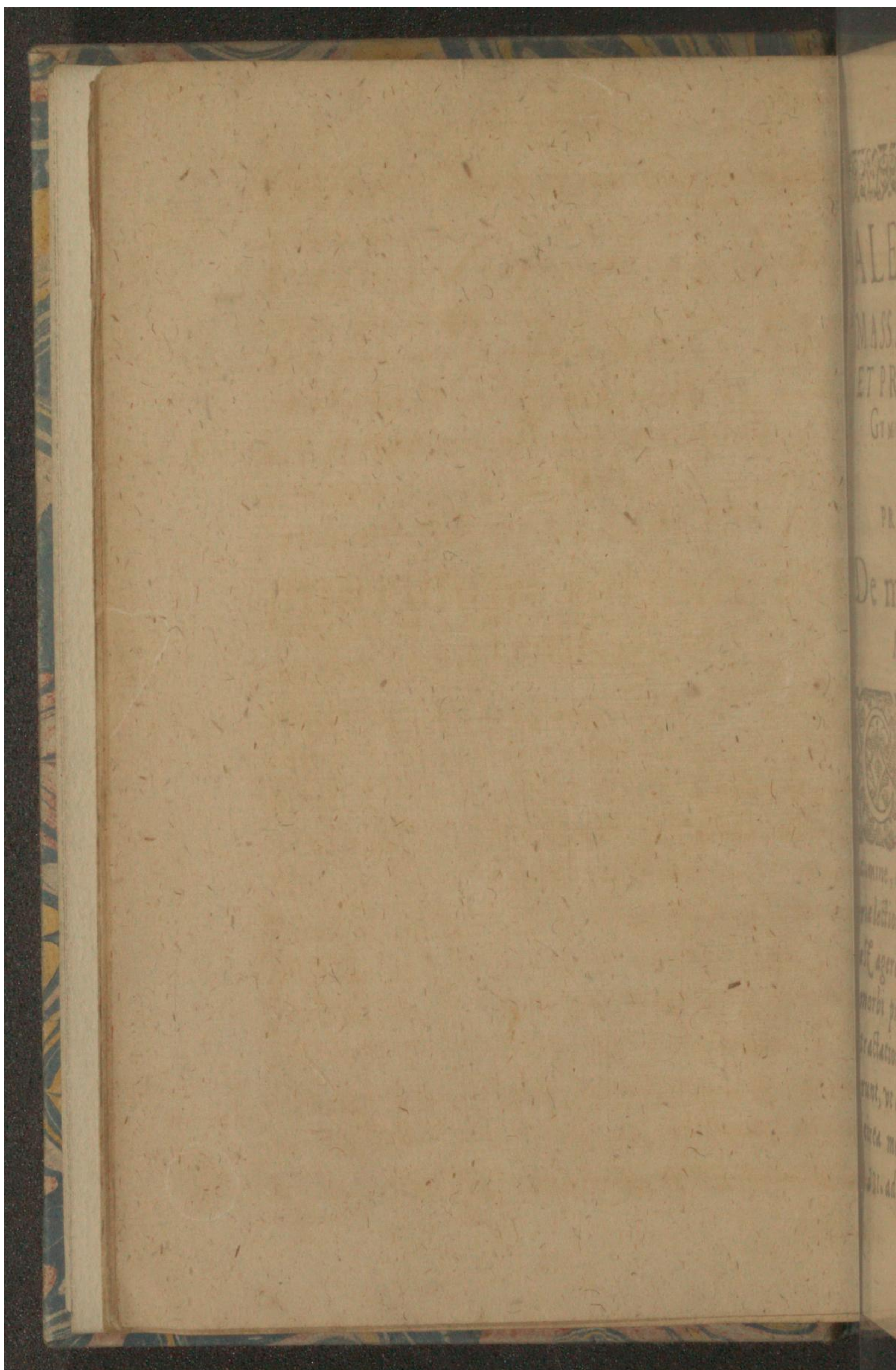
H

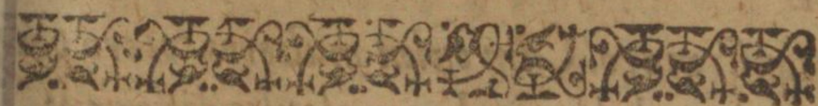
Val-

Finis authorum.

ALE-

ALEXANDRI MASSARIÆ, MED. D. ET PROFESSORIS IN GYMNASIO PATAVINO Athenoris.

PRAELECTIONES, De morbis mulierum, habitæ Anno 1591.

Vm ego maximè cupiam hoc anno absoluere omnes morbos, qui continentur in abdomine, cui longißimæ tractationi ordinariæ lectiones non sufficiunt: mihi propositum est agere de morbis mulierum, qui quidem morbi propriam quandam & peculiarem tractationem & curandi rationem requirunt, vt docet Hip. 1. De morbis mulierum, circa medium in codice Basiliensi latino: 331. ad finem, quod ratio quoque facilè potest Necessitas operis.

confirmare. Cum enim mulieres vtero potissimùm ab hominibus masculis differant, ac propterea proprijs quibusdam morbis laborent, quibus nullò modo mares homines possunt laborare, cur non liceat huiusmodi morbos muliebres appellare, ac propterea de illis propriam tractationem instituere & curationem? Quod quidem hoc loco primò notandum fuerat propter celebres quosdam viros, qui contendunt huiusmodi tractationem superuacaneam esse, cum morbi, tàm in mulieribus, quàm in viris, vna excepta sexus indicatione eadem planè methodo atq; iisdem præsidijs debeant curari, quod profectò sicuti in plærisq; morbis vtrisq; communibus verum est, ita in reliquis, qui solis mulieribus, minimè maribus contingunt, perspicuè falsum apparet. Vnde M. quoq; Hip. propria commentaria de morbis mulierum scribere non est veritus. Et apud Gal. legimus VI. Epid. sectio: II. Commento 43. Dioclem pariter scripsisse volumen de morbis mulierum. De Commentarijs autem Hip. etsi negare nolo, ea aut fortasse ab illo non

fuisse

fuiſſe caſtigata, aut temporum iniuria quibusdam locis fuiſſe vitiata: veruntamen ſi conſideremus copiam ſententiarum, ſermonis grauitatem & obſcuritatem, ac doctrinæ excellentiam, equidem cenſeo illa tanquam legitima & digna Hip. recipienda eſſe. Quanquam non ignoro doctiſsimos quosdam viros, qui de operibus Hip. iudicium fecerunt & ediderunt, aliter ſentire. Alter eſt Mercurialis, qui in cenſura operum Hip. huiusmodi morbos mulierum reponit in tertia claſſe, in qua illo auctore, ſunt reponendi omnes libri, quicunq; ab Hip. neq; editi neq; conſcripti ſunt: Sed vel à filijs vel diſcipulis compoſiti fuerunt. Alter eſt Ludouicus Lemoſius Hiſpanus qui in iudicio operum M. Hip. abſolutè pronunciat hos libros M. Hip. non eſſe: & rationem reddit: propterea quod illi nusquam à Galeno citati reperiantur, quod quidem ego miror à viro celeberrimi nominis tam temerè affirmari, cum Galen. apertiſsimè huiusmodi librorum mentionem faciat IV. aph. Comment. 36. & 45. Itaq; nos

testimonio & autoritate huius libri tanquam legitimi & diuino Hip. digni sæpius vtamur.

Difficultas. Huiusmodi tractatio de morbis mulierum est adeò difficilis, vt fortaßis in tota arte medica nulla difficilior poßit reperiri. Causæ autẽ difficultatis plures enumerantur ab Hip. in lib. de morbis mulierũ pag. 331. quarũ prima illa est, quod mulieres plærunq; ignorant se ægrotare, vnde ignaræ longius morbos ferunt, donec tempore & neceßitate edoctæ, & expertæ morborum insultus discunt tandem suo magno malo se ægrotare. Ex quo huiusmodi morbi frequenter non solùm curatu difficiles, sed etiam insanabiles fiunt. Secunda causa est apud Hip. quod mulieres etiamsi sciant se ægrotare, præ pudore & verecundia non audent sua mala medicis communicare. Cum enim inter cætera sermones & informationes ægroti maximè faciant ad cognoscendos & curandos morbos, vt colligitur ex Hip. & Galeno 1. prognost. necnon 3. Epid. vtrobiq; initio. Iam medicus eiusmodi mulierum silentio, hoc adiumento destituitur, vnde longè difficilius mor-

morborum cognitionem & curationem potest assequi. Tertiam causam adfert Hip. quod ipsi quoque medici timidè vel etiam verecundè cum mulieribus agant, neque audeant vel ipsas diligentius interrogare, vel absconditos locos attingere & tractare, sicuti alioqui perutile & per necessarium foret. De qua quidem negligentia Medici omnes ab Hip. grauiter arguuntur & reprehenduntur, quicunque minus sedulò & accuratè student morborum causas mulierum veras intelligere, sine qua intelligentia certum est illas non nisi temerè ac improbè curari posse. Sed ijs causis ab Hip. positis, licet aliam non parui momenti adiungere, quod nimirum, vel propter obstetricum ignorantiam, vel propter internas & reconditas partes, vel propter alias causas & remedia siue intra siue extra adhibita non nisi difficilè ad locos laborantes poßint penetrare. Ex quibus omnibus nulli dubium esse debet, quin tota hæc materia & cognitione & curatione multas contineat difficultates. Verum difficultas pari iucunditate & vtilitate compen- Iucunditas & vtilitas.

pensatur. Nihil enim homini iucundius contingere, quàm intelligere tot arcana & mysteria naturæ, nec quicquam vtilius medico esse potest, quàm nouisse rationem curandi morbos muliebres. Etenim cum illi sint plurimi, acutißimi, grauißimi, ac frequentißimè miseras mulieres malè afficiant, adeò vt continuas ferè illarum de vtero querelas liceat audire, certum est medicos ex huiusmodi curationibus non solùm magnam laudem & existimationem, sed etiam ingentes opes posse acquirere. Ad quem modū Gal. L. de præcognitione ad Posthumum C. 8. scribit, propter vnam curationem vxoris Boëthi vteri profluuio laborantis ab illius viro quadringentos aureos semel donatos fuisse. Cæterum quia huiusmodi tractatio foret nimis longa, cui annuum tempus non sufficeret, si vellemus persequi omnes morbos, quicunq; ad mulieres pertinent: idcirco mihi propositum est in præsentia de ijs tantum agere, qui ad conceptum & partum hominis possunt referri, quos quidem certum est cæteris omnibus esse difficiliores,

frequentiores, vtiliores, & maiori dignos notatione. De hoc argumento sicuti diximus habentur commentaria Hip. sed difficilia valdè & obscura. Galen⁹ nihil ex proposito de huiusmodi morbis tractauit, sed ex suis libris potissimum de morbis & symptomatibus, de locis affectis, nec non Comētarijs in libro Aphorismorū & Epidemiorum, De sanguinis missione multa colligi possent præcepta ac remedia. Paulus quoque lib. suo tertio habet multa. Sed isti autores qui ferè omnia ex alijs transcribunt, non sine iudicio & delectu legendi sunt. Apud Auicen. habetis Fen. 20. 21. tertij Canonis, quæ vobis aliquam lucem possunt adferre. Sed præter hos sunt alij quoque autores partim veteres partim recentiores, qui in huiusmodi argumento non sine fructu & laude versati sunt. Et inter cæteros proximo superiore tempore duo præclarissimi huius scholæ professores, Mercurialis & Bottonus, id diligentissimè præstiterunt, qui omnes scriptores in vnum volumen congesserunt hoc

Autores alij.

titulo: Gyneciorum siue de morbis mulierũ Commentaria in tres tomos digesta. Quos quidem libros vos hortor, vt studeatis & intelligatis.

Quoniam omnium primo mihi propositum est agere de conceptu hominis, ante omnia notãda est distinctio maris & fœminæ, sine quibus conceptus fieri non potest. Quod quidem vt probè à vobis intelligatur, mihi liceat hanc rem paulò altius ordiri. Itaq; sciendum est, vt docet Philosophus 2. de gen. & corrup. 59. & 60. Secundo de anima 35. secundo de gen. animal. ca. 1. nec non Gal. 16. de vsu part. c. 1. & 2. sciendum inquam est, omnia quæcunq; sunt, vel vt loquuntur Philosophi duplicia omnia esse Entia, alia ingenerabilia, incorruptibilia, æterna vt intelligentiæ, cœlum: Alia generabilia, corruptibilia, caduca, vt sunt hæc inferiora elementa & quæ ex elementis constant. Etenim quamuis elementa secundum totũ sint ingenerabilia, incorruptibilia: secundum tamen partes generantur & corrumpuntur, & in continua transmutatione versantur.

Distinctio sexus.

Causa

causa autem propter quam elemēta isthæc inferiora generabilia sint & corruptibilia non alia est, quàm materia, quæ semper appetit nouas formas, vt Philosophus docet diffusè in lib. Physico: Verùm cæteris omnibus rebus prætermißis de vno homine dicendum est, quem quidem, vt scribit Gal. 14. de vsu partium cap. 11. Si fieri potuisset, natura maximè optasset immortalem facere, sed cum id per materiam non liceat, sicuti idem Gal. declarat 1. de tuenda valetud. c. 1. Nam quod ex arterijs, venis, neruis, oßibus, carne est compositum, incorruptibile esse non potest: Natura alia ratione, quà potuit, homini ad immortalitatem viam fabricata est: quemadmodum facere solent sapientes vrbium conditores, qui non solùm id agunt, vt suæ vrbes hoc præsertim tēpore multo populo abundent, Sed etiam diligenter prouident, quomodo illæ in omne temp⁹, aut saltē diutißimè conseruentur. Itaq; ipsa natura mirabilem quandam artem inuenit, quomodo in locū mortui hominis, alius nouus homo succede-

ret, qua ratione illi semper incolumes maneant & immortales. Illa verò non est, quàm continua hominis generatio, alia. Vnde scribit Gal. 6. de vsu part. ca. 7. 14. de vsu part. initio. Naturam in constituendis partibus Animalis 3. Scopos sibi proposuisse. Primò, vt aliquæ partes forent ad vitam necessariæ, qualia sunt cerebrum, cor, epar, Nonnullæ ad commodiorem vitam, vt oculi, nares, aures: Quædam ad speciei instaurationem, vt pudenda, testes, vteri. Ex quibus puto satis constare distinctionem sexus, & vtriusq; maris & fœminæ generationẽ necessariam fuisse, vt non satis mirari poßim, quomodo nonnulli Philosophi audeant affirmare fæminas præter naturæ propositum ac veluti monstra quædam in lucem proferri: Siquidem tàm certum est, quàm quod certißimum, neq; hominem neq; reliqua perfecta animalia sine vtroq; sexu vllo modo posse generari. Ad quem modum inquit Aristoteles 1. de gen. animal. cap. 2. in reb⁹ vniuersis veteres terrã quasi fæminam matremq; constituerunt, Cælum

autem

utem & solem, & reliqua id genus nomi-
e genitoris & patris appellârunt. Ex qui-
us est Plato, qui in Timæo circa princi-
ium ex duobus elementis IGNE tanquam
VIRO, & TERRA, tanquam fœmina
mbobus parentibus, affirmat totum mun-
um constare. Quomodo autem Homo
ir & homo fœmina inter se differant, etsi
terq; de toto animali dicatur præclarè ex-
licat Philosophus loco citato proximè 1.
e gen. animal. ca. 8. Illos inter se differre
uplíciter: Facultate & nonnullis parti-
us. Mas quidem & fœmina differunt
acultate, quoniam vtriusq; facultas diuer-
a est, siquidem vir facultatem habet ge-
erandi in altero: fœmina habet faculta-
em generandi in se ipsa. Differunt autem
onnullis partibus. Cum enim ad omnem
fficij functionem instrumento opus sit, atq;
nstrumenta ad facultates debeant accom-
modari, hinc factum est, vt nonnullæ di-
uersæ partes necessariò fuerint à natura in-
stitutæ, quæ ad huiusmodi facultatem ad
coitum & procreationem pertinentes, forent
accom-

accommodatæ. *Hæc autem apud Aristot. sunt in fœmina pudendum & vterus, in viro testes & membrum virile. Cæterum Gal. huiusmodi vasorum & instrumentorum differentiam non omni ex parte videtur recipere qui scribit 14. de Vsu part. ca. 6. 2. de Sem ca. V. omnes partes, quæ sunt in viris, in mulieribus quoq; reperiri: atq; eo tantum differre inter se, quòd illæ in mulieribus sint intra absconditæ, in viris autem extra appareant. In qua quidem re explicanda eleganter & diffusè ab ipso Gal. exposita nolo tempus perdere, quoniam cuiq; liceat intelligere apud eundem autorem. Itaq; nulli dubium esse potest vel debet id, neq; solum virum, neq; solam fæminam pro generatione hominis satis esse, sed vtrumq; & vtriusq; coniunctionem forè necessariam. Quoniam verò non satis fuerit marem & fœminam fecisse atq; instrumenta vtriq; ad coniunctionem accommodata fabricasse, siquidem propter multas causas tàm mas, quàm fœmina, potuissent huiusmodi coniunctionem abhorrere, Vnde ge-*

neratio

neratio & species humana potuisset deficere: Idcirco natura sagax voluit vtrumq; & marem & fœminam decipere. Quamobrem tantam propensionem ad coitum & tantam voluptatem in coitu vtriq; inseruit, vt nullum sit periculum, cum & mares & fœminæ, & libentißimè & frequentißimè coëant. Cuiusquidem naturalis propensionis ad coitum & voluptatis, & naturales, & elegantes causæ plurimæ redduntur à Gal. 14. de vsu part. Neq; verò solùm hominibus, sed etiam cæteris animalibus natura tantam propensionem, tantã voluptatem inseruit, vt hac ratione, quod aliter facere non potuit, & hominibus & cæteris animalibus immortalitatem & æternitatem procuraret. De communi desiderio ac voluptate rei venereæ, imò verò de rabie omni ferè animalium tempore coitus videatis Philosoph. 6. de historia animal. ca. 18. qui multa præclarè de hac re scribit. Sed hoc loco licet quærere quidnam vir & fœmina, vel separatim vel coniunctim præstent in hac coniunctione: Vtrum semen viri tanquam efficiens solùm, an

an tanquam efficiens & materia ad conceptum conferat: An mulier solùm menstruum sanguinem, an præterea quoq; semen exhibeat in generatione, & alia id genus de quibus inter Aristotelem & Galenum sunt maximæ & celebres controuersiæ. Verùm tota hæc disputatio ad commodiorem locum nempe ad tractationem de conceptu mihi videtur pertinere. Itaq; ad alia progrediamur, & primò omnium de muliebribus menstruis tractationem aggrediamur, siquidem conuenit inter omnes menstrua ad conceptũ & efficiendum, & nutriendum potißimùm pertinere, ac pro varia eorum naturali vel non naturali constitutione mulieres reddi magis, vel minus sanas, magis vel minus robustas, speciatim verò magis vel minus ad conceptum atq; illius gestationem & partum disponi: De quibus Auicen. scribit ad hunc modum lib. 3. Fen. 21. Tract. 3. ca. 1. Menstrua temperata in quantitate & qualitate sua, & in tempore suo, currente secundùm consuetudinem naturalem in omni periodo sunt causa sanitatis mulieris & mundifi-

dificationis corporis eius ab omni nocumento: & quæ sequuntur.

CAPVT I.

DE MENSTRVIS.

QVid sint Menstrua, traditum est ab Aristotele 1. de gen. animal. ca. 19. qui scribit, Menstrua excrementum esse, & proportione sicut masculis semen, ita fœminis menstrua venire. Id quod ijs, quæ vtriq; similia contingunt, conatur probare. Namq; vnâ atq; eadem ætate maribus semen fieri incipit & secerni, fœminis menstrua erumpunt. Vtriq; hoc tẽpore vox mutatur. Præterea desinente ætate masculis aboletur generandi facultas, fœminis menstrua deficiunt. Sic Aristoteles probat menstrua excrementa esse, quod mulieres neq; hæmorrhoidibus, neq; fluxione anguinis è naribus neq; varicibus (venæ flatæ in crure) neq; aliquo symptomate magna ex parte laborant, quam diu illæ con- Quid sit.

gruas

Excrementum mulierum.

gruas habent menstruas purgationes: & alijs argumentis, de quibus longius agendum non est. Sed nos ad Galenum accedamus, qui rationibus petitis ex rei natura longè accuratius hanc rem explicat. Itaq; sciendum est, vt ille docet 1. de facultatibus naturalibus ca. 10. 1. de val. tuenda, ca. 3. in omni concoctione necessariò fieri aliqua excrementa. Cum enim cuiq; homini propter insitum calorem certa quædam substantiæ portio quotidiè effluat & dissoluatur, quæ alia ratione non potest reparari, quam alimentis & potionibus. hinc necessarium fuit excrementorum prouentum originem habere: siquidem quæ eduntur & bibuntur longè differunt à natura illius substantiæ, quæ effluit, vnde necessariò indigent varia ac multiplici alteratione, concoctione & transmutatione, vt tandem corpori nutriendo & substantiæ reparandæ possint assimilari. In quo quidem opere nonnulla remaneant necesse est, quæ concoctionem & assimilationem nequeunt recipere: quæ propterea excrementa vocantur:

tur: quæ quum varia ſint, non ſolum in prima, ſed etiam in ſecunda & tertia concoctionibus: Hinc factum eſt, vt non ſolùm neceſſaria inſtrumenta natura inſtituerit, quibus huiuſmodi excrementa tanquam ſuperflua & inutilia poßint expurgari, ſed illis etiã facultates quaſdã inſeruerit, vnde à nonnullis partibus ad ſe traherentur, ab aliis ad alias tranſmitterentur, & poſtremò à quibuſdam expellerentur. Ita ergò generaliter de excrementorum neceſſario ortu habendum eſt: Sub qua communi ratione certum eſt, ipſa quoq; menſtrua fore compræhendenda. Quod ſi quis quærat, cur mulieres tantùm, cæteri homines minimè eiuſmodi redundent excremento? Huic reſpondet Gal. 14. de vſu part. cap. 4. Id factum eſſe, quod mulier ſit viro frigidior, propter quam cauſam alimenta non ita probè concoqui & diſcuti poſſunt. Ex quo neceſſarium fuit, tale & tantum excrementum colligi, quod deinceps ad partes genitales, quæ, vt ſcribit Galenus 2. de Sem. c. 5. omniũ imbecillimæ ſunt, ſolet tranſmitti. Cur non viri.

Sed tamen hæc mulieris frigiditas & imperfectio, vt idem Gal. 14. de vsu part. cap. 6. maximam vtilitatem toti humano generi præstitit. Cum enim, vt supra dictum est, necesse omninò fuerit fœminam esse: credendum non est, summum omnium rerum opificem partem totius nostri generis dimidiam, ita imperfectam ac veluti mancam facturum fuisse, nisi huiusmodi imperfectionem, magna quædam vtilitas fuisset secutura. Causa verò est huiusmodi. Namque ipse fœtus materiam postulat copiosam, non modò ad primam sui constitutionem, sed etiam deinceps ad omne illius incrementum, quod quidem nutrimentum si mulier fuisset calidior, omninò defecisset, quoniam tunc & meliorem concoctionem alimenti fecisset, & maiorem geniti excrementi dißipationem molita fuisset. Itaque hæc præcipua est ratio generationis, hic præcipuus est vsus menstruorum in muliere. Quærunt nonnulli hoc loco, quamobrem solæ mulieres inter cætera animalia habeant menstruas purgationes? quod tamen problema non concedi-

Quare solius mulieris non aliorum animalium.

tur

ditur ab Aristotele, qui scribit 3. de gen. animal. cap: 1. In auibus quidem & piscibus nulla menstrua fieri, sicuti in cæteris animalibus sanguine præditis & viuiparis contingit, in quibus omnibus, ille inquit, alijs magis, alijs minus menstrua fieri solent. Vnde 6, de historia animal. 18. scribit: Mulierem maximè omniū animalium habere menstruas purgationes, deinde vaccam, asinam, equam, quod quidem an verum sit, alij viderint, qui Aristotelem vbiq; conantur defendere: tametsi idem Aristoteles hoc ipso loco illud addat, non deesse Philosophos, qui negent in ijs animalibus menses fieri, inter quos ego quoq; non inuitus patior numerari, cùm planè experientia demonstret, hanc illius sententiam falsam esse, ac nulla animalia præter mulieres menstruas habere purgationes. Sed vtcunq; sit, siue mulier sola, siue maximè omnium animalium menstruis copiosius abundet, huius rei causæ requiruntur ab Aristotele 7. de histor. animalium cap. 2. quæ duæ potissimum colligi possunt. Prima, *quod hæc materia*

excrementitia nonnullis animalibus in corporis alimentum, alijs in corticem, alijs in squamam, alijs in frequentiam venarum & pilorum, & alias huiusmodi partes conuertatur. Secunda causa est: *Quod reliqua animalia sint multò licciora, maioribus laboribus & exercitationibus dedita, & non simplice victu vtantur. Contra autem mulieres sint longè humidiores, ferè otiosæ, ac pleniore victu vti soleant. Ex quibus iure licet colligere, cætera animalia nullas, mulieres autem copiosas menstruas purgationes habere. Cæterum quoniam diximus & quasi manifestum accepimus, mulierem esse mare frigidiorem, nonnulli hanc determinationem non recipiunt, qui altera ex parte mulierem mare esse calidiorem censent: de qua controuersia Aristoteles quoq; mentionem facit secundo de partibus animal. cap. 2. qui scribit, Parmenidem voluisse mulieres esse viris calidiores. Quod idem quibusdam alijs quoq; placuit argumento copiæ sanguinis, qua menstrua fiunt. Empedoclem verò contrà censuisse mulieres*

esse

esse maribus frigidiores. Sed breuiter aduersarias rationes vnam & alteram audiamus, & quidem ex potioribꝰ. Quod mulieres sint viris calidiores, Primò est auctoritas Hip. cuius hæc sunt propria verba L. de morbis mulierum circa principium: Habet enim mulier sanguinem calidiorem, & propterea calidior est quàm vir. Deinde neminem puto esse negaturum, quin aliqua mulier manifestè sit aliquo viro calidior. Finge (quod est Galen. exemplũ 3. de causis pulsuum, de pulsu virorum & mulierũ) Hominẽ temperamẽto pituitoso, frigido & humido: finge mulierem temperamento bilioso calido & sicco: Sed præterea finge hominem viuere in vmbra & otio delitioso: Fœminã contrà incolere Ægyptum, ruri agere, multis vti laboribus, atq; demum parco victu vti: Cui dubium esse potest hanc mulierem calidiorem esse viro? Altera ex parte iam statutum est, ac reddita est ratio, quamobrem necesse fuerit mulierem esse viro frigidiorem: id quod res ipsa potest manifestè confirmare.

An mulieres frigidiores viris.

Siquidem certum est marem planè robustiores habere omnes operationes, animales naturales, vitales, quod robur non aliunde quàm ex calore potest prouenire. Quid igitur dicendum est? *Prætermißis aliorum responsionibus, quæ de hac ardua difficultate solet à multis proferri, ego sentio dupliciter posse responderi.* Primò, *fieri quidem posse, vt aliqua mulier, si respiciamus temperamentum vniuersi corporis, sit aliquo viro calidior, quod positum exemplum demonstrat: Sed si paria paribus conferantur, vir pituitosus mulieri pituitosæ, vir biliosus mulieri bilosæ, eâdem regione, eâdem victus ratione & simili, tunc perpetuò marem muliere calidiorem esse.* Secundò: *Vtcumq; concedatur aliquam mulierem aliquo viro generaliter calidiorem esse: tamen quatenus pertinet ad partes genitales, illã necessariò fuisse frigidiorem. Namq; vt supra diximus cum Galeno: Vir à muliere differt non natura, sed sola membrorum genitalium formatione, quæ in viro extra propelluntur & apparent, in*

fœmina

fœmina intra detinetur & latent, quod quidem nulla alia ratione, nisi ex virorum caliditate & mulierũ frigiditate fieri potest. Verum quid ad Hipp. respondendum est? Plærique omnes, hanc partem tanquam Hipp. non legitimam recipiunt, qui existimant eam temerè fuisse ab aliquo insertam, cum manifestum videatur continere mendacium: addo cum huiusmodi sententia ipsi Hip. manifestè repugnet, qui 6. Epid. sect. 2. circa finem clarè docet, masculos esse fœminis calidiores, cuius rei argumento est, quod illi sunt nigriores, habent venas magis extra apparentes, longè biliosiores existunt, atque in dextris vteri partibus generantur: quæ quidem omnia non nisi à caliditate fieri possent. Et Galenus commentarijs eorum locorum & alijs diffusè demonstrat. Ac profectò aliter mea sententia responderi non potest: Siquidem nullus est liber Hip. tametsi germanißimus habeatur, in quo temporum iniuria spuria quædam & falsa non irrepserint, sicut ipsis quoque aphorismis contigit: in quibus etsi li-

ber est omnium consensu germanissimus Hipp. tamen nonnulli aphorismi tanquam spurij reijciuntur à Gal. Veruntamen si quis velit veterē Hipp. scripturam tueri, illud vnum mihi occurrit, quod dici poßit, sanguinem in mulieribus calidiorem esse non proprio aut naturali calore, sed ea caliditate, quæ omnibus ferè excrementis solet perpetuo copulari. Cum enim menstrua sine vlla dubitatione inter excrementa recenseantur, certum cuiq; esse potest, illa nescio quam caliditatem præter naturam concipere, & hac ratione sanguinem mulieris sanguine virorum calidiorem esse. Sed hac de re satis, & ad menstrua reuertamur.

Quando erumpant menses primum.

Scribit Aristoteles 7. de historia animal. cap. 1. menses mulieribus magna ex parte incipere, circiter annum 14. quando mares quoq; incipiunt semen emittere. Quo quidem tempore vterq; & mas & fœmina magnis mutationibus, & partium genitalium & vocis & aliarum rerum subijciuntur.

Quando desinant.

Desinunt autem menses, vt idem scribit Philosophus 7. de historia animal. cap. 5.

vt plurimum circiter annum 40. vſq; ad 0. ac ſanè ipſa res hanc Philoſophi ſententiam de principio ac fine menſium videtur onfirmare. Etenim ſi contingat, vt nenſes incipiant ante annum 14. vt anno 9. 10. 11. quod nonnulli affirmant: Pariter ſi fiat, vt menſes vſq; ad 50. & plures nnos perſeuerent, omninò rarius eſt.

De tempore menſium non conuenit inter omnes, namq; alij vnicam diem, alij 2. alij 3. 4. & plures huic purgationi tribuunt, quod experientia confirmat eſſe verum, ac ratio confirmat, ſumma cũ ratione fieri pro varia mulierum ætate, habitu corporis, temperamento, vitæ inſtituto, regione, & cæteris, vt modò maiora, modò minora, modò longiora & breuiora menſtrua fiant. Quando & quot dies.

Hip. 1. de morbis mulierum pag. 313. ita ſtatuit: In muliere ſana moderatos menſes fluere ad 2. aut 3. dies, longius autem tempus aut breuius morboſum & ſterile eſſe. De quo tempore menſium notanda eſt ſententia Philoſophi 7. de hiſtoria animal. cap. 2. qui ſcribit: Facilius agi cum

illis mulieribus, quibus breui tempore, id est, biduo aut triduo menses profluunt, difficilius autem cum ijs, quibus longius protrahitur, siquidem mulieres hoc tempore laborant. Sed hoc loco occurrit insignis difficultas, *apud Aristotelem, qui scribit 7. de histor. animal. 2. paucis mulieribus singulis mensibus, plurimis autem intermisso vno mense, id est, tertio quoq; mense menstrua moueri. Quæ quidem sententia non solum repugnat Gal. 14. de vsu part. cap. 18. & autoribus: sed etiam sensu & experientia perspicuè falsa esse depræhenditur: cum certum sit ex mille fœminis fortè vnam aut alteram purgari tertio mense, quod ego quidem nunquam audiui. Cæteras omnes suas purgationes singulis mensibus habere. Interpretes pro Aristotete multùm laborant.* Albertus Magnus *in suis de animalibus L. 9. cap. 2. totam Aristotelis sententiam peruertit, qui scribit: Plurimas mulieres singulo mense, paucas tertio quoq; mense purgari. Sed hac ratione facilè esset omnes auctorũ errores tueri,*

præ-

prӕterquam quod neq; id verum est, vt diximus paucas mulieres tertio mense purgari, cum multӕ potius hoc tempore non nisi singulis mensibus soleant expurgari.

Suessanus *Commentario huius loci inquit, illud fortasse in regionibus Aristotelis verum fuisse. Nonnulli asserunt lib. de animal. ab Aristotele fuisse scriptos potius ex aliorum relatione, quàm ex propria sententia. Et idcirco illos multos errores, & quidem manifestos continere: Inter quos apertè fatentur hunc numerandum esse.*

Demum *Mercurialis L. 5. variarum lectionum cap. 2. nec non 4. de morbis mulierum cap 1. confutatis aliorum responsionibus aliam rationem excogitauit, qua ille putat Aristotelem posse defendi. Ea verò est vt in textu latino restituatur vox grӕca* συνεχῶς *prӕtermissa ab interprete, quӕ ipsi idem significat, quod coaceruatim & copiosè, adeò vt restituta hac voce sensus sententiӕ Aristotelis sit huiusmodi: paucas mulieres singulis mensibus aceruatim, copiosè purgari, plurimas autem tertio mense*

acer-

aceruatim & copiosores menses habere.

In proposita difficultate, in propositis verbis neq; defensio Mercurialis mihi videtur satis esse. Nam primò significatio illius verbi videtur voluntaria, cum apud nullum probatum autorem, quem sciam, accipiatur in ea sententia. Nam verè & propriè hæc vox συνεχῶς omnium auctorum consensu idem significat, quod continenter sine intermißione, aßiduè, continuatim vel quid simile. In qua significatione, puto eam quoq; ab Aristotele hoc loco vsurpatam fuisse, vt sensus sit huiusmodi: paucis mulieribus singulis mensibus συνεχῶς, id est, sine intermißione & continuatim, pluribus intermißione vnius mensis tertio duntaxat quoquo mense menstruas purgationes moueri. Deinde mea sententia tàm falsum est, paucas mulieres singulis mensibus aceruatim: plurimas tertio mense copiosius purgari, quam falsum est paucas singulis mensibus, plurimas tertio tantum mense suas purgationes habere, cum

res

es ipsa confirmet, omnibus mulieribus, non
agis tertio, quàm cæteris & singulis men-
bus vnâ ferè atq; eâdem mensura menstru-
s purgationes moueri. Vnde etiam puto
uiusmodi euacuationẽ menstrua appellari,
uod singulis mensibus eueniant.

Quomodo Aristoteles à tàm manifesto
rrore poßit defendi, si modò ille defendi po-
est, ego quoq; dicam quid mihi in men-
em venerit, qui videor posse duplicẽ respon-
ionem adferre. Et prima est: Senten-
iam Aristotelis veritatem suo tempore
ontinuisse, quo certum est, mulieres mo-
lerata victus ratione vti, & admodum so-
rie viuere consueuisse. Ad quem modum
Hip. quoq; scriptum reliquit 6. aphoris.
39. Mulierem podagra non laborare, nisi
menstrua deficiant. Quam sententiam Ga-
lenus inquit, tempore Hipp. veriß. fuisse,
propter singularem mulierum sobrietatem:
posteriore autem tempore eiusmodi senten-
tiam falsam esse redditam, quod mulieres
deinceps propter victus incontinentiam ac
plurimos errores, fluentibus quoq; mensibus
podagra

podagra solitæ fuerint laborare, sicut hodie quoq; contingit. Secunda responsio est: *Sententiam Aristotelis veram esse hoc sensu, vt ille loquatur non de menstruis generaliter, sed de prima mensium eruptine, quæ videtur non ita continenter singulo quoq; mense euenire, adeò vt multis iuuenculis, quo tempore menses incipiunt erumpere, hæc vacuatio soleat interiecto vno mense succedere, quæ quidem sententia, si non perpetuo, saltem vera esse deprehenditur, cum rarò eueniat, vt cum menstrua virgini erumpunt, ad vnguem singulorum mensium seriem conseruent, Sed liceat videre nonnullas tertio solùm mense quoquo purgari, per aliquod tempus, donec natura iam assuefacta vijs apertis sanguinis copia aucta, corporis augmento desinente, iam singulo quoquo mense συνεχῶς possent purgari. Fortè autem neutra ex ijs meis responsionibus videbitur ad hanc difficultatem satis esse: Sed tamen qualescunq; illæ sint, mihi libuit illas proferre, quæ satis esse poterunt, donec mihi aut alijs liceat melorem responsionem*

exco-

excogitare. *Hactenus de menstruis mulierum naturalibus nescio quomodo de illis longius diximus, quàm mea voluntas fuerit. Quare tempus est, vt menstrua præter naturam aggrediamur.*

CAPVT II.

DE MENSIVM SVPPRESSIONE.

CVm mulieres naturæ instituto *& prouidentia singulis mensibus habeant purgationem eorum excrementorum, quæ & propter temperiẽ, & propter victus rationẽ huiusmodi sexꝰ, & propter alias causas, de quibus supra dximꝰ, copiosè coacervantur, si hæc supprimatur, tunc necesse est, vt mulier in multa & grauissima pericula incurrat: sicut altera ex parte, si hæc vacuatio secundum naturæ legẽ procedat, mulieres & solent sanæ conseruari, & multis morbis præseruari, vt supra diximus cum Auicen. Ex quo Gal. scriptum reliquit 3. de Sympt. causis ca. 4. de Sympt. diff. cap. 7. cæteras* Essentia.

omnes

omnes sanguinis excretiones, quæcunque ill[...] fuerint, hac vna excepta, quæ mulieribu[s] per vterum fit, esse præter uaturam, & quidem toto genere. Itaque suppreßio men[-]sium inter ea symptomata à Gal. nume[-]ratur, quæ immoderatè excreta aut reten[-]ta dicuntur: Siquidem ea retinentur i[n] corpore, quæ naturâ purgari debuissent. Cum autem & hæc & omnia symptomata se[-]quantur morbos vel statim & proximè, ve[l] alterius symptomatis interuentu, vt Gale[-]nus docet locis proximè citatis: Ita haben[-]dum est, huiusmodi symptomata suppreßio[-]nem mensium primò pendere ex ali[o] symptomate nimirum actione læsa ipsius v[-]teri. Hæc porro actio vteri, sicut cæteris omnibus actionibus contingit, tripliciter lædi potest, vel ablatè, vel imminutè, vel deprauatè. Itaque menses aut ex toto sup[-]primuntur, aut parcius fluunt, quàm con[-]uen[iun]t, aut deprauatè expelluntur. Quoni[-]am verò menses vel supprimuntur ex toto vel imminuuntur ex parte propter vnas &

Causæ eas dem causas, quæ non aliter quàm ratione

magni-

magnitudinis inter se differunt: Idcirco simul de vtrisq; sermonem habebimus: Plæriq; omnes *& vet. & recentiores tractantes causas suppreßionis mensium admodum confusè & perplexè mihi videtur illas explicare. Quare cæteris omnibus prætermißis experiamur nos more nostro, an cum Gal. huiusmodi causæ ad certa quædam capita certamq; methodum poßint referri.*

De causis suppresſionis mensium *tractat Galen⁹ ex proposito duobus potißimũ locis. Primò 3. de sympto: causis cap. 4. altero, S. aphoris. commento: 57. ex quibus ni fallor, summa huius disciplinæ præclarè atq; ordinatim colligi potest. Itaq; ex Galeno ita habendum est menstrua in mulieribus retineri ex toto, aut minui ex parte propter 4. Causas: quarum prima est vitium vteri & vasorum quæ ad illum pertinent. Secunda est vitium sanguinis. Tertia est vitium vniuersi corporis. Quarta & vltima, vitum facultatis & virium. Ad quas quidem quatuor causas non diffi-*

cile est cuique cæteras omnes referre, quæcunque & quotcunque ab alijs solent proponi.

1. Primum igitur supprimuntur menstrua aut minuuntur ratione vteri, quod contingit dupliciter. Primo modo vitio ipsius corporis: altero vitio vasorum, quæ ad vterum pertinent, & per quæ menses debent purgari. Corpus vteri est in causa, vt menstrua supprimantur, si illud laboret aliquo genere morbi, inter quæ occurrunt primo morbi in mala compositione, qui possunt esse multiplices, vt si substantia vteri fiat durior & densior, quàm naturæ illius conueniat: qui primus morbus proponitur à Galeno 3. de sympt. causis cap. 4. 5. aphoris. 28. & 57. quod quidem vteri vitium cum fieri poßit, aut natura & primo ortu, aut deinceps tractu temporis, Galenus docet propter huiusmodi vitium vteri, si id naturale fuerit, perpetuam menstruorum suppreßionem oriri, nisi quis accommodatis medicamentis longoque tempore illum ad meliorem habitum transferat. Huic affectui proportione respondet compreßio

vteri, quæ ex vasis illi circumiacentibus contingit, cum videl. corpus immoderatè crassum euadit: Quæcunque præter naturam crassæ non concipiunt vtero, ijs omentum vteri os comprimit & priusquam extenuentur non concipiunt 5. aphoris. 45. Sic: Si vteri os distortum aut peruersum fuerit, si aliquo callo, carne, pinguedine obductum fuerit, si vterus non fuerit peruius & apertus, quod ijs mulieribus contingit, quæ imperforatæ dicuntur, de quibus Aetius quoque mentionem facit lib. 16. cap. 98. Ita ergo propter hos aut similes morbos ratione vteri menstrua supprimuntur. Diximus de morbis in mala compositione.

Secundò occurrunt morbi in intemperie, *qui, vt puto vos non ignorare, varij sunt: Et simplices & compositi: Et cum materia & sine materia, quibus omnibus potest vterus laborare, partim natura & primo ortu, partim præter naturam & temporis progreßione, sicut de duritie & densitate diximus. Et si quis quærat quales nam vteri intemperies sint in causa suppreßionis*

mensium: Huic solus respondet Auicen. tractat. 3. cap. 25. Intemperies simplices frigidam aut siccam, compositas calidam & siccam, frigidam & siccam principem locum obtinere. Et cum de intemperie frigida & sicca, vel simplici vel composita manifesta sit ratio quamobrem menses supprimantur: Dubium videtur, quomodo intemperies calida hoc ipsum possit efficere, siquidem fatentur omnes, calorem posse omnes meatus rarefacere, aperire, Sanguinem fluxibiliorem reddere, & ita potius menses prouocare, quàm supprimere. Plærique omnes hac in re *multum laborant, & inter cæteros Mercurialis L. 4. cap. 1. de morbis mulierum 3. causas proponit, propter quas intemperies calida valeat menses prouocare, quas ille inquit ab Auicen: propositas fuisse. Sed cum ego attentè non semel Auicen. legerim, nullam apud ipsum causam potui reperire: imo verò, nisi prorsus fallor, neque id ab Auice: traditum est intemperiē vteri calidū menstrua supprimere, id quod nec fortasse vlla ratione fieri.*

potest

potest. Quin Auic. scribit simplices duntaxat intemperies frigidam & siccam, compositas calidam & siccam, frigidam & siccam suppreßionis mensium causas esse, adeò vt certum cuiq; esse poßit, apud Auicen. minimè intemperiem calidam simpliciter, sed calidam simul & siccam posse menstrua retinere. Quod quidem rationi maximè conuenit, neq; vllam difficultatem continet: siquidem huiusmodi intemperies, non quidem simpliciter calida, sed calida simul & sicca facilè potest vterum densiorem & duriorem reddere, totum sanguinem absumere, & hac ratione menstruam purgationem impedire.

Deinde sunt morbi, *in intemperie cum materia, qui pariter summa cum ratione possunt menses supprimere, quos quidem morbos ego interpretor inflammationem scirrhum, cancrum & alios tumores præter naturam. Etsi non ignoro omnes propemodum medicos nostrorum temporum de morbis ex intemperie cum materia aliter*

ſentire, de quibus aliàs commodiore loco tra-ctabimus.

Poſtremò ſunt morbi *in ſoluta vnitate: quales ſunt vlcera, abſceſſus, fiſtulæ, & ſimiles, quibus ſi vterus laboret, facilè eſt intelligere, quomodo menſtrua poßint impediri & retineri. Atq; hactenus de ſuppreßione menſium propter vitium vteri, Verùm placet Galeno, huiusmodi ſuppreßionem menſium, non ſolùm propter vitium vteri, ſed etiam propter vitium vaſorum, quæ ad vterum pertinent, poſſe prouenire, idq; potißimè fieri ſolet, quotiescunque hæc vaſa anguſtiora ſunt reddita, quàm vt per ea ſanguis poßit penetrare, quod quidem vitium poteſt contingere, aut in prima generatione & natura, aut progreßione tēporis, vel inducta aliqua intemperiè, præcipuè verò frigida & ſicca, vel facta aliqua obſtructione, ſicut de ſuperioribus quoque morbis diximus.*

2. Secunda cauſa ſuppreſsionis *menſium poſita fuerat à Gal. vitium materiæ & ſanguinis: quando nimirum, id quod vacua-*

tur

tur, vel crassum vel glutinosum fuerit, vt propterea ad fluxionem ineptum reddatur, quod contingit frequentißimè. Quæ quidem humorum craßities & viſciditas, & propter alimenta, & propter alias multas cauſas poteſt contingere, de quibus ſæpè diximus in publicis lectionibus.

Tertia cauſa propter quàm mulier *interdum nihil purgabitur, eſt culpa totius corporis, quod congruam ſanguinis copiam ad vterum non transmittit. Id quod tripliciter fieri poteſt: vel propter multas exercitationes, vel ob tenuem victum, vel propter inclinationem humorum ad alias partes, ad quem modum mulieres multis laboribus & exercitationibus deditæ, quales apud Aetium lib. 16. cap. 51. ſunt cantatrices, ſaltatrices, ruſticæ, & quæcunq; calidius & ſiccius temperamentum habent, vt proximè ad virilem naturam accedant, vel parum, vel nihil purgari conſueuerunt, ſiquidem in huiusmodi mulieribus calor naturalis robuſtus eſt, vt probè concoquat alimenta, nec non digerat ac dißipet, quæ-* 3.

cunq; excrementa in concoctionibus relinquuntur, vt propemodum ſanis & robuſtis viribus contingere ſolet. Sic mulieres quæ tenui victu vtuntur, ſiue volentes, vt religioſæ & diuino cultui deditæ, quæ frequentibus ieiunijs & inedia præter modum ſe macerant & extenuant: ſiue nolentes, vt quæ graui alimentorum & rerum omnium inopia laborant, omnes autem nullos aut modicos rarosq; menſes habere, quod hac ratione paucus ſanguis & pauca excrementa generentur, quibus deficientibus, vt menſtrua quoq; deficiant, neceſſe eſt, De qua re videatis locum notabilem apud Galenũ de ſectio. venæ aduerſus Eraſiſtrateos cap. 3. qui diſputans aduerſus medicos illius ſectæ, qui volentes prouocare menſtrua prætermiſſa ſectione venæ mulieres exquiſita inedia macerabant, illos acriter repræhendit propterea, quod etiam purgationes, quæ inculpatè fluebant, ex toto ſupprimant, ſiquidem, ille inquit, ſanguis alimentorum inedia areſit, & denſior ſe ipſo redditur, eamq; ob rem ad fluendum ineptus euadit.

Ad tenuitatem victus puto referri posse vigilias, profundas cogitationes, mœrores omnesq́; vehementes animi perturbationes, Ex quibus certum est spiritus sanguinemq́; absumi, ac ferè idem fieri, quod ex tenuiore victus ratione fieri diximus. Ad quem modum videmus frequentißimè mulieres religiosißimas, viduas & cæteras, quæ molestis cogitationibus, vigilijs, tristicia, laboribus, doloribus aßiduè torquentur & conficiuntur, suppreßione mensium laborare. Si tertiò quoq; humores ferantur ad alias partes, minimè ad vterũ, mulieribus menstrua supprimuntur exẽp. gra. Si sanguis per nares, per hæmorrhoidas profluat, Si quæ mulier laboret frequenti vomitu, fluxione alui, nimio sudore, aut alia simili vacuationis ratione. Ad quem modum collegit Hip. 5. Aph. 39. Mulieri, quæ in mammis lac habeat, nec sit grauida, vel puerpera, menstrua defecisse, quod sanguis hoc tempore per vasa communia mammis & vtero, ad mammas transmittatur atq; in lac transmutetur. Ad quem modum mulieres propè

omnes tempore lactationis planè menstruis sunt destitutæ. Sic eleganter & diffusè demonstrat Gal. 14. de vsurp. cap. 8. Quo loco vasorum vtriusq; partis, vteri & mammarum mirabilem societatē & consociationem declarat, quin Gal. docet vtrasq; huiusmodi partes vteri & mammarum ad vnum perficiendum opus, nempe ad gignendum & nutriendum fœtum fuisse à natura institutas, ac propterea vasa vtriusq; ita fuisse comparata & disposita, vt vtriq; muneri poßint satisfacere, adeò, vt quo tempore in vtero fœtus conformaretur & augeretur, illi soli venæ communes ex vtrisq; alimenta affunderent, quando autem fœtus natus fuerit, rursum mammis totum alimentum affluat. Ex quo factum est, vt eodem tempore menstrua procedere nequeant, & fœmina lactare, siquidem altera pars dum sanguis ad alteram transfertur, sicca semper relinquatur. Ad inclinationem humorum ad alias partes, nonnullæ quoq; excretiones, siue natura, siue arte comparatæ mihi videntur posse referri. e.g.

Si

si quæ mulier laborat magna & difficili scabie, vlceribus totum corpus occupantibus, si plures habeat fonticulos, si frequenter illi sanguis mittatur ex venis potissimũ superioribus: Ex quibus si mittatur sanguis speciatim docet Galenus de sanguinis miss. c. 12. & 18. 2. ad Glauconem c. 7. 5. Meth. cap. 3. menstruas purgationes impediri, si mulier demum aliquo purgante medicamento familiariter vtatur, vt multæ facere solent. Etenim hæc omnia & alia, si quæ sunt id genus, summa cum ratione possunt sanguinem ab vtero reuellere aut deriuare, aut ad alias partes transmittere.

Quarta causa suppressionis mensium apud Galenum est ratione virium, quametsi huiusmodi causam ab omnibus prætermitti video. Nam præter cæteras causas modo positas fieri potest, vt vires sint debiliores, quàm vt poßint sanguinem ad vterum deducere & transmittere, sicuti euenit conualescentibus & debilibus mulieribus, quibus tàm diu detinentur menses, quàm diu illæ vires acquirunt ac fiunt ro- 4.

bustio-

bustiores, pariter poteſt contingere, vt propter robuſtas vires facto impetu ſanguis ad alias partes irruat & ita purgationes per vterum impediantur. Itaq; tot & tantæ ſunt cauſæ ad mentem Galeni ſuppreſſæ vel imminutæ purgationis menſtruæ, ad quas, vt ſupra diximus facilè omnes mihi videntur poſſe referri, ſiue internæ ſiue externæ, quæcunq; ab alijs poſſent excogitari.

Tractabamus de ſuppreßione menſium & abſolutæ ſunt omnes cauſæ. Itaq; id reſtat, vt ad ſigna progrediamur. *Cum autem nullis ſignis opus ſit, ac ſola ægrotæ relatione intelligamus, menſtrua ſuppreſſa aut diminuta eſſe: ſtatim ad ſigna deueniendum eſt, quæ ſingulas differentias & cauſas demonſtrant. Quoniam verò differentiæ & cauſæ ſuppreßionis menſium quæcunq; accidunt, aut culpa totius corporis, aut propter robur vel debilitatem virium, de quibus poſtremo loco diximus, facilè poſſunt intelligi ex proba vel improba corporis & partium conſtitutione, ex præcedentibus morbis & ſymptomatis, ex vitæ inſtituto,*

tuto, & alijs id genus communibus quisdam locis: de quibus foret longiß. fortè iam superuacaneum longius agere. Idcirmihi libet de illis tantum signis agere, æ duas priores causas nempe vitium vte- & vasorum nec non sanguinis possent deonstrare. Siquidem huiusmodi causæ & fferentiæ, sicut accidunt frequentißimè, etiam sunt reliquis maioris momenti nde etiam mihi propositū esse de ijs tanm curationem tradere.

Itaq; si menstrua supprimantur vicio eri, quem diximus posse laborare omni gere morborū, i.e. Si morbus fuerit in mala mpositione, vt si os vteri distortum sit aut ruersum fuerit, si propter aliquod impementum illud sit clausum aut imperforam, cuiusmodi ferè morbi solent esse natules: sed vtcunq; sit, tunc mulieres perpeo menstruorum suppreßione laborant, ac enè steriles redduntur. Atq; ij quidem orbi tactu potißimum obstetricis videnr posse deprehendi, vt colligitur ex Gal. la. ad finem. Et si nec fortè defuturæ

sint

ſint quædã coniecturæ, quæ huiusmodi mor-
borum aliquam ſignificationem facere poſ-
ſint. e. g. Si mulier in coitu nullam dele-
ctionem accipiat: imò etiam dolore & mo-
leſtia afficiatur, ſi os vteri à partibus cir-
cumiacentibus comprimatur, vniuerſum
corpus & plenius & craßius apparebit. De-
inde verò ſi vterus laboret intemperie, a
primùm frigida, & quod contingit fre-
quentißime in hoc caſu, mulier minimè er
appetens coitus, nullamq́ in eo voluptate
percipit, aut nunquam, aut rarißimè, & ne
niſi tardißimè ſemen emittet, corpus vni-
uerſum minimè benè coloratum, ſed alb-
dius. Præterea verò torpidum & frig-
dum euadet, pulſusq́ erunt rariores, ſom-
longi & profundi, omnia excrementa, loti-
egeſtiones & cætera frigiditatem ſolent a
teſtari. Huiusmodi mulieres iuuantur à r
bus calidis, læduntur à frigidis. Si vte-
intemperies fuerit ſicca, ferè totum corp
erit emaciatum & ſiccatum, omnes ven
quodam modo inanes & vacuæ apparebun
Excrementa omnium partium erunt pa-
cio

a & ſicciora, præceſſêre vigiliæ, labores,
gnes euacuationes & ſimilia, quæ va-
totum corpus & partes exiccare, hui-
odi mulieres à rebus humidis benè ha-
t, à ſiccis offenduntur.

Modò reſtant duæ intemperies com-
tæ calida & ſicca, frigida & ſicca, quæ
ſignis ſimplicium intemperierum facilè
untcolligi, vt pluribus non ſit opus. Quod
emum fiant intẽperies cum materia, hæc
erali velutiquadam grauitate & pondere
erit cognoſci, ſicuti altera ex parte in-
peries ſine materia omnis grauitatis &
deris ſolent eſſe immunes. Speciatim ve-
i vterus laboret vel Eryſipelate, vel
cro, vel alio tumore præter naturam, ex
prijs ſignis, cuiusq; morbi licebit in eo-
m cognitionem deuenire, quod item de
rbis in ſoluta vnitate ſtatuendum eſt.
d ad alteram rationem laborantis v-
i accedamus: Si vaſa quæ pertingunt
vterum reddantur anguſtiora, quàm vt
r ea menſtrua tranſire poßint, ſiquidem id
t propterea, quod illa ſint obſtructa, cum
obſtru-

obstructiones, Gal. autore, fiant vel nimi
copia, vel mala qualitate humorum, lic
huiusmodi obstructionis signa colligere,
quæ vel copiam, vel vitium humoru
significant, vel plenitudinem, vel cacoch
miam, ex habitu corporis & ex tempera
mento, ex præcedente victus ratione, & c
teris id genus, de quibus sæpè diximu
Vt cumq; autem huiusmodi vasa vteri v
copia vel vitio humorum obstructa fuerin
mulieres circa regionem vteri, & part
proximas in solitam quandam grauitate
solent percipere, quàm retenti humores si
multi, siue vitiosi tanquam superfluum po
dus iure solent excitare. Sin autem si
obstructione vasa reddita sint angustio
aut natura & primo ortu aut deinceps tr
ctu temporis, quod potissimum diximus f
ri inducta aliqua intemperie ac potissimu
frigida & sicca, quæ signa iam dixim
eiusmodi intemperies in vtero significan
eadem quoq; ad vasa & adhunc locum re
renda sunt.

Restant igitur signa quæ demonstrant vitium esse in sanguine, vel materia fluente ad vterum, cuius occasione menstrua supprimuntur. *Cum autem Galenus doceat, id non aliter fieri, quàm si id, quod vacuatur vel crassum, vel glutinosum fuerit: Ex ijs omnibus licebit huiusmodi sanguinis vitium colligere, quæcunque ex temperamento, ætate, habitu corporis, ex præcedente victus ratione, ex excrementis vel aliter frigidioris & craßioris sanguinis copiam possunt significare, præterquam quod ex grauitate vteri, & partium proximarum fortè etiam vniuersi corporis, & alijs id genus symptomatis licebit id ipsum confirmare. Atque hactenus de signis. Itaque nihil aliud restat, quàm vt curationem aggrediamur.*

Cum plurimi sint affectus *præter naturam, & illi quidem grauißimi, qui sequuntur suppreßionem menstruorum, quorum nonnulli ad ipsum vterum, nonnulli ad cerebrum, cor, ventriculum, & cæteras principes corporis partes propè omnes, nonnulli demum ad corpus vniuersum pertinent,*

quibus partibus & vniuerso corpori certum est, vterum mirabiliter & frequentißime consentire, de quibus affectibus sequentibus suppreßionem menstruorum Auicenna peculiare caput instituit lib. 3. Fen. 21. tract. 3. cap. 26. Gallenus item lib. 6. de L. Affectis. 5. Aph. comment. 57. 3. Prorrheticorum comment. 31. de sectione venæ ad uersus Erasistrat. ca. 1. & 3. Hip. de morbis mulierum diffusè, propterea in curatione huiusmodi morbi, necesse est medicos summum studium & diligentiam adhibere. E si verò, vt diximus, variæ sint differentiæ pro varijs causis suppreßionis mensium, quibus diuersa quoq; curandi ratio videtur conuenire: Verùm tamen ad totam huiusmodi curationem duo communes scopi mihi videntur posse referri, quorum alter vniu cuiusq; causæ rationem habeat: Alter in e versetur, vt sanguis reddatur fluxilis, menstrua prouocentur. Sed antequam cu rationem & particularia remedia aggre diamur, videndum est, Num liceat prope sitis scopis satisfacere, nec ne, facilè an dif ficil

Indicationes seu scopi communes curationi.

Prognosticon.

ficile, breui an tardè: vno verbo, quid medicus sibi vel alijs de suppreßione mensium poßit promittere. Fuit sententia Hip. 1. de morbis mulierum, (pag. 311. codice Basilieusi latino circa principium paginæ) Si menstrua supprimantur sex menses illa non amplius prouocari, & malum fieri incurabile. Altera autem ex parte apud eundem Hip. 4. Epidem. 92. legimus historiam cuiusdam ancillæ, cui 7. annos retenta fuerint menstrua, quæ demum redierunt. Vnde illa pristinum habitum bonum & sanitatem recuperauit. Sic habemus alteram historiam 5. Epidem. circa principium vxoris Gorgiæ in Larissa, cui menses fuerunt suppreßi per 4. annos, qui deinceps redierũt, & illa pristinæ sanitati fuerit restituta. Sic habetis historiam apud Gal. 6. Epidem. section. 3. 29. illius mulieris emaciatæ, cui menses octo menstrua defecerant, cui sanguinem misit copiosißimè, Et vt finiam, experientia confirmat quotidiè, nonnullas mulieres quibus vltra sex menses menstrua retenta sunt, sanari. Ego verò censeo nullum

certum iudicium de hac re fieri posse, sed pro varietate mulierum, ætatis, habitus corporis, studiorũ vitæ, sed ante omnia pro varietate causarum, propter quas menstrua supprimuntur, nonnullas mulieres facilè, quasdam difficilè, alias nulla ratione sanari posse. Atq; vt vos quoq; æquiore animo feratis, si mulieres se aliquando vobis offerant, quibus nullis remedijs & rationibus poßitis menstrua prouocare, sciatis neq; diuinum Hip. semper præstare potuisse, qui scribit in fine libro 6. Epidem. fuisse duas mulieres alterã Phaetusa Pytheæ coniugem, alteram Namysiam Gorgippi vxorem, quibus cum menstrua multo tempore defecissent, atq; ille simul cum alijs medicis omnia fecisset, quæcunq; fieri potuerunt pro eorum prouocatione, tamen illa nunquã redijsse, & vtramq; non multò post mortuam fuisse. Sed ad institutam curationem redeamus.

Curationis præsidia.

Diximus duos esse communes scopos, *quibus vniuersa ratio curandi suppressa men-*

enstrua, videtur contineri. Ac primus erat, vt singularum causarum habeatur rouidentia, propter quas contingit suppres-onem menstruorum fieri. Secundus ve-*ò vt sanguis præparetur, & ad fluxionem doneus reddatur. Quoniam verò quod ad rimum scopum pertinet, si velimus singu-s causas persequi, hæc vna tractatio tàm oret prolixa, vt cæteris tractandis mulie-um affectibus tempus non vacaret, idcircò t sæpè diximus, mihi statutum est de il-is tantummodò causis agere, quæ cæteris unt frequentiores & maioris adiumenti. Il-æ verò sunt cum menstrua supprimuntur,* Vel per vitium vteri, vel sanguinis viti-um. *Et cum vterus multis quoq; morbis otest laborare, vt suprà diximus, par-im natura & primo ortu contractis, par-im tractu temporis acquisitis, de quibus ariter foret longißimum verba facere: Cæteris omnibus prætermißis cum potißi-mum quàm plurimi nullam curationem re-cipiant, mihi libet de ea suppreßione men-sium, atq; illius curatione verba facere,*

quæ vel propter vteri intemperiem *& vasorum ad eum pertinentium*, vel propter vitium ſanguinis *ſolet oriri, itaq; rem aggredior.*

Intemperies, *quæ potiſsimùm ſunt in cauſa ſuppreſſionis menſium, ſtatutæ ſunt cum Auic. duæ ſimplices : altera frigida, altera ſicca: Duæ compoſitæ, altera calida & ſicca: altera frigida & ſicca. Incipiamus nos à ſimplici materia frigida, & quoniam illi ferè ſemper coniungitur vitium ſanguinis, qui in huiusmodi intemperie facilè craſsior & glutinoſior redditur, quàm vt fluere poſſit, non alienum fuerit has duas cauſas coniungere, ac de vtraq; ſimul pertractare, cum pariter ambæ à ſuo ortu ferè proueniant, adeò vt intemperies vitium ſanguinis, & vitium ſanguinis intemperiem maximè ſoleat iuuare & augere. Indicationes curandi ferè ſunt manifeſtæ. Vterus nec non vaſa ad vterum pertinentia laborant intemperie frigida, Ergo illa calefacienda ſunt. Sanguis in vtero & vaſis contentus craſsior eſt, glutinoſior & ad fluxionem ineptus.*

rgo oportet illum attenuare, incidere, & d fluxionem idoneum reddere. Sed quoiam ex communi methodo nunquam licet d hæc particularia deuenire, nisi primum abeatur ratio vniuersi corporis : idcirco nte omnia de corporis vacuatione commui cogitandum est. Si quis enim statim rincipio nulla præcedente generali purgaone velit ijs vti præsidijs, quæ possint inemperiem auferre, humores præparare & enses prouocare, is prorsus nihil proficiet, mò verò & morbum & causam morbi deeriorem efficiet, & totam curationem redet difficiliorem. Verùm ad particularia ræsidia veniamus. Cum suppressio menium non sit morbus acutus, sed det inducis, non modò licet, sed etiam maximè oporunum est & vtile primo loco aluum lenie, quod quidem fieri potest dupliciter: Et lysteribus, & medicamentis.

Ergò sint Clysteria moderata, id est, uæ valeant moderatè calefacere & flatus issoluere, Et sit exemplum, ℞. flor. Chamomeli, arthemis. ana M. i. sem. anisi

Sem. anis. fol. in cal. drach. iij. vel ad sum. vnc. j sufficit.

fœnic. ana. ℥j. fiat decoctio. Rec. Prædictæ Decoct. lib.j. ol. Chamomel. suchar. rubri ana ℥iij. M. pro clystere. Secmedicamenta longè maiorem & vtiliorem operam præstant, inter quæ testimonio Gal. l. de sang. miss. & consensu omnium, hiera. principem locum obtinet, quod illa possit non solùm purgare excrementa, quæ in ventriculo, & primis vijs continentur, sed etiam crassos humores attenuare, incidere, ad reliquas partes tùm maximè vterum calefacere & iuuare: & quomodo hiera sola & simul cum alijs medicamentis potest administrari, habetis exempla: Exemplum hieræ solæ. Re. spec. hier. simpl. ℥ iiij. cum melle rosato qu. suf. mis. fiat bolus. Re. spec hier. simpl. ℥ ij & sem. cum Syrupo de betonic. q. s. misc. fiat bolus. Item, Re. Mellis Rosati solutiui ℥ ij decoctionis seminum citri parum mis. fiat potio, quæ statim post hieram accipienda est. Re. spec. hier. simpl. ℥ iij elect. lenitiui vel flor. cassiæ nouiter extract. ℥ vj. mis. cum sucharo, fiat bolus. Nonnulli in mulie-

Non drach iij sed vnc. iij vt in omnib. prec. apparet, legendum.

mulieribus abhorrent vsum caßiæ, sed si ea
ermisceatur cum hiera vel aliter corri-
atur, tutò, mea sententia, potest adhiberi,
& ego vtrumq; medicamentum, hieram in
uam & caßiam simul mistum, familiariter
oleo administrare.

Lenita aluo statim occurrit consultatio de sanguinis mißione, quæ multas continet difficultates. Ac Primò est Aëtius qui l. 16. ca. 51. scribit, mulieres quæ non purgantur ob plenitudinem, venæ sectione curari, quasi verò cæteris quæ carent plenitudine hoc remedium non conueniat: cui opinioni fauent quàm plurimi, qui generaliter docent, nunquam sine plenitudine sanguinem mittendum esse. Deinde sunt alij, qui hoc remedium non probant, quotiescunq; mulieres ex causis frigidis mensium suppressione laborant, de quibus agemus in præsentia. Cui pariter opinioni fauent quàm plurimi, qui in morbis tantũ calidioribus & in copia calidorum humorũ sanguinis missionem solent probare. Aduersus vtramq; opinionem quam existimamus falsam & à

Sanguinis missio.

Gal. mente alienam esse, nolumus hoc tempore longius agere, qui id fecimus ex professo & acuratißimè in disputationibus editis. Quamobrem mea quidem sententia ita agendum est, in qualibet suppreßione mensium quæcunq; illius fuerit caussa, & quæcunq; fuerit humorum copia & conditio, sectionem venæ non modò vtilem, sed etiam necessariam esse, dùm modò per vires & ætatem liceat huiusmodi remedium administrare. Etenim sectio venæ tot & tantas vtilitates potest afferre, quæ alioqui satis cuiq; possunt constare, vt pro comperto habendum sit, ad prouocationem mensium nullum magis accommodatum & efficax remedium posse inueniri. Ex quo factum est, vt Auic. Paulus & omnes probati autores & veteres & recentiores, sed præ cæteris Galenus lib. de sang. miss. generaliter in suppreßione mensium sectionem venæ non modò probent, sed etiam cæteris omnibus remedijs anteponant.

Est celebris & *diu agitata difficultas de loco, vnde liceat sanguinem mittere in*

sup-

suppreßione mensium. Namq; ex vna parte Aët. l. 16. ca. 57. iubet mulieris, quæ ob plenitudinem non purgantur, venas cubiti & cruris secandas esse. Ex altera autem parte Galenus de sanguinis missione ca. 18. tradens rationem generalem mittendi sanguinis, secundum varias corporis partes ita statuit, partes infrà thoracem positas quales nominatim recenset vesicam & vterũ, sectione venarum in poplite, malleolis iuuari: sed magis ad rem manifestè & expressè ca. 11. & 19. docet mulieribus, in quibus suppressa sunt menstrua venas in cruribus secandas esse, minimè in cubito, siquidem sectis venis in hac parte superiore sanguis ab vtero retrahitur & menstruæ purgationes retinentur. Plæriq; multum laborant, vt has duas repugnantes opiniones Aëtij & Galeni inter se concilient. Alcomarus ca. proprio 107. inquit, Aëtium magnam supposuisse plenitudinem. Cum autem magna plenitudo copiosa vacuatione indigeret, neq; eam vires aut reliqua possent perferre, propterea de illius sententia,

tertia, Primò venas cubiti, deinde venas cruris secandas esse, vt ex vtrisq; tanta simul possit copia sanguinis vacuari, quantam vnica sectione plenitudo requirebat. Galenum verò ex vna parte non adeò magnam plenitudinem inspexisse, ex altera parte vires robustas in mulieribus plenitudine laborantibus supposuisse, & hac ratione sectionem venarum inferiorum probare, qui demum inquit sententiam Galeni, sectas venas in cubito mulierum purgationes reuellere veram esse & recipiendam, vbi post eas venæ inferiores non incidantur. Trincauell. longissimam de hac re disputationem facit, quàm vobis licet apud ipsum videre lib. 10. de morbis c. 4. l. 3. Consiliorum consilio 70. Summa autem est huiusmodi: Facilè hanc litem posse dirimi, si consideremus morbum varia ratione curari, si ille solus fuerit, vel si ille coniungatur cum altero morbo, qui tanquam causa priorem morbum fouet, vel maius periculum possit afferre. Vnde si quis consideret solùm menstruorum suppressionem,

tunc

tunc certum est, sanguinem ad vterum conuertendum, minimè ad alias partes reuellendum esse, ac propterea venas inferiores, minimè superiores fore incidendas. At verò, si quis consideret non solùm menstruorum suppreßionem, sed eam quoq; à totius corporis plenitudine foueri, tunc rationi consentaneum esse, vt sanguis potius ab vtero auertatur, quàm ad illum conuertatur, ac propterea potius sectionem venarum superiorum, quàm inferiorum conuenire. Itaq; Trincauell: concludit Gal. priorem curandi simplicis affectionis rationem, Aëtium posteriorem secutum fuisse, Et vtrumq; benè sentire, nec alterũ alteri contradicere. Trincauellio atq; huic opinioni ferè conuenit Franciscus Valesius l. 2. Meth. med. c. 14. Ludouicus Mercatus celeberrimi nominis vir, Hispanus, qui de affectibus mulier. 4. lib. conscripsit, ita statuit l. 1. c. 9. redundante sanguine in toto corpore adeò vt obstructionem in vtero aut vicinis partibus efficiat, à distantißimis partibus, ab ea, quæ affecta aut obstructa est, reuellendum esse

cum

cum Aëtio, & ita superiores venas secandas esse: At verò sanguine redundante in ipso vtero aut in toto corpore, propter obstructionem vteri ipsius ex venis inferioribus sanguinem mittendum esse cum Galeno. Alij fortè aliter sentiunt.

Cæterum vt liberè dicam *Altomar. Trinca. Mercatus, & quicunq; illis consentiunt hac in parte huius rei mihi videntur malè sentire, atq; vt id prætermittam, quod illi temerè & frustrà conantur Galenum & Aëtium conciliare, qui ad nullam concordiam possunt adduci, ni equidem fallor, omnes eorum cogitationes sunt inanes, & multos errores continent.* Ac primum *voluntaria sunt quæcunq; Altomarus comminiscitur de maiori ac minori plenitudine, de robore vel debilitate virium, de repetita sanguinis mißione, quæ plenitudini respondeat, siquidem tàm certum est, quàm quod certißimum, neq; Galenum neq; Aëtium de ijs ne verbum quidem fecisse, aut quicquam cogitasse. Sic interpretatio sententiæ Galeni Altomari inepta est, quasi verò non Galenus*

nus absolutè & simpliciter varijs in locis doceat, sectionem venarum superiorum menstrua supprimere, neq; aliquando voluisse eam limitationem adiungere, quæ placet Altomaro, id nempè verum esse, nisi posterius venæ inferiores incidantur. Deinde verò quantum *opiniones quoq; Trincavelli & Mercati sint absurdæ, & à Galeni mente alienæ, facilè constabit, si primum Galeni rationes & doctrinam intelligamus. Itaq; Galenus cum proximo superiore loco docuisset, quid nam medico faciendum sit, si ex retentis mensibus & hæmorrhoidibus sanguis in corpore fuerit coaceruatus ca. 11 docet, quid nam agendum sit in mulieribus quibus menstrua purgatio suppressa est. Huius doctrinæ summa est huiusmodi. In his vacuationem minimè prorogandam esse, quanquam venam incidere non est necesse, cum scarificationes malleolorum ad vacuandum quod superuacaneum est sufficere aliquando poßint. Quæ quidem scarificationes aliud quoq; habent commodum, nempe quod mensium motum concitent,*

quem-

quemadmodum etiam in malleolis & poplitibus sectæ venæ faciunt, quippe, inquit Galenus, plenitudines à retentis mensibus ortas, ex cruribus omninò vacuabis siue incidere venam, siue scarificare oporteat. Etenim sanguinis mißio è cubito purgationes muliebres reuellere consueuit: Hæc Galenus c. 11. sic posteriore ca. 19. tradens rationem varias venas secandi pro varietate partium laborantium de retentis hæmorrhoidibus ac menstruis ita statuit, si propter retentas hæmorrhoidas velimus sanguinem mittere, siquidem eas velimus cohibere, venas quæ sunt in manibus: Sin autem velim' eas prouocare, venas quæ sunt in crurib' secandas esse. At verò in quib' sunt suppressa menstrua, semper inquā semper sanguinē ex inferiorib' mittendū esse, cuius variæ curationis rationem reddit, quoniā non ita se rehabet in menstruis & hæmorrhoidibus. Namq; menstrua purgatio, cum sit naturalis, nullum periculum afferre, & propterea nulla mulier cupit ab eiusmodi vacuatione liberari. In hæmorrhoidibus autem, si vacuatio sit præter naturam, nonnullæ quidē

cupiunt

cupiunt eas habere, nonnullæ autem liberari eiusmodi vacuatione volunt, á qua periculum imminet aliquando, ne homo ad malum corporis habitum, ad hydropem, & ad interitum deducatur. Itaq; inquit Galenus, in ijs in quibus suppressa sunt menstrua semper venas, quæ sunt in cruribus incidere oportet. Ex his duobus locis Galeni manifestißimè licet intelligere, quamobrem Galenus in suppreßione mensium nunquam velit venas brachij, perpetuò venas cruris secandas esse, nimirum quod venæ superiores menstruas purgationes cohibeant, inferiores duo præstent, & vacuationem plenitudinis & prouocationem mensium. Quod si ita se res hæc habet, iure mihi videor dixisse, Altom. Trin. Mercatum temerè ac frustrà laborare, vt Aëtium & Galenum concilient, qui conciliari nullo modò possunt, omnesq; eorum conciliationes inanes esse ac multis erroribus scatere. Etenim qui generaliter docet omnem plenitudinem ex suppressis mensibus ortam, omninò ac semper ex cruribus, nunquam ex brachijs va-

euandam esse, quod facit Galenus, minimè potest alteri conuenire, qui docet quando-que ex brachijs sanguinem mittendum esse, quod facit Aëti⁹. Hæc sunt cõtradictoria nec simul poßint consistere. Pariter est intelligere, quantum singulæ istorum hominum responsiones à scopo aberrent, & multas absurditates contineant, de quibus mihi videtur superuacaneum longius agere. Cum igitur in hac re Galenus & Aëtius dissentiant, & vterq; habeat suos sequaces, iam nunc restat, vt videamus, vtri melius sentiant, & quidnam medicos in mensium suppreßione agere oporteat, cum res sit longè maximi momenti & ad probam curandi rationem maximè pertineat.

Propoſita eſt difficultas *de loco, vnde oporteat in suppreßione mensium sanguinem mittere: proposita est aduersaria sententia Aëtij & Galeni, propositæ sunt responsiones & conciliationes variorum autorum: nunc restat videndum vtri melius sentiant. Ego verò sentio sententiam Galeni sententiæ Aetij & cæterorum omnium*

longè

longè anteponendam esse, & quoniam decisio huius controuersiæ tota videtur dependere ex natura, & vi sectionis venarum brachij & cruris: videndum est, quid vtraque valeat, & quas vires obtineat.

Galenus inquit venam sectam in *brachio reuellere menstruas purgationes, venam sectam in crure vacuare plenitudinem & menses prouocare. Alteri autem quatenus pertinet ad venam brachij, fatentur quidem sectionem huiusmodi venæ reuellere ab vtero, sed ea limitatione, quæ fuerat Altomari, nisi posterius venæ cruris aperiatur, quatenus autem pertinet ad venam cruris, hanc fatentur, vt puto, menstrua prouocare, sed negant plenitudinem ac potissimum insignem euacuare. Sententia Galeni rei naturæ videtur planè conuenire, quia res ipsa demonstrat sectionem venæ superioris fluxionem sanguinis ab vtero reuellere & impedire: sectionem autem venæ inferioris fluxionem sanguinis ad vterum trahere & conuertere. Et quatenus pertinet ad plenitudinem non puto eos negare,*

sectionem inferioris venæ de sententia Galeni, eam vacuare posse, qui id testatur, tàm apertè & tot locis, non solùm de sectione venæ, sed etiam de malleolorum scarificatione, vt nullus de hac re dubitationi locus videatur superesse. Sed fortasse illud simpliciter negant, quicquid Galenus sentiat, quod multi hoc tempore audent facere, quàm benè autem ipsi viderint. Quid enim prohibeat cur secta vena & ea quidem magna, quales sunt venæ crurum, non totum corpus, & quælibet plenitudo poßit vacuari? Alteri autem contendentes sectionem venæ superioris non reuellere ab vtero, dum modò posterius aperiantur venæ inferiores, sua ipsorum responsione redarguuntur. Siquidem manifestè fatentur secta vena brachij menses impediri, vt propterea opus sit altera sectione venæ inferioris, quæ huiusmodi impedimentum poßit auferre. Verùm sicuti docent Theologi, non esse facienda mala, vt eueniant bona: ita equidem puto, nunquam homini à medico malum inferendum esse, vt deinceps illi succurratur, præterquam quod

quod non semper in nostra potestate positum sit, huiusmodi malum corrigere, cum fieri poßit, vt magis valeat secta vena superior ad impediendum, quàm altera inferior ad pronocandum menstruas purgationes. Si quis verò est demum, qui his omnibus non acquiescat, is quæso secum reputet, an liceat aliquando mulieri puerperæ, cui retenti sunt menses, Venas superiores incidere, tametsi hæc mulier magna & summa plenitudine laboret. Neq; enim puto aliquem tam infantem & insanientem esse, qui id audeat asseuerare. Quod si in suppreßione mensium magna vrgente plenitudine, per aduersarios licet primum superiores, deinde inferiores venas incidere, idem quoq; de mulieribus puerperis statuendum esse videtur, quod tamen existimo neminem dicturũ aut facturum esse. Itaq; concludo quicquid Aetius & eius sectatores sentiãt, in suppresßione mensium cum Galeno nunquam venas cubiti, sed perpetuo venas crurum secandas esse. Hunc locum tractaui longius, quod ille mihi videtur longè maximi momenti,

neq; satis ab aliquo hactenus explicatus fuisse. Verùm cætera quæ restant persequamur.

Si quærat aliquis, quo nam tempore *& qua mensura sanguinem mittere oporteat. Huic inter cæteros respondet Paulus lib. 3. cap. 61. quod pertinet ad tempus, decem dies post præscriptum tempus mensium sanguinem mittendum esse, quatenus verò pertinet ad copiam, non plus 2. libr. cum ½ ne etiam minus 1. libr. sanguinem fore detrahendum. Sed Paulus fortè de vtraq; re malè sentit, siquidem tempus oportunum huic remedio illud potißimum videtur censendum esse, quando natura consueuit eiusmodi purgationem aggredi. Cum enim certum sit naturam hoc tempore moueri & conari, vt noxium excrementum deponatur, omnis ratio colligit, & setionem venæ, & omnia præsidia, quæ hunc naturæ conatum poßint iuuare, tunc opportunißimè administrari. Vnde sunt nonnulli qui in suppreßione mensium decrescente luna sanguinis mißionem probant, quod ferè mulieres*

hoc

hoc tempore menstruas purgationes soleant habere: quæ videtur fuisse sententia Aristot. 1. de gen. anim. cap. 4. 4. de gen. an. c. 2. qui scribit mulierib9 menstrua secundum naturam mensib9 decrescẽtibus fieri, quod huiusmodi tempus primo mense frigidius sit & humidius, idq; propter lunæ decrementum & defectum. Nam quod sol per totum annum hyemem & æstatem facit, idem per mensem luna videtur agere, quod quidem non accessu & discessu lunæ sicut fit de sole, sed increscente & decrescente illius luce contingit fieri. Quamobrem vt idem scribit Aristoteles 7. de historia animal. cap. 2. nonnulli sexum fœmineum lunæ tribuunt, quod simul illa decrescat, & mulier purgetur, moxq; ambo repleantur. Sic Galenus scribit lunam determinatum tempus menstruorum in mulieribus conseruare, 3. de diebus Criticis cap. 2. Quoniam verò vt scribit Aristoteles loco citato 2. de gen. animal. cap. 4. & confirmat experientia, menstrua in mulieribus nullo certo dierum circuitu definiuntur: præclarè Galenus mihi

videtur hoc tempus statuisse triduum aut quatriduum ante consuetum mulieri circuitū, quandocunq; illud contingat, de sanguinis mißione cap. 18. cum enim hoc tempore natura menstruas purgationes appetat nulli dubium esse debet, quin tunc secta vena ex vna parte medicus naturæ propensionem iuuabit, vt ex altera medicus, naturam adminiculantem sit habiturus. Ad quem modum idem scribit Galenus, Medicos qui Romæ mulieribus medicabantur tempore quo eruptio menstruorum expectabatur, venæ sectionem vsurpare consueuisse, vt propterea ego sum nescius, quid Paulo in mentem venerit cum velit die decima post præscriptum muliebris purgationis terminum, sanguinem mittendum esse, cum id tempus deficiente qualibet naturæ propensione & conatu ad prouocanda menstrua ineptißimum censendum sit. Etsi non ignoro nonnullos, vt tueantur Paulum quasdam suas subtiles cogitationes proferre, quæ mihi ab omni ratione & probabilitate videtur alienæ. Sic sententia Pauli de san-

uinis copia reijcienda est, quandoquidem
cet mulieribus maiorem vel minorem san-
uinis copiam detrahere, pro varietate ple-
itudinis, pro qualitate sanguinis, ætatis.
emperamenti, corporis habitus, temporis
nni & similium, vt nullo modo certa quæ-
lam mensura poßit definiri, ad quem mo-
lum habetis historiam apud Gal. 6. Epid.
ect. 3. 39. illius mulieris 8. menses sup-
preßione purgationis menstrua laborantis
cui supra 3. libras sanguinis misit, atq; il-
lam breuißimo tempore in pristinum habi-
tum restituit. Cæterum hoc loco minimè
prætermittendum est Galeni præceptum,
cuius ille meminit de sanguinis mißione ca.
11. nimirum, Mulieres quæ cæteris sunt
candidiores, sanguinem magis tenuem
coaceruare consueuisse, ac propterea
malleolorū scarificatione maximè iuua-
ri. Alteras autem quæ nigriores sunt, cras-
siorem magis & melancholicum sanguinem
congregare, & idcirco ex sectione venæ ma-
iorem vtilitatem percipere, id quod eo ma-
gis faciendum est, si illæ magnas habeant
venas, cum ferè semper contingat, vt mu-
E 5 lieri-

lieribus gracilioribus & nigrioribus, venæ magnæ, obesis verò & candidioribus exiguæ venæ appareant. Itaq; sicut in nigrioribus præstat venam incidere, quàm malleolos scarificare, quod craßior earũ sanguis difficile per scarificationes, commodè secta vena educatur: ita in cãdidioribꝰ præstat malleolos scarificare, quam venã incidere. Cum enim huiusmodi mulieres venas in cruribus habeant exiguas, hinc fit, etsi venæ probè à medicis incidantur, vt sanguis nihilominus ne quidem mediocriter poßit profluere.

Diximus multa de sectione venæ, *sed hoc demum loco illud quoq; ex Galeno sciendum est, sanguinis mißionem, seu venam incidere, seu malleolos velimus scarificare, partiendam esse, adeò vt vna die ex vno crure, postridiè ex altero sanguis detrahatur Lib. de sanguinis mißione 18. Namq; hac partita vacuandi ratione, præterquam quod vires minus laborant, sanguis magis excitatur, mouetur, & ad fluxionem propensus redditur: Quod quidem præceptum Galenus obseruauit in ea muliere, cuius in superiore lectione mentionem fecimus, cum*

illi

illi primo die sesqui libram, postero die lib. j. tertio ℥viij sanguinis detraxerit. Neque verò illud ago in præsentia, vt demonstrem scarificationem malleolorum apud veteres vsitatam, à nostris cucurbiculis incisis multum differre: (etsi non ignorem multos vel præclaros medicos, & inter cæteros Auic. aliter sentire) qui id feci ex proposito & diffusè in disputatione de scopis mittendi sanguinis. Præter sectionem venæ & scarificationem malleolorum sunt multi, qui in suppreßione mensium hæmorrhoidum apertionem probant, quasi hac ratione sanguis ad vterum trahatur, ac menstrua poßint iuuari, quos quidem censeo in magno errore versari. Et quamobrem ita censeam facit Galenus, qui docet apertione huiusmodi venarum ab vtero deriuationem fieri. Itaque ille tradens ex Hip. leges, reuulsionis & deriuationis de singulis corporis partibus ita statuit 5. Meth. 3. Quæ fluunt per aluum, ea vel per lotium, vel per vterum fore transmittenda, quæ fluunt per lotium, ea vel per vterum, vel per aluum deriuanda. Et alio loco magis expreßè li-

bello de cucurbit. ſcarit. c. 18. ita inquit: Si mulieri per homorrhoidas ſanguis irrumpat, illum commodè ad venas vteri deriuari, quod ſi quæ ducuntur ad inteſtina & hæmorrhoidas, ab vtero deriuationem efficiunt. Non ego ſatis intelligo, quomodo apertio hæmorrhoidarum menſtruorum prouocationem non poßit inſigniter impedire; præterquam quod ex anatome licet intelligere, inter venas vteri & hæmorrhoidas, nullum propè conſenſum extare.

Poſtremò ad hunc locum cauteria quoq; cruribus aut coxis inuſta videtur pertinere, quæ multi contendunt ad peruocationem menſtruorum eſſe accommodata. Inter quos eſt Mercurialis, qui ſcribit Tom. 2. conſil. conſil. 26. 4. de morbis mulierum ad finem, qui inquam, ſcribit, ſe multiplici experientia didiciſſe, cauteria infra genu poſita, ſuppreſſos menſes reuocare. Sed neq; huiuſmodi præſidium rationi & doctrinæ Galeni omni ex parte mihi videtur conuenire, ſiquidem fortaßè hæc vlcera menſtruas purgationes potius ab vtero deriuant, quàm

d vterum detrahant. Et memoria eſt re-
etendum, Galenum docentem cauſas ſup-
reßionis menſium culpa totius corporis,
am quoq; cauſam commemoraſſe, quoties-
unq; humores ad alias partes, quàm ad v-
rum habent inclinationem, ad quem mo-
um dixit, nonnullas quoq; excretiones, ſiue
aturales, ſiue artificioſas, qualia ſunt vl-
ra, ſanguinem ab vtero reuellere aut de-
iuare, & ad alias partes transferre, Idq;
irca huiuſmodi cauteria vos cohortor, vt
iſcatis cautius agere, nec tàm facilè &
requenter vſum eorum probare, ſicuti hoc
empore à multis fieri ſolet.

Poſt hæc ad medicamenta prouo-
antia *menſes deueniendum eſt. Sed tunc*
ntequam ad hæc deueniamus ac potißimè
d valentiora, de totius corporis purgatione
ogitandum eſt. Cum autem redundent
umores frigidi, craßi, pituitoſi, primum
eceſſe eſt illa exhibere, quæ illos incidere,
ttenuare, præparare poßint, inter quæ vi-
tus ratio, quæ extenuandi vim habet apud
Galenum de ſang. miß. 18. principem lo-

cum

cum obtinet, de qua cum habeamus integrum Galeni libellum, qui ſatis cuiq; eſſe poßit, in præſentia non eſt pluribus agendum. Medicamenta autem ad hanc rē *accommodata plurima ſunt, quorum catalogus apud omnes & veteres & recentiores facilè poteſt haberi. Itaq; ea tantum libet mihi vobis proferre, quæ cæteris mihi vidētur præſtantiora, & quibus ego familiariter vti ſoleo. Hæc verò ſunt leuiora quidem: Syr. de beton. de Arthemiſia, mel roſat. decocta betonicæ, hyſopi, ceterach. Valentiora Syrupi de 2. vel 5. radicibus, byzātinus, oxymel compoſitum, decocta ſeminum & radicum fœnic. pulegij, Calamenthi & ſimilium. Et pro junioribus ſit exemplum. Rꝭ. ſyr. de betonica, de arthemiſia, byzantini cum aceto ana ℥ ſ. decoctionis hyſopi, betonicæ an. ℥iiij miſc pro ſyrupo. Concoctis & præparatis humoribus ad eorum purgationem licet deuenire.*

Sunt autem medicamenta partim ſimplicia, partim compoſita, *quæ ad hanc rem ſunt accommodata. Ex quibus*

ſicuti

ſicuti de præparantibus factum eſt, mihi licet tamen proferre, quæ præ ceteris probari & adminiſtrari ſolent. Talia ſunt inter ſimplicia Turbith, agaricus: inter compoſita elect. Diaphœnic. hiera, diacolocynthidos, pill. de hiera cũ Agarico, cochiæ, trochiſci alhandal. quod quidem poſtremum medicamentum cæteris omnibus anteponendum eſt. Pro iunioribus ſint itidem exempla: R. Agaric. trochiſcati ℥ iß. Gingiberis ʒ 10. decoctionis betonicæ q. s. fiat infuſio a. & facta expreßione adde elect. diaphen. l. hieræ diacolocynth. ana ℥ iij mellis roſati ſolutiui ℥ ijß miſc. fiat potio. Item, R. pill. alephang. ʒß cochiar ℈ j miſc: fiant pillæ V. & deaurentur, de quibus medicamentis, illud eſt aduertendum, ea nunquam fore exhibenda quo tempore natura menſtruas purgationes ſolet appetere & expurgare, ſiquidem hoc tempore exhibita trahendo humores ab vtero ad alias partes, poſſent naturæ maximum impedimentum adferre. Toto corpore expurgato, tunc opportunè ad ea medicamenta accedendum eſt,

quæ

quæ possunt vteri & vasorum intemperiem frigidam auferre, crassiorem sanguinem in vtero & vasis contentum incidere, attenuare, & vno verbo, quæ valeant menstrua prouocare. Quæ quidem cum sint multiplicia, partim simplicia, partim composita, partim externa, partim interna, quæ varijs rationibus possunt administrari, ad veram exercitationem mihi libet de singulis, sed quàm breuissimè addere. Non id ago in præsentia vt exponam, qualis nam sit causa medicamentorum prouocantium menstrua, & quomodo ea differant à medicamentis prouocantibus lac & lotium quod posterius mihi est propositum facere in tractatione de fluxu muliebri vel vterino ad quem locum tantum hæc tractatio videbitur pertinere. Peruenimus ad medicamenta prouocantia menses, quæ sunt duplicia, partim interna, partim externa. Primum igitur sunt medicamenta interna. Syr. de betonica, de arthemis. de calamenth. byzantinus, decocta seminum & radicum fœniculi, Petroselini, asparagi, cicerum

icerum rubeorum, calamenthi montani, dictamni cretensis, pulegij, sabinæ, rubeæ tinctorum & similium, Habetis exemplum. ℞. Syr. de arthemis. ℥j mellis rosati colati ℥s decoctionis calamenthi, pulegij ℥v mis. pro syrupo. Sunt conseruæ capil. ♀ betonicæ, saluiæ, Roris marini, quibus vel solis, vel simul cum alijs medicamentis licet vti. Exemplum, ℞. Conseruæ saluiæ, capill. ♀ beton. ana ℥j cinamomi elect. dictamni cretensis, calamenthi montani ana ℥s cum syr. de arthemis. q. s. mis. fiat electuarium. Sunt rotulæ siue confectiones arom. rosaceum, diamoschum, diambra, Sed præ cæteris diacalamenthum ex descriptione Galleni 4. de T. V. videtur habere insignem prærogatiuam, & sit exemplum. Rec. spec. diambræ, diacalamenthi ana ℥j suchari fini, ℥iiij cum vino aromatic. mis. & fiat confectio in rotulis. Apud Rasen. 9. lib. ad Almansorem c. 83. sunt trochisci de myrrha, quos, ille inquit, in ducendis menstruis tàm esse efficaces, vt fœtum quoq; possint educere, ac sanè præclarißimam sæpe-

numero operam præstant. Galenus Castoreum probat maximoperè, de quo ita scribi 11. de simpl. med. C. de Castoreo: retenti mensibus, vbi ex vena, quæ in talo est sanguinem modicè detraxisset oblato Castoreo vnà cum pulegio aut calamentho, se expertum esse hoc medicamentum purgatione prouocare. Postremò sunt magna antidota *Mithrid. & Theriaca, quæ inter cætera ad roborandum ventriculum, & vterum frigidiorem & humidiorem, nec non prouocandos menses, mea quidem sententi postremũ locũ non obtinent. Sed tamen po hæc omnia non prætermittendus est potu aquarum Thermalium calidiorum, quale sunt nostræ Aponitanæ, aquiarianæ & simi les. Cum ratio persuadeat & ratio confirmet frequentißimè hoc naturale præsidium id feliciter præstitisse, quod alia præsidi præstare non potuerunt. Sed quoniam sc viros clarißimos de hoc remedio aliter sent re, qui potißimum mouentur authorita Auicennæ, mihi liceat hunc Auicen. locu duobus verbis perpendere. Verba Auice*

su

nt huiusmodi lib. 2. cap. 59, de aqua. Et mnes aquæ minerales faciunt vrinæ difficultatem & parturiendi, & menstruorum. go verò nescio, quomodo id generaliter posit de omnibus aquis mineralibus pronuntiari. Nam sicuti rationi consentaneum est quas aluminosas, ferreas, & omnes quæcunq; refrigerandi & astringendi vi prædiæ sunt, menstruas purgationes impedire: ta altera ex parte neq; à ratione alienũ est, quas sulphureas, nitrosas, bituminosas, & quæcunq; calefaciendi, abstergendi, aperiendi vim habent, menstrua purgandi vim habere. Quod dixi, experientia euidentissimè & frequentissimè confirmat.

Deinde sunt medicamenta externa *quæ pariter suntquam plurima, ac varijs rationib⁹ administrantur. Ac primũ sunt, lotiones & balnea, quæ possunt esse partim naturalia, sicut ex aquis Thermarũ calidioribus, partim artificiosa, quæ ex congruis medicamentis solent parari. Exemplum sit. Re. flor. chamomel. arthemis. puleg. Calamenthi, dictamni Cretensis, Sabinæ, ci-*

 clami-

claminis ana Mj. *Se. aniſorum, fœniculi, Dauci, ameos ana* ℥s. *Miſ. omnia decoquantur in aqua. Huiusmodi lotionum & balneorum duplex eſt vſus.* Primus *vt mulieris lauentur & balneentur crura.* Alter *vt tota mulier vſq; ad vmbilicum in tali balneo aliquandiu ſedeat & moretur.*

Secundo ſunt nonnulla medicamenta, *quæ inijciuntur in vuluam, vulgò peſſi vel peſſaria appellantur. Sunt autem veluti ſuppoſitoria, quæ ex varijs medicamentis lana vel bombyce, vel re ſimili exceptis, conficiuntur, vt commodè in pudendum mulieris poßint imponi, quæ quidem longiore tempore debent retineri. Et habetis exempla. Ac primum antiquißimus eſt vſus folij radicis & ſucci Mercurialis, quæ quidem vel ſola, vel cum alijs medicamentis poſſunt adminiſtrari. Itaq; licet ſolam radicem, & ſola folia ſupponere, licet ex folijs & radicibus ſuccum extrahere, eumq; vel ſolum vel cum alijs medicamentis, vel linteolo excipere, quæ peſſaria ſicuti familiaria, ita optima ſunt, ſed tamen leuiora*

Sic

c præparantur pessaria ex rebus odoratis myrrha, belzoim & similibus. Habeatis exemplum, Rec. Ladani optimi part. ij belzoin, myrrhæ, anæ part. j. moschi parùm olei liliorum alborum cum aromatibus q. s. in formam commodam. Sed illis valentiora adhuc sunt quæ conficiuntur ex colocynthide ciclamine, scammoneo & similibus, & sit exemplum. Rec. Fellis bubuli, succi ciclaminis ana ℥j pulpæ colocynth. ℥ij myrrhæ electt. ℥j, misc. fiat pessarium.

Tertiò sunt suffitus vel suffumigia, quæ potissimùm ex rebus odoratis conficiuntur, vnde est aphoris. V. aph 28. suffitus aromatum mulieri. Et habeatis exemplum, Rec. Belzoini, styrac. calamit. myrrhæ, bdellij ana ℥j Galliæ muschatæ Mes. ℥s Zibethi ℈s styracis liquidæ vel olei de spica odorati q. s. fiāt pillulæ vel trochisci, ex quibus modico igni impositis vapor seu fumus eleuatur, quem mulieres commodè recipiunt accommodato vase ad vterum, qualia sunt, quibus repleri solent vasa vinaria parua, si pars latior supra ignem & fu-

mum ponatur, pars verò angustior veluti cannula in pudendum inijciatur. Quia verò huiusmodi suffitus, vt docet Hip. aph. superiore, solet grauitatem capitis inducere, mulieres ita debent pannis muniri, vt ne vapores ad ipsum caput poßint penetrare.

Quartò sunt nonnulla medicamenta, *linimenta, emplastra, fomenta, quæ ad infimam abdominis partem, & omnes locos muliebres solent accommodari, quæ ex ijsdem componuntur medicamentis, de quibus satis diximus. Tamen nec grauabor vnum aut alterum exemplum afferre. Rec. olei amygd. dulc. ℥ij lil. alb. cum aromatibus de cheiri (florib. illius) ana ℥j ol. ex seminibus anisorum ℥ij (oleum valdè efficax in affectibus vterinis) misc. Exemp. aliud: Rec. pulegij, calamenthi, dictamni, arthemis. ana misc. cinnamomi, Garyoph, myrrhæ, balsami, ana ℥j farinæ cicerum rubeorum lib. j. M. cum vino albo aromatico ad ignem, & fiat emplastrum.*

Postremo loco, præter ea, quæ *supra diximus, conueniunt omnia genera*

reuul-

euulsionum, frictiones, ligaturæ, cucurbitulæ, tàm scarificatæ, quàm sine scarificatione, quæ omnia ad partes inferiores, coxas & crura adhibenda sunt. Atq; hæc de suppreßione mensium propter alteram intemperiem simplicem vteri nimirum siccam, nec non propter intemperies compositas, calidam & siccam, frigidam & siccam, de quibus cum Auic. supra diximus. Sed tractatio foret nimium prolixa, neq; angustiæ præsentis temporis patiuntur, vt omnia poßimus examinare & absoluere. Quamobrem cum liceat vtiq; ex ijs, quæ hactenus tradita sunt, & rationem curandi cæteras intemperies, & singula præsidia sibi comparare, mihi libet huic tractationi, quæ nescio quomodo longior euasit, quàm mea voluntas fuerit, finem imponere. Gratia exempli, in simplici intemperie sicca est facile intelligere, cauendum esse ab omnibus tum alimentis tùm medicamentis, quæ siccandi vim habent, totamq; curationem perficiendam esse, cum ijs, quæ humectandi facultate prædita sunt. Ac de his fortè mulieribus intelligebat Ga-

lenus L. aduersus Erasistrateos cap. 13. quandò scribit Medicos Rationales humidam victus rationem & copiosa balnea concedere consueuisse, postquam mediocris copia sanguinis ex cruribus detracta, purgationem confestim succedere volebant, quod idē de altera intemperie composita calida & sicca, frigida & sicca, statuendum est. Diximus menstrua in mulieribus aut prorsus retineri, aut diminui, aut deprauari, Et diximus de retentione mensium. Quoniam verò menstrua retinentur & diminuuntur, propter easdē causas, aut vehementiores aut debiliores, & vtriq; eadē curandi ratio competit: Prætermissa tractatione de menstruis imminutis, statim ad menstrua deprauata veniendum est, Itaq; menstrua fluunt deprauatè multis modis. Ac primum quidem locum apud Galenum 3. de Sympt. causis cap. 4. obtinet illud symptoma, quod græcè ῥοῦς γυναικεῖος, latinè fluxus muliebris dicitur. Deinde verò sunt deprauati menses, quotiescunq; illi immoderatè, & sine ordine fluunt, quotiescunq; illi

li sine colore, flaui, virides, substantia tenues, craßi, viscidi, quotiescunq; mulieres, suo tempore menstrua fluunt, dolent capite, dorso, ventriculo, & alijs partibus. Tot itaq; modis fortè etiam alijs menses deprauantur, de quibus symptomatis non certè omnibus, quod nimis longum foret, sed de ijs, quæ sunt frequentiora & maioris momenti statuimus agere incipientes à superflua mensium fluxione.

CAPVT III.

DE IMMODERATO FLVXV MENSTRVORVM.

MVlti existimant superfluum fluxum menstruorum & fluxum muliebrem, vnum atq; eundem morbum esse, qui longè decipiuntur, cum sint duo distincti morbi & affectus, vt manifestè docet Galenus 4. Loc. affect. ad finem, Siquidem in superfluo fluxu menstruorum sanguis profluit,

fluit, qualis per menses naturales solet apparere, sed fluit immoderatè: in fluxu autem muliebri non sanguis, sed varia excrementa, aliquando aquosa, albida, aliquando alterius substantiæ euacuatur, vt proprio loco monstrabimus. Menstrua fluunt immoderatè dupliciter. Primo modo, *Si semel ac breui tempore confertim ac profusè exeant.* Altero modo, *si huiusmodi vacuatio perseueret plures dies, ad quem modum scribit Galenus 1. Epid, 2. commenta 4, Homines multas quoq; pluuias appellare, vel si longiore tempore durent, licet non largè decidant, vel si breui tempore largiter in terrã decidant. Et si quis à me quærat, qualis nam sit mensiũ quantitas, vel mẽsura, quæ mulierib⁹ secundũ naturã debeant profluere, huic respondet Hip. 1. lib. de morbis mulierum, pag. 313. ad finem (in codice Basiliensi latino) in omni muliere sana moderatos menses esse duarum heminarum Atticarum, quæ circiter 20. ℥ continent aut paulò plures, vel minores & pauciores, Sin autem longè plures & pauciores fuerint,*

tunc

tunc menses morbosos esse. Sed fortè non ita certa menstruorum quantitas potest definiri, siquidem verisimile est mulieres pro varia victus ratione, pro vario corporis habitu, & cæteris id genus, nonnullas copiosius, nonnullas parcius purgari. Itaq; ego sentio hanc mensuram definiendam esse facta imprimis comparatione ad mensuram & tempus cuiusq; mulieris, dum illa integra fruitur sanitate. Exemp. grat. Si mulier fuerit assueta purgare ij libr. 3. dies, nunc verò fluat sanguis iiij lib. 10. dies, tunc licebit asseuerare menses fluere immoderatè, præterquam quod hoc ipsum licet intelligere ex bona vel mala, ex facili vel difficili mulieris tolerantia. Namq; si menses fuerint immoderati, fieri non potest, quin mulier hanc purgationem difficile ferat, atq; in ea incurrat symptomata, de quibus statim sermonem habebimus.

Menstrua immoderata *sine dolore ad symptomata exeuntia immutata referenda sunt. Sed cum hæc triplicia sint, vt docet Galenus de sympt. diff. cap. 6. vel toto genere,*

nere, vel qualitate, vel quantitate præter naturam, sciendum est, sicuti idem Galenus docet 3. de Sympt. causis cap. 2. omnes sanguinis excretiones ex nostro corpore esse toto genere præter naturam, ijs duntaxat exceptis, quæ mulieribus per vterum solent emanare, quæ sola quantitate à natura sunt aliena. Itaq; immoderatus fluxus menstruorum est symptoma *exiens immutatum non toto genere, non qualitate, sed quantitate præter naturam. Cum enim huiusmodi excretio sit naturalis, si ea tamen copia exeat, quæ superuacanea & inutilis est, si eadem modum excesserit cum quantitate, præter naturam censenda est.*

Causæ. Sed ad causas huius symptomatis progrediamur, *quæ distinctè & accuratè à Galeno explicantur 3. de sympt. causis cap. 2. 5. Aphor. Com 58. Ergò menstrua profluunt immoderatè (quod idem in quolibet sanguinis fluxu contingit) tribus de causis, vel propter facultatem, quæ vas sanguinem continens recludit, sicut in pro-*

uuio sanguinis è naribus, vel secundò pro-
ter sanguiuem malè affectum, vel tertiò
ropter vitium vasorum. Ac primum
tud propter facultatem, quo loco est me
oriæ repetendum pro iunioribus. Facul-
ates naturales, quæ omnibꝰ membris insunt
sse 4. Attractricem, Retentricem, Altera-
ricē, Expultricem, quæ per propia tempera-
nenta suas operationes perficiunt, vt diffusè
nonstrat Galenus 1. de facul. naturalibus.
Quamobrem ad fluxus menstruorum im-
noderatos facit, si huiusmodi facultates
non probè fungantur suo munere, præcipuè
verò si facultas contentrix non retineat,
uæ & quàm diu sunt retinenda, quod in-
nprimis ex mala vteri, vel vasorum in-
emperie, vel humida vel frigida, vel vtraq;
ieri solet. Pariter si facultas expultrix ni-
nium expellat, quæ & quando non sunt
xpellenda, quod potissimum ex mala vte-
i, vel vasorum intemperie, vel calida, vel
icca, vel vtraq; solet contingere. Secun-
dò menses fluunt immoderatè propter
sanguinem malè affectum, quod quidem
Gale-

Galenus docet fieri dupliciter: Primo modo, *Cum ille redditus sit adeò vitiosus, vt vasa erodat in quibus continetur, quod non aliter videtur fieri, quàm si sanguis reddatur tenuior, calidior, acrior, vel ex temperamento, vel ex victus ratione, vel aliter, aut quod ille permisceatur cum excrementis biliosis, cum salsa pituita, cum atra bile, quæ omnia cum sint acriora, naturæ molestiam inferunt, ex quo illa excitata & irritata eorum expulsionem molitur. Scio Auic. & cum eo multos præstantes medicos sanguinem malè affectum interpretari, non solum si ille fuerit calidior, acrior, atq; erodendi facultate præditus, verùm etiam si ille humidior & aquosior fuerit. Sed isti mihi videntur à Galeno & ratione dissentire: siquidem Galenus vnius tantum acrioris & erodentis meminit, qui solus reuera ipsa vasa potest aperire & disrumpere. Præterea si sanguis fuerit malè affectus propter multitudinem aquositatis & humiditatis vt loquitur Auicen. tunc menstrua non forent sola quantitate præter naturam, imo*

ver

verò huiusmodi fluxio ad profluuium potius muliebre, quàm ad immoderata menstrua pertinere. Altero modo sanguis malè afficitur apud Galenum, cum ille ita est auctus, vt in vasis contineri non poßit, siquidem is quoque rumpere aut recludere vas potest. Quas quidem duas causas apertionis vasorum, copiam scil. & acrimoniam sanguinis, ille quoque commemorat 4. Meth. c. Diximus de duabus causis superfluæ fluxionis menstruorum. Itaque superest Tertia ptopter vitium vasorum, quod quidem vitium docet Galenus consistere in nimia eorum mollitie & duritie, & tenuitate. Idque nonnunquam in prima statim conformatione, quæ fit in vtero, solet accidere. Nonnunquam posterius, temporis progressione. Hæc autem proueniunt, nimia mollities ex redundante humiditate, nimia durities ex siccitate, nimia tenuitas ex atrophia, id est, inopia alimenti. Quomodocunque enim vterus, & vasa ad eum pertinentia, fiant molliora, duriora, & tenuiora, immoderatum sanguinis profluuium potest

succe-

succedere, siquidem quod immodicè molle vel durum est, frangitur facilè, Molle quidem propter imbecillitatem, Durum autem propterea, quod amplius extendi non potest. Quod verò tenue est propter vtrosquè huiusmodi venarum defectus, h. e. propter imbecillitatem & difficilem extensionem facilè rumpitur. Et si quis cupiat magis distinctè intelligere causas, quæcunq; possent vteri vasa aperire, atq; eorum continuum soluere, is confugiat ad Galenum, de causis morborum L. ad finem, qui docet illas esse duplices, Nonnullas quæ extrinsecus irruunt, Nonnullas quæ ex corpore ipso ortum habent. Ad causas externas possunt referri, quæ contundunt, vulnerant, vt casus ab alto, contusiones & similia, Medicamenta acria & erodendi facultate prædita, nimius ac frequens coitus, ac maximè si vir fuerit maximè mentulatus, sicuti puellis deuirginatis aliquando contingit, quibus rumpuntur venæ vteri, & profluuium menstruorum succedit, & alia id genus quæ exterius accidunt.

Ac

Ad causas internas ex *Galeno* 2. referuntur. 1. *Immoderati & inordinati motus.* 2. *Humores quidam deprauati, quibus erodendi vis inest, Itaq; si mulieres frequenter & præter modum vehantur, currant, saltent, choreas ducant, vel alias immoderatas exercitationes, vel labores subeant, pariter, si in partu, vel abortu, vel propter magnitudinem fœtus, vel propter imperitiam obstetricis, vel propter aliam causam, contingat in vtero atq; illius vasis aliquam violentam ruptionem fieri, mulieres propter eiusmodi immoderatos motus in profluuium menstruorū solent incidere. Sic demum, si fuerint humores acres biliosi, salsi, adusti, qui in locis muliebribus possint aliquam erosionem, aliquod vlcus efficere, vel aliter continuum soluere tanquam causa interna, huiusmodi humores possunt profluuium mensium excitare. Atq; hactenus de causis huiusmodi Symptomatis ad mentem Galeni, ad quas quidem, si quis voluerit animum adhibere, certum est cæteras omnes posse referri, quæcunq; ab alijs proponuntur.*

Signa Pathognomonica.

Signa Pathognomonica, *quæ immoderatum profluuium menstruorum demonstrent, ex mulieris relatione fiunt manifestissima. Sed tamen nonnulla quoq; symptomata huiusmodi immodicas vacuationes sequuntur, quæ id cuiq; satis confirmant. Illa verò sunt vitiosus color & tumor vniuersi corporis, œdema pedum, mala tùm appetentia, tùm concoctio, & reliqua, de quibus Galenus lib.6. Loc. affect. ad finem Auic. c. proprio, ac ferè omnes loquuntur quorum omnium facile est rationem reddere. Sed signa singularum causarum breuiter percurramus. Si menstrua profluant immoderatè propter vitium facultatis quæ aut importunè expellat, aut nequeat continere, quæ alioqui forent retinenda tunc oportet ad ea confugere signa, quæ v teri & vasorum intemperiem vel calidam vel frigidam, vel humidam vel siccam, vel simplicem vel compositam possunt significare, de quibus omnes tractant, & nos quoque sæpè diximus: siquidem apud Galenum facultatem, aut esse temperamentum, aut*

Signa differentiarū.

ntemperamento suam essentiam habere, ex. at. in calida intemperie mulieres circa s partes percipiunt caliditatem, maximè electantur venere, concipiunt mares, & si-ilia. In frigida signa apparent contraria. n humida intemperie loci muliebres per-etuo madent, mulieres viuunt otiosæ, nul-us circa vterum percipitur dolor. In sicca ntemperie res contrario modo se habet.

Secundo succedit vitium sanguinis, *c primum illius copia ex proprijs indicijs lenitudinis deprehenditur, quæ á Galeno radita sunt L. de plenitudine & alijs locis, ualia sunt tumor venarum, & vniuersi orporis grauitas, rubedo, præcessit otium, victus ratio copiosa, & similia. Deinde si sanguis redditus fuerit calidior ac rarior, siue id fiat propter intemperiem jecoris cali-dam & siccam, inditia huiusmodi intem-peraturæ sunt manifesta: Si verò id con-tingat propter mistionem salsæ pituitæ, vel aliorũ humorum, tunc aderunt inditia ca-cochymiæ, id est, redundantiæ vel vnius vel alterius humoris, de quibus pariter tractat*

Galenus, atq; ex temperamento, habitu corporis, præcedente victus ratione & similibus licebit iudicium facere. Tertiò, si fiant menstrua immoderata propter vitium vteri & vasorum, quæ sint nimium aperta. causæ externæ quæ contundunt, vulnerant casus ab alto, & similes, facilè alijs referentibus intelliguntur. Causæ autem internæ quales potißimum sunt erosiones, vlcera & vno verbo, quælibet solutio continui e: copia humorum acriorum, ex doloribus, excrementis & alijs id genus symptomatis facilè possunt iudicari.

Indicationes generales omnis fluxus.

De ratione curandi quem libet fluxum *sanguinis nostri corporis, diffusè & diligenter tractat Galenus 5. Meth. c. 2. vsq; 7. summa autem istius doctrinæ est eiusmodi: Quicunq; ex corpore sanguis effluit, ne amplius fluit & cohibetur, vel quoniam illi non fertur ad locum apertum, vel quia diuisio vasorum occluditur, vel simul propter vtrunq; quæ ratio tutißima censenda est. Probibetur sanguis vt ne confluat ad partem apertam, inducto animi deliquio, reuulsio*

lsione facta ad contraria, deriuatione fa-
ta ad vicina, refrigerando corpus vniuer-
um ac maximè partem affectam ex qua
nguis profluit. Clauditur diuisio si quod
est diuisum contrahatur, cõniueatq; vel ob-
ruatur. Sanè contrahitur pars diuisa,
strictione, refrigeratione, vinculo vel aliter
s præsidijs, quibus conamur diuisum cor-
us vnire & coniungere. Obstruitur autem
el intrà vel extrà: intrà quidem à sangui-
e concreto, qui vulgo thrombus dicitur: ex-
ra tùm hoc ipso sanguine, tùm verò lini-
nentis, spongijs atq; ijs demum medicamen-
is, quæ vel proprio lentore & craßitiè mea-
us obstruunt & claudunt, vel vrente vi ve-
uti operculum escharam, id est, cru-
stam inducunt. Verùm quæ de profundo cor-
poris sanguinis profluuia fiunt, quale est
profluuium menstruorum, de quo agimus,
quæ nec vinculo, nec sutura, nec ligatura,
nec ferramentis ignitis, nec alia simili ra-
tione poßent sanari, per reuulsionem ac de-
riuationem, nec non per alimenta, quæ em-
plasticam vim habent & refrigerent, ac de-
 mum

mum per medicamenta quæ astringunt, sanari debent. Hæc est præclarißima Galeni methodus curandi omnem sanginis fluxionem, quam, puto illum accepisse ab Hip qui vna breuißima, sed grauißima sententia mihi videtur hæc omnia complecti. Illa autem habetur 6. Epidem. Se. 7. tex. 3. & est huiusmodi: Sanguinem ex venis promanantē sistunt animi deliquiū, figura alio tendens, venæ interceptio, linamenti in orbē conuolutio, appositio, deligatura. Etenim Galenus sententiam hanc admirabilem in commento vocat, illamq́; exponit accuratißimè atq; asserit omnia complecti, quæcunq; ad nimiam sanguinis profusionum pertinent.

Indicationes fluxus menstrui.

Diximus de generali methodo curandi quemlibet fluxum sanguinis, *Sed hanc methodum ad rem nostram accommodemus. In superfluo menstruorum fluxu duæ se nobis offerunt indicationes curandi.* Prima, *vt sanguis non feratur ad vterum & vasa, quæ ad illum pertingunt.* Altera, *vt locus apertus, per quem fluit sanguis,* clau-

[...]udatur. Ad primam pertinent præ[...]dia, Primùm *quæ reuellunt*, Secundò [...]*æ deriuant*, Tertiò *quæ animi deliquium* [...]*ferunt*, Postremò *quæ refrigerant &* [...]*stringunt*. Ad alteram *sunt accommoda*[...] *præsidia, quæ obstruunt & astringendi* [...]*im habent, quæ non solum ad vterum, sed* [...]*d partes illi proximas debent imponi, de* [...]*uibus sigillatim dicendum est. Vtrum ijs* [...]*ndicationibus liceat satisfacere, nec ne, sci*[...]*ndum est, hoc negotiũ esse admodum diffi*[...]*ile, ac mulieres maiori ex parte nunquam* [...]*anari, atq; id potißimum vsu venire, si in* [...]*tero aut vasis ad illum pertinentibus, vel* [...]*rosio, vel aliqua insignis continui solutio* [...]*acta fuerit. Veruntamen nulli dubium esse* [...]*ebet, quin difficultas curationis vel augea*[...]*ur, vel minuatur pro magnitudine ac diu*[...]*urnitate symptomatis, pro habitu corpo*[...]*is, temperamento, & similibus. Sed ag*[...]*grediamur curationem. Sed ante omnia hoc* [...]*oco est aduertendum, vtrum huiusmodi* [...]*uacuatio per vterum sit critica & instituta* [...]*à natura, an symptomatica & præter na*-

Prognosticon.

Curationis præsidia.

turam. Namq; Galenus sermonem habens de Crisibus, quæ varijs excretionum modis, & per varias corporis partes fieri solent, mensium quoq;, & purgationis per vterum mentionem facit 3. de Crisib. ad finem: Qui nonnulla quoq; signa commemorat, insigni grauitatem lumborum & dolorem, & tensionem quæ huiusmodi Crisim præcedere consueuerunt. Sic Auic. Fen. 21. libr. 3. tractatu 3. C. 4. statim initio capitis de cura superflui fluxus sanguinis mẽstrui docet aduertendũ esse, an vacuatio sit facta secundùm semitam expulsionis naturalis, in quo casu inquit Auicenna, fluxus minimè est retinendus, quousq; vires integræ permaneant. Itaq; negotium foret permittendum naturæ iuxta sententiam 1. aph. 21. Quæ iudicantur & iudicata sunt, &c. At verò si euacuatio non fuerit Critica, quod potißimum licet intelligere, quod ea non conferat, neq; e mulieres benè ferant, imò quod ea sequantur symptomata, de quibus supra diximus. Iam licet illius curationem aggredi. Itaq; primum occurrunt reuulsiones, inte-

[...]uas Hipp. cucurbitulæ vsum, [p]robat 5. aph. [5]0. Si mulieri menstrua volueris cohibe[r]e, cucurbitulam quàm maximam sub [m]ammis defige. Et ratio est inpromptu [p]ropter cõmunicantiã vasorũ, quibus natu[r]a vtramq; partem mammas & vterum [v]oluit coniũxisse, vt diffusè Galenus mon[st]rat 14. de vsu part. cap. 4. & 8. Sic con[v]eniunt frictiones, ligaturæ, compreßiones [p]artium extremarum: de quibus tamen du[b]ium videtur, vtrum ad partes inferiores, vel superiores debeant adhiberi, & occasio dubitationis est, quoniam primùm est Hip. 2. de morbis mulierum circa princi[p]ium, qui docet ligaturas atq;, vt ipse loquitur, laqueum nõ solum supra cubitos, sed etiam ad poplites supra genua apponendum esse. Deinde sunt Paulus Lib. 3. 62. Aët. L. vlt. 64. Auic. c. proprio: qui fortè ad hærentes sententiæ Hipp. iubent frictiones & ligaturas faciendas esse non solùm manibus, sed etiam cruribus, atq; ab inguinibus exordiendum esse. Præterea neq; huiusmodi sententia à Galeni mente videtur aliena

 si

si velimus leges reuulsionis & deriuationis considerare, hæc remedia infernis partibus adhibita, videntur ab vtero, & reuellere & deriuare, Et Galenus docet manifestè, sectis venis in cruribus, reuulsionem ab vtero fieri, qui scribit ad hunc modum de sang. miss. c. 18. quæ sectiones venæ ex cruribus fiunt non solum reuellunt, sed etiam menses solent euocare. Vnde in phlegmone vteri huiusmodi venas in cruribus incisas magis probat, quàm alteras in cubito, quod profectò non fecisset, nisi ille censuisset venas crurum ab vtero posse, & reuellere & deriuare, cum fateantur omnes inflammationi & reuulsionem & deriuationem conuenire. Altera autem ex parte Galen. apertissimè docet, huiusmodi reuulsiones ad partes superiores, minimè inferiores fore adhibendas, atque ex multis locis satis sit vnicum omnium luce clariorē proferre. Itaque Galen. 1. ad Glauc. c. 14. hæc habet: Sed neque malum, manus & crura alligare. Oportet autem nexus fieri plures ac fortiores circa manus, quando per inferiores partes fiunt euacuationes, quemadmo-

admodum quando per hæmorrhoidas sanguis profluit, aut ventris profluuia adsunt, aut cum per vteros exeunt mulieribus menstrua. Nam si tùm crura fortius ligentur sæpius aliquid ad partes inferiores attrahitur. Hactenus Galenus.

Ad dissoluendam hanc difficultatem, quam puto arduam esse, etsi plæriq; omnes conniuentibus oculis eam prætereunt, multis foret opus, atq; inprimis necesse est naturam ac præcepta, tùm reuulsionis, tùm deriuationis explicare, quod nimis longum esset. Quare illud vnum vobis sufficiat in præsentia: In superfluo fluxu menstruorum omnia genera reuulsionum partibus superioribus adhibenda esse, cum reuera & rei natura, & Galenus doceat apertißimè, reuulsionis vim in eo potißimum consistere, vt humores in contrarium sui motus trahantur & deducantur. Sed quid ad positas authoritates oportet respondere. Primum ad Hipp. L. 2. de morbis mulierum, Ego quidem censeo eum textum planè esse deprauatum, cum manifestè repugnet illius doctrinæ

ctrinæ, qui non solùm docet in aphorismis
sicuti diximus, ad cohibendos menses cucur
bitulam sub mammis affigendam esse, Se
etiam hoc ipso loco scribit cucurbitulas su
mammis affixas eleuandas, ac mod
ad dexteram modò ad sinistram parten
transferandas esse. Ad Paulum, Aëtiu
& Auicennam quid aliter dicendum est
quàm eos fuisse deceptos, qui sine vllo del
ctu solent multa alteri ab alteris transscr
bere, id quod multi faciunt quoq; recenti
res. Vnde Alth. hoc loco de sententia Pa
li & Aëtij probat inguina vinculis fore
excipienda, tametsi ille ex Galeno ferè vn
verborum serie aliter statuit, & sectione
venæ & omnia reuellentia præsidia superi
ribus partibus adhibenda esse. Sed veni
mus ad Galenum, & quoniam hic locus es
longè maximi momenti, & multas contin
difficultates, mihi liceat paulò altius eu
examinare. Hìc Galeno propositum fu
rat nos docere discrimen & commodum
sum sectionis venarũ vel cubiti vel crur
qui scribit omnes partes superiores corpo
thora

thoraci, & in thorace contentas, sectione venarum in cubito iuuari, partibus autem inferioribus thoraci, sectionem venarum in cruribus magis conuenire, quas partes inferiores ille interpretatur, quæ iuxta coxam, vesicam & vterum sunt. Inter vtrasq; autem eiusmodi partes superiores & inferiores, Renes tanquam ancipites & medium quendam locum obtinentes à Galeno constituuntur. Vnde fit vt sectione venarum ex vtrisq; iuuentur partibus. Ex superiori quidem parte, si phlegmone recens fuerit, & sanguis redundantia affuerit, Ex inferioribus autem si phlegmone fuerit inueterata, nec sanguis redundare videatur. Post hæc Galenus *de Phlegmone vteri sermonẽ instituens inquit: Eam magis, quàm phlegmonem renum à venis in cruribus sectis iuuari, & statim hæc addit: vacuationibus enim, quæ in cubito fiunt, aliud etiam quoddam malum accedit, quippe menstruas purgationes supprimunt, eò quod sanguinem ad superiora corporis reuellunt: quæ verò ex cruribus fiunt, non solum reuellunt, sed etiam*

iam menses solent euocare. Hac verborum serie manifestum est, Galenum tanquam opposita comparare inter se, sectionem venæ in cubito, & sectionem venæ in cruribus, Ex quo omnis ratio colligit contrarias quoq; facultates & vires vtrisq; necessariò tribuendas esse. Quod si per Galenum sectio venæ facta in cubito, ex vtero ad superiores partes sanguinem reuellit, & menstruas supprimit purgationes, vt altera sectio facta in crure, sanguinem ad vterum trahat, & menstruas purgationes promoueat, necesse est.

Attulimus locum Galeni, in quo ill*e docet, sectionem venarum in cruribus no*[n] *solùm reuellere ab vtero, sed etiam mens*[es] *prouocare. Etsi autem latina interpre*tatiò *respondeat Græcæ literæ, veruntame*[n] *ego censeo sine dubio hunc locum esse depra*uatum, *atq; illum sensu contrario legen*dum *esse, sicuti eum legunt & interpretantu*[r] *antiquus interpres, nec non Theodoric*[us] *Gaudauus, qui mea sententia verùm Ga*leni *verborum sensum exprimunt. Quod*

quis cupit habere inpromptu vtramq; huius-
modi interpretationem, antiquus interpres
sua lingua ita loquitur: Nam eis, quæ à
cubito euacuant, & aliud quidem malignū,
Detinent enim menstruales purgationes,
antispases sanguinis ad corporis superio-
ra. Eis verò quæ à cruribus non solùm non
antispare, sed etiam prouocare inest men-
strua. Interpretatio autem Gaudaui est
huiusmodi: Quæ verò ex cruribus fiunt tan-
tùm abest vt retrahant, vt etiam menses
promoueant: Quam quidem lectionem & in-
terpretationem codices quoq; Valgrisiani
confirmant, quos scitis clarißimi nostri Pa-
terni opera editos fuisse, huiusmodi enim
interpretatione scitè priora posterioribus
conueniunt, priora posterioribus respondent
neq; vlla repugnantia aut absurditas in Ga-
leno potest afferri. Altera autem ex par-
te, si quis velit alteram lectionem & inter-
pretationem seruare, quod intter cæteros per-
tinaciter facit Fuchsius, vt multa in doctri-
na Galeni absurda consequantur necesse
est.

Primum

Primum enim quomodo potest sectio venæ in cruribus ab vtero reuellere & men ses prouocare? Hæc simul non possunt con sistere. Quæ reuellunt ab vtero menstruor prouocationem impediunt, quæ menstru prouocant, ab vtero non possunt reuellere. Deinde si generaliter partes supra thora cem & in thorace contentæ sectione venar in cubito, partes autem inferiores sectione venarum in cruribus iuuantur, quomod Galenus in libro de sanguinis mißione c 19. docet, Podagra laborantibus in cubit comitiali autẽ morbo & vertigini obnoxi potius in cruribus venas secandas esse. Qu modo Galenus ad cohibendum superfluu fluxum hæmorrhoidarum sectionem in br chijs probat. Quomodo scribit Galenus i de med. simpl. L. c. 2. In dolore coxendi sanguinem, primum ex cubito, deinde cruribus mittendum esse. Demum si phle mone vteri à venis in cruribus sectis per tuo iuuatur, quomodo Galenus iubet m lieribus vteri inflãmatione laborantibus, me strua non fore prouocanda? Quomodo a

rit in locis muliebribus, in contrariũ trahi si illæ venæ, quæ in cubito sunt incidantur? Sed de hac re satis. Facilè autem isthæc omnia cessant, si intelligamus ad mentem Galeni, nunc venas in cubito, nunc in cruribus secandas esse, non solùm pro varia ratione partium laborantium, sed etiam pro varia indicatione, quàm morbus & causa morbi nobis suggerunt, vnde vel reuellere vel deriuare, vel simul reuellere & deriuare opus sit. Ad quem modum etsi partes, exem. grat. Coxa, vesica, vterus, qua ratione sunt inferiores thoraci sectione venarum in cruribus magis iuuantur: veruntamen si contingat illas vel inflammatione, vel alio morbo laborare, vnde omnium primum sit necesse humores ad locum fluentes reuellere, jam licebit venas superiores incidere: sicuti contrà, etsi partes superiores cerebrum, cor, pulmones, qua ratione sunt superiores, sectionem venæ in cubito magis desiderant, nihilominus si aliquo morbo laborent, qui reuellendi indicationem adferat, tunc licebit venas in cruribus

incidere. Quod si demum non reuulsione, se
vel deriuatione, vel simul reuulsione & de-
riuatione opus fuerit, modò vnam modò al-
teram proximiorem & commodiorem ve-
nam licebit secare. Quæ quidem omni
multis Galeni exemplis facilè esset confir-
mare: Sed ijs, quæ diximus volumus esse
contenti. Et illud tamen addere de sectioni
venæ in cruribus vtero inflammatione la-
borante, quod videtur nescio quam difficul-
tatem retinere. Cum enim ex vna part
apud Galenum & omnes rationales medic
satis constet, inflammationibus ante omni
reuulsionem conuenire: Ex altera autem
Galenus doceat inflammationes vteri secti
venis in cruribus magis iuuari, hinc potissi
mum Fuchsius colligebat huiusmodi infe-
riores venas reuellendi ab vtero vim habe-
re, Et propterea græcam literam & inter-
pretationem vulgatam illi respondente
seruandam esse hunc in modum: Quæ ve
ex cruribus fiunt non solum reuellunt, se
etiam menses euocare solent. Vnde Fuchsi
quoq; vtero & vesica laborantibus doc
li

lib. 3. de medendis morbis Capp. proprijs docet, nec, mea sententia, sine magno errori, statim morbi initio venas crurum secandas esse.

Ego autem vno verbo respondeo, Galenum hoc loco docentem, inflammationes vteri ex sectis venis inferioribus in cruribus magis iuuari, intelligere, non de principio inflammationis, cui certum est, reuulsionem & sectionem venæ superioris conuenire, sed de inflammatione progressa, quæ non amplius reuulsionem, sed deriuationem & sectionem venæ inferioris requirit. Quod autem venæ sectio in cubito ab vtero reuellat, venæ in cruribus deriuent, manifestissimè traditum est apud Galenum 2. ad Glauc. 2. cui inquit, in locis muliebribus, in contrarium trahes, si eas quæ in cubito sunt, venas secueris, deriuabis autem si eas, quæ sunt in poplitibus secueris. Sed ad institutum redeamus. Inter cætera omnia reuulsionum genera omnium consensu sectio venæ principem locum obtinet, in cuius administratione Galeni præ-

cepta retinenda sunt, Primùm, *Ex ca. 12. de sanguinis mißione: Sanguinis mißionem tantò efficaciorem esse, quantò maiorem in numerũ particulares detractiones auctæ fuerint, adeò vt non modò semel, sed & bis, 3. & sæpius liceat quandocunq; sanguinem mittere, siquidem natura toties excitata & irritata, facilius ac maiori cum impetu assuescit in contrarias partes transmittere, quæcunq; ad locos laborantes confluunt.* Secundum præceptum est *ex c. 21. eiusdem libri, quod generaliter pertinet ad omnem iteratam sanguinis detractionem, in quibus studemus simpliciter vacuare, tempus accommodatum esse eundem diem, e.g. Manè bis, vel manè & vesperi eadem die sangis detrahatur. At verò in quibus volũmus reuellere, melius foret, si vacuatio duobus deinceps diebus fiat, quod verisimile sit, naturam hoc modico temporis interposito magis moueri & excitari ad transmißionem humorum in contrarias partes, quàm si statim & momento temporis sanguis detrahatur. Atq; hactenus de reuulsione.*

Hacte-

Hactenus diximus de reuulsione: post reuulsionem sequitur deriuatio, quæ secundum præsidium fuerat seruiens primæ indicationi, vt ne sanguis ad vterum vehatur. Ac primò cum deriuatio fiat ad loca vicina, docet Galenus 5. Metho. c. 3. quæ erumpunt per vterum, vel per vrinas vel per aluum deriuanda esse: Itaq; licebit capita venarum hæmorrhoidarum aperire, vel aspera frictione, vel folio ficus & simili ratione. Nonnulli probant aloën ore sumptam, quod inquiunt, peculiarem prouocandi hæmorrhoidas vim habere, quod quidem remedij genus ab ijs aduertendum, qui ad prouocandos menses huiusmodi venas consueuerunt aperire. Sic licebit vel clystere, vel leuiore medicamẽto, e. g. Cassia, Tamarindis, Myrabolanis, Prunis & similibus aluum mouere. Sic demum licebit, quæ ad vterum confluunt, per lotia deriuare, illa exhibẽdo medicamẽta, quæ propterea diurectia appellantur. Etsi multi hanc deriuationem, & huiusmodi medicamentorum vsum non probant, propterea,

quod quæ prouocant lotium, eadem quoq; prouocandi menses vim habeant, qui decipiuntur, de qua re posterius tractabimus de fluxu muliebri, Sed quæ aluum & lotium? Auicenna probat vsum cucurbitularum, quas, inquit, ponendas esse super locum inter vtrasq; anchas, id est, coxendices. Quamobrem nec sententia mea foret inutile, si cucurbitulæ vel scarificatæ, vel sine scarificatione in posteriore, ac postrema parte dorsi in regione oßis sacri & oßis ilij sæpius imponerentur, & sic fortaßè hæc verius reuulsio quàm deriuatio dici debet. Itaq; tot modis licebit fluxionem menstruorum ad proximas partes deriuare.

Tertio loco fuerant præsidia ad pri*mam indicationem accommodata, vt sanguis ad vterum non feratur, quæ nimirum animi deliquium inducunt, id quod summa cum ratione euenit. Cum enim deliquium animi non aliter fiat, quàm laborante corde aut primariò, aut alijs partibus consentientibus: Confestim sanguis ad internas partes recurrit, ex quo ægri pallescunt & refrigeran-*

gerantur. Vndè hac ratione sanguis aliò conuersus, non amplius ad vterum tendit. Hoc verò deliquium animi cum multis modis poßit induci. Exemp. grat. tristi nuntio: tum præcipuè ex vehementißimis doloribus facilè excitatur: quos quidem dolores expedit in partibus superioribus excitari. e. gr. Violenter ligatis brachijs, compressis digitis manus: sed maximè omnium constrictis mammis, quæ vt diximus, longè maximum cum vtero consensum habet.

Postremò prohibetur sanguis, vt ne ad vterum defluat vsu medicamentorum, quæ refrigerandi & astringendi vim habēt, ita vt ille cohibetur ac ferè immobilis redditur, & quoniam huiusmodi medicamentis conueniunt ferè altera quoq; medicamenta, obstruentia & astringentia, quæ ad posteriorem indicationem pertinent, nempe vt loca vteri aperta, per quæ sanguis fluit, claudantur, mihi libet de vtrisq; simul agere, vt ne cogar sæpius eadem repetere. Itaq; huiusmodi medicamenta, quæ sunt quam plurima, partim interna, partim

externa, ex quibus mihi statutum est nonnulla seligere, quæ cæteris videntur efficatiora, & quibus ego familiariter uti soleo. Interna sunt decocta, vel quæ sunt efficaciores, succi endiuiæ, portulacæ, epaticæ, nenupharis, sed præ cæteris omnibus simplicibus medicamentis à Galeno 6. de simp. med. fac: ab Auerroe & omnib9 adcohibendum fluxum sanguinis plantago solet probari, quomodocunq; vel ex succo, vel puluere, vel decoctione, vel aliter præparetur. Sunt Syrupi violatus, de endiuia, de rosis siccis, de portulaca, de plantagine, de agresta, de ribes, sunt Conseruæ rosarum, violarum, cichorei, nenupharis, sunt corallia, margaritæ, bolus armena, terra lemnia, Rosæ, balaustiæ, acatia, hipocystis: sunt confectiones, diarrhod. Et postremo sunt medicamenta stupefacientia. Atq; si res valdè vrgeat, licet quandoq; deuenire ad syr. de papauere, diacodion, philonium requiē Nicolai, Theriac. recent. & alia id genus. Ex quibus variæ medicamentorum formæ possunt parari. Habeatis exemplū:

Re.

℞. Syr: de Endiuia ℥j
Portulaca ℥s
decocti Epaticæ
plantaginis ℥iiij
Misc. pro syrupo.
℞. Succi plantaginis siccati ad solem ℥j
spec. diatri. santal. ʒs
Misc. fiat bolus (possunt exhiberi simul, vel ante decoctũ, vt sæpè dictum.)
℞. Conser. rosa ℥j
nenuph. ℥j
Margarit. p̃p.
Cornu cerui usti ana ʒs
Boli armenæ
Terræ lemniæ ana ℈s
cum syr. de plant. q. s.
misc. & fiat electuarium.
Exemplum medicamenti stupefacientis:
℞. Conseruæ rosarum ʒs
Philonij vel
Requiei Nicolai ℈ij
Mis. fiat bolus.

Auicen. inter plurima eiusmodi medicamenta probat vsū aceti, quod fortè alicui mirum videbitur. Cum vulgus opinetur acetum magna vi aperiendi præditum esse. Veruntamen cum Auic. conuenit Galenus, qui 1. de simpl. med. c. 18. & 19. astringendi vim habere, & sanguinem supprimere. Illud verò exhibendum est non solùm sed aqua temperatum, poscam nominant sicuti in sanguine erumpente ex thorace exhibetur à Galeno 5. Meth. 8. Sed non desunt, qui alia ratione aceti vsum in præsenti casu non probant, quod nimirum videatu mulieribus, & vtero aduersari, vt do cent Hipp. & Galenus 3. lib. de ratione V in morbis acutis 39. Ac reuera cum sint i promptu alia medicamenta, quæ nullan continent difficultatem, mihi quidem tutiu videretur, si medici ab illo abstinerent.

Sed ad medicamenta externa progre diamur, quæ pariter plurima sunt, ac va rijs modis conficiuntur, tametsi omnia ean dem ferè naturam obtinent, nimirum m

dic

licamenta, quæ astringendi & obstruendi vim habent.

Inter medicamta externa sunt primum pessaria, quæ, vt sæpè diximus, sunt medicamenta duriuscula, oblonga instar suppositorij, vt commodè mulieribus supponi possint, Et sit exemplum: ℞. Balaust. ...eta. cort. gran. myrtillorum ana ʒs Mellis q. s. mis. fiat pessarium. Sed aliquando ...cet huiusmodi pulueres excipere, vel lana vel bombyce, vel linteo serico tenuißimo, simul cum album: oui, oleo coton. aut similibus, & ita medicamentum supponere. Deinde sunt medicamenta liquidiora, quæ accommodato instrumento instar clysteriorum in vterum inijciuntur, quos quidem vteri clysteres, vt Galenus notat 5. Meth. c. 11. medici Metrenchytas appellant. Et sit exemplum:

℞. Balaust.
Cort. granat.
Hipocystid.
Acatiæ.
Tragacanti ana ʒs

Deco-

Decoctionis rubi
Sumach. *(suc*
Consolidæ, vel eius loco decoctio
Plantag. ℥iiij *misc.*

Tertio sunt *lotiones & balnea, in qui*
mulieres debent insidere, inter quæ long
riexperientia mihi compertum est, si cr
ra & coxæ mulierum lauentur simplici
aqua frigidiore, tunc superflua menstr
maximè iuuari, & quandoq; ex toto s
primi. Sed tamen alia quoq; balnea par
possunt, quæ ex decocto plantag. portula
lentisci, myrtillorum, consolidæ. cort. g
nat. Balaust. & similibus, conficiuntur
quibus quidem ex præcepto Galeni L.
meth. & 7. sumpta indicatione à situ pa
laborantis, oportet nonnulla permisc
quæ vim eiusmodi medicamentorum
eum possint deducere, sicut facit Auic
qui simul cum cæteris medicamentis
miscet Calamenthum, tanquam reliquor
vehiculum, etsi ille ab ignaris med
reprehenditur & irridetur, qui
thodum conficiendi medicamenta non in
ligunt. Postremo sunt linimenta, *Epi*

m

...ta, Emplastra, quæ pectini, dorso & partibus proximis solent adhiberi. Ac primum ...t olea Citoneorum, myrtin. mastichin: ...od si quis præterea velit oleum astringens ...i parare, is Galeni regulam debet seruare, ...am ille tradit 4. tuend. Val. c. 8. Ea vero est, vt simplicia medicamẽta decoquantur in oleo astringente, cui præterea adiungitur portio vini vel aquæ, ne medicamenta torrè fiant. Decoctio autem fiat in ...plici vase B. M. appellant, donec vinum ...l aqua consumpta fuerit. Exemp. est o.

℞. Ol. oliu. astringentis vel omphacini libr. ij
Cort. granat.
Balaust.
Rhu obsoniorum
Hypocistis ana ℥j
Vini austeri astringentis libr s Contundantur omnia crasso modo & in vase vitreo benè obturato fiat decoctio, vt supra.

...inde sunt Epithemata, quæ ex aquis stil...icijs aut succis fieri solent:

Rec.

Rec. Aquarum Rosarum ℥iiij
Plantag.
Nenuphi ana ℥ij
Troch. de camphora
Carabe ana ℥is Mis.
pro Epithemate.

Quod non solùm extra, sed etiam in locos muliebres potest adhiberi. Par sunt cataplasmata, emplastra, quæ ex dem medicamentis componuntur, atq; ijs quæ hactenus dicta sunt, facilè poss intelligi.

Sed in officinis sunt duo, Vnguenta a rum Comitissæ, alterum decoct. Castan rum, quæ insigni astringente facultate p dita sunt, quorum frequens est vsus a Medicos ad cohibendos superfluos mens imò verò ad prohibendum imminentem ortum. Medici autem sicut diximus, plurimum dorso, nonnulli etiam pe mulierum hæc medicamenta solent app re, quamuis fortè huiusmodi vnguent medicamenta hac in re non tantam ope præstent, quantam multi opinantur:

veri simile sit eorum vim non parùm re-
mitti & labefactari antequam ad vterum
possint peruenire. Vnde mea quidem senten-
tia longè magis medicamentis intra locos
mulieris impositis, quàm externis fidendum
est. Quæ hactenus de curatione immoderati
fluxus menstrui à nobis tradita sunt, vnius
potissimum symptomatis videntur ratio-
nem habuisse. Sed istud non est, satis nisi cau-
sæ symptomatis simul afferantur. Hæ au-
tem cum sint plures, certum est cuiq; pro-
priã curandi rationem conuenire. Sed cum
non liceat omnia persequi, nos de ijs tan-
tùm vna vel altera e. g. sermonem habe-
bimus, quæ cæteris sunt maioris momenti &
frequentiores. Itaq; si menses immoderati
ex nimia copia sanguinis: ille ante omnia
minuendus est ac potissimum sectione ve-
næ, & ea quidem copiosa, cum hinc nullum
periculum virium videatur imminere.
Sic tenui victus ratione, atq; ijs alimentis
quæ parum nutriunt e. g. pisciculis, herbis,
cucurbito & similibus. Sic exercitationibus,
frictionibus, & alijs modis licebit sanguinis
copiam

copiam minuere. Si verò sanguis non copi... sed nimia caliditate, tenuitate, acredin... fuerit vitiosus, quod contingit frequenti... simè, tùnc præcipua sese offert remittendi & corrigendi huiusmodi prauas qualitates indi... catio. Et quoniã sanguis aut maiori ex par... te, aut semper talis fit propter calidiorẽ iec... ris intemperiem: Idcirco refrigerationi hu... visceris inprimis attendendum est. Eti... hoc casu inter cætera omnia præsidia aqu... thermarum frigidiores habent insigne... prærogatiuam, quales sunt aquæ B. virg... nis, villenses, & quæ omnium sunt efficaci... simæ, Chalderianæ. Sed antequam ad h... alterantia veniamus, non solum vtile, s... fortè etiam necessarium fuerit, aliquam l... uiorem purgationem adhibere, propter v... tiosos humores, quos verisimile est sangu... ni permisceri, atq; esse tanquam vehiculu... vnde ille facilius ad vterum deducatu... Itaq; redundante flaua bile, excipiatis ... bolo cassiã cum tamarindis, in potione Sy... Ros. solut. Myrabol. & potissimum citri... Rhabarbaro ex sero lactis & similib. Et si... exempla:

℞. Flor. Caß. recens extractæ ℥j
Pulpæ tamarind. ℥s
Spec. diarrhod. ʒs
Misc. fiat potio.
℞. Myrobal. Citrin. ʒij
Rhab. elect. ʒj fiat infusio s.'a. in
sero lactis vel decoctione fructuum
q. s. & facta colatura adde
Syrup. ros. Solut ℥is
Misc. & fiat potio.

Si redundet salsa pituita vel melancholia, exhibeatis agaricū, myrobal. chebulas, elect. lenit. & si opus fuerit, confect. hamech. Neq; verò vnquam prætermittendum est, quin præcipuæ causæ & fonti prospiciamus. Exemp. grat. cerebro, jecori, ventriculo (in his consistit vera curatio) vnde hi humores solent originem habere. Victus ratio, vno verbo, sunt alimenta boni succi, facilis concoctionis, & quæ speciatim poßint quoquo modo sanguinem craßiorem reddere, atq; illius fluxibilitatem impedire, qualia forent edulia ex farre, panico, oriza, lentibus, citonea, granata, mespila, & omnia mala

astringentia. Herbæ, lactuca, planta-
go, portulaca, consolida, poligonum, Carn
auicularum, quadrupedū, ac præcipuè sy
uestrium, ex quibus, cerebra, pedes, & vi
cera omnia, quod cæteris partibus viden
tur viscidiora, principem locum haben
Potus sit vel vinum oligophorum, astrin
gens, vel aqua chalibeata, vel aqua in qu
plantaginis folia, radices & semina decocti
fuerint, vel quid simile. Atq; hactenus d
superfluo fluxu muliebri.

CAPVT IV.

DE VTERI PRO-FLVVIO SEV MEN-STRVIS ALBIS.

Essentia. ALiàs de menstruis tractante
diximus profluuium muliebre & im
moderata menstrua inter se differre, quo
manifestißimè colligitur ex Galeno, qui c
L. Aff. ad finē primū tractat de immodera
tis menstruis. Deinde tractationem pers
quitu

nitur tanquam de re diuersa, de profluuio vteri, quod, ille inquit, muliebre profluuium appellatur. Sic Aëtius inter cæteros duo separatim facit capita Lib. 16. Alterum cap. 64. de nimia mensium purgatione: Alterum 65. de fluxu muliebri ex Archigene. Sic Paulus duo separatim facit cap. de huiusmodi affectibus duobus. Differentia autem est huiusmodi, quod in menstruis immoderatis sanguis propemodum sincerus effluit: in fluxu autem muliebri planè varia prodeunt excrementa, per quæ vniuersum corpus solet purgari, de quibus postea statim sermonem habebimus. Itaq; profluuium vteri, vt ex Galeno colligitur in lib. 3. de sym. Caus: c. 4. & 6. L. aff. ad finem c. 5. non aliud, inquam, est, quàm destillatio vteri diuturna, per quam vniuersum corpus expurgatur, quod quidem symptoma exiens immutatum inter deprauatas vteri fluxiones reponitur à Galeno 3. de sym. Caus. c. 4.

Differentiæ huius sympt. plurimæ sunt, sed communiores & potiores sumuntur, à qua- Differentiæ

litate excrementorum, quæ effluunt, quæ, dixi, planè varia sunt. Namq; huiusmo excrementa, modò rubra, modò flaua, nu pallida, nunc nigra, qnandoq; alba, qua doq; viridia, interdum serosa & aquosa fortè alijs coloribus & qualitatibus prædi apparent: quæ quidem, inquit Galenus, t lia sunt specie, quale est id, quod in anim te redundat. Etenim exēp. grat. Si quod fluit quoquo modo rubrum fuerit, sangu nem, si flauum aut subpallidum, flauam b lem: Si album, pituitam: si aquosum, sero excrementa certum est redundare in co pore. Sed præter hæc omnia dubium vid tur, an mulieres laborent gonorehæa, id e seminis profusione, sicuti viri facere solen Nonnulli fortè consentientes Peripatetic qui videntur mulieribus nullum semen tr buere, inquiunt, hoc vitium propriè vir rum esse, minimè mulierum. Quibus ip quoq; Galenus quoquo modo videtur fau re, qui vbicunq; tractat de huiusmodi sym ptomate, tanquam de proprio virorum sym ptomate videtur de illo mentionem facere.

Alter

Altera autem ex parte, Cum mulieres quoque sicuti viri habeant suos testes & vasa seminaria, eaq; frigidiora & imbecilliora, cum pariter non careant semine, atq; illo quidem crudiore & tenuiore: cum demum in mulieribus eædem causæ poßint conuenire, quæ in generanda ganorrhæa in viris concurrunt: mihi planè videtur consentaneum rationi & rei naturæ, mulieres non minus quàm viros hoc symptomate laborare posse. Sed illud notandum est, quod mulieres totam huiusmodi fluxionem, quandocunq; & qualiscunq; ea fiat, alba menstrua solent appellare, quod omninò alba quædam excrementa perpetuò cæteris commisceantur. Nonnulli autem quærunt hoc loco: sicut non solùm mas, sed etiam mulier laborat gonorrhæa, an pariter non solùm mulier, sed etiam vir, menstruarum albarum fluxione poßit laborare, quæ fluxio in marib⁹ proportione muliebri fluxioni respondeat? Etsi verò multi id negant, & potißimū adducti argumento, quod mulieres sint viris frigidiores, ac propterea plurib⁹ quoq; quàm viri

abundent excrementis: Veruntamē non m
bi videtur alienum à ratione & rei natu
mares quoq; eiusmodi fluxione laborare.
Ac sanè ego sentio medicos frequenter ha
lucinari, qui opinantur, ægrotas profusion
seminis laborare, cum magis aliorum ex
crementorum fluxione laborent: siquide
videmus plurimis ægrotis hoc profluuiu
multos annos perdurare, ex quo profluen
semine necessarium foret illos ad extrema
maciem & consumptionem corporis deduc
sicut ijs solet contingere, qui immodera
coitu vtuntur, quod tamen non videmus i
lis contingere.

Causa. Conuenit inter omnes legitimam & pr
priam causam profluuij vterini non alia
esse, quàm nimiam copiam excrement
rum. Sed vbi & quomodo huiusmodi excre
Locus affectus an vterus. menta generentur, non conuenit inter omne
Causa, inquit Trincauell. quæ corruptum
humorem assiduè gignit, aliàs in principib
partibus consistit. Sic Mercurialis & cæte
ferè omnes hanc rem tractantes & consenti
entes Trincauellio, causam profluuij mulie
br

bris, vel in totum corpus, vel in partes principes, vel in vterū referūt. Vnus Alth. contēdit vterū nequaquā affectum esse, qui inquit, huiusmodi affectionem nullius determinatæ corporis partis statui posse: pro se afferens Galeni autoritatē 6. loc. ad finē. Quam quidem Althomari opinionem Mercur. inter cæteros conatur euertere, docens in profluuio muliebri interdum vniuersum corpus, interdum vterum laborare. Et quoniam vt dixi, hæc res est difficilis, sed maximè pertinet ad curationem, mihi liceat hanc difficultatem, inprimis verò Galeni sententiam paulò altius examinare, cum vterque tàm Mercurialis, quàm Althomarus profiteatur cum Galeni doctrina suam opinionē tueri. Itaq; Merc. dupliciter aduersus Althomarum agit: Primum quidem verba Galeni, quæ sonant, in profluio muliebri vterum non laborare, ita interpretatur, quasi non aliud significaret, nisi quod sæpè vterus sit affectus, sed non semper. Deinde Mercur. hanc authoritate Auic. confirmat opinionem, qui scribit hoc malum

fieri non solùm ob superfluitatem humorum verùm etiam propter imbecillitatem venarum vteri menstrualium. Sed ad Galenum accedamus, qui duobus potißimum locis de hac re sermonẽ habet. Altero lib. 6. de L. Aff. ca. 5. Altero 3. de sympt. causis c. 4. Priori igitur loco Galenus cum sermonẽ habuisset de symptomatis, quæ retentas menstruas purgationes solent subsequi, deinde ad muliebre profluuium transit, de quo affectu hæc habet: Verùm accidit interdum fœminis vtero nihil laborante muliebre vocatum profluuium, cum vniuersum corpus per ipsum expurgatur, quẽadmodũ interdũ per renes quoq; euacuatur. Contingit potißimum ijs fœminis, quæ tenuiori & pituitosiori habitu præditæ sunt. Has vtiq; intacto vtero per remedia, quæ toti corpori adhibentur sanauimus. Hac verborum serie, ni ego fallor, tantum abest, vt Galenus doceat in profluuio muliebri sæpè vterũ laborare, quod contendit Mercur. vt ille quidem mihi videatur planè contrarium docere, nempe in huiusmodi symptomate hanc partem mi-

nim

nimè affectam esse. Nam præterquam quod illius verbis id significatur apertissimè, huius quoq; suæ sententiæ rationes adiungit. Primam, quod affectio sit vniuersi corporis, quæ per vterum expurgatur, sicut illud per renes quoq; quandoq; solet euacuari. Secundam, Quod hoc genus mali mulieribus pituitosis laxa & tenera carne præditis, soleat inprimis contingere. Tertiam, quæ fundata est magno Hipp. argumento: Ostendit autem sanatio, quod nimirum, ille intacto & neglecto vtero huiusmodi mulieres sanauerit per ea remedia, quæ toti corpori adhibentur. Quod si vterus quoque laboret, vt hæ rationes sint nullius momenti, immò planè inutiles & falsæ, necessarium est:

Alter locus Galeni 3. de sympt. Caus. cap. 4. Cum Galenus tractasset de causis symptomatum, quæ ad omnes corporis vacuationes generaliter pertinent: mox transit ad causas symptomatum, quæ ad mensium suppressionem, nec non ad deprauatam omnium quæ ex vtero manant, expulsionum

*attinent. Itaq; primum expositis cau[...]
suppreßionis mensium, de quibus iam sat[...]
dictum, tandem, veniens ad deprauatas flu[...]
xiones per vterum hæc habet: Cæterum de[...]
prauatæ fluxiones per vterum fiunt, expur[...]
gato per hanc partem corpore vniuerso. Vo[...]
catur autem id symptoma fluxus mulie[...]
bris. Est autem id quod vacuatur perpetu[...]
tale, quale est id, quod in animante re[...]
dundat. Ac postremo hæc addit: Præte[...]
hæc deprauata ex vtero fit vacuatio, pro[...]
pter malum aliquod in ipso factum. Qu[...]
hoc loco scribuntur à Galeno planè mihi vi[...]
dentur ijs consentire, quæ priore loco L. A[...]
exposita sunt, nempe vterum in muliebr[...]
profluuio nequaquam laborare. Cum enim
ille doceat, deprauatam fluxionem vteri,
quæ fluxus muliebris dicitur, fieri toto cor-
pore per eam partem expurgato, ac simul
singulorum excrementorum in corpore re-
dundantium naturam & differentiam ex-
ponat, satis cuiq; potest constare, huiusmodi
affectum minimè ad vterum, sed vniuersum
corpus pertinere. Postrema autem verba*

mani-

manifestißimè mihi videntur istud confirmare, quasi Galenus id velit, se hactenus de deprauatis fluxionibus per vterum dixisse, in quibus vterus nihil laborat, sed præter huiusmodi symptomata nonnunquam deprauatam ex vtero vacuationem fieri, in qua aliquod malum in ipso vtero excitatum est. Ac sanè si quis diligenter hunc locum consideret, & rationes à Galeno expositas expendat, is facilè, vt puto, fatebitur, de illius sententia in profluuio muliebri vterum nequaquam laborare. Itaq; ego quidem censeo, Mercurialem hac in parte Galeni mentem non fuisse assecutum, ac temerè Althomari opinionem redarguisse.

Quantum pertinet ad Auic. locum, quem pro se affert Mercur. Etsi illius autoritas parùm, aut nihil me mouet, vbicunq; ille vult discedere à Galeno: Veruntamen nec hic locus Auicen. fauet Mercur. Nam Auic. scribit mulierib. accidere fluxiones ex matrice & propter multitudinē superfluitatū & propter debilitatem digestionis in venis, non vteri, vt refert Merc. sed in venis menstruorum.

rum. Quæ quidem verba, si quis velit in-
terptetari de coctione, quæ fit in venis, e
quibus deinde præparatur materia men-
struorum, fortè hæc sententia à Galeni men-
te non erit aliena. Sed ad causas rede-
mus. Cum statutum sit, in profluuio muli-
bri purgari varia excrementa, qualia r
dundant in corpore, nulli dubium esse debe
quin omnia, quæcunq; huiusmodi excr-
menta possunt gignere, & in corpore coacer-
uare, causæ huius symptomatis statuend
sint. Etsi verò tradendis proprijs cau-
huius symptomatis, plæriq; omnes admodu
confusè agunt: tamen Galenus satis aper
& accuratè mihi videtur illas explicare.
Qui in lib. de diff. Sympt: cap. 6. scrib
fluxum muliebrem fieri, vel propter imbe-
cillitatem facultatis retentricis, vel qui
facultas expultrix immoderatè mouet
vel propter vitium & læsionem vtriusq; fa-
cultatis, vel demùm quia totus sanguis se-
rosus ac tenuis redditus est. Ergo quotie-
cunq; in corpore gignuntur, & coaceruan-
tur excrementa, quod fieri potest, vel va-

ti

tio partium naturalium principalium, ac maximè earum, quæ seruiunt coctioni. e.g. ventriculi, jecoris, vel vitio vniuersi corporis, quod improbè nutriatur, vel propter externos errores in omnibus sex rebus non naturalibus, ac potissimum ventriculi ratione, tunc si facultas retentrix fuerit imbecilla, vel expultrix immoderatè moueat, vel vtraq; facultas laboret, vel totus eò sanguis tenuior ac serosior reddatur, tunc contingit fluxum muliebrem fieri. Et quoniam Galenus sæpènumerò demonstrauerat, quando facultates lædantur, & in suis operationibus deficiant, hac parte prætermissa de facultatibus, statim transit & declarat, quomodo sanguis tenuis & serosus reddatur, qui inquit, huius quoq; symptomatis multiformem esse generationem, & generari propter multas causas.

Inter cæteras causas profluuij muliebris Galenus posuerat sanguinem tenuiorem & serosum, cuius quidem serosi sanguinis generatio apud eundem est multiplex. Siquidem error contingit, vel in facultate

sangui-

ſanguifica, quæ deficit à ſuo munere, quod in hydrope apparet manifeſtè, vel error contingit in facultate ſeparatrice, quæ id non poteſt ſeparare, quod in ſanguine tenue & ſeroſum eſt, vel in facultate expultrice, quæ partem ſanguinis ſeroſam non poteſt purgare, vel demum error contingit in facultate retentrice, quæ immoderate fungitur ſuo munere, nec non cute denſata & renibus conſtipatis. Ex quo ſumma cum ratione fit, vt ſanguis tenuis & ſeroſus propter varias cauſas retentus videatur in corpore redundare. Hunc locum Galeni ego volui paulo longius tractare, quod nemo hactenus videtur illum intellexiſſe & explicare. Mercu. inter cæteros, inquit, hunc locum valdè eſſe difficilem, atq; in eo explicando multùm laborat, ſed mea ſententia infeliciter, qui minimè Galeni mentem aſſecutus, totam illius doctrinam ac totum eiuſmodi locum peruertit. Cum enim Galenus perſpicuè & diſtinctè exponat, primùm cauſas fluxus muliebris, deinde cauſas tenuitatis & ſeroſitatis ſanguinis, ſicuti iam ſatis explica-

mus

nus, Mercurialis vtrasq; causas confundit,
ac si omnes ad fluxum muliebrem pertine-
ant, adeò, vt ille tandem quærat, quomodo
fieri poßit, vt propter læsionem facultatis
retentritis, quæ magis retineat quàm con-
ueniat, quomodo, inquam, fluxus mulie-
bris fieri poßit, cum sit magis consentaneum
rationi, valida existente facultate retentri-
ce fluxionem magis cohiberi, quàm prouo-
cari, quod quidem problema nihil ad rem
pertinet. Siquidem Galenus non inquit, ro-
bur facultatis retentricis esse in causa, vt
fiat fluxus muliebris, quod ab omni ratione
& à seipso & à natura esset alienum, qui in-
ter cæteras causas huius symptomatis po-
suerat primo loco imbecillitatem facultatis
retentricis, quippe robur & imbecillitas
contraria sunt, repugnant inter se, nec simul
possunt consistere: Sed Galenus docet pro-
pter errorem facultatis retentricis, quæ im-
moderatè fungitur suo munere, ac præter
modum retinet, quæ non sunt retinenda,
propter hanc causam sanguinem reddi te-
nuio-

nuiorem & serosiorem, quod quidem con-uenit rationi, nec vllam in se continet dif-ficultatem.

Signa pa-thognom. Signa quæ fluxum muliebrem de-monstrent, *vel hoc vno argumento fiu-euidentißima, quod loci muliebres perpetu-sint humidiores & madidi, de quibus loqu-tur speciatim Hipp. 2. de morbis mulieru-pag. 353. ad finem in Frobeniano. Sed præ-terea apud Auic. Paul. Aët. sunt alia sign-animaduertenda, e. g. Fastidium cib-rum, difficilis spiratio, improbus color vn-uersi corporis, & alia id genus, quæ faci-ad redundantiã excrementorum, ac ad ma-lum corporis habitum possunt referri. Se-*

Signa diff. *cum varia omnia fluant excrementa ru-bra, pallida, alba, &c. quæ perpetuo apu-Galenum talia sunt specie, quale id est-quod in animali redũdat. Aante omnia op-tet nos intelligere, qualia nam excremen-ta profluant & redundent in corpore, in qu-cognitione & distinctione ferè tota summ-huius erroris videtur consistere. Etsi enim-ex colore, habitu corporis, excrementis, e-*

præce-

[p]ræcedente victus ratione non est admo-
[d]um difficile de redundante excremento iu-
[d]icium facere, tamen huius adhuc quod-
[d]am signum ac facilè experimentum tradi-
[tu]r ab Hipp. 2. de morbis mulierum, quod
[si]ne labore potest nos deducere in cognitio-
[ne]m huiusmodi humorum. Illud verò est, vt
[li]ntea infecta arefacta, ex simplici aqua la-
[u]entur, & siccentur in vmbra, & postea in-
[sp]iciantur diligenter, siquidem ea ratione
[lo]ta & siccata manifestissimè colorem re-
[d]undantis excrementi solent referre, quod
[q]uotidiana experientia demonstrat esse ve-
[ri]ssimum. Verùm hoc non est satis. Etenim
[fa]cti vbi certi fuerimus, hunc vel illum hu-
[m]orem, hoc vel illud excrementum redun-
[d]are, id præterea necessariò requirendum
[es]t, quomodo huiusmodi humores in corpo-
[r]e generentur, vt ne in eum errorem inci-
[d]atis, in quem Galenus inquit, medicos
[f]requenter incurrere, & in quem quoque fa-
[te]tur se incidisse L. de præcognit. ad post-
[h]umum 6. Dum medici euacuant id excre-
[m]entum quod redundat in corpore, ne autẽ

K aliud

aliud simile illi generetur non prohibe
Sed nec difficile est illud intelligere.
enim humores fuerint biliosi & calidior
quales referunt colores flaui, pallidi, v
des, liuidi, tunc maiori ex parte illi vitio
coris generantur, quod membrum calida
sicca intemperie laboret. Si fuerint hum
res pituitosi, quales referunt colores a
cantes, tunc eorum generatio pendet, vel
multis humoribus ac deprauata victus
tione, vel ex ventriculo, qui aliqua inte
perie ac potissimum frigida & humida
boret. Si fuerint humores serosi, hoc vix
jecoris vitio possit fieri, quod aliquo modo
refrigeratum, adeò vt probum sanguin
nequeat generare. Hoc idem de cæteris e
crementis, si quæ sunt, statuendum es
Postremò autem *ea restant signa, quæ f*
xionem muliebrem à Gonorrhæa & flu
seminis possunt distinguere, quæ quidem
gna potius quibusdam signis coniecturalib
quàm certis signis haberi possunt. Nam
semen profluens quoquo modo crassius est
profluit minore quantitate, & minus fæ
dium ferè semper coloris albicantis. Con

ve

erò cætera excrementa sunt tenuiora, co-
iosiora, fœtidiora, neq; eundem semper refe-
unt colorem. Sic mulieres longè magis in
onorrhæa, quàm fluxu muliebri tabescũt,
r consumũtur, ex coitu meli⁹ se habẽt. Quib⁹
orrò licet addere præcedentem, victus ra-
ionem pleniorem, delicatiorem, ac maxi-
nè alimentorum, quæ possunt semen gig-
ere & augere, abstinentia veneris, & alia
d genus. Sed iam aggrediamur curatio-
em. Hic duæ præcipuè se offerunt nobis
indicationes. Prima est, quæ pertinet ad
urgationem vniuersi corporis. Secunda,
quæ pertinet ad tollendos morbos earum
artium, propter quos morbos varia illa
excrementa generantur. Vtrum autem li-
ceat satisfacere ijs indicationibus, sciendum
est, generaliter huiusmodi symptoma,
qualecunq; illud fuerit, & à qualicunq; cau-
sa proueniat, ad medicandum periculo-
sum & perniciosum esse, nec nisi difficile
curari, ac mulieres sæpè numero ad malum
habitum, ad hydropem, ad tabem, & alia
grauissima mala deducere. Sed inter cæ-
tera mulieres muliebri fluxu laborantes ste-

Indicationes curatiuæ.

Prognosis

rilitate tanquam proprio & inseparabi
symptomate solent laborare. Verùm nul
dubium esse debet, quin pro varia causa
pro profluente varia materia, pro vari
temperie, ætate, & alijs differentijs, nonnu
læ mulieres facilius, nonnullæ difficiliu
aliæ nulla ratione poßint sanari. Sed sup
ponamus esse spem aliquam curationis e
illam aggrediamur, & incipiamus à pur
gatione redundantis humoris. Et quonia
huiusmodi humores redundantes, sicut d
ctum, possunt esse multiplices, ad vestram v
tilitatem singulos breuißimè perpendamu
incipientes à bilioso humore. Hoc autem
loco antequam curationem incipio, id cupi
vos memoriâ tenere: Nullum fortè sym
toma, nullum fortè morbum deterius a
perniciosius curari, quàm fluxum mulie
brem, siquidem nemo ferè est, non solùm
ex mulieribus & vulgo, sed etiam ex vu
garibus medicis, qui non principio & omn
tempore vtatur suis medicamentis astrin
gentibus rosis, oßibus mespilorum in pu
uere, corallijs, mastiche, Acacia, hyp
cistia

Curationis præsidia.

ide & similibus, quæ quidem temerè ad-
inistrata & ante communem corporis pur-
tionem, impedita excrementorum fluxio-
possunt esse in causa, vt talia excremen-
alias præstantiores partes petant, & gra-
ßima pericula secum afferant. Quod inter
teros præclarè notat Aëtius L. 16. c. 66.
uare vos perpetuò discatis ab eiusmodi
rnicioso errore cauere. Pro purgatione
liosi humoris cum morbus det inducias
rimo leuiori aliquo medicamento licet al-
um lenire, & inter cætera omnia, caßia in
c casu videtur propriè locum obtinere.
tsi non ignoro, plurimos medicos ab vsu
ßiæ in mulieribus abstinere. Lenita
uo communiter practicantes propè omnes
hil cogitant de secanda vena, à quo re-
edio redundantibus biliosis humoribus do-
nt perpetuo abstinendum esse, de qua re
lias. Vos contra, si præsentes scopi conueni-
nt, nullo modo hoc remedium prætermitta-
s, secando venam dextri cubiti. Ex quo
ræsidio duas maximè vtilitates licet vobis
onsequi. Altera reuulsionem à partibus

subiectis & laborantibus ad partes superio-
res. Altera refrigerationem ipsius iecoris
quod membrum, vt diximus, & paulò po
repetemus, ferè semper laborat. Secta v
na præparetur materia cum ijs, quæ mod
ratè refrigerant, & moderatè abstergu
qualia sunt syr. ros. recens, de cichorea sim
plēx, de endiu. de soncho. Decocta item si
cichorei, sonchi, plantaginis & similium
Deinde accedatis ad purgationem cum ta
marindis, myrobal. citrinis, cum Rhaba
baro, quod est præstantißimum. (Tam
rindi hoc loco conueniunt, quia parùm co
stringunt, in initio verò non admittantur
Illud postremò memoria tenendum est, v
caueamus à valentioribus & scammone
tis medicamētis. Demum verò facta seme
aut si opus sit, repetita purgatione a
partem præcipuè laborantem, tanqua
ad causam & fontem, vnde eiusmodi hu
mor originem habet, deueniendum est
Hæc autem pars non alia quàm jecur sta
tui potest aut debet. Itaq; hoc tempore l
cet vti ijs medicamentis, quæ calidam jec

ris intemperiē possunt auferre. Intra sucharo ros. violaceo, ex floribus cichorei, confect. diarrhod. trionsaudal. sero lactis, aquis thermalibus frigidioribus: extra inunctionibus, epithematibus, balneo aquæ dulcis, & cæteris id genus præsidijs, de quibus in publicis lectionibus satis diximus.

Diximus de purgandis humoribus biliosis. Si redundent humores pituitosi, leniendа est aluus cum melle ros. sol. vel hiera simpl. vel hiera simul cum caßia, præparetur materia cum syrup. de betonica, de hyssopo, cum melle rosa, cum betonica, Melissa hyssopo & similium. Postremò ad purgationem accedendum est, cum agarico turbith, Myrobal. cheb. hiera pachij, diacathol. & diaphæn. Quod si pituita fuerit salsa, tunc confectio Hamech vel pillulæ cochiæ forent præstantißimæ. Hic pariter omnes prætermittunt sectionem venæ, propter copiam humoris crudioris & frigidioris. At verò nisi maxima vrgeat cruditas. adeò vt vel in præsentia, vel in posterum aliquod periculum viribus videatur

 immine-

imminere, nec mea sententia huiusmod praesidium esset praetermittendum. Et quoniam vbicunq; lædunt pituitosi humores in corpore, ventriculus semper ferè laborat & quidem maiori ex parte intemperie frigida & humida: Idcirco post purgationem ille calefaciendus, siccandus, roborandus est: Extra cum ol. nardino, de absynthio cum fomentis ex decoct. menthæ calamenth similibusq;. Intra, cum Aromat. rosato diacymino, diacalamentho, cum magni antidotis Theriaca & Mithridat. Verùm sciatis aquas thermarum calidiores inte omnia præsidia principem locum obtinere. Ac sanè id ego vobis verè possum testar me plurimas mulieres vidisse hac differentia fluxus muliebris laborantes, quæ po tione potissimum aquarum Aponensium prorsus sunt liberatæ. Si totum corpu scateat humoribus melancholicis, qui sin exusti & acriores, quod potissimum vitio je coris solet contingere, eadem ferè instituen da est curatio, quæ de redundantia bilio humoris tradita est. Leniatur Aluus cu

cass

aßia, cum elect. lenit. & modica portiuncula hieræ simpl. incidatur vena dextri cubiti aut sinistri si lien malè fuerit affectus, præparetur materia cum syrup. de fumo terræ, simpl. de borrag. cum decoct. cichorei, borag. bugloss. ac demũ purgetur cum myrobal. nigris, sena, epithymo, sed præ cæteris omnibus cum cort. hellebori nigri, aut cum medicamentis compositis El. diacath. conf. hamech, &c: Demum verò si in fluxu muliebri prodeant excrementa aquea & serosa, habetis curationem traditam à Galeno in muliere nobilißima Romana in L. de præcognit. Et quoniam huiusmodi historia & sanatio continet nonnullas arduas difficultates, & digna est maxima notatione: mihi libet paulò accuratius eam perpendere & examinare. Consulto prætereo totam narrationẽ historiæ: etsi illa est pulcherr: & lectione dignißima, cum ea facilè poßit legi ab vnoquoq; apud Galenum. Sed statim venio ad partem quæ curationem spectat. Laborante ergò vxore Boethi muliebri profluuio, illius vir præcipuos quosq; Roma-

 nos

nos medicos, atq; inter cæteros Galenum pro illius consultatione & curatione conuocauit. Inter quos conuenit ea remedia fore administranda, quæ ab Hipp. & alijs post Hipp. optimis quibusq; medicis tradita fuissent, quæ in summa eò tendebant, vt non solum vterus, sed etiam vniuersum corpus exsiccaretur. At verò cum hac instituta ratione curandi, morbus deterior indies videretur reddi, iure medici hæsitabant & maximè cupiebant ad alium curandi modum transire, sed tamen nihil melius, vel ratione, vel experientia inuentum illis occurrebat, quàm id, in quo optimi quiq; medici paulò ante consenserant: qui fortè memoria tenebant oraculum Hipp. 2. Aph. 52. Interea huic matronæ tumor in vtero factus est, qualis vtero gerentibus solet apparere, adeò, vt nonnullæ mulierculæ existimauerint eam prægnantem esse. Sed improuisum quoddam accidens huiusmodi suspicionem planè deleuit. Cum enim mulier aliquando lauaretur, id contingit vt in primo balneorum cubiculo vehementissimis dolori-

doloribus correpta, quales parientibus solent aduenire, aqueum humorem adeò copiosum excreuerit, vt animo deficeret. Ex quo protinus venter detumuit. Itaq; singulis medicis hæsitantibus, & dubijs quid facto opus foret, qui nec sperabant priore instituta curatione mulierem posse sanari, nec ad aliud curationis genus audebant transire, factum est, vt Galenus noctu de hac re cogitans, illi in mentem venit, se in hac muliere insignem circa hypochondria mollitiem deprahendisse, adeò vt illius carnes lacti, quod coagulatur, nondum tamen in caseum obduruit, similis fuit. Ex quo in eam sententiam venit, quod mulier frigidæ insigniter & humidæ esset temperaturæ, non solùm siccandæ nimiæ humiditati, sed etiam calefaciendæ nimiæ frigiditati insistendum esse. Itaq; ad particulares deueniens indicationes, ita secum ipse statuit: Primum in uictus ratione potum admodum paucum & restrictum conuenire: Deinde redundantem humorem noxium purgandum esse per cutem, adhibita frictione totius cor-

poris

poris, ex melle multũ quidẽ concocto, tamen tantum refrigerato, vt aquæ fontanæ æstiuo tempore foret simile, nec non per vrinam & aluum, cum ijs medicamentis, quæ possint & lotium prouocare, & per aluum attrahere. Cum verò Galenus ita secum statuisset, quod fortè illi cum cæteris medicis non omni ex parte conueniret, id facilè à Boëtho impetrauit, vt solus decem dies vxoris curam susciperet, qui primùm medicamento aqueum humorem per aluum purgante vsus est: Deinde aquam in qua asarum & apium ferbuerat, illi bibendam exhibuit. Et cum (duobus primis diebus hæc remedia fuerunt administrata) vterus minus cœpisset fluere: Rursum tertio die medicamento per aluum purgante vsus est, quod illi propositum fuisset, ea, quæ per vterum fluebant, non solùm per vrinam, sed etiam per aluum deriuare. Post hæc Galenus mulierem quotidiè melle vnxit, & corpus fricauit linteo primum mollissimo, deinde asperrimo, & accommodatam victus rationem instituit. Qua quidem simplici & com-

ompendiaria curatione factum est, vt spa-
io 15. dierum nullum prorsus morbi ve-
igium apparuerit, ac mulier transacto
ense benè colorata reddita fuerit, & pri-
inum naturalem habitum recuperauerit.

Ex huiusmodi curandi ratione à Gale-
o licet multa colligere, quæ sunt maximè
otatione digna. Sed nos paucis contenti
rimus. Primum notandum est, multos
nedicos hallucinari, qui sunt in ea opinione,
rofluuium muliebre generaliter esse mor-
um frigidum, & ab humoribus frigidis
rtum habere. Etenim etsi Galenus asse-
it in hac muliere morbum frigidum fuisse,
amen non id de omni profluuio statuendum
st. vt docet Althomarus, & alij quàm
lurimi, cum in Galeni doctrina certum sit
non solùm humores frigidos, sed etiam cali-
dos posse in corpore redundare & profluuium
uliebre efficere. Deinde notandus est
rror Trincauel. Iacchini, Mercur. & alio-
rum quicunque oscitanter Galenum legunt.
Etenim omnes inquiunt, Galenum iussisse,
vt mulier in calida maris arena decumbe-

ret;

ret: cum tamen Galenus fateatur apertè & cæteros omnes medicos, & se ipsum non sine errore hoc remedio vsos fuisse. De[...] mum notandus est error omnibus commu[...] nis vno excepto Althomaro, qui de vter[...] sunt admodum solliciti, ac plurima affe[...] runt remedia ad illum pertinentia, qua[...] vterus quoq; laboret, & remediorum indi[...] geret: Cum tamen Galenus apertè doceat in profluuio muliebri vterum nihil labora[...] re, & omnes mulieres intacto vtero ab ill[...] sanatas esse, vt supra dictum, ac certissi[...] mum sit in hac ipsa matrona vteri proflu[...] uio laborante, Galenum nihil de vtero cogi[...] tasse ac nullius vterini præsidij mentionem fecisse. Sed ad curationem Galeni reuerta[...] mur, in qua id potissimum reuocatur in du[...] bium, quomodo ille in profluuio muliebri a[...] deriuandam materiam ex vtero vsus fue[...] rit medicamentis, quæ prouocandi lotij vi[...] habent, cum hæc eadem medicament[...] videantur, non minus lotium, quàm ips[...] menses prouocare, quod à bona methodo me[...] dendi alienum esse videtur. Qua enim ratio[...]

licet simul excrementa ab vtero deriuare, & ad vterum deducere? Vnde Aëtius inter cæteros L. 16. c. 68. nullo modo probat medicamenta prouocantia lotium. Quamobrem Auerr. 7. colliget c. 4. ita inquit: Medicinæ purgantes sunt medicinæ prouocantes vrinam, & quod prouocat vrinam est de genere prouocantium menstrua, cuius sententiam probat Franciscus Valesius in V. Epidem. commento 17. in Larissa, & alij quàm plurimi. De hac ardua difficultate multi multa loquuntur. Sed prætermissis aliorum responsionibus, ego meam sententiam breuiter proferam. Ac primum nulli dubium esse debet, quin hæc deriuatio ad aluum & vesicam ab vtero rationi & doctrinæ Galeni consentiat, qui scribit 5. Meth. 3. quæ per aluum fluunt, vel per sedem pariter, quæ per vterum erumpunt, ea per vrinas vel per aluum transferenda esse & deriuanda. Ad propositam difficultatem quomodo medicamenta prouocantia lotium in profluuio muliebri possint conuenire, cum eadem valeant

men-

menstrua prouocare? Respondet Galen
quædam reperiri medicamenta, quæ i
prouocant lotium, vt nullo modo possi
menstrua prouocare. Quo loco sciendum
ex Galeno de S. medicamentis c. 22. esse
tria genera medicamentorum: ad prouoca
dum lac, ad prouocandum menses, ad pr
uocandum lotium accommodata, quæ
mnia in eo conueniunt, vt sint calida, diff
runt autem partim caloris mensura, pa
tim quod quædam desiccant, quædam no
Nam medicamenta quæ non desiccant
moderatè calorẽ faciunt, lacti generando
tilia sunt. Quæ verò plus calefaciunt non t
mẽ valenter desiccant, menstruis prouoca
dis conueniunt: Quæ autem simul calefac
unt valenter & desiccant, vrinas prou
cant, quæ quidem propterea peculiarit
diuretica, id est, vrinam mouentia dicun
tur. De quibus medicamentorum gener
bus ita habendum est. Duo priora lac n
mirum gignentia & menses prouocantia
lotium quoque prouocare, Tertium ver
genus altera ex parte solas vrinas mouer

abs

bsq; eo, vt poßint vel lac gignere, vel men-
s prouocare. Quamobrem cum Galeni
ctrina facilè est respondere: In fluxu
uliebri ea conuenire medicamenta, quæ
ropriè diuretica dicuntur, & ita mouent
tium, vt menses nequaquam poßint mo-
re. Verum huiusmodi responsio nulla
st, propterea, quia Galenus in curanda
xore Boethi fatetur, se vsum fuisse potione
qua asarum & apium incocta fuerant.
uæ ambo medicamenta ab eodem Galeno
. simpl. necnon 8. simpl. c. de Asaro inter
t medicamenta, quæ non solùm lotium, sed
iam menses possunt prouocare. Plæ-
q; omnes respondent, medicamenta prouo-
antia menses id facere dupliciter, Vno
odo primum & per se, Altero modo secun-
ariò & per accidens. Ex quo colligunt
edicamenta Diuretica, qualia sunt asa-
um & apium secundariò & per accidens
enstrua prouocare. Sed mea sententia neq;
uiusmodi responsio tollit difficultatem.
Iam primò Galenus l. V. simpl. nume-
t asarum cum sabina, calamentho, pule-

gio, dictamno, cinamomo, aristol. & ali
id genus medicamentis, quæ omnia, inqu
ille, absolutas retentiones purgationum v
teri sanare: Quæ quidem medicament
puto neminem dicturum esse per accide
menstrua prouocare. Deinde vtcun
concedamus asarum & apium non primù
& per se, sed secundario & per accidens men
strua prouocare, id nihil est, quoniam siu
vno modo, siue altero id fiat, iam materia
ad vterum deducitur, quod deriuationi re
pugnat, atq; ex communi methodo null
modo videtur conuenire. Quid igitur di
cendum est? Ego quidem id primùm fa
teor, quod puto à nemine posse negari de sen
tentia Galeni nonnulla esse medicamenta
quæ propriè diuretica videntur, tali nimi
rum & tanta calididate & siccitate prædi
ta, vt solùm vrinas, nequaquam menstru
poßint prouocare. Deinde verò & illu
addo, nonnulla quoq; esse medicamenta, qu
poßint vtrumq;, & vrinas mouere & men
strua prouocare. Ac primò id confirmo
asarum & apium inter hæc medicamenta
repo

ponenda esse, quæ vtramq; purgationem per vrinas & per menses possunt iuuare, e pariter duæ conditiones in doctrina Gai nullam mihi videtur continere diffiicatem. Sed quomodo in fluxu muliebri dicamenta prouocantia menses conuent? Ego dicam liberè quod sentio, si id videatur alicui paradoxon, & à Gai doctrina alienum: Dico igitur in fluxu liebri medicamenta quædam diuretica uenire, quod ea per lotium sicut a purgantia per aluum poßint ab vtero osa & aquosa excrementa deriuare. uod si hæc eadem medicamenta poßint enstrua quoq; prouocare, eiusmodi incomodum leuißimum ac ferè nullius momencensendum esse, ac potißimum, si illud mparetur maximè vtilitati quam ægri l ægræ ex prouocatione lotij percipiunt. um enim corpus scateat excrementis fridis & serosis, si illa medicamentis calidis siccis corrigantur, & quasi sanguinis foram recipiant, ex quo deinceps materia ensibus subijciatur, id mihi videtur aut

 sine

ſine aliquo periculo, aut fortè etiam non ſi-
ne vtilitate fieri poſſe. Nam quatenus a-
vterum pertinet, propter quam potiſsimu-
cauſam prouocatio menſium ſuſcepta vid-
tur, ſi memoria repetamus, quæ ſupra d-
ximus cum Galeno, in fluxu muliebri vt-
rum nequaquam laborare, vtiq; huiusmo-
medicamenta prouocantia menſes, mul-
minus videri poſſunt noxia, periculoſa, -
à proba medendi methodo abhorrere, ſ-
quidē Galenus 3. M. c. 6. vbicunq; de hu-
iusmodi reuulſione & deriuatione ſermone-
habet, docet à renibus, veſica, vtero, & al-
jis partibus reuellendum aut deriuandu-
eſſe, ſi illæ inflammatione aut aliter la-
borent.

Quod quidem maximè conuenit ratio-
ni, vt ne maior copia excrementorum a-
locum laborantem trahatur. Quamobre-
vtero neq; inflammatione, neq; vllo mod-
laborante, iure licuit Galeno, & nobis l-
cebit ijs vti medicamentis, qualia ſunt aſa-
rum & apium, quæ valent non ſolùm vri-
nas mouere, ſed etiam menſtrua prouocare

Con-

ncludendo igitur influxu muliebri redun-
entibus humoribus frigidis & aquosis ex
aleni doctrina, atq; ex loco summæ ratio-
is est, vt huiusmodi humores deriuentur
rimò per aluum, per accommodata pur-
antia medicamenta, Deinde ad vesicã, per
edicamẽta diuretica, Ac postremò ad cu-
em per frictiones, linimenta, & similia. Et
quis junior id quoq; cupit intelligere, qua-
a nam singula hæc medicamenta esse de-
eant: Galenus nullius purgantis mentio-
em facit, sed ea sunt multiplicia, de qui-
us in tractatione de hydrope diximus dif-
usè. Inter cætera autem vel elaterium, vel
uccus radicis iridis mihi maximè proban-
ur. Exemp. grat.

℞. Spec. pill. alocphang. ℨs
Elaterij gr iij. Mis. fiat pillulæ.
Vel:
℞. Succi ireos recenter extract. ℥ij
Mannæ Calabrensis electæ ℥j
Misce.

Quatenus autem pertinet ad medicamenta
diuretica, iam auditis Galenum vsum fuisse

*asaro & apio decoctis ex aqua, quæ m
modo mihi videntur prætermittenda, a
permutanda. Si quis autem velit & a
experiri, Præterea sunt semina anisoru
fœniculi, dauci, & alia quàm plurima,
quibus Galenus loquitur cùm alijs locis t
maximè de S. med. c. 13. demum ve
præsidia quæ per cutem redundantem h
morem possunt euacuare, apud Galen
fuerant frictio totius corporis cum lin
primum molliore, deinde asperiore, nec n
inunctio ex solo melle multum quidem
cto, sed instar æstiuæ aquæ fontanæ ref
geratæ. Quæ item præsidia facilia & op
ma sunt, si quis melli velit addere ol. ch
momel. amygd. amar. vel quid simile, a
prætermisso melle solis oleis vti neq; ist
mea sententia foret inutile. Cæterum e
quidem non puto Galenum in vxore Boëti
curanda ijs propositis remedijs contentu
esse, sed alijs quoq; præterea vsum fuisse
atq; ijs præcipuè, quæ generationis serosi ex
crementi rationem haberent, alioquin ille
in eo errore perseuerasset, in quem fatetur*

vnà cum alijs medicis incidisse, dum illi quidem quod abundat euacuant: vt autem nihil amplius generetur, non impediunt. Et quoniam nulli dubium esse debet, vbicunque humores serosi, aquosi, frigidi generantur, quin jecur principaliter, quod est instrumentum generandi sanguinis lædatur, & quidem intemperie frigida & humida, rationi consentaneum est Galenum post purgationem & deriuationem ab vtero huius præcipuè membri sollicitum fuisse, atque illa præsidia administrasse, partim interna, partim externa, quæcunque ad tollendam huiusmodi iecoris intemperiem sunt accommodata, de quibus quidem præsidijs, cum nos diffusè tractauerimus in publicis lectionibus priuatis & proprijs locis, non est vt hoc loco iterum inutiliter tractemus, siquidem illa omnia ad hunc locum debent transferri.

CAPVT V.

DE CONCEPTV SECVNDVM NATVRAM.

Ratio ordinis.

Post tractationem de menstruis absolutam, sequitur tractatio de ijs, quæ pertinent ad conceptum & partum hominis, in qua re conseruatio totius humani generis consistit. Iam diximus ad generationem hominis distinctionem vtriusq; sexus maris & fœminæ, nec non coniunctionis vtriusq; necessariam rem fuisse.

Quomodo fiat conceptio.

Quomodo autem hæc admirabilis naturæ operatio fiat declaratur à Galeno 1. sem. 4. qui inquit simul coeuntibus mare & fœmina semen viri ab vtero mulieris atq; omnibus illius partibus expeti, attrahi, extendi & dilatari, atq; ex eo propter illius continuitatem, lentorem & craßitiem accedente calidorum corporum acceßione ante omnia membranam fieri, sicuti illis tenuibus placentulis vel acetabulis contingit, quæ à dulcioribus pistoribus

pistoribus conficiuntur. Etenim sicuti pistores liquidam aliquantulum pultem ex farina & aqua factam supra ferreum quoddam instrumentum latum & calidum inducunt & illo compresso statim nebulam conficiunt, ita natura ex semine quasi quadam pulte in vtero, quasi instrumento pistorio se comprimente ac semen dilatante didicit membranam fabricare, quæ tamen ab ipso vtero sicuti nebula à ferreo instrumento separata est, in qua deinceps membrana Græci χωρίον vocant, multæ venæ & arteriæ generantur, quæ variè admodum implicitæ tandem inuicem colliguntur, aliquæ in maiores quosdam caudices & ramos simul coeunt, ex quibus postea & aliæ duæ tunicæ & totus fœtus planè admirabili ratione conficiuntur sicuti eleganter & diffusè explicatur à Gal. lib. de for. fœtus. de sem. 15. de vsu part.

Quoniam verò sicuti ex vna parte satis cuiq; potest constare, ad humani corporis fabricam vtrumq; & marem & fœminam concurrere, ita ex altera non satis constat Causæ

quonam modo vterq; concurrat, & quid vterq; præstet, quod aliàs sum vobis polli-citus mihi libet hanc rem accuratè, sed v quàm breuissimè potero, examinare cum disputatio sit cognitione dignissima, & a nostrum institutum de conceptu homini maximè pertineat. Itaq; est celebris & di agitata controuersia inter Aristotelem & Galenum, in qua disputatione, vt perspicuè & ordinatè agamus, omnium primum sententia vtriusq; partis quibus vtraq; ve conueniat vel dissentiat explicabimus. Deinde argumenta & rationes tàm pro Aristotele quàm pro Galeno, non quidem omnes sed solidiores & efficaciores proferemus. Postremò pro Galeno cuius opinionem tanquam veriorem cogimur amplecti & tueri aduersarias rationes & Aristotelis & suorum sequacium pro viribus conabimur confutare.

Sentētia Aristotelis. Qualis fuerit sententia Aristotelis de causis effectricib⁹ & materia humani fœtus non satis constat, neq; illius interpp. & sectatores hac in re omni ex parte conueniunt.

Nonnulli

Nonnulli docent Aristotelem ita sentire: Semen viri sanguini menstruo nudam facultatem & vim efficientem impertiri, ac deinde illud vel extra vterum effluere, vel in spiritum aut flatum dissolui. Alij viros non solùm vim efficientem, sed etiam materiam, fœminas solam materiam præstare, Alij mulieres præter menstrua, neque semine priuari, sed illud esse frigidius, tenuius & ineptum ad generationem. Ac fortè alij aliter sentiunt. Quæ quidem opinionum varietas inde videtur originem habuisse, quod Aristoteles varijs locis de hac re tractans admodum perplexè loquatur, nec satis videatur suam sententiam explicare, id quod facilè vnus quisque intelliget & fatebitur, qui locos præcipuos voluerit euoluere, in quibus de hac re agitur. Sunt autem 1. de gen. animal. 2. 17. 18. 19. & 20. nec non 2. gen. animal. 3. Cæterum vtcunque censuerit Aristoteles, de qua re mihi longius laborandum aut agendum non est, Illud nostro instituto in præsentia satis fuerit, quod ferè conuenit inter omnes Aristotelem

telem in ea sententia fuisse, semẽ viri in generatione fœtus solum efficiendi vim, nullam materiam præstare: fœminas sola menstrua tanquam materiã, minimè efficiendi vim conferre. De sententia Galeni non est, vt multùm laboremus, qui illam explicat apertißimè, ac pro illa aduersus Aristotelem disputat diffusè cùm alijs locis, tùm maximè in lib: de semine. Itaq; Galenus sentit ad generationem fœtus vtrunq; & virum & mulierem duplici ratione concurrere. Virum quidem semen tanquam efficiens & materiam conferre. Mulierem & menstrua, & semẽ non solùm pro materia, sed etiam pro efficiente exhibere, adeò vt vterq; in eo conueniat: Semen viri efficientis causæ, menstrua mulieris materialis causæ locum tenere: In eo verò dissentiat, Semen viri materiam præstare, menstrua & semen mulieris efficiendi vim conferre. Quod vtrunq; Aristoteles negat, Galenus fatetur. Quoniam verò Aristotelis opinio duo continet capita. Alterum quod semen viri duntaxat qualitatem & vim efficien-

Galeni.

ficientem minimè quantitatem & materiam conferat. Alterum quod mulieres solam materiam minimè efficiendi facultatem præstent: Clarioris doctrinæ causa mihi liceat de vtroq; separatim illius proprias rationes afferre, quæ potiss: colligi possunt ex locis propositis de gen. animal. nec non ex Auer. 7. colliget c. 10. Et quatenus ad primum caput pertinet, semē viri nullam in generatione fœtus materiæ rationem habere, sic primum cum Aristotele potest probari.

An semen viri materię rationē præbeat in generatione.

Nullum agens respectu eius in quod agit rationem passi potest habere,

Sed semē viri omnium & Galeni quoq; consensu agentis formam retinet,

Ergò semē viri nullo modo potest fieri passiuum & in se ipsum agere.

Ergò semen virile nullatenus materia fœtus esse potest.

Ergò sicuti nemo dixerit artificem rei quàm efficit, partem & materiam esse: Ita neq; dicendum est, semē virile artifex generationis fœtus illius partem & materiam

fieri

fieri posse. Secundò, inquit Aristoteles, facta etiam rationi consentiunt, siquidem reperiuntur nonnulli mares qui coëuntes nullum in fœminas membrum inferunt, sed contra potius fœminæ in mares. Ex quo necessariò colligendum esse non materiam seminis, sed illius tamen vim & potentiam & facultatem illis communicari. Quod si absque materia seminis masculini, sed sola illius virtute nonnulla animalia fieri possunt, rationi consentaneum naturam, quæ nunquam pluribus agit, quod paucioribus agere potest, in quolibet fœtu sola masculini seminis efficacia, minimè materiæ ad conceptionem verti. Hoc ipsum confirmare possunt animalia fœminæ. exemp. grat. Aues quæ oua generant, quæ quidem tàm diu infœcunda permanent, quàm diu mares illis superuenientes, non quidem materiam seminis immittunt, sed vitæ & fœcunditatis vim infundunt. Postremò hac sententia confirmatur ex natura seminis. Etenim si ex eo tanquam materia constituerentur aliquæ corporis partes, Exemp. grat. Os neruus,

uus, cartilago, tunc semen coagulari foret necesse: siquidem sine coagulatione huiusmodi partes similares nequeunt oriri. At verò natura seminis neq; à calido, neq; à frigido coagulatur: cum illud à frigido humidum fiat, & aqueum à calido longè minus possit coagulari. Itaq; ijs responsionibus concludunt pro Aristotele, semen viri nullo modo materiam, sed tantum efficiendi vim præstare fœtui. In proposita difficultate antequam ad alia progrediamur, mihi licet aduersariam Galeni sententiam afferre, vt rationes & Aristotelis & Galeni intelligantur. Itaq; Galenus tanquam fundamentum suæ disputationis accepit: Semen viri in vterum coniectum in eo retineri ac nisi retineatur nullo modo conceptum fieri posse. Hoc autem verum esse Galenus dupliciter se comperisse ait 1. de semine 2. primum in brutis in quibus partim aliorum sibi inuicem consentientium confirmatione, partim propria ac multiplici experientia deprædendit omnia bruta, quæcunq; post coitum semen excernunt, nunquam etiam concipere.

pere. Contra verò quæcunq; semen concepe-
rint, quandam motionem in vtero sentire,
conuulsioni similem ferè, qua vterus se
ipsum contrahere videtur. Ex quo Gale-
nus inquit, verisimile hoc nomen conce-
ptus à concipiendo fœminis impositum esse.
Sic Hipp, lib. de genitura inquit: si fœmina
partus perita sit & cognouerit, quando ge-
nitura non excidit, tunc illa sciet, qua di
intra se ipsam concepit. Tertiò Galenus in-
quit se istud comperisse ex lectione omnium
librorum medicorum, quicunq; de hoc ar-
gumento tractant, quos omnes inuenit idem
hoc affirmare, quorum nonnulli etiam di-
ligentiores quoq; vteri motum meminerunt
quo ille ad semen contraheretur, ipsumq;
vndiquaq; comprehendit.

Sed Galenus etiam præter huiusmodi
rationes aliter id conatur confirmare. Ad
primum testimonio & autoritate Platonis,
qui vterum velut quoddam animal docet
appetens procreationis, atq; illum propte-
rea semen ad sese attrahere, illudq; auide
complecti & continere, id quod ipsis quoq;
viri

viris contingit, non rarò euidenter percipere, dum sentiant coeuntes membrum virile tanquam à cucurbita intro ab vtero attrahi, maximè si coitus fiat proximè cessantibus mensibus, quo maximè tempore conceptus fieri solet. Postremò aduersus nonnullos, qui se Aristotelicos appellabant, etsi Aristotelis sententiam ignorarent, Galenus probat Aristotelem idem sentire 2. gen. animal. ca. 3. vbi fatetur Aristoteles semē virile in vtero detineri. Itaq; fundamentum Galeni certum est, post coitum semen manere in vtero. Quod si ita se res habet, vt semen retineatur, gratia alicuius vsus retineatur necesse est. Huiusmodi autem vsus duplex tantum concipi potest animo, Vnus, vt illud vim & facultatem mulieribus concipiendi afferat, Alter vt fiat materia & pars conceptionis. Si primus vsus satis fuisset, satis quoq; fuisset naturæ solam vim & ἐνέργειαν minimè substantiam seminis in vterum transferre, sicuti ipse quoq; Aristoteles notauit & confirmat experientia in multis imperfectiori-

bus animalibus fieri, ac potiß: cum hæc se
minis profusio fit, homines non leue detri
mentum perpetuo percipiunt. Sed esto, con
cedatur substantiam seminis maiori facul
tate vim & efficientiam potuisse mulieribu
communicare, id verò postquam suum mu
nus perfecit, ac sanguini menstruo princi
pium coagulationis præstitit, quæro quid
nam de illo agitur? Nemo dixerit illu
frustrà & inutiliter retineri, quod quiden
non solùm frustrà, sed etiam perniciosè fie
ret, cum semē nequeat diutius retineri, qui
putrescat, ex quo grauißima solent excita
ri mala. Itaq; vt substantia seminis v
exeat vel insensibiliter in vtero dissoluatu
necessarium est. Primum fieri nequit, cur
Hipp. & Galenus docent 5. aph. 51. 3
nat. fac. princip. Os vteri post conceptum
vt melius poßit semen apprehendere, omn
ex parte contrahi & coarctari, vt illud te
stimonio Herophili, ne minimum quiden
specillum admittat. Quamobrem id reli
quum est, vt semē viri in vtero mulieris i
halitus vel insensibiliter dißipetur, quæ fer
fu

fuit Aristotelis sententia, vt colligitur 2. gen. animal. 3. ad finem, dicentis: Semen genituræ humidæ & aquosæ dissoluitur atque in spiritum abit. Ex quo factum est, vt Galenus ex proposito diffusè hanc Aristotelis opinionem euertere, de sem, c. 4. quod ex parua humoris portione contingat multum aëris generari, vnde vterus statim à prima conceptione plurimum intumesceret, quod tamen non fit: Sed contra vterus ex tempore omni ex parte materiam conceptus comprehendens detumescit, qnod eiusmodi spiritus ex semine genitus, etiamsi contendatur eum per pudendum mulieris posse exire, non tamen sine strepitu, aut saltem non sine sensu poßit excerni, sicut demonstrant cæteri vteri flatus, qui vel supra vel infra excernuntur. Quibus & alias rationes adiungit, quæ facilè ex Galeno haberi possunt. Itaque colligendo summam, si semen viri post coitum retinētur in vtero, si retinetur alicuius vsus gratia, Si vsus conferendi vim non potuit satis esse, si semen post conceptum nullo modo potest fluere

ex vtero, neque in spiritum dissolui, summa cum ratione concludendum est, semen viri non solùm qualitatem, sed etiam substantiam & materiam fœtui communicare. Ac sanè huiusmodi rationes fundamentis demonstrationis inniti videntur, quibus & alias addemus pro confirmatione Galeni sententiæ. Ac primum consideretur communis ratio conceptus, de qua Aristoteles ita statuit: Virum formam & principium motus, fœminam corpus & materiam conferre, sicuti manifestè ex eo colligitur cùm alijs locis, tùm maximè 1. de gen. animal. 20. addens: sicut in lactis coagulatione corpus est lac, succus verò vel coagulum est, quod principium concretionis præbet. Cum igitur per Aristotelem fœmina menstruum tanquam materiam ad conceptum conferat, quæro cum Gal. quomodo istud fiat? Hoc verò videtur dupliciter fieri posse: Vno modo si tempore coitus sanguis menstruus in vteri cauitate contineatur, in quem projectum semen agat & præstet principium motus. Altero modo si

sanguis

sanguis menstruus per vasa ad vterum pertinentia occurrat ipsi semini, quasi cupiens vim & motus principium ab illo recipere, quod menstruum fœtui materiam præbeat. Primo modo vtiq; ab omni ratione videtur alienum esse, partim quod vix probabile est, illud tempore coitus in vteri cauitate perpetuo contineri, cum potiss: doceant Medici & consentiat Aristoteles 7. hist. anim. 2. 1. gen. anim. 19. mulieribus accommodatum tempus esse ad conceptum statim à profluuio mensium, quando vterus ab huiusmodi excremento prorsus liber & mundus remaneat, partim quod fluentibus mensibus, quo tempore vterus hoc sanguine præcipuè refertus est, raró fieri soleat conceptio, ipse Aristoteles 7. hist. anim. 2. partim quod tùm animal non ex sanguine, sed potius excremento vel malo sanguine generaretur, siquidem Hipp. & Galenus docent 6. Aph. 20. sanguis cum á proprio naturali loco excidit, sub sanguinis forma non posse remanere, sed vel suppurari, vel liuescere, vel in grumos conuerti, vel aliter

à natura sanguinis degenerare. Et Aristoteles quoque scriptum reliquit 3. part. animal. 4. in nullo membro nostri corporis contineri, excepto corde, quod propterea, inquit, cauum esse, vt sanguinem contineat, nisi in venis, quas natura sanguinis receptaculum molita est. Itaque omni modo concludendum, menstruum secundo modo mediantibus vasis vteri, fœtui materiam suppeditare. Ex his quæ dicta sunt, cum sanguis menstruus non possit contineri in vtero tempore coitus, concludendum, altero modo mediantibus vasis vteri, fœtui materiam suppeditare. in quo casu necesse erit, vt sanguis per orificia vasorum vteri concurrat, & cum eo permisceatur, quod duplici ratione videtur fieri posse: vel vt semen diuidatur in tot partes, quot sunt orificia vasorum vteri, & ita sanguini menstruo vniatur & perficiatur: vel vt semen minimè distractum, sed continuum sanguini copuletur. Prima ratio videtur admodum difficilis, vel potius absurda, partim quod eiusmodi seminis distractio & diuisio non

con-

conuenit istius naturæ, quod omnes concedunt, & confirmat experientia esse lentum & viscidum, adeò, vt difficulter poßit in varias partes distribui & dißipari: partim quod foret necesse aliam certam causam inuenire, quæ tanquam præses quidam semen diuiderent. Quamobrem id restat, vt semen secunda ratione sanguini menstruo copuletur, quod naturæ seminis maximè conuenit, neq; vllam tertiam efficientem causam requirit. Nam simul atq; semen in vterum proijcitur, ille quasi animal appetens alimenta totus constringitur, vt semen complectatur, vt ventriculo ferè euenit, qui vt tradit à Galeno, cum cibos appetit, fundo retrahitur ad gulam, atq; ea quasi manu ad recipiendum alimentum vtitur: ita vterus qualitatem seminis affectans totus obuiam sese offert, ad pudendum occurrit, suo collo & gula tanquam manu vtitur, qua semen intro recipiat. Plura apud Galenum de his præclariß: legantur. Cum ergo tempore coitus præter semen viri nulla materia poßit præsto esse ad formationem

fœtus, summa cum ratione concludendum videtur, eiusmodi semen non solùm efficientem, sed etiam materiam concedere. Deinde consideremus eas partes quas medici solidas, radicales & seminales vocant, e. gr. Venam, arteriam, neruum tanquam communia instrumenta. Quærit Galenus ab Aristotele 1. Sem. 5. ex qua materia gignantur huiusmodi instrumenta? Ille autem respondet, illa fieri ex sanguine, sed contra Galen. arguit, istud minimè fieri potuisse. Cum enim huiusmodi instrumenta sint alba, exanguia, longa & caua, nullo modo videntur potuisse generari ex materia rubra, tenui, liquida, quæ neq; intendi, neq; in modum fistulæ perforari poßit, cum illa magis requirat materiam albam, crassam, lentam, quæ longius distrahi & perforari poßit: propterea concludit, huiusmodi partes non ex sanguine, tanquam materia ineptißima. sed ex semine omninò fieri. Verùm nonnulli cum Aristotele ad hanc rationem respondent, illas partes fieri quidem ex sanguine, sicuti carnē & reliquas corporis partes,

sea

Sed diuersa planè ratione: siquidem cæteræ corporis partes sine pluribus transmutationibus proximè ex sanguine generantur, solidæ autem fiunt ex sanguine, qui minimè proprium colorem, substantiam & formam retineat, sed multas antea transmutationes subeat, adeò, vt ille primum ex rubro albus, ex tenui crassus, & ex liquido lentus efficiatur. Quam quidem rationem & Aristotelem ipsum, irridet Galenus, quasi ille suorum principiorum oblitus, naturam tantopere ab eo laudatam, nunc inertem & stolidam faciat, quæ nihil vnquam frustrà aut temerè agens, cum ad efficiendum venam haberet album, crassum, lentum, & accommodatissimum humorem, illum eligeret, qui diuersus sit ex sanguine scilicet, id quod ab omni ratione tàm est alienum & in disciplina Aristotelis absurdum, quàm quod absurdissimum. Sed præter hæc Gal. 1. de sem. 9. euidentissimam rationem, ac similitudine accepta à semine plantarum probat, semen viri non modò efficientiam, sed materiam fætui præstare, quo loco gra-

uiter inconstantiæ arguit Aristotelem, qui cum fateatur 1. gen. animal. vlt. Semen in omnibus plantis, non solùm materiale, sed etiam efficiens principiũ in se habere, quasi suorum dogmatũ oblit⁹, voluerit alterũ in animalibus auferre, ac opera naturæ diuerso modo in plantis atq; animalibus exponere. Etenim cum natura seminis non alijs facultatibus plantam, alijs animal soleat creare: turpe omninò videtur, tantum Philosophũ, quæ in plantis confessus fuerit, non ad animalia quoq; transferre, siquidem vtriusq; genera & plantæ, & animalia eandem proportionem seruant. In plantis semen indiget terra, vt ex ea alatur, nutriatur, crescat, indiget radicibus, quæ ex terra alimentũ suscipiant. Semen plantæ ex se ipso mittit truncũ, ex trunco ramos, surculos, donec ad minimas frondes & cacumina veniat: Sic propemodum semen viri in vtero mulieris opus habet vtero mulieris, qui terræ proportione respondet. Membrana χωρίον appellataq; multas venas, velut radices continet, quarum opus est vt fœtui e

vter

vtero alimentum præbeant, attractum à semine viri, & non vnicum, sed tres præcipuos truncos ex tribus certis principijs producit: Ex jecore venam cauã, ex corde magnam arteriã, quàm aortam appellant, ex cerebro spinalem medullam, ex quibus deinde multæ propagines primùm maiores, deinde minores, quasi rami quidam consurgunt, donec tandem huiusmodi propagatio ad extremas & minores soboles deueniat, vt animal non ineptè sanguinea planta nominetur. Neq; est vt quis putet se hanc Galeni rationem & similitudinẽ posse euertere, & Aristotelem tueri, propterea quod ex vno semine fiat planta, quæ vnà tantum facultate vegetabili prædita sit: Ex altero autem fiat animal, quod præter eiusmodi facultatem, alijs quoq; facultatibus præditum sit, ex quo colligat semen quidem plantæ & efficientis & materiæ principium continere: semen verò animalis propter plures facultates & perfectiones id consequi non potuisse. Namq; huic respondet Galenus, quod neq; Aristoteles negat, fœtũ in vtero primum

mum viuere vitã plantæ, deinde animalis, ac propterea vtraq; eundẽ opificem, eandẽq; vegetabilem animã habere, atq; eo tantum differre inter se, quod hæc planta sanguinea vel carnea, non amissa, quam prius habebat, facultate, sed alia insuper acquisita in animal fuerat euasura, ac suo tempore de loco in locum transitura. Cum ergò & plantæ & animalia, quatenus pertinet ad generationem, nutritionẽ, augmentationẽ, vnà atq; eadem ratione producantur, constet verò semen plantæ non solùm efficiens, sed materiale principium continere: vtiq; Aristoteles non videtur potius se excusare, qui non idem voluerit de semine animalis statuisse, quasi censuerit naturæ opera in animalibus & plantis diuersa esse. Ac sanè hæc itidem ratio aduersus Aristotelem videtur demonstrare. Videatis præter hæc locum notabilem apud Aristotelem 2. gen. animal. 4. qui docet primam partium hominis constitutionem ex semine fieri (sed semen dicitur rubrum alibi) sed dubitaueris cum primum cor oriatur san-

guin-

guine præditum, &c. Sic in animalium materia excrementum constitutionis alimentum est. Ac rursus ad finem ca. Ossa igitur in prima partium constitutione gignuntur ex seminali excremento: Sic nerui eo modo, quo ossa constituuntur, atq; ex eodem seminali excremento oriuntur. Sed vngues, pili, cornua, & si quid eiusmodi aliud est, ex cibo gignuntur aduentitio, quem tamen deforis acquirunt. Hæc Aristoteles. Sed ferè nimium transgressus concludo cum celeberrimo Hipp. experimento, de illa ancilla saltatrice, Hip. lib de nat. inf. Galen. 1. de sem. 4. Restat vt breuiter videamus rationes, quæ pro Aristotele defendendo allatæ fuêre. Quantum ad primum argumentum, illud concedatur tanquam veriss: idem simul agens, & patiens esse non posse. Actus enim & potentia simul forent, quod natura non patitur, Sed respondeamus in semine viri duas partes reperiri. Alteram quidem tenuissimam ac plenam spiritus, in qua anima vegetabilis est, vis generandi & principium motus: Alteram crassiorem

&

& magis corpoream seu materialē, in quâ fit actio. Vnde nulli mirum videatur, semen secundū huiusmodi varias partes, cùm agētis tùm patientis vires habere, sicuti mirum vel absurdum non est, edito animali animā in corpus agere & illud regere. Quamobrem sicut artifex & materia non idem sunt ita neq; animā seminis, & seminis corpus idē statuendū est. Quod verò aduersarij aiunt de insectis, piscibus & reliquis id genus quod fœminis mares vim solùm & ἐνέργειαν soleant conferre, id primum negare non possum. Cum enim huiusmodi facultas seminis sit quædam qualitas seu forma, sine aliquo subiecto nullo modo videtur posse de vno in alterum corpus transferri. Ex quo fit verisimile non modo generandi facultatem & vim, sed simul cum facultate aliquod corpus seu spirituosum, seu fortè humidum & materiale à maribus conferri, quod exemplo gallinarum & auium potest confirmari. Siquidem sensus demonstrat, in ouis earum, cum quibus coiêre, reperiri nescio quid craßi & rubri coloris, quod in reliquis

ſine concubitu non apparet, quod quidem nemo aliud, quam ſeminis materiam eſſe dixerit. Sed de re admodum latente, & fortè ſoli naturæ perſpecta non multùm laboro, qui pro comperto habeo, naturam propter multas euidentes rationes, dedita opera hominem, de quo agimus, à reliquis animantibus multis modis & rationibus ſeparaſſe, vt & animantia alia à plantis. Denum vtcunq; omnia concedantur, quæcunq; de huiuſmodi animantibus iſti fabulantur, non puto eorum argumentationẽ concludere: In nonnullis animalibus ſola virtus ſeminis infunditur, Ergò ſemen generaliter fœtus materia nõ eſt. Sicut neq; valet ratio: Teſtes in omnibus animalibus non ſunt neceſſarij ad generationẽ, Ergò, &c. Poſtremò reſtat extremũ, ſumptum à materia ſeminis, quod aduerſarij inquiunt, neq; à calido, neq; à frigido poſſe coagulari, ſine qua coagulatione certum eſt, conceptionem ac formationem partium fieri non poſſe. Cum autem de hac re multa poſsint diſputari, de qua ex propoſito ac diffusè tractat Philoſophus

phus 4. Meth. 50. vbi docet quædam coagulari à calido tantum, vt sal: quædam à frigido tantum, vt Crystallus: quædam ab vtroq; successiuè, vt thus & similia. Quæ difficilior & longior disputatio huc non pertinet. Dico igitur huiusmodi argumentum in rebus externis, de quibus Aristoteles quoq; sermonem fecit, aliquam vim obtinere. At verò in viuente corpore ac rebus quæ intra illud continentur, rem se aliter habere. Ac profectò nemini Aristotelis vel rerum naturæ perito debet mirum videri, semen in vtero mulieris atq; illius temperie in vnum cogi, alterrari & ad fœtus formationem disponi. Sicuti g. e. alimenta à ventriculo eiusq; temperie uonnulla crassa fiunt, nonnulla attenuantur. Iam quod ad semen mulieris Aristoteles, Athenæus & reliqui eius sectatores fuerunt in ea sententia, fœtum ex semine viri tanquam efficiente ex menstruo sanguine, tanquam materia generari, qui propterea contendunt in fœminis aut nullum aut planè sterile reperiri, vt licet videre apud Aristotelem 1. gen. an. 19

An fœminæ semen fœcundum habeant.

&

& 20. necnon 2. gen. animal. 4. pro qua
inione cum multæ rationes ex ipso Ari-
otele, Auerr. & alijs colligi poßint desino,
pauca quædam quæ mihi validiora vi-
entur affero. Itaq; primùm sic licet argue-
e, si fœmina semen atq; illud fæcundum
abet ex se ipsa, absq; maris congressu
oncipiet, probatur: Vbi enim duo necessa-
ia principia generationis agens & patiens,
c præterea locus & tempus conueniunt,
unc vt conceptio fiat est necesse, Sed hæc
nnia concurrunt in muliere, Ergò, &c.
ecundò afferunt argumentum sensus: Cum
anifestè appareat multas mulieres conci-
ere sine seminis emißione, in quo argu-
ento Auer. multus est, qui inquit, post-
uam legit lib. Aristotelis se hanc rem quæ-
uisse à multis mulieribus, quæ indicaue-
unt plurimas grauidas fieri sine seminis e-
ißione. Quo loco narrat historiam mulie-
is de cuius sacramento multum poterat
onfidere, quod illa grauida facta sit in bal-
eo aquæ dnlcis, in quo mali homines sper-
atizauerant. Tertiò, si semen mulieris

ad fœtus generationem concurreret, neces
omninò esset mulieres semen habeant, Se
plurimæ semine carent, Ergò, Minor pro
batur, quod multæ mulieres concipientes fa
teantur se nullam in coitu voluptatem per
cipere, neq; vllo tempore semen emittere.
Quartò, si mulier semen haberet, tunc habe
ret duas naturales euacuationes inter se con
trarias, alteram materiæ coctæ, id est, se
minis, alterā crudæ, id est, sanguinis, quo
fieri nullo modo potest. Etenim constat
quod coctum est à caliditate, quod crudum
est à frigididate prouenire. Itaq; mu
lier simul vno eodemq; tempore calida &
frigida foret, quod absurdum. Quare mu
lieres cum menstruis redundent, vt semin
careant necesse est. Postremò vnius effe
ctus naturalis vnica est materia, vnicum
agens, quod in cunctis rebus naturalibus fa
cilè potest declarari. At verò si semen mu
lieris tanquam efficiens ad fœtus generatio
nem concurreret, tunc duo forent princi
pia efficientia vnius effectus naturalis, se
men viri & semen mulieris, quod repugna

in

stituto naturæ. Hæc peripateticorum & alia. Sed altera ex parte Galeni responsionem perpendamus, de qua non ignoro omnes non idem sentire. Ego sentio ita habendum esse: Mulieres ad generationem fœtus, & sanguinem menstruum & semen conferre, atq; vtrunq; partim materiam partim vim & facultatem tribuere, non tamen iisdem viribus & conditionibus, sed in semine principium efficiens validißimum esse, materiale paucißimum: Contra in sanguine menstruo, quod ad materiam spectat plurimum, quod ad vim & facultatem imbecille reperiri. Quæ Galeni sententia passim & 2. de sem. 2. & inter omnes conuenit illud ad generationem fœtus minimum esse, tametsi Philosophus vnum tantum materiale principium illi concedat. Et facilè confirmatur, quod quæcunq; mulieres carent eiusmodi excremento, non concipiunt, nec non quod toto tempore conceptus & lactationis menstruæ purgationes mulieribus cessant, certißimo argumento, fœtum & in vtero, & extra vterum illis

nutriri. Sed tota difficultas in ſemine verſatur. Quamobrem Galenus diffuſè aduerſus Ariſtotelem, Athenæum, Emped. &c. conatur probare mulieres & ſemine abundare, & illud fœcundum eſſe, ac partim materiam, partim efficientiam formationi fœtus communicare. Ego verò non omnia Galeni argumenta, ſed ſolidiora in medium proferam, vt cum Ariſtotelis argumentis factum eſt. Galenus itaq; ex rei natura atq; euidentia conatur ſuam ſententiam ſtabilire, eò quod ex anatome apparet, teſtes ad vterum muliebrē vtrinq; alterum fuiſſe annexum, ac ſeminaria vaſa eadem ferè ſicut in maribus reperiri. Ex quo licet hanc rationem conficere: Vbicunq; inſtrumenta à natura inſtituuntur, vt propter certum vſum inſtituantur neceſſe eſt, Sed teſtes tàm in mare quàm fœmina ſunt à natura inſtituti, vt & vaſa: Ergò, Etſi hæc eundem habere finem demonſtretur, tamen Athæn. & Auer. conati ſunt eum deſtruere. Inquiunt, ſeminaria vaſa fœminis data eſſe propter eam cauſam, vt aliqua ſimilitu-

litudo & conuenientia in prima formatione membrorum apud vtrosq; appareret, minimà verò vt vtrorumq; vsus seruaretur, sicuti in viris mammæ quoq; sunt genitæ, quamuis nullum vsum præstent. Sed Gal. facilè hanc responsionem confutat 2. de sem. 1. inquit: rem longè aliter in vasis mulierum ac mammis virorum sese habere, siquidem in maribus glandulòsa illà corpora circa mammas non reperiuntur, pariter neq; vllum vestigium lactis in viris apparere, sicut in fœminis, nō solùm vasa seminaria sed etiam testes copioso semine sunt referti. Quamobrem, inquit Galenus, quemadmodum si omnibus marib⁹ mammæ lacte plenæ conspicerentur, non opus foret ratione inuestigare, an id verum esset: Ita cum videamus semen in fœminis contineri, an fœminæ semen excernant quærendum non est, quippe longè melius esset, quam vim illud habeat, perscrutari. Neq; verò desunt aliæ quoq; rationes, qui confirmant mulieres seminis expertes non esse. Namq; sicuti retentum semen viri noxium est 6. loc. aff.

N 3 ita

ita in mulieribus & vteri præfocationem & alia mala grauißima solet excitare. Exemplum apud Galenum ibidem de vidua. Vnde Galenus in eam sententim venit, maiorẽ ex retento semine noxam, quàm ex menstruis prouenire. Præterea certum est somniantes mulieres in seminis pollutionem incidere, vt & viri, quod quidem ex nulla materia præterquam seminis contingere potest. Sed quæ mulieribus circa coitum contingunt, manifestè demonstant illos semine non carere, siquidem quàm primum earum vasa crassa materia referta sunt ac turgent, quæ in dissectionibus conspiciuntur, tunc naximè in venerem procliues sunt, quod aliam ob causam non fit, quàm vt scribit Galenus 6. loc. aff. quod omnibus animalibus naturalis quædã insit cupiditas ercernendi seminis. Manifestius apparet in brutis, quæ furentius mares ad coitum excitant & quærunt, post concubitum verò profuso semine quiescunt, vt neq; mares amplius admittant. Illud etiam inde clarum est, quod fœminæ castratæ nullum ma-

ris

ris concubitum quærant, aut admittant. Demum nemo est, qui non in concubitu aliquando seminis profusionem apud mulieres in seipso non experiatur, præterquam quod ipsæ quoque mulieres fateantur se eiusmodi seminis effusionem sentire, eaque oblectari, ac statim facta seminis excretione, libidinis ac concubitus desiderium finiri. Cum ergò testes & vasa seminaria tàm mulieribus quàm viris data sint, cum illa semine referta conspiciantur, cum in præfocationem mulieres incurrant ob retentum semen, cum pollutiones habeant, cum stimulentur, cum castratæ bruta mares non amplius admittant, ipsaque mulieres in coitu emittant, voluptatemque percipiant, de hoc dubitandum non amplius erit sensibusque repugnandum nefas habeatur. Illud restat aduersus Aristotelem, semen fœminarum in procreatione fœtus non solùm materialis, sed etiam efficientis principij obtinere rationem, quod quidem etsi multis rationibus potest confirmari, vnico argumento contenti erimus, quod mihi videtur posse reli-

quorum vicem supplere, ac planè demonstrare. Illud verò accipiendum est ex similitudine, quæ filijs cum parentibus intercedit. Sed cum Galen. in hoc genere argumenti multus sit, pauca pro hac controuersia adducemus. Similitudo filiorum ad parentes manifestiss: est: Causa autem propter quam nunc patris, nunc matris similitudinem habeant, difficile est videre. Aristoteles diffusius et multùm laborat. Summatim sic statuit 4. gen. animal. 3. filiorum in vniuersum similitudinem hanc (& contra) vel fieri pro varia actione seminis virilis in sanguinem menstruum, vt si semen viri planè superat materiam mulieris, tunc filius patri: Sin autem contra, filius matri aßimilatur. Sed absurditas huius opinionis est manifestior, quàm vt poßit refutari. Siquidem cuiq; debet constare actiones prodire à forma, non à materia. Quare, etsi negandum non est, fœtum ex materia & alimento matris posse variam temperiem & mores sortiri, tamen nullo modo potest asseuerari, hinc sexum vel figuram

Causa similitudinis prolis.

gurarn

guram posse mutare, id quod ab omni rerum euidentia alienum est. Nam persica arbor, inquit Galenus, in Ægyptum translata formam minimè transmutat, sed bonum tamen alimentum nacta, fructum e sui jucundum affert, cum prius non potuisset. Sic neq; oues mutato alimento capris, neq; capræ ouibus similes euadunt. Cæterum Galenus ita statuit, omnem fœtus similitudinem vel dißimilitudinem non aliunde quàm ex semine vtriusq; parentis prouenire: Cui communi omnium consensu vis agendi, atq; efficientis principij iure tributa est, qui quidē cum diffusè aduersus Aristotelem & Athæn. de hac re disputasset lib. 2. de sem: 1. duplici potißimum argumento vtitur, altero hypothetico, altero categorico, idq; demonstratiuè.

Primum argumentum, Si vtrisq; parentibus similes partus nascantur, ex communi causa. quæ in vtrisq; inest, similes efficiuntur: si partus ex communi causa quæ vtrisq; inest parentibus similes efficiantur: id vel ex seminis vel menstruorū

substantia contingit, cum praeterea nihil tertij poßit inueniri.

Sed substantia menstruorum vtriq; parti minimè inest communis.

Ergò partꝰ ex semine similes efficiũtur.

Secundum argumentum Categoricum.

Quoniam filij vtrisq; parentibus similes sunt, necessariò commune cum vtrisq; principium habeant, necesse est, quod ipsos regit: Prima pars. Secunda: Filij, vel ex semine vel sanguine menstruo parentibus similes euadunt:

Sed ex sanguine menstruo similes euadere parentibus non possunt, Ergò ex semine.

Galenus tandem tertium adiungit & concludit: Si ex semine similitudo est, quia multi matribus quàm simillimi redduntur, fœminas quoq; semen habere necesse est. Ex quibus videnda est sententia Montani consil. 228. qui inquit: semen emissum à muliere potius ad voluptatem, quàm conceptionem facere. Itaq; huiusmodi sunt rationes Galeni. Iam ad argu-

menta

menta pro Aristotele proposita respondeamus. Primùm fuerat aduersariorum argumentum: Si semen fœcundum habet fœmina, etiam sine concubitu conciperet. Hoc argumentum video multis doctis viris magnum dare, concipere posse muliebrem sine viro. Inter quos est Vallesius 2. contr. 6. ad finem, qui fatetur hoc sæpius fieri, sed fœtum ad perfectionem nunquam duci, Vnde & molæ generentur. Sed non puto hanc sententiam esse recipiendam. Etsi Galenus videatur innuere fœminas posse sine concubitù concipere molas, vt gallina oua subuentanea, cum id potius ex aliorum quàm propria sententia videtur admisisse, statim redarguens inquit, 4. vsu part. 7. neminem vidisse vnquam. Quare alia ratione respondeo ad argumentum, sicut respondet Galenus 2. de sem. 4. ad finem. Cum enim ad generationem & nutritionem fœtus concurrant duo necessariò: Alterum semen, quod debet esse copiosum, calidum, lentum & crassum. Alterum excrementitius humor, qui pariter debet esse copiosus, fieri non

potest

potest, vt ambo in muliere concurrant, si
quidem eiusmodi semen, non nisi ab insign
caliditate: excrementa autem à frigiditat
& humiditate possunt oriri. Itaq; si fœmin
excrementis abundat, non poterit seme
accommodatũ gignere, vel si idoneũ seme
generet, excrementis non poterit redun
dare. Atq; hæc certiss: & verissima cau
sa est, propter quam mulieres sine concu
bitu nequeant concipere. Ergò ad argu
mentum: Negatur consequentia, quamu
enim semen mulieris fœcundum & optim
fuerit, tamen deficit excrementicius humor
qui ad concipiendum & nutriendum fœtu
necessarius est. 2. & 3. argumentũ, qu
videntur ferè eandem vim habere, sat
leuia sunt. Quare ad primũ respondeamu
Nunquam fæminas sine seminis emissione
concipere, siquidem vt habet Galen. li
14. de vsu part. in conceptu necesse est v
trumq; semen misceri. Hinc medici hortan
tur, vtrunq; eodem tempore semen emi
tere. Lucreti: Odi concubitus qui non v
trinq; resoluunt. Ad Auerroem. Indign

h

oc est tanto Philosopho, in balneo con-
ptū fieri posse: alioquin poterat didicisse
b Aristotele suo 2. gen. an. 2. semen esse
ateriā spirituosam, & extra propria vasa
omento temporis alterari & corrumpi. Et
eò ex 2. gen. anim. 6. illos homines esse in-
ecundos, quibus penis est immoderatus,
uod semen longius delatum refrigeretur.
x quibus vanitas fabulæ huius manifesto
lligitur. Ridiculum etiā est de iuramen-
mulieris, quasi ignoret ex suo Aristotel. 9.
stor. animal. 1. Mulieres suapte natura
e mendaces. Vnde etiam Iurecons. perjurij
casionem illis sustulerunt, excepto in testa-
ento. Ex quo apud Græcos prouerb: mu-
ere iurante ridet cœlum. Hac ratione et-
m facilè respondetur ad aliud argumen-
m. Omnes mulieres parientes semen emit-
re, tametsi non fateantur, pudore vel ob-
so sensu, aut aliam ob causam, Et quate-
s ad voluptatem, nonnullæ mulieres do-
nt, se nullam percipere voluptatem in coi-
, sed illis non oportet fidem habere. Nisi
im haberent voluptatem, abstinerent.

Imò

Imò Auic. (9. de animal. 21.) 1. Tert. 2. c. Haliabbus 6. Theor. & alij non verentur affirmare, mulieres multo maiorem voluptatem percipere, quam viri, quibus fauet iudicium Tiresiæ, qui cum vtrumq fuisset expertus, arbiter electus à Ioue & Iunone de voluptatis in concubitu quantitate contendentibus: Tres voluptatis vncias in viro, nouem in mulieribus pronunciauit.

Quartum argumentum. Mulieres no potuisse habere duas naturales euacuatione contrarias, cocti scil. vt seminis, & crudi v sanguinis menstrui 1. gen. animal. 19. 2 gen. animal. 4. quod mihi quidem videtu tàm leue, vt mirum cur à tanto Philosoph productum fuerit. Quid? absurdum non est si homo varijs partibus, varias & diuer sas excretiones habeat, & excrementis r dundet.

Postremum argumentum erat de vni agente & vnica materia, quæ in rebus n turalibus à natura sunt instituta. Respo detur cum Gal. no 14. vsu part. 7. sem muli

mulieris non solùm & separatim, sed simul commisceri cum semine viri, simulq; agendi vim habere, ac propterea vtrumq; vnicum motus principium fieri, atq; ad vnius animalis procreationem conspirare: sicut reuera non possent, si vtrumq; semen motu inter se discrepante, moueretur, vt ambo in vnius animalis procreationem conspirarent, quod pariter de materia statuendum est.

CAPVT VI.

DE STERILITATE.

CONuenit inter omnes, hominis generationem & reliquorum animalium præ cæteris naturæ operibus esse naturalißimum & perfectißimum, quod eleganter demonstrat Aristoteles 2. gen. animal. Gal. vsu part. 14. 2. cum singula animalia sempiterna esse non poßint, continua gegeneratione id præstant. Ex quo factum esse scribit Galenus, vt omnibus animalibus

gene-

generandi instrumenta concessa sint, etiam rationis expertibus. Nos igitur sermonem habituri de admirabili naturæ operatione, id primum sciendum est, nobis hoc tempore minimè propositum esse, vt inquiramus, qualis nam sit ea virtus tantoperè à Philosoph. & medicis decantata, quæ fœtum in vtero format, ideoq; formatiua dicta est, quo ordine singulæ corporis partes formentur, quando & quot diebus, quo temporis momento DEVS naturæ & rerum omnium autor animam fœtui infundat, & alia, quæ maximas & iam diu agitatas controuersias continent. Sed nos illud vnum statutum habere, vt medici personam sustinentes, ad quam præcipuè spectat naturæ conatus iuuare & tueri, de ijs agamus, quæ conceptum atq; illius absolutionẽ perfectionemq; possunt perturbare & impedire. Conceptus sicuti in omnibus actionibus corporis nostri contingit, potest vel prorsus auferri, vel imminui, vel deprauari. Si prorsus tollatur, vt mulier nunquam concipiat, sterilitas dicitur huiusmodi affectio.

Ratio ordinis.

ctio. Si rarius, debilis & imminuta est conceptio. Quo etiam referri posse videtur, si mulier quidem concipiat, nequeat tamen fœtum ad debitum partus tempus incolumem conseruare & tempestiuè edere, quod vnico abortus nomine comprehendo. Demum conceptio fit deprauata, quotiescunque vtero mulieris concipiuntur non fœtus legitimi & naturales, sed monstra vel molæ, aqua, flatus, &c. quod conceptus formam præseferãt, de quibus dicendum erit. Essentia.

Ad primum, Quantum sterilitas priscis fuerit odiosa & detestabilis, declarãt sacræ literæ. Causæ sterilitatis variæ ac plurimæ nominantur à medic: Hipp. tanquam principales recenset. Si os vteri distortum aut omninò auersum sit à pudendo. Si vterus nimium pateat, quàm conueniat. Si os vteri ex pudendo exciderit, atque alia id genus, de quibus lib. de sterilitate à princip. Alij alias, nunc plures, nunc pauciores constituunt, & suo arbitratu disponunt. Sed nos experiamur clarioris doctrinæ gratia, an omnes causæ ad certiorem Causæ.

methodum referri poßint, vt Galenus docet 3. de sympt. Caus. Initium & caput inuentionis omnium causarum, quæ facultatibus noxam inferunt, non aliud est, quàm cognitio modi, quo per sanitatem suas perficiunt actiones. Cum itaq; ante statutum sit, ad naturalem conceptum efficiendum maris & fœminæ concubitum necessarium esse, id primum constare debet, sterilitatem aut vitio maris, aut fœminæ, aut vtriusq; fieri posse. Etsi nos hoc tempore tantùm muliebres morbos tractémus, tamen cum integram tractationem habeamus, huiusmodi causæ, quæ ad mares pertinent, etiã non sunt intermittendæ. Rursum verò cum vterq; mas & fœmina ad generationem plurima confert necessariò, qualia sunt maioris momenti in maribus quidem testes, membrum genitale, semen, in fœminis pudendum, vterus, testes, semen, sanguis menstruus, omnis ratio colligit, quemlibet affectum præter naturam, tùm maris, tùm fœminæ in singulis partibus propositis posse fæcunditatem, vel imminuere, vel prorsus auferre. Causæ

igitur

gitur sterilitatis ex parte marium v. g. penis longius vt infœcundus ab omnibus damnatur, quod semen in via refrigeretur, priusquam ad vterum recipiatur. Auic. lib. 3. Fen. 21. Tract. 1. cap. 8. Et Aristoteles 1. gen. animal. 6. Et hæ rationes licet tanti philosophi & ferè ab omnibus receptæ, tamen fortè inanes sunt. Cum enim semen per canalem penis, cuius caliditas à pudendo muliebri fouetur, transeat, videtur fieri non posse, vt illud refrigeretur, vt fortè contrarium videatur, longum penem ad efficiendum conceptum aptiorem esse & accommodatiorem, quod sic semen sine loci aut temporis interuallo protinus in vtero deponatur, alioquin malè ageretur cum animalibus, vt equo, &c. Ex hoc loco licet conijcere incredibilem delirationem Auerrois, de qua suprà. Et quomodo istud Aristoteli & bonæ philosophiæ consentiat alij viderint. Et hic pro Auerr. nihil occurrit aliud, quàm quod in glossa habet hæc verba (de conceptu in balneo super aquam) in quibusdam hebraicis libris non haberi. Cæ- In viris.

terum sicuti plæriq; omnes volunt longum penem infœcundiorem esse, ita altera ex parte non desunt, qui affirmant penem quoque breuiorem viros infœcundos reddere, qui fortè magis probabili ratione vtũtur, quod semen videatur non ita promptè posse in penitiorem sinum vteri immitti. Sed vt libere dicam, Ego quidem sentio, vtramq; huiusmodi causam, Penis scilicet longitudinem & breuitatem in facienda hominis sterilitate admodum infirmas rationes obtinere id quod experientia potest confirmari quorum vtriq; copiosissimos filios procreãt. Sed magis videtur sterilitas fieri posse vitio penis, si obliquus fuerit, si ligamentum distortum habeat, si viæ seminis vel naturæ vel morbo acquisito aut proprio, angustia sit ob vicinas partes. Demum vitio penis accidit sterilitas, si ille perpetuò gracilis & flaccidus permaneat, vt neq; inflari neq; erigi poßit, quod ad mißionem seminis plurimum facit. Iam verò secundo loco viri ob vitiũ téstium steriles fiunt. Cum enim testes à natura sint fabricati, sicut aduersus

Aristote-

Aristotelem demonstrat Galenus 14. vsu part. & 1. de sem. 15. 16. vt semen producant, illudq́ omnibus numeris absolutum ac fœcunditatis plenum reddant, si illi deficiant à suo munere, summa cum ratione possunt homini sterilitatē afferre. Neq; verò diutiꝰ laborandum est, quomodo testes fiant infœcundi, quoniam possunt laborare omni genere morbi, intemperie, solutione continui, mala compositione. Quare, laborante teste vno vel altero, intemperie simplici vel composita, cum, aut sine materia, de quibus videatis Galenum in arte medic. c. 45. Si aliqua inflammatione aut alio quodam tumore præter naturam magno & diuturno fuerint oppreßi, obseßi, indurati, vulnerati, vlcerati, conuulsi intra ventrem adhuc latentes, potißimum autem, si ob causas certas sunt euulsi: Omnes tales affectus & separatim & coniunctim testium sterilitatis causam possunt afferre. Postremò mares ob causam seminis steriles fiunt, idq́; dupliciter potest contingere. Primum si semen prorsus non gignatur, vel minori co-

pia quàm opus sit. Secundò, si semen generetur vitiosum & ad conceptum parùm accommodatum. Semen nihil quicquam, vel parcè vel restrictè gignitur deficiente ipsa materia, ex qua illud fieri poßit, vel ut contingit hominibus nimis pinguibus: Vel altera ex parte lædit atrophia, diuturno morbo nimium extenuatis, in quibus natura omnem materiam seminis in substantiam & nutritionem conuertit corporis. Semen autem vitiosum ob multas causas internas æquè atque externas fieri potest. Quamobrem si instrumenta & vasa seminaria sint insigniter intemperata, vel alio modo laborent, vnde illa nequeant materiam fœcundi seminis attrahere, attractam concoquere & tàm diu retinere, donec illud integram absolutionem recipiat, quod exemp. grat. frequentißimè illis accidit, qui longiore tempore gonorrhæa laborant: Si partes præcipuæ nostri corporis, ventriculus, epar, &c. sint malè affectæ, vt nisi improbæ fiant alimentorum concoctiones, probabile est, semen vitiosum generari, & ineptum

ad

ad conceptum. Pariter causæ externæ quæcunque possunt corpora nostra alterare, & ea afficere, quas non naturales appellant vitiosum & infœcundum semen solent efficere. Ad quem modum viri nimis frequenter concumbentes, fiunt steriles magna ex parte, quoniam quod præclarè scribit Plutarchus in vita Lycurgi, id quod Galen. etiã diffusè declarat lib. 1. de sem, c. 16. Cum enim seminarium humorẽ testes à vasis seminalibus eorumque anfractibus attrahant antea ipsis præparatum, sicuti reliqua omnia membra naturæ instituto succũ sibi accommodatum solent attrahere: si quis assiduis coitibus hoc totum semen exhauriat, hinc fit ex vna parte, vt testes ex superioribus venis, quicquid in ipsis serosi humoris continetur, id omne trahant, quod certè vt sit pauco sanguine irroratũ, nondum probè decoctum necesse est. Altera autem parte vt venæ à testibus violenter priuatæ ab humore, etiam illæ à superioribus venis, & rursus illæ ex superioribus, & hæc à vicinis subinde trahant ratione vacui vsque

quo talis trahendi necessitas in omnem corporis partem diffusa, omnibus membris animalis proprium alimentum eripiat. Ex quo fit, vt omnes animalis partes non tàm seroso humore, quàm vitali etiam spiritu priuentur, quoniam hic ex arterijs simul cum genitali humore excernitur. Itaq; mirum non est, si qui immoderato coitu vtuntur, generaliter quidem imbecilliores fiunt, cum totũ corpus puriore parte optimi sanguinis & spiritus fraudatur, accedente quin etiam voluptate, quæ vel sola idonea est ad vitales vires dissoluendas, vt nonnulli iam nimia voluptate affecti interierint: speciatim verò mirum esse non debet, si tale semen non satis coctum & generationi idoneum reddatur. Quantum autem immoderatus concubitus animalibus pernitiosus, satis demonstrat Philosophus de long. & breu. vitæ c. 2. vbi ait: animalia salacia, & quæ semine redundant, citissimè senescere, atq; propterea mulum ex equo & asino procreatum longius viuere. Et fœminas etiam maribus diutius posse viuere, si mares salaces

fuerint

fuerint. Atq; hinc, vt puto, vt semen sit coctum & generationi idoneum, Varro lib. 6. de re rustica c. 5. & alij auctores rusticani præcipiunt; arietes & tauros admissarios duos menses ante admissuram ab omni concubitu arcendos, vt ita semen fœcundum fiat. Et si quis obijciat Herculem, quem Pausanias scribit & Diodorus Siculus lib. 5. biblioth. cum quinquaginta fœminis vna nocte coijsse & omnes grauidas reddidisse, atq; ex ijs quinquaginta filios mares genuisse, & quidem geminos, natu maximum & minimum, id tanquam prorsus fabulosum aut monstrosum habendum est. Etsi Athenæus lib. 13. Auctore Herodoto scribit: Herculem 7. diebus 50. virgines compressisse. Ad hunc modum homines in victu, potissimum in vino delinquentes, vt in ebriosis, semen inutile magna ex parte reddunt, sicut Galenus ex Platone demonstrat l. quod animi mores corporis, &c. Quare summa cum ratione Hipp. in lib. de superfœtatione atq; illius imitatione Plat. l. 2. & 6. de Legibus & Plut. in lib. de educandis liberis

in principio iubet, eos debere, qui liberis procreandis operã daturi sunt à vino prorsus abstinere, aut minimo sumpto ad venerem accedere. Hæc duo exempla immoderati scilicet concubitus & ebrietatis, de externis causis sterilitatis sufficiant, quarum imitatione est facilè reliquas eius generis caussas afferre. Sed præter cæteras causas viri Hipp. 11. de aere aquis & locis, qui quærens, quam ob causam plurimi ferè Eunuchi nascantur, ac muliebria officia ducant, qui aliter effœminati dicuntur, & eorum opinionem irridet, qui huius rei causam in Deum referebant, respondet id fieri ob importunas eorum equitationes. Cum .n. propendentibus semper eorũ cruribus ex equis diuturnis doloribus corriperentur, ac deinde claudi fierent contractis coxis, cum morbus inualuerit, tale remedium sibi adhibebant, vt à principio morbi vtramq; venam retrò aures inciderent. Et ait Hipp. ea medicatione videntur mihi se ipsos perdere. Venæ enim retro aures sunt, quas si quis incidat, sterilitatem inferunt illis, quibus

bus secantur. Cuius quidem rei facilis est ratio, cum idem Hipp. vel vt magis placet Galeno in l. de genitura doceat, semen ex omni parte corporis, potiss: cerebro post aures in spinalem medullam profluere. Nec non Aristoteles 2. de gen. animal. 7. naturam genituræ cerebro similem esse confirmat. Plat. in Timæo ad finem, semen veluti à cista medullaria procerni, & ex spina ad propria vasa deriuari, adeò vt non ineptè quidam semen cerebri stimulum appellarit. Hinc admodum probabile est sectis venis post aures seminis transmißionem impediri, & illud vel nulla ratione, vel crudum ad inferiores pares descendere. Iam de causis sterilitatis ex parte mulieris. Etsi mulieres multis de causis steriles fiãt, ac quod ad interna ac maximè principales, omnes eæ vel ad partes pudendas, vel ad semen, aut sanguinem menstruum referri possunt. De externis postremo loco. Igitur Hipp. de facili & difficili mulierum conceptu hæc habet ad finem: Porro ex mulieribus, quæ facilè aut difficilè concipiant In mulieribus.

"ita considerant, facere oportet (inquit) pri-
"mum quidem considerationem specierum.
Paruæ enim mulieres ad concipiendum præstantiores sunt maioribus, tenues crassis, albæ rubicundis, nigræ liuidis, quæ venas conspicuas habent meliores sunt alijs, carnem autem vberiorem habere malum est, mammas autem tumidas & magnas bonum. Verum interrogare etiam oportet de menstruis purgationibus, an omnibus mensibus compareant, satis magna copia & colore bono, an sint etiam æquales singulis mensibus, temporibus ac diebus statutis. Sic enim purgationes fieri oportet. Locum verò in quo fit conceptio sanum esse oportet, & siccum & mollem, sitq; vterus non retractus, non pronus, os non sit auersum neq; conclusum, neq; euersum, &c. Hic certè Hipp. omnia vel certè necessaria ad hanc rem complexus est. Nos magis distinctè rem consideremus. Primum igitur sunt pudenda & vterus, quæ partes vel natura, vel præter naturam coalescunt & clauduntur, ex quo huiusmodi mulieres imperforatæ dicuntur

cuntur. Philosophus 4. gen. animal: 4. ad fin. iam nonnullis fœminis os vteri compressum ab ineunte ætate vsq; ad tempus menstruum perseuerauit, mox vrgentibus menstruis dolore infestante, alijs sponte disruptum est, alijs dissectum à medicis, nonnullæ interierunt, cum aut per vim disrumperetur aut disrumpi non poßet. Hic affectus Auic: & alijs dicitur Clausura Fen. 21. lib. 3. tract. 4. cap. 1. Verum Moschio græcus harmon: part. post. c. 15. & Aëtius lib. vlt. c. 69. præ cæteris distinctè rem tractat, qui scribit mulieres effici clausas trib. modis 1. Si alæ vel labia pudendi inter se cohæreant. 2. Si patentibus labijs in medio sinu muliebri membrana quædam innascatur. quæ viam & transitum impediat. 3. Si patentibus labijs & & sinu os vteri prorsus claudatur, quæ quidem tres clausuræ impediunt mulieres: Prima ad tria officia, virorum vsum, purgationem, & conceptum, Secunda ad duo: communicationem viri & conceptum, Tertia etiam ad duo: ad conceptionem & purgatio-

gatiouem. Exemplum apud Anton. Beniuenium c. 28. de abditis puellæ nubilis, quæ ſanata eſt. Alterum cuius etiam meminit Ambroſius Paræus lib. de gen. c. 43. mulieris quæ credita eſt vtero gerere ob tumorem & etiam facta ſectione curata eſt, profluente ſanguine concreto nigro ad 8. libr. Huc pertinet conſideratio membranæ, quæ huiusmodi dicitur, de qua inter anatomicos non conuenit, nec non, an membranæ integritate vel læſione liceat de virginitate arguere. Hic ergò meum iudicium non interponam. Sed tamen id nequeo ſilentio præterire, apud Suidam reperiri hiſtoriam notatione & admiratione dignam cuiusdam Theodoſij Hebræi de Chriſti ſacerdotio ac diuino ex Beata ortum, qui poſt longam narrationem confirmat, ſacerdotes Hebræos fidelibus obſtetricibus mandaſſe, vt accuratè perquirerent & explorarent, an adhuc verè virgo eſſet Maria, quæ ipſis rebus certè edoctæ, virginem eam eſſe affirmârunt. Quod quidem humana ratione vix aliter conceptum videtur fieri poſſe, quam teſtimo-

estimonio huius membranæ, quàm obstetri-
es integram & incorruptam inuenerunt.
æterum ad rem. Inter omnes causas steri-
itatis mulieris ex parte instrumentorum,
ertum est principem locum obtinere vte-
um. Cum enim ille sit tanquam ager, in
uem semina sparguntur, nisi hæc pars &
d concipiendum & retinendum semen sit
ene disposita, omnis ratio colligit, nulla ra-
ione conceptum fieri posse. Cum ergò
terus omni morborum genere laborare
oßit, statuendum, quemlibet illius affe-
tum præter naturam posse sterilitatem in-
ucere. Inter quos primum occurrunt mor-
i ex intemperie. Hip. 5. aph. 62. Quæ
 grauißima sententia Galen. in comment.
estatur Hipp. omnes intemperies comple-
um esse, simplices & compositas. Vnde mu-
eres denso & frigido vtero nequeunt con-
ipere, quod frigiditas calorem seminis ex-
inguit, vel imminuit. In huiusmodi mu-
ieribus licet addere venarum vteri angu-
iam, ac sanguinis menstrui frigiditatem,
uod vtrunque magis fœcunditatem potest
impedi-

impedire. Deinde quæcunq; præhumidos habent vteros non concipiunt, quod propter immodicam laxitatem lubrici reddantur, de qua Philosophus lib. 7. histor. animal. 2. Semen viri in vtero humidiore, perinde vt semina cerealia in palustri & aquosa terra, obruitur & inundatur. Tertio, quæcunq; siccos vteros habent non concipiunt, quod ex defectu alimenti semen corrumpitur, vt semina alia projecta in terram arenosam & petrosam. Quartò, quæ habent vteros valdè calidos & adurentes non concipiunt, siquidem vt in æstate semina terræ commissa pereunt. Præterquam enim quod huiusmodi calor immoderatus vniuersum corporis habitum depascitur, quò hæ mulieres nulla aut paucissima habent menstrua, è quibus earum fœtus neq; viuere neq; foueri possunt. Huiusmodi mulieres ab Aristotele 2. gen. animal. 7. appellantur viragines, quæ aliquando barbatæ sunt, omnem sanguinem calore dissipante. Et hæc compositis intemperiebus facilè possunt accommodari. Verum illud quoq; sciendum, intemperies

peries vteri non solùm simplices, sed etiã, ac fortè magis cũ materia, qualiscunq; tandẽ illa fuerit, posse sterilitatem afferre, quales sunt tumores præter naturam, phlegmone, Erysipelas, herpes, œdema, scirrhus, &c. item mola, calculus, lumbrici, flatus, aqua, his si non inchoari, saltem non perfici posse fœtum certum est. Secundo sunt morbi in mala compositione, qui etsi quidem plures esse possent in magnitudine, figura, cauitate, superficie, tamen præ cæteris est morbus ex situ malo causa sterilitatis. De motione vteri ex sua sede non conuenit inter omnes. Gal. l. 6. l. aff. ad finem scribit nonnullos vterum animal putasse generandi auidum, ægrè ferens moram eorum, quæ concupiscit, indeq; aberrare per corpus, meatus spiritus intercludendo & noxam toti corpori inferendo, vt erat Plato in Timæo, qui vterum humectari cupientem, ad septum transcendere voluit, id quod Galenus refutat, docendo ob nullam aliam causam vterum moueri ad latera vel sursum, quã

propter extensionem. Extendi autem quod appendiculæ eius ac vincula ac vasa nimis replentur, quæ repletio fit ob menstruorum retentionem: Siquidem perueniens sanguis ad vterum vsq; per, vasa ad interna vteri non potest ingredi, vel quod sanguis sit crassus, vel quod ora vasorum sint obstructa. Hinc sanguis hoc modo multiplicatus in vasis illa extendit, proxima vincula irrigat ac madefacit, vnde vterus continuò retrahitur & peruertitur. Quod si extensa vasa & vincula æqualiter trahantur, tunc vteri transmutatio recta erit, & in neutrā partem inclinabit. Sin contrà, ad eam partem quæ magis trahit, vterus extendetur. Et hæc est Galeni sententia etiam Com. 3. de articulis 100. præclarè exposita. Et hæc etiam cum Anatomica disciplina consentiunt. Admirandum est, quid in mentem venerit Fernelio, qui præter Galeni doctrinam & rerum euidentiam non est veritus Plat. & aliorum sententiam probare 6. de part. morb. & sym. 16. se aliquando

quando motum auctoritate Galeni vterum nihil aut exiguum moueri, At ægrotarum mulierum modò quærimonia modò precibus adductum sæpè tactu deprehendisse, instar globi in ventriculum efferri, eumq́ grauiter opprimere, ex quo loco sæpe manu depressus est, manifestoq́ in propriam sedem repulsus. Mirum cur non Fernelius fateatur vterum quoq́ fauces, aliquando caput ipsum petere consueuisse, quod idem mulieres frequenter prædicant. Addit Fernelius: istud non magis alienum videri, quàm prolapsum vteri, quo vterus totus procidit, qui deinceps inquirens causam huiusmodi motionis vterinæ, inquit: Eam non aliam esse, quàm irritationem quandam propter quam ille sursum & deorsum, aut in alterutrum latus se contorqueat. Hanc autem irritationem fieri, aut rei præter naturam quam continet in se, aut internæ eiusq́ aduersæ molestia, ex quo fiat, vt cum vterus lacessitus & quasi irritatus de proprio loco discedat, aliàs in aliam partem oberrans, vt quod illi infensum inimicumq́ fugiat,

quod verò jucundum ac blandum sequatur. Qui demum non parùm miratur Galenum contra Platonem censuisse vterum nihil aut perexiguum moueri, idq; non per se sed per accidens à vinculis & appendicibus quibus annectitur, &c. Quæ si quis consideret, intelliget illum nihil docere. Caterum sicut diximus cum Galeno vterum ad superiores partes non moueri posse, ita altera ex parte certum est, vterum ad inferiores partes frequenter decedere, cum totus aliquando ad pudendū, vel extrà egrediatur, quod sensibus fit manifestißimum. Causæ verò huius symptom. plures possunt afferri internæ & externæ, quæcunq; ligamenta vteri possunt laxare & disrumpere. Sic igitur externa vociferatio, insignis tussis, violenta sternutamenta, & frequentia cursus, saltus, casus, ponderis leuatio, percußio immoderata, venus & potiß: in ipsa purgatione puerperij, vel paulò post purgationem improuisi tristes nuncij, &c. Sic interna nimia vasorum vteri relaxatio & humiditas, resolutio, apostema, corruptio,

ptio, difficilis abortus, fœtus nimium grandis & grauis, violentus partus, importuna & violenta detractio fœtus & secundinarũ, immoderatæ suppreßiones menstruorũ, purgatio copiosa, aqua in vtero collecta, magna mola, magnus lapis, &c. Sed Philosophus præter omnes vnam commemorat 7. histor. animal. 2. Quem locum video neminem aduertisse, qui scribit multis mulieribus vterum descendere desiderio coitus vel iuuenilis ætatis ratione, vel quod multo tempore à coitu abstinuerunt, quæ quidem causa admodum probabilis est, & facilè ad superiores potest referri. Ad hunc locum de morbis vteri in compositione videtur posse referri vteri defectus. Etsi enim quod à Philosopho traditum est 1. histor. animal. 13. Vterus est pars propria, indiuiduo nulli potest deesse, tamen testantur Paul. 3.c.72. & 6.c.88. & Aetius lib.16.c.76. nonnullis mulieribus vteros sine vllo vitæ periculo excisos fuisse, quod nonnulli recentiores quoq; confirmant de qua re videatur Franciscus Ronsetus de,

partu Cæsareo, 2. Tom. gynec. 5. Tertio demũ loco, morbi in soluta vnitate sine dubio sterilitatem introducunt, vt vulnera, vlcera, contusiones, rhagades, fistulæ, erosiones vteri, quæ Gal. 6. l. aff. ad fin: magna ex parte in ceruice solent contingere, multasq; continet differentias, vt pruritus vteri, &c. Nunc quæ ad semen & sanguinem. De semine tanquam causa sterilitatis longius agendum non est, quandoq; illud in fœminis vel nullum aut parcius vel vitiosum & ad conceptum ineptum gignitur, quod supra explicatum est. Cæterum inter alia quæ mulieribus sterilitatem aut fœcunditatem possunt afferre sunt menses, quæ principem locum tenent in copia, ordine, qualitate & tempore, siquidem quæ in his præter naturam se habent mulieres, omnes propemodum steriles fieri necesse est. De his in principio huius tractatus dictum est. Ad alia, Quo ad causas externas sterilitatis vtriq; communes plurimæ sunt, vt ætas, quæ vel prouecta vel tenera ad conceptum inepta est. Leges quidem

viro

viro 14tum, fœminæ 12um, coeundi terminum ſtatuunt. Quod ſi quis cupiat intelligere, cur fœminis citius quàm maſculis venia ad nuptias detur: Reſpondet Macrobius in Som. Scipionis 6. fœminas propter feſtinationem votorum maturius liberari liberis. Sed fortè altera verior cauſa naturalis reddi poteſt, nempe mulieres citius pubeſcere & geniales fieri, quod ſint viris natura infirmiores, ſiquidē ſcribit lib. 7. ſatur. 7. exilia poma & ad breue tempus durantia citius matura fiunt, robuſta & durabilia ſerius. Ac generaliter quod Theoph. 4. cauſ. plant. 9. & 11. quæ infirmiora ſunt, ea facilius ac celerius perficiuntur. Vnde prouerbium: Citò nata citò pereunt. Nec ſanè hoc latuit Philoſophū lib. 4. gen. animal. 7. & pubes & vigor & ſenectus fœminis prius venit, quàm maribus, ſunt enim fœminæ ſua natura debiliores & frigidiores, & ſexum fœmineum, quaſi læſionem & detrimentum eſſe Etſi verò hic eſt communis omnium conſenſus, mulierem anno 12. & marē 14. geniales fieri, Verun-

tamen fortè magis probandam Philosophi opinionem censeo, qui plurima & grauißima de hac re tradit præcepta, quæ digna sunt vt ab omnib⁹ legantur lib. 6. de rep. 16. Sed quod ad rem nostram, illud est certum, generationis terminum ac finem definitum fuisse viris quidem ad summum annum 70. fœminis verò 50. Verùm id raro, Paucis n. contingit, sed magna ex parte maribus 65. finis generandi est, & fœminis 45. Et 5. histor. animal 4. In quo eodē loco ille scribit viros principium facere ferendi seminis circa annos bis 7. Sed tamen illud vim genitalem suscipere circa annum 21. Ex quo puto factum esse vt ll. latores, qui congruum nuptiarum tempus constituunt puellæ quidem à 16. vsq; ad 20. viro autem à 30. vsq; ad 35. circiter. Plut. in Apologet. nec non in vita Lycurgi. Plato 4. & 6. ll. Aristoteles polit. 7. c. 16. Itaq; ætas in fœmina ante annum 12. & post annum 45. vel ad summum 50. In mare ante 14. & post 65. vel 70. minimè est ad conceptionem accommodata. Neq; hoc tem-

pote vir & mulier steriles censendi sunt. Quod si quis obijciat, nonnullos viros ante & post huiusmodi ætatis terminum generasse, vt sunt historiæ apud Sauanarolam de puella 9. annorum, apud Gregorium de puero 9. annorum, qui suam nutricem grauidam reddidit. Et apud D. Hieronym. qui etiam vix annum 10. agens, nutricem compresserit & inprægnauerit. Et apud Valescum de Taranta de vetula, quæ post annos 60. filios tres peperit, 67. dum vltimum gigneret. Et Plin: Val. Max. & alios de quibusdam viris, qui post annum 80. filios generarunt. Si quis ita obijciat, is sciat hæc tanquam mirabilia atq; planè prodigiosis similia, scriptis mandata, de quibus, vt ratis, non liceat aliquam certam rationem colligere, & naturæ institutum peruertere. Habitus corporis tàm maris quàm fœminæ si fuerit carnosior & pinguior sterilitatem vtriq; solet inferre. Idq; propter duas causas potissimum: Altera, quod caro, adeps, &c. nimia mole sit impedimento, quo minus genitalia vtrisq; possint con-

iungi. *Altera, quod quo plus ſanguinis & humorum in carnem & pinguedinem conuertitur, tanto minus de ſemine & ſanguine menſtruo reſtabit. Cauſæ traditæ ſunt à Philoſopho 2. part. animal. 5. & Hipp. 5. aph. 16. quæ ſententia repetitur lib. de aere aquis & locis c. 10. Sed nihil eſt, quin eadem ſententia ad viros quoq; poßit accommodari. Supra iam diximus viros vel nimis coeuntes vel crapulis deditos ſteriles reddi, id quod ad mulieres quoq; referri poſſe ſentio. Et quod ad coitum, certum eſſe debet, mulieres, quo frequentiores coeant, eò eſſe ſteriliores, quod ſpeciatim notauit Philoſophus 6. hiſt. animal. 23. de aſinis, qui ſcribit, ſi hæc animalia frequenter coeant, neq; interpoſito tempore quieſcant, fœminam breui ſterilem fieri. Ex quo fit inquit, vt qui curam huic rei adhibeant tempus interponant, quod quidem meretrices ſatis poſſunt confirmare, quæ propter hanc vnam cauſam vel rarò vel nunquam concipiunt. Huius rei multiplices cauſæ reddi poſſunt, vt redduntur ab auctore lib. de hiſtor.*

storia Philosophica, qui sub nomine Galeni circumfertur, vel potius à Plut. cuius verè hic liber est censendus, qui lib. 6. de pla: philosophorum c. 9. scribit hoc modo. Diocles medicus sæpè concumbentes mulieres raro concipere iudicat, vel quia semen non emittant, vel quia minus quàm conueniat, vel quia tale vt in eo vis prolifica non sit, vel quia caloris, frigoris, humiditatis, siccitatis plus minusúe quàm par sit, habeant, vel quia vterus resolutus semen non contineat. Quatenus autem ad crapulam & ebrietatem pertinet, nulli dubium esse debet, quin idem de viris & mulieribus statuendum sit. Cum pares omnino rationes in vtrisq; facilè idem possint demonstrare. Vnde Plat. lib. 2. ll. postremis verbis. Mulieri aut viro nocte liberis operam daturis minimè permittit, vt bibant vinum: quam quidem Platonis sententiam Galenus refert ac probat (quod animi mores seq.) Imò verò idem Plato de hac ipsa re admodum præclara ac diuina tradit præcepta. Atq; hinc fortè factum est, vt tradunt historiæ, quod

Roma-

Romanæ fuerint abstemiæ, quæ alioqui fuerunt fœcundissimæ, ac filios fortissimos pepererunt. Quantum spectat ad causas sterilitatis vtriq; communes, mihi viderer vni eo loco omnia posse comprehendere, qui est, si vir & fœmina inter se dissentiant. In qua causa sola, Stoici inquirentes causas sterilitatis, acquiescebant l. de historia Philosophica, aut verius in Plut. Placit. Phil. 1 3. quæ quidem dissensio multis modis potest contingere. Nos vno aut altero e.g. contenti erimus. Possunt igitur discordes fieri vir & mulier, primum corpore, si alter sit pusillus alter grandior fuerit, qua ratione genitalia instrumenta nullo modo possunt bene cohærere. Deinde si incongruam intemperiem nacti fuerint. Nam sicut præclarè docet Galenus 5. aph. 26. quanquam immodi a iemperaturæ omnimodæ sterilitatis sunt causæ, tamen si eædem fuerint moderatæ & contrariis iungantur, tunc grauidæ fiunt mulieres. Si verò cum similibus copulentur, tunc non concipiunt, siquidem fieri non potest, vt semen frigidius in frigidiore vtero fœcundetur, neq; siccius in siccio-

ficciore. Quod idem de cæteris statuendum est, sed indiget, semen quidem frigidius vtero tantò calidiore, quantò deficit ab optima temperatura, ac humidius ficciore eodem modo. Secundò possunt discordes fieri animo & moribus, potißimum verò amore & odio, quantum enim perturbationes valeant in nobis, ac præ cæteris amor & odium tanquam duo Tyranni in nostras animas & corpora, non est necesse demonstrare. Ex quo iure scriptum reliquit Aëtius lib. vlt. c. 26. inuitos coitus inanes esse, Contra verò amorem genituram conciliare. Itaq; ijs & alijs multis rationibus viri & mulieres inter se possunt dissentire, ac propterea steriles fieri. Cuius discrepantiæ vim Aristoteles quoq; non solum benè nouit, sed etiam amplificauit, qui docet huiusmodi dißidium contingere, non solùm ratione varietatis corporis ætatis, & rerum similium: Sed etiam ratione diuersi aeris, regionis, victus rationis. Ex quibus verisimile est & necessarium, nostra corpora variè disponi. Nec verò id solum facere generaliter ad fœcundidatem &

steri-

sterilitatem, sed etiam speciatim ad procreationem maris & fœminæ, qui scribit 4. gen. animal. 2. Multis tùm maribus tùm fœminis euenit, vt coniuncti inter se nequeant generare, disiuncti queant. Atq; hinc factum est vt obstetrices in eo potissimum ponerent, vt viri & mulieres minimè dispares copularentur. Cuius quidem memorabilis instituti præclarè meminit Plato in Theetæto in principio, repetit Galenus 5. aph. 26. 69. Cæterum vt hanc partem de causis sterilitatis finiamus, illud reliquum est adiungere, quando nonnulli quibusdam maleficijs & magicis incantamentis steriles fiunt, quod varijs experimentis probari potest. Inter cætera impedimenta quæ possunt matrimonium dissoluere, maleficium nominatur, si illud tres annos perseueret vt declarat D. Thom. in suppl. partis quæstio 58. art. 2. sed quoniam huiusmodi incantationes & maleficia non sunt medicæ contēplationis, nec fortè naturalibus præsidijs, sed tantum sacris ministerijs tolluntur, prætermittamus. Igitur ad vtiliora.

Restat

Restat vt post causas signa, demum curationem aggrediamur. Verùm quoniam apud antiquos licebat, vt testatur Galenus 5. aph. 59. & hoc tempore apud quasdam nationes licet propter hanc præcipuè causam vel rationem, viri vel mulieris diuortium facere, de quo apud Plato. l. 6. ll. ad finem, vt notat Plut. in quæstionibus centuriatis: Romanis nuptiæ coram pontifice dirimebantur, qui multa horrenda monstrosa & dira peragebant, propterea quod omnes faciunt, ante omnia proponenda sunt signa, quæ in vniuersum tàm viri, quàm mulieris fœcunditatem & infœcunditatem declarent, de quibus Aristoteles diffusè 2. gen. animal. 7. Ac primum quidem licet de probo ac improbo, fœcundo ac infœcundo viri semine iudicium facere, docet id experimento in aqua probare hoc modo: Quod enim semen tenue ac frigidum est, diffusum cito per summa innatare, Quod verò fœcundum est in imum descendit. Calidum enim quod concoctum est, concoctum autem quod spissum crassumq́. Quam ferè eandem

Signa fœcund. & infœcund.

scn-

sententiam ille repetit 4. gen. animal. c. 1. 7. hist. animal. 1. Quæ quidem probandi seminis ratio turpis fortè & parùm efficax & contra veritatem nonnullis videtur, qui honestiore & certiore ratione existimant semen fore vel fœcundius vel minus pro varia temperie ac dispositione totius corporis, vel partium principalium. Ex quibus certum est in doctrina Galeni illud originem habere. Etsi non ignoro Aristotelem aliter sentire 1. gen. animal. 17. 18. Deinde verò quatenus pertinet ad probationem mulierum Aristoteles docet, id fieri dupliciter, Vno modo per suffitum, si odores subeuntes vterum efferantur ad locum spirandi & efficiant halitum. Altero per linimentum, si colores oculis impositi oris saliuam perficiant.

Primus modus Philop. interprete erat huiusmodi, Antiqui spongiam vel lanam, vel linteum velamen, vel quid simile aquæ rosarum, siue alio grati vel ingrati humore odoris madefactum, quasi quodam suppositorio fœminarum genitalibus imponebant.

bant. Quod si odor per meatus pectoris ad narium respirationem ascendisset, eas statuebant fœcundas, qui volebant tunc meatus esse apertos, per quos à partibus superioribus ad vterum prolifica mènstrua solent descendere. Si verò huiusmodi odores ad spirandi loca non ascenderent, tunc statuerunt fœcundidate carere illas, eo quod aut menstrua ad vterum non possent descendere, vel saltem non quanta & qualia deberent. Aristoteles, ni fallor, hanc rationē ex Hipp. accepit 5.aph:56. Si mulier non concipit, &c. Quod quidem documentum nulli dubium est, quin accuratius ab Hipp. quàm Aristotele traditum sit, neq; vt cætera prætermittantur, nisi Hipp. cautionem adhibeas, nempe, vt mulier omni ex parte vestibus muniatur, aliâs fallax esset. Illud autem sciendum, hoc præceptum Hipp. vt facilimum, ita verißimum esse: meq; illud non semel ad vsum reuocasse, qui possum verè testari facto periculo, me quibusdam mulieribus sterilibus nullum prorsus odorem ad nares ascendere obseruasse. Fœcundas verò

quam maximè odorem sensisse, adeò vt ex nimia euaporatione illæ sibi viderentur suffocari. Galen. in Com. docet qualia suffimenta esse debeant. Re. Myrrhæ ℥i Benzoi, Styrac. calam. ana ℥s olei de spic. q. s. misce, fiat Trochis: ponatur supra instrumentum angusto orificio, quod collum vteri ingrediatur, substrato calido cinere &c.

Alter modus explorandarum mulierum eodem Philop. interprete erat huiusmodi: vt mulier desponsanda palpebris & superciliis nonullis coloribus liniretur (quibus fœminæ corpora ad quæstum prostituentes vtebantur) quo facto, si saliuam oris inficerent, statuebant fœcundam esse, qui opinabantur omnes meatus corporis conclusos & impeditos esse, si non inficeretur lingua, atque sic sanguinem menstruorum ad vterum etiam prouenire non posse &c. Aristoteles verò probat ea ratione, quod inter omnes partes capitis sedes oculorum sit maximè seminalis, quod ex eo probat, quod sola ea per coitum manifestè immutetur, & vsu immodico rei venereæ oculi apertè langueant &

subsi-

subsideant, quod communi hominum opinioni videtur consentire, qui nullo euidentiori argumento colligunt hominem concubuisse, quàm si oculos depressos & languidos habeat. Etsi verò hæc posterior ratio cognoscendæ fæcunditatis aut sterilitatis, quam ego apud neminem, excepto Aristotele, me legisse memini, videtur probabilis & ingeniosa: tamen si diligentius consideretur, ea fortè neq; admodum firma, neq; rationi consentiens fuerit. Quamuis enim colores palpebris & superciliis adhibiti linguam & saliuam oris poßint inficere, non satis tamen intelligo, quomodo hinc liceat colligere, cæteros omnes meatus corporis esse adeò patentes & dispositos, vt poßint per ipsos semen & sanguis menstruus ad vasa vteri & ad ipsum vterum peruenire, siquidem constat viam ab oculis ad linguam satis apertam, finitimã & breuem esse: Alteram autem ad vterũ, angustiorem, longiorem, difficiliorem. Præter signa iam posita solent alia multa medici afferre, ex quibus volunt futuram sterilitatem aut

fœcunditatem prædicere, qualia nonnulla reperiuntur apud Hipp. l. de sterilibus ad princip. nec non apud Raſ. 22. cont. Tr. 56. c. 1. & fortaſſe apud alios, de quibus docet Auic. meritò, quod in illis veritas non verificatur, cum reuera maiori ex parte ſint vel incerta, vel potius ridenda & fabuloſa, vt vel ex hoc vno loco pro comperto habendum ſit, eum lib. de ſterilitate falſo Hipp. attributum. Quare iam ſigna

Signa cauſ ſingularum cauſarum quam breuiſs: conſideremus. Vitium penis in viro vel longioris vel breuioris, vel diſtorti, vel cum ali. inperforati aut anguſtioris, quàm vt ſemen liberè in vterum poſſit transmitti, pariter ſi membrum virile non poſſit erigi, hæc omnia ſenſibus fiunt manifeſta: pariter vitia teſtium in mala compoſitione, in ſoluta vnitate omnibus perſpicua. Morbi autem in intẽperie vel ſimplici vel compoſita latent quidem, ſed varijs rationibus facilè poſſunt intelligi. De quibus omnibus ſatis tractant. Sed videatur Galenus in arte med. c. 45. & in ſeq. Poſtremò vitium ſeminis vel

defici-

deficientis, vel vitiosi, sine multo labore potest intelligi ex præcedentibus morbis, ex præcedente victus ratione, sed præcipuè ex improba intemperie partium principalium, cerebri, cordis, ventriculi, testium ac vasorum seminalium. Ex quibus facilè potest intelligi, vtrum fiant concoctiones nec ne, an aptum vel ineptum sit. Causæ demum externæ, ex nimio coitu, ex deprauata ratione victus, & similibus, referente ægroto fiunt manifestiss: vt alijs signis non sit opus. Quare statim venio ad signa sterilitatis muliebris. Neq; enim est vt aliquid de venis post aures sectis dicatur, cum illæ nõ secentur, Itaq; si mulieres sint imperforatæ in quacunq; parte id fiat, præterquã quod huiusmodi vitium visu & tactu potest deprehendi, euidentissimo quoq; argumento potest comprobari, quod virilẽ concubitum nequeant perferre. Sed rara. Intemperies vteri simplex & composita, & alia latentia, partim ex signis totius communibus, partim ex proprijs. Calidiorem igitur vterum demonstrant generaliter promptitudo

ad venerem, actiones celeres, iracundia, audacia, sitis, venæ amplæ, pulsus magnus, celer, lotia flaua & similia: speciatim caliditas in imo ventre, menstrua pauca, crassa, biliosa, aut ex adustione nigricantia, cum dolore & acrimonia, & quandoq; morsu vlcerante, inordinata, intempestiua seminis excretio, quodq; & à muliere, & à viro calidius & mordacius percipitur, adeò vt genitalia exulcerentur, pili in pectore & cruribus citò nati, multi, crassi, flaui, &c. Vteri frigidioris indicia communia & propria sunt, pigritia, timor, venæ exiles, pulsus parui, menses aut suppressi aut rari, tardi, crudi, albicantes, multum veneris desiderium, & vno verbo, superioribus contraria. Porrò humidum vterum signat, totius corporis habitus mollior, nulla sitis, venus languida, menstrua tenuia, aquosa, alba, fluxus muliebres, aut saltem perpetua humiditas pudendi, in coitu viro etiam molesta, vteri facultas retentrix admodum imbecilla, vt mulieres fœtum paulò grandiorem nequeant perferre, facilè abortiant.

Hipp.

Hipp. 5. aph. 45. Gal. 6. loco aff. 5. Postremò vteri ſiccioris indicia ſunt corporis tenuitas, durities, facilis ira, ſitis, pauci menſes, rari, pudenda ſicca, mulieres coitum appetunt, vt terra ſicca rorem, &c. Ex quibus ſine negotio compoſitæ intemperies intelligi poſſunt. Idem planè de teſtium muliebrium ac reliquorum vaſorum ad vterum pertinentium ſtatuendum eſt, ſiquidem propter vicinitatem & propter eosdem vſus, necnon propter alias cauſas fit, vt omnia hæc membra vnam ferè intemperiẽ habeant, ratione cauſæ. Quatenus autem pertinet ad ſigna intemperierum cum materia, quas ego quidem interpretor tumores præter naturam, inflammationes, eryſipelata, &c. De quibus ſæpè diximus, non eſt vt de ijs quicquam dicamus, ſiquidem huiusmodi inquiſitio ad alium locum, nempe ad propriam horum morborum tractationem pertinet. Signa procidentia vteri ſatis manifeſta ſunt. Sequitur dolor partium, quibus connectitur, vt oſſis ſacri, & ſimilium tumor ac grauitas percipitur in

ima abdominis parte, & si fuerit insignis procidentia, quid rotundum forma oui inane, viri impedito transitu non possunt concumbere. His signis nonnulli addunt ex Auic. lotij & alui excretionem, quod collum vesicæ & rectum intestinum à tumore vteri, adeò comprimantur, vt neq; lotia, neq; excrementa quoquo modo poßint exire. Alij præterea docent febrim quoq;, tremorẽ conuulsionem, & alia grauiora symptomata superuenire. Sed ego in nulla procidentia possum testari me hæc obseruasse, vt alui & vesicæ excrementa fuissent retenta, aut tale quid superuenisse, vt verißimum sit, quod ego soleo frequenter animaduertere, plurimos in hac arte plurima afferre & affirmare, quæ illi potius ex aliorum scriptis, quàm sua obseruatione haberent. Restat vt de solutione vnitatis vteri dicamus, & de vlcerum, vulnerum, & contusionum signis. Sed hæc alterius loci. Postremò autem vt hanc partem finiamus, restarent signa, quibus vitia sanguinis & seminis demonstrentur. Sed quantum ad semen, cum su-

pra

præ statutum sit ex Hipp. & Galeno illud ex toto corpore, & maximè principalibus partibus originem habere, hac via licet qualitates seminis cognoscere, si consideremus temperiem & constitutionem partium corporis vniuersi, vt de semine virili dictum est. Quo ad sanguinem menstruum, de hoc superiori anno dictum est. Causæ etiam cōmunes externæ vtriq; sexui, vt sunt habitus, virtus, ætas, discrepantia corporum, consensus, perturbationes animi, & alia id genus signa, vel ægris referentibus, vel aliis rationibus facilè possunt intelligi. Cæterum plæriq; qui sterilitatis curationem instituunt, in eo errore videntur versari, de quo Gal. veteres medicos grauiter arguit 3. lib. comp. med. secundum loc. in principio, Quod in discriminatim varia morborum medicamenta ab illis tradita sint, atq; in vnum ordinem redacta, quæ vel maximè contrarias vires habent. Siquidem est rationi & methodo consentaneum, pro varijs morborum causis varia quoq; morborum remedia adhiberi debere. Præclaro Heriphili præ-

Curationis indicationes.

cepto, præcipuè ſtudendum, vt ante omnia ſciatur, quæ, qualis & quanta ſit morbi cauſa, & vbi maximè ea dominetur, quo ſcil. curationem vnicuiq; conuenientem faciat. Itaq; ne nos in eundem errorem incidamus, ſecundùm cauſarum varietatem progrediemur, omiſſa virorum conſideratione, ſiquidem in præſentia viriles morbos non tractamus, Et quantum ad mulieres, vnam tantum curationem ſterilitatis, ex intemperie vteri humida & frigida, quæ frequentiſſima eſt, tractabimus. Reliquæ autem curationem ex dictis recipiunt, partim ex dicendis innoteſcent melius, vel deniq; rarius accidunt. Igitur indicationes curatiuæ intemperiei frigidæ & humidæ ſunt eiusmodi. Vterus calefaciendus & ſiccandus. Sed quoniam iſtud non licet facere niſi primum tollantur humores frigidi & craßi, qui in vtero & vaſis ad vterum reperiuntur, illi ſunt educendi. Rurſus verò cum ſit veriſimile vel potius neceſſe, huiusmodi humores non ſolùm in ijs partibus gigni, ſed etiam ab alijs locis, potißimum ventriculo, fortè

Intemp. frig & humidæ.

etiam

etiam toto corpore ad illum transmitti, & ventriculi, & totius corporis ratio habenda est. A qua quidem postrema indicatione principium curationis faciendum est, vt ita commodè & tutò paretur via cæteris medicamentis, quæ ad reliquas propositas indicationes sunt necessaria.

Vtrum illis liceat satisfacere, Scribit Philosophus 2. gen. animal. 7. Eas mulieres infœcundas perseuerare, neq; vllam curationem recipere, quæ primo ortu tales fuerunt. Sed magis accuratè & verè Gal. 5. aph. 62. docet natiuam vteri intemperiem, si fuerit insignis, non posse curari, quod ita vterus reddatur densior & ora angustiora, quàm vt semen & sanguis menstr. ad conceptum concurrentia, poßint generari. Sin autem intemperies fuerit moderata, tunc vitium posse corrigi ac mulierem fœcundam fieri potißimum, si ea viro contrario temperamento prædito copuletur. Vno verbo: Etsi ego sentio sterilitatem natiuam difficilius, quàm aduentitiam curari, veruntamen nulli dubium esse debet, quod experi- Prognost.

periẽtia monstrat verißimũ esse, quod quàm plures mulieres vel natura vel superuenienti morbo steriles curationem recipiant & fœcundæ fiant, modò facilius modò difficilius, pro varia ratione causæ, morbi, symp. & rerum similium. Sed ad propria præsidia veniamus. Ad purgationem vniuersalem corporis, cum nullus vrgeat morbus licet ante omnia aluum lenire. Inter cætera autem omnia ad hanc rem accommodata hyera, quæ vel sola, vel cum caßia aut melle ros. potest accommodari. Post lenitam aluum, noxij humores præparandi sunt reclusis meatibus, tùm cæterarum partium, tùm præcipuè vasorum vteri. Ad quæ multa est inuenire. Sed primum diligenter considerandum, an locum habeat venæ sectio. De qua re, etsi nihil certi mea sententia statuendum sit, prius tamen nisi hoc remedium prorsus quid prohibeat, Ego quidem censeo illud semper oportunum ac plurimas vtilitates posse afferre, cùm propter alias, tùm maximè propter eam causam, vt ita medicamenta calidiora, quibus neces-

Curationis præsidia.

necessarium est vti, tutius & commodius possint adhiberi. Etsi non ignoro quam plurimos, qui docent præcipuam mittendi sanguinis indicationem, de sola humorum copia & qualitate accipiendum esse, statuere. Ex quo verò loco oportet sanguinem mittere, Cum hic communis vacuationis gratia mittatur, commodior non est (basilica) dextrâ, dum modò à menstruis nō offeratur impedimentum. Quantitas sit pro plenitudine, ætate, viribus. Ad medicamenta. Syrupi, Mel. ros. syr. de mencha, de beton. hyssopo, calamenth. artemis. oxymel. Non improbo, quod multi faciunt, persuasi auctoritate Hipp. 3. rat. vict. 39. Oxymel, vtero & mulieribus aduersari, siquidē, si simul cum alijs medicamentis administetur, & in modica quantitate, non paruas vtilitates poterit afferre. Decoctæ sint borrago. beton. hys. origa puleg. calam, &c. quarum imitatione cuiq; facilè est conseruas, confectiones parare. Facta demum coctione humoris, & præparatione corporis, ad horum expurgation m veniendum

endum est. Ac inprimis adhibita cautione, vt ne illa fiat, quo tempore menstrua fiunt & proditura sunt, adeò, vt nullum impedimentum illis inferatur. Sæpius autem diximus, qualia nam medicamēta ad purgationem humoris pituitosi sunt accommodata. Inter simpl. est Agaricus, qui principem videtur locum obtinere. Inter compos. pil. de hiera cum agarico, cochiæ, elect. diaphæn. Indum. Sed ego familiariter vtor hyera diacolocynthidos, quam Pachij appellant, quæ præ cæteris repetita insignē prærogatiuam habet. Iam verò facta, & si opus fuerit, repetita vniuersi corporis purgatione, id reliquum est, primum, vt frigida & humida intemperies vteri, & reliquarum partium quæ vtero consentiunt, corrigantur. Deinde, vt illa præsidia adhibeantur, quæ quomodocunq; fœcunditatem possunt adiuuare. Hæc autem quam plurima sunt, partim interna, partim externa, de quibus sigillatim, sed breuiter, dicendum est.

Medi-

Medicamenta interna varijs modis possunt parari. Conf. syr. decocta, pul. pil. sed hæc omnia ferè ex ijsdem simplicibus medicamentis conficiuntur, quæcunq; valent vterum, & vasa ad eum pertinentia calefacere, siccare, & ad conceptionem disponere, quorum sylua est copiosissima. Quæ autem ego puto magis efficacia, & quibus familiarter vtor hæc sunt fermè, Artemis. matricaria, betonica, dictam. orig. puleg. calamenth. sambucus, maiorana, saluia, thymus, nepeta, mentha, satureia, sabina, baccæ lauri, iuniperi, hederæ, saluiæ, flor. beto. salu. rotismar. citri, crocus, santalum, sem: citri, cardamo. anisum, cyminum, fœnic. apium, petrosel. asparagus, rhuta, &c. Rad. Zedoar. doronici, galangæ, spicænardi, pyretri, zinzib. aristol. rot. rubiæ tinct. eryng. fœnic. petrosel. asparagus. cynamom. garyoph. lign. aloes, myrrha, nux moschat. piperis omnia genera, ambra, macis, balsami genera. Ego magis illis delector, quæ à probatis autoribus antiquis iam diu fuerunt proposita & comproba-

probata, vt syr. de artemis. simpl. beton. compositus, de calam. corticib. citri, trochisci, galliæ mosch. de myrrha, de benzoi, de aniso, Aliptæ Moschatæ, ligni aloes, de croco, Conseruæ flor. citri, arantij, roris marini, saluiæ, betonicæ, maioranæ, melissæ. Confect. vel elect. diambræ, diamoschi, arom. rosat. arom. garyoph. diacymini, diagalangæ, diacalamenth. diamagarit. ac potißimum theriaca & mithridat. quibus fortaß. inter cætera medicamenta omnia composita, primum locum licet tribuisse. Verùm præter hæc omnia demum nonnulla occurrunt medicamenta, quæ proximo hoc tempore cæperunt magnum vsum habere. Illa verò sunt primum potio aquarũ thermalium calid. quales sunt Aponitanæ de aquario, &c. Deinde sunt quædam decocta èx ligno, &c. sarsaparilia, rad. chinæ, sassafras. ac cum certum sit ea calefacientia ac siccantia esse, negandum non est, quin magnam quoq; vim habeant vterum ad fœcunditatem ducendi. Sed ego censeo decoctum sassafras principem locum obtinere, de-

de quo etiam ab ijs, qui huiusmodi medicamentorum historiam tractant illustria exempla afferuntur, & nos quoq; hac in parte praeclara non semel experti sumus. Ad locum de medicamentis internis ratio victus videtur pertinere, sine qua, certum est, reliqua omnia vel nihil, vel parùm prodesse. Sed non licet vno tempore omnia persequi, modo sint alimenta boni succi, facilis concoctionis, flatus expertia, & in vniuersum calefacientia & siccantia. Iam igitur ad praesidia externa progrediaumr, quae itidem mulciplicia sunt, ac formis varijs possunt parari, Linimenta scil. emplastra, pessaria, suffumigia, lotiones, insessiones, & quae habent eandem rationem, quae quidem omnia, etsi ex ijsdem conficiuntur medicamentis, quae iam sunt proposita, tamen non grauabimur nonnulla exempla proferre, quae mihi faciliora & efficatiora videntur, & quibus ego familiariter vti soleo. At primum olea, quibus licet & extra, & intra, omnes vteri partes illinire ac fouere, vt sunt quaecunq; calefaciunt & siccant, gratumq;

ſpirant odorem, de ſpica, cinamomo, myrrha, garyoph. de nuce myriſtica, croco, benzoi, ſtyrace, aniſo, fœniculo, bac. lauri, iuniperi, lilijs albis, etiam aromaticati, e.g. Rec. ol. lil. alb. cum arom. ℥j de ſpica odorata ℥s Nuc. mus. aniſi. ā. ʒij M. cui demum licet addere modicum Ambræ, Moſchi, & ſimilium. Inſeßiones & balnea, quibus mulieres, vel toto corpore, vel vſq; ad vmbilicum ſe immergunt, conficiuntur vel ex aquis thermalibus, aut medicatis, vt matricariæ, artemiſiæ, calamenthæ, ſabinæ. Recip. Artem. matric. ſaluiæ ana m ij calam. dictamni, ana ms: rad. fœnic. aſparag. petroſel. ana m j bacc. laur. juniperi, aniſi, cymini ana ʒij Miſ. bulliant ex aqua pro balneo. Qui in his non acquieſcunt, ſed malunt ſolidius medicamentum adhibere, poſſunt cerotum vel emplaſtrum, quæ vtero & toti inferiori abdominis regioni poſſunt apponi longiori tempore. Recip. Ladani ʒj ſtyrac. calam. ʒs cinamom. garyoph. ligni aloes ana ʒj ſpec. diambr. galliæ muſcatæ ana ʒs olei nard.

q. ſ.

q. s. cum ol. lil. alb. arom. & ceræ q. s. f. cōp. Sequuntur suffumigia, quæ quidem, sicut & Hipp. & Gal. possunt muliebria ducere, ita nulli dubium est, quin vterum quoque poßint alterare, illius intemperiem corrigere, ac fœcunditatem iuuare. Hæc autem possunt dupliciter parari: Vno modo pluribus ex aqua decoctis simplicibus medicamentis, qualia paulò ante pro insessione fuerunt proposita, cui deinde concocto adhuc calenti mulier ita se accommodet, vt illius euaporationē in vterum poßit accipere. Altero modo autem si hæc ipsa medicamenta, sed inprimis aromata calidis cineribus imposita congruo instrumento altera ex parte excipiendo longiore, altera immittendo angustiore. v. g. Rec. Artemis. matricar. ana ℥j, myrrhæ, benzoi, styr. calam. ana ℥s ligni aloes ℈j Moschi, Ambræ ana grana X. M. contundantur omnia & f. puluis: vel cum oleo nard. f. Trochisci vel pastilli. Restant pessaria, quæ pro iunioribus sunt quædam medicamenta veluti glandes aut suppositoria, quæ

in vterum imposita longiore tempore retinentur. Conficiuntur ex ijsdem ferè ex quibus suffitus, &c. v g. Rec. Artemis. dictam. Maioranæ ana ℥j sem. Anisi, Rutæ, citri ana ℥s spec. Galliæ Mosch. ℈j Moschi Amb. croci, ana gr. XV. contundantur omnia f. massa, Si enim mulieres ab eiusmodi medicamentis abhorreant, licet substituere sacculos ex rutha, artemis. Cynam. garyoph. sem. anisi, rad. angel. Moscho & ambra, &c. quæ tametsi non ita citò penetrant, aliquem tamen vsum præstant. Atque hactenus de medicamentis tàm internis quàm externis, quæ ad corrigendam frigidam & humidam intemperiem pro sterilitate remouenda sunt accommodata. His iam adiungenda videntur ea, quæ occulta qualitate fœcunditatem præstare dicuntur, vt est semen pastinacæ, testiculi vulpis, coagula, maximè leporinum, oculus Hienæ, de quo Plin. sed in his inquirendis nolo perdere tempus. Quamuis ex dictis cuique satis esse debet: tamen postremo loco non libet prætermittere quædam præcepta

quæ

quæ ad hanc rem sunt accommodata. Quæ sanè etsi ex ijs, quæ dicta sunt, colligi possunt: tamen alia etiam notatu digna erunt addenda. Primùm notandum est tempus ad coitum & conceptum cum primis accommodatum illud esse, quando mulieri proximè menstrua desierunt, tunc enim vterus omni ex parte excrementis vacat, estque tum ad semen excipiendum, retinendum, fouendum aptissimus. Traditum hoc est ab Hipp. lib. de nat. pueri ab initio (legitimus liber citatur à Galeno lib. 1. de sem.) 5. aph. 37. ab Aristotele 7. histor. animal. 2. 1. gen. animal. 19. Veruntamen id quoquè sciendum est, nonnullas mulieres concipere etiam fluentibus mensibus. Postea verò concipere non posse, quod illius vulua statim auulsione mensium comprimatur, vt semen nequeat concipere, adeò, vt necesse sit, huiusmodi mulieres, si modo velint concipere, non alio tempore, quàm fluentibus mensibus cum viro congredi. Quem locum Philosophi maximè notabilem video neminem animaduertisse. Ex

ijs colligatis Aët. malè fecisse, qui l. vltimo c. 26. scribit non desinente sed appetente muliebri fluxu oportunisś: concipiendi tempus esse. Quod sanè præter id, quod repugnat omnibus illis veteribus, etiam à ratione videtur alienum, siquidem verisimile est, vterum hoc tempore nondum purgatum impurum esse atque ineptum. Itaque illis paucis mulieribus exceptis, quibus testimonio Philosophi statim os vteri à purgatione occluditur, congressus viri cum muliere conceptioni congruus censendus est, quando mulieri in proximo menstruæ purgationes cessarunt. De tempore duo adhuc restant inquirenda, nimirum quale nam tempus anni nec non diei ad concubitum & sobolem procreandum sit accommodatum. Et quatenus ad tempus anni, propè omnes consentiunt, Ver, cæteris anni, temporibus esse anteponendum, quod illud omninò temperatius & salubrius sit, atque hoc potißimum tempore homines sint robustißimi ac concubitus melius perferre poßint. Celsus 1. cap. 3. Venus, inquit, vere tutißima est, neque æstate,

te, neq; autumno vtilis, tolerabilior tamen per autumnum, æstate verò in totum, si fieri poßit, abstinendum. Quo ad horam dubium, an post vel ante alimenta & somnũ pro fœcunditate fieri debeat Sic Aët.l. 3.c. 8. Paul: l. 1.c.35. ac fortè alij in eo conueniunt horam ad concubitum aptiorem post cibum & ante somnum, siquidem subsequens somnus laborem remittit, præterquam quod hoc tempus ad sobolem procreandam aptißimum existit, cùm propter alia, tùm quod fœmina subdormiens genituram melius retinet. Idem statuit Oribasius l. 1. de part. facil. 22. Sed mihi longè magis arridet sententia Hipp. & Galeni. Hip: enim lib.6. epid. 6. T. 5. paucis quidem sed grauißimis verbis totam rem definit. Labor, cibus, potus, somnus, venus omnia mediocria. Quam sententiam interpretatus Galenus 2. Tuendæ val. 2. inquit: Hip. & modum singulorum definisse, addito ad finem Epitheto Mediocria. Et æquè ordinem: quippe sanitatis tutelam à labore auspicandam esse, quem ex-

cipere debet cibus, potus, deinde somnus mox venus, in ijs quibus venere vtendum est. Gal. itidem generaliter oportunum vtendæ veneris tempus definit ijs verbis ca. 86. artis med, similia videantur apud Auic. qui diligenter hac de re tractat 23. primum c. 12.5. histor. animal. 8. post oportunum tempus rationem quoq; & ordinem seu modum coitus oportet considerare. Et ante omnia quod sæpè quoq; diximus manifestum est mutuum viri & mulieris amorem quàm maximè ad conceptum facere. Contrà verò offensiones ad sterilitatem non leuiter conferre. Sed præterea tàm vir quàm mulier concubituri, omnis timoris mœstitiæ & reliquarũ animi perturbationũ sint immunes, alioquin aut nulli fœtus, aut illi certè eiusmodi affectibus & paßionibus obnoxij gignuntur. Quem locum inter cætera præclarè narrat Plut. l. 2. de tarda Dei vindicta ad finem, que vno verbo pluribus exemplis & argumentis concludit, marem & fœminam ad prolem concubentes omnium perturbationum animi, quantum

tum fieri potest, debere esse immunes. Imò verò conandum, vt ambo in ipso coitu minimè omnium ad alias cogitationes animum intendant. Quod si aliter fiat, Philosophi docent semen ab alijs cogitationibus abstractum ab animo, fœtum cum primis animalem, terrestrem, mentis & ingenij prorsus expertem efficere. Ex quò facilè est illius problematis solutionem intelligere, quamborem filij stolidi à sapientibus parentibus gignantur: Contrà autem homines insipientes, liberos prudentiores soleant generare. Quod præclarè facit Alex. Aphrod. sect. 4. problem. 27. Eò scilicet, quod stultiores parentes totos animos ad voluptatem intendant in re venerea. Ex quo fit, vt semen eorum quàm plurimæ virtutis, tùm rationalis, tùm animalis particeps, similes eos, qui hinc nascuntur, efficiat. At verò homines prudentes ac præsertim docti, semper aliquid honesti & vtilis animo complectuntur, vt ne in ipso quidem venereo actu, omninò à rerum studio desistant. A quo quidem sensu, neq; multum abest Philosophus, qui

16. sect. 12. quærens, cur proles cæterorum animalium, quàm hominis parentibus suis similem gerat naturam, sic respondet: An quod homo vago varioque animo in coitu est, pro ut autem pater materque in conceptu affecti fuerint, ita partus eueniunt. Cætera autem animantia omnia aut certè plurima rei tantum ei attendunt, totique se veneri dedunt. Sed demum nonnulla in coitu & post coitum requiruntur, quæ fœcunditatem possunt iuuare, de quibus Auic. fortè nimis liberè ac turpiter sermonem habuit, qui scribit: Ludum mulieri prorogandum esse, tangendas esse illius mammillas, pectinem & alia id genus, quæ voluptatem seu concubitum reddere solent delectabilem. Quæ quidem, vt puto, natura homines sine alio doctore docet. Summa est, mulierem à viro omni blanditiarum genere excitandam esse ad venerem: Id verò præcipuè conandum, vt si fieri poßit, vterque eodem temporis momento semen emittat, cum certum sit vtrinque seminis concursum ad formandum conceptum maximam vim habere.

re. Quod si mulier omninò vt plærunq; vsu venit, tardius viro soleat semen emittere, optimum foret ante congressum aliquo opportuno decocto vel linimento v. g. modico moschi, aut zibeti ex oleo nard. vteri ceruicem fouere, vt ipsa mulier quoq; in veneris amorem incendatur. Verùm neq; id prætermittendum de coitu, quod scribit Paul. 3. c. 74. nempe coitum, qui à tergo exercetur plurimum momenti ad partus conceptionem facere. Quod ego quidem non intelligo satis, qui nequeo concipere animo quamobrem hæc concumbendi figura possit conceptiones iuuare, cum altera ex parte multæ euidentes & validæ rationes videantur demonstrare, nulla oportuniore ratione virum & mulierem concumbere posse, quàm si mulier supina, minimè prona aut obliqua iaceat. Postremò quoq; illud ad conceptum facere potest, si vterq; mas & fœmina non protinus absoluto opere venereo, à mutuo complexu diuellantur, sed placidè aliquandiu. Mulier verò ab omni commotione corporis & animi abstineat, ac

si

si fieri potest, somnum capiat. Quod quidem præceptum manifesta vtitur ratione. Cæterum post hæc omnia sunt nonnulla quæ latente quadam vi & proprietate venerem cohibere & fœcunditatem impedire possunt qualia sunt apud Plin. l. 24. c. 9. folia salicis contrita & sæpius sumpta l. 28. c. 8. decoctum scinci animalis aquat. cum melle sumptum, quod à dioscoride sumsit 2. c. 60 l. 32. c. 4. Squamæ testudinum ex summa parte derasæ in potu exhibitæ lib. eod. c. 5. testiculi galli adipe illiti ac pene arietino alligati, si cum sanguine gallinacei lecto subijciantur. Sic legimus apud Galenum 6. simpl. viticis semina, flores, folia, non solum ore sumpta, sed etiam substrata ad castitatem conferre, atq; hinc factum esse, vt Athenis in sacrificijs Cæreris mulieres sibi totum fruticem substernerent idem Diosc. l. 1. c. 116. Inter cætera omnia Mentha quodam communi consensu solet rebus venereis & conceptioni resistere, de qua est antiquum & vulgatum prouerbium cuius meminit Philosophus sect. 20. problem. 2.

Men-

Mentham in bello neq; edito neq; ferito. Cuius quidem ille causam inquirens respondet, quod huiusmodi herba membra refrigeret, ideò confirmans argumento, quod corrumpat semen genitale, frigus autem fortitudini & audaciæ in bello aduersetur. De qua tamen interpretatione mirari licet. Siquidem Gal. 6. simpl. f. Diosc. 3. c. 33. Auic. 2. tr. 2. c. 494. Paulus 7. & omnes conueniant, mentham & calidam & siccam esse, imò vero & stimulandi veneris vim habere. Conciliator anxius est & verè fatetur esse calidam & siccam ac venerem excitare Mentham, Addit tamen: Mentham per se quidem calidam, per accidens autem frigidam. Idem docet Hermolaus Barbarus corollario c. 263. Demum verò conciliator aliam problematis solutionē affert cum inquit: Potius dicendum mentham in bello, neq; edendam neq; serendam, quod calefaciendo homines ad venerem incitat, propter quam milites debilitantur & redduntur timidi, quam quidem responsionem admittendam censeo. Quamobrem quod

quod nequeo dißimulare, legi aliquando cũ stomacho Montanum veronensem, qui de affectibus vterinis hunc locũ tractans, eum totũ peruertit, scribens ad hunc modum: Hac in re Aristoteles errauit in problem. vbi volens reddere causam, cur milites mentha vterentur in castris, dicit: quod prohibet venerẽ, quantum ad hoc rectè dicitur; sed deinde addit audens reddere causam, docet, esse frigidam, quod falsum est. Hæc Montanus. Quæ ab Aristotele & Conciliatore adeò sunt aliena, vt certißimum sit hunc hominẽ alioquin celebrẽ, neq; Aristotelẽ neq; Concilatorẽ legisse, sed potius, quod alij quoq; hoc tempore faciunt, hæc ex alijs transcripsisse. Hæc hactenus de sterilitate.

CAPVT VII.

DE MONSTRIS.

Ratio ordinis. IAm pridem cæpimus tractare conceptũ & partũ hominis, quam pul-

cherrimam & vtilißimam tractationem nondum absolutam, nobis propositum est in præsentia absoluere. Cum igitur proximo anno sermo habitus sit, de ijs, quæ pertinent ad priuationem & abolitam conceptionem, nunc ex instituto nostro id ordine restat, vt de ijs sermonem habeamus, quæ ad deprauatum conceptum pertinent. Cæterum cum certißimum sit naturæ institutũ, mulierem perpetuò hominem concipere, ita statuendum est, quemlibet mulieris conceptum, quicquid illa præter hominem in vtero concipit, vitiosum & deprauatum esse. Quod quidem etsi multis modis potest fieri, tamen non incommodè in aliquot capita potest digeri, quæ totam ferè artẽ contineant in his explicandis. Ea verò sunt 1. Monstra, 2. Mola, 3. Flatus, 4. Aqua, quæ omnia aliqando videmus concipi & coaceruari. De monstris plurima possent vel historicè vel fabulosè, vel etiam Philosophicè commemorari, quæ ad nostrum institutum non pertinent. Ideoq; pauca tantum de generatione & causis. Philosophus

secundo

ſecundo Phyſ. 82. 4. gen. animal. docet monſtrum nihil aliud eſſe quàm peccatum ſeu vitium naturæ deficientis à ſuo fine propter aliquod impedimentum. Sicuti enim in ijs quoq; contingere ſolet idem, quæ ſecundùm artem fiunt, dum artifex ſuum finem non aſſequitur, vt Grammaticus quando deprauatè loquitur, & medicus, quando medicamentis obeſt: ita in his quæ ſecundùm naturam. Quod quamuis multis modis ſoleat contingere. Verùm tamẽ eſt, vt ego ſentio omnia ferè errata ad morbos in mala cõpoſitione poſſe referri. e. g. ad morbum in numero vbi homo naſcitur monoculus, vel vno pede vel duobus capitib⁹. Quod idem de morbis in magnitudine, figura & reliquis demonſtrari poteſt. Quæ doctrina manifeſtè colligitur ex Galeno de cauſis morb. 7. De cauſis verò propter quas monſtra præter naturã generantur, non conuenit inter omnes. Gal. lib. de hiſt. Phil. aut verius Plut. l. 5. plac. ph. 8. hæc habet: Empedocles monſtra naſci docet, ſi ſemen multum fuerit, ſi paucum, ſi diuulſum, ſi inane,

Cauſæ (margin, beside "morb. 7.")

inane, si motu inordinato immissum fuerit: strato vel quia additum, vel quia detractum, vel quia transpositum, vel quia inflammatum aliquid sit. Nonnulli medici quod tunc vterus distortus fuerit. Verùm hæc nimis generaliter & confusè dicuntur. Quod si hanc rem ad certa naturalis conceptus principia referre velimus, de quibus iam diximus quod satis est, ita mea sententia statuendum est: Monstra contingere, vel ratione materiæ, quæ aut copia, aut qualitate, aut aliter sit vitiosa: vel ratione agentis, quem virtutem informatiuam seu calidum innatum, seu aliter velimus appellare in præsentia non multùm laboro, qui quidem nimis exuperantem aut deficientem virtutem habeat, Vel demum propter peruersitatem vteri & vasorum, quæ ad conceptum destinata sunt. Quæ item doctrina conuenit Aristoteli, Galeno & rationi. Nam quemadmodum si hæc omnia optimè fuerint disposita materia, agens, & instrumenta seu vasa ad hanc rem requisita conceptus naturales fieri necesse est: ita

altera ex parte, si vel omnia vel aliqua fuerint malè affecta, tunc probabile est fœtus non naturales sed monstrosos contingere. Atque hactenus de monstris summatim, quæ vix ad rem medicam pertinent, De quibus si quis plura cupit intelligere videat Aristotelem & Auerr. locis citatis, nec non Albertum 2. Ph. tr. 3. c. 3. & Ioan Philop. sub 2. Phys. qui subtiliter & diffusè in hoc argumento versati sunt.

CAPVT VIII.

DE MOLA.

Natura vel essentia.

QVid sit mola non conuenit inter omnes. Aët. lib. vlt. c. 80. Paul. lib. 3. c. 69. docent, Molam tumorem esse scirrhosum, seu scirrhi naturam referentem, qui modò vteri orificium, modò totum vterum occupat. Quibus Auic: quoque videtur consentire, qui cap. de mola inquit: quandoque esse duritiem quandam, quæ aliquando in tota matrice reperitur. Quorum sen-

tentiæ

tentiæ quoq; subscribunt Moschio & Cleopatra, qui de affectibus mulierum scripserunt harmonia gynæ c. 7. Aristoteles autem lib. 4. gen. animal. c. 7. docet, molam non aliud esse, quàm carnem vtero mulieris conceptam, qui recitat historiam cuiusdam mulieris, quæ peperit carnem, quàm molam vocant. Cui planè consentit Galenus 14. vsu part. 7. 14. meth. 13. qui affirmat, molam esse carnẽ quandam inutilẽ & informem, qui in mulierum vtero geritur. Qui fortè Aristoteles & Galenus id ab Hip. didicerunt, quæ in lib. de morbis mulierum (pag. Basil. 336.) nec non in lib. de sterilibus, (394.) qui molam ceu septum improbum & vitiosum appellat carnemq; esse confirmat. Ac sanè, ne in re manifesta sim longior, pro veritate ad mentem Hip. Galeni & Aristotelis habendum est: Molam vitiosum ac depravatum conceptum esse carnis inutilis atq; informis, qui naturalis conceptus nescio quam similitudinem repræsentat, Auic. verò, Aetius, Paul. & cæteros omnes qui ipsis consentiunt malè

sentire, cùm reuera vitiosus conceptus & tumor vteri longè inter se differant. Quod inter cætera mõstrat curatio manifestissimè, vt posterius videbimus. Quam quidem veritatem, neq; ipsemet Auic. Aët. Paul. potuerunt dissimulare, siquidem Auic. scribit, mulieres sentire in ventre suo motum, qui est sicuti motus Embryonis, quod permutatur dextra & sinistra, ac demum deponere frustum carnis, cuius est forma quædã, cuius species non comprehendantur. Siquidem Aët. & Paul. tametsi de aliorum sententia loquantur, inquiunt: molam esse carnem informem in tunicis vteri consistentem, quæ modo conceptus in lucem editur. Ex quo vno loco velim intelligi quantum in doctrina huiusmodi virorum sit acquiescendum, qui eodem capite & paucis interpositis lineis non verentur ea docere, quæ inter se nullo pacto possunt cohærere. Notandum autem, molam carnem informẽ dici, non quòd ea planè omni forma careat, quam certum est variam ac diuersã, maiore tamen ex parte rotundam esse,

Sed

Sed quod à forma humana sit aliena. Si quæras, qualis affectio præter naturam mola haberi debeat? respondet Galenus 14. meth. 3. Molam morbum esse in mala cõpositione, & quidem in numero redundante re toto genere præter naturam, vt est lapis in vesica, quæ Medici primo quoquo tempore, tanquam inutilia ac molesta naturæ conantur eijcere. Mola nomen accepit, vt notat Aet. lib. vlt. c. 80. à prauitate & difficultate motus. Nam sicut lapis molaris admodum grauis est ac difficulter mouetur, ita hic morbus, qui mola dicitur, instar lapidis difficulter mouetur. Non est igitur tumor vteri, sed caro informis vtero concepta, morbus in numero toto genere præter naturam. Differentiæ molæ ab Auic. & practicis plures numerantur pro varia materia, ex qua originẽ habent, qui docent, alias esse sauguineas, alias pituitosas, alias biliosas, alias melancholicas, alias ventosas, alias aquosas, alias membranosas, & fortè alias, pro vt ex varijs humoribus, flatu, aqua, membranis, vel alia

Differenti

materia generantur. Alij verò alias quoq; differentias adiungunt, quod nimirum mola alia est inanimata, quæ omni prorſus ſenſu & motu caret, Alia animata, quæ ſentit, mouetur aliquot horis, quandoq; viuit & varias animalis formas induit, quales ſunt ranæ, aues & ſimilia. Sed ego puto huiusmodi differentias inanes & ſuperuacaneas eſſe, Siquidem Ariſtoteles, Hipp. Gal. nullam aliam molæ differentiam agnoſcunt, quàm carneam ſicuti diximus. Etſi mea ſententia negandum non eſt, hanc ſubſtantiam carneam varios humores, modò vnum, modò alterum magis repræſentare. Cætera autem, quæ vtero concipiuntur e. g. flatus, aqua, nulla ratione ad molam pertinent, ſed propriam tractationem requirunt. Sic quæcunq; ſentiunt, mouentur & ſunt animata, potius ad monſtra, quàm ad molas referenda ſunt. Itaq; ad differentias quæ ſumuntur ex cauſis alijs quæ maximas continent difficultates.

Hipp. omnium primus, Molæ cauſas videtur docuiſſe ſcribens 1. de morb. mulierũ.

Molæ

Molæ conceptus hæc causa est, cum multi menses existunt & morbosum semen exceperint, nec conceptus sit rectus, & venter plenus, veluti prægnantis. Quam eandem ferè sententiam atq; eadem verba repetit lib. de steril. suprà citat. Ex quibus facilè vnus quisq; potest intelligere duplicem huiusmodi causam existere, Sanguinem menstr. copiosum, & semen viri exiguum morbosum, &c. De priori causa conuenit inter omnes, de posteriore autem non leuis apud multos est controuersia, qui contendunt mulieres viduas, virgines sine vllo viri concubitu posse molam concipere. Ego verò cum olim hanc litem longius agitarim, illud vnum dicam, illos omnes falli, & ab Aristotelis, Hipp. & Galeni doctrina dissentire, quicunq; putant in muliere sine semine viri molam fieri posse. Pro quo Aristoteles 4. gen. animal. 7. legatur, qui scribit, grauidas molas parere, ac narrat historiam mulieris, de qua supra. Sic Gal. 14. vsu part. 8. disputans aduersus nonnullos, qui de semine mulieris malè sen-

tiebant, confirmat manifestè molam sine semine viri nunquam fieri potuisse. Quibus si licet Auerr. quoq; testimonium addere loco citat. 4. gen. animal. 7. molæ præcipuā causam esse, quia natura non concordat inter duo semina, in qualitate & quantitate, atq; id potißimū in mulieribus accidere, quando semen maris est malæ complexionis. Quo loco nequeo dißimulare euidentiß: Fernelij repugnantiā, qui lib. 6. de part. morb. & sympt. c. 5. consentiens Hipp. Aristotel. Gal. scribit efficientē molæ non solùm esse sanguinē menstruū, sed etiam semen viri, quod aut corruptum, aut quouis modo inualidum fuerit, neq; vnquā visam fuisse mulierem, sine mare molam concepisse. Contrà verò lib. 7. de procreatione hominis c. 1. non veretur affirmare fœminā ex se ipsa sine viro molā plerunq; producere, sicuti certum est, gallinas sine gallo oua emittere. Quæ quidem tanti viri, tanta inconstantia, quomodo poßit excusari & defendi, illius fautores viderint. Sed fortè maior occurrit difficultas, vtrum mola à nimio calore

an

an frigore ex multo ſanguine generetur. Namq; Auic. F. 21. tertij, trac. 2. c. 18. præter multitudinẽ ſanguinis, docet vehementiã caliditatis neceſſariã eſſe, in qua ille ſanguis coquatur & carnis formã acquirat. Contra verò Ariſtoteles l. c. manifeſtè ſcribit, Molam non aliter fieri, quàm imminuta & imperfecta coctione, quam quidẽ certũ eſt, ex defectu & imbecillitate caloris natiui originẽ habere, qui ſcribit, &c. Sic Auerr. confirmat molæ cauſam non aliam eſſe, quàm debilitatem naturæ, corruptionem digeſtionis, priuationẽq; vltimæ concoctionis. Ac ſanè præter teſtimonia Ariſtotelis & Auer. ſi quis velit rem ipsã conſiderare, is facilè intelliget, hac in re Auic. malè ſentire. Etenim ſi mola ex calore ortum ducit, id quidẽ ex calore natiuo fieri non poſſe, quem certum eſt perpetuò concoctionẽ efficere, ſecundùm naturæ inſtitutũ agere, atq; naturalem formã in materia ſubiecta introducere. Sed neq; iſtud à calore præter naturã fieri aliquo modo poſſe videtur. Nam quotieſcunq; ſanguis pro-

 prijs

prijs vasis continetur, ac præcipuè si in ma-
gnã cauitatẽ exciderit, quales sunt ventri-
culus, vesica, vterus, tunc auctoribu
Hipp. & Galeno 6. aph. 20. accedente ca-
lore præter naturam, necesse est illum ve
suppurare, vel liuescere, vel in grumũ con-
uerti, & omnino à sanginis forma degenera-
re, ex quo sæua & periculosa symptomata
hominibus solent imminere. Quamobrẽ cer-
tũ cuiq; esse potest, molam nullo modo
calore vel naturali vel præternaturali fieri
posse, atq; Auic. hac in re aduersus Aristote-
lem, & eius doctrinam hallucinatum fuisse
contraq; ipsam rationem. Igitur Molæ sunt
duæ præcipuæ causæ proximæ, Altera san-
guis menstruorum copiosus, crassus, frigi-
dus: Altera semen viri, quod sit vel pau-
cum, vel imbecillũ, vel aliter malè affectũ.
Ita enim fit, dum semen agit quidem in san-
guinẽ, vt illũ transmutet, concoquat, fœtũ
perficiat, sed tamen propter imbecillitat
caloris natiui, nec non repugnantiã subiect
materiæ nequeat illum superare, ac natu-
ralẽ formã introducere, fit, vt quædam suc-
ceda

cedat inquinatio & cruditas, ex qua ea rudis & informis caro generatur, quæ mola dicitur. De mola, antequam ad alia progrediamur, sciendum est, Aristotelẽ quasdã molæ proprietates & cõditiones afferre, quæ nullo modo sunt prætermittendæ. Id igitur primùm scribit: Molam tres. 4. & plures annos, quandoq; per totam vitam durare, neq; vllam curationẽ accipere. Secundò molam, quæ prodierit ex vtero adeò obdurescere, vt ferro nequeat secari. Cuius rei causam, inquit, se in problemate explicasse, quam quidem ego nunquam memini me apud illum legisse. Et si quis omninò cupit eiusmodi positionum aliquam responsionem intelligere, quatenus ad primum pertinet, respondet Philosophus id fieri propterea, quia natura videtur de vita certare, atq; id perpetuo conari, vt rem perficiat finemq; imponat generationi, ac propterea quod iam inchoatum est, aut per totã vitam, aut longo tempore durare, siquidem mola (inquit ille) neq; omninò perfectam nec planè alienã obtinet naturam. Quæ sanè respon-

responsio, nescio, quanti sit facienda, Cu
Gal. doceat, & satis confirmet ratio, mola
toto genere esse præter naturam, quod nu
dubium esse debet, quin natura, si posset, p
mo quoquo tempore proijceret, siquidem
facit aliquando. Quare si id liceret, ego a
ter responderē: Nempe, molā multos ann
& quandoq; per totam vitam durare, qu
illa ægrè & tardè mouetur. Ex quo fit,
ligamenta vtero annexa, quæ alioquin v
lidos & continuatos motus ad ruptione
requirunt, minimè poßint rumpi & lax
ri. Atq; hinc fortè licet ad secundum pr
blema respondere, Quamobrem vna mo
difficulter, plures facilè deijciantur, qu
multi affirmant, atq; experientia demo
strat verißimum esse, de qua scribit Hip
lib. de morbis mulier. (f. 336) si caro v
fuerit, mulierem perire, neq; fieri posse,
superstes maneat: Si verò plures fuerint,
lam seruari, quippe est probabile id fier
quoniam tunc ligamenta sunt diuisa, n
adeò valida & firma, quin facilius ru
pantur, fortè etiam propterea, quia alte

e molæ alternis etiam motionibus & gra-
tati & expulsioni possunt occasionem af-
rre. Quatenus autem pertinet ad secun-
m Aristotelis sententiam, molas vtero
odeuntes mirabiliter obdurescere, adeò,
nec ferro discindi poßint, respondet ille
usam huiusmodi duritiei cruditatem es-
cum mola aliud non sit, quàm caro quæ-
m inquinata, minimè cocta, & quæ con-
riam elixationi qualitatem acquirit.
uod Auer. quoq; explicat per hæc verba:
uiusmodi rei causa est debilitas naturæ
digestionis corruptio, priuatioq; vltimæ
ctionis. Postremò Aristoteles quærit,
amobrem mola in solis mulieribus, in cæ-
ris animalibus minimè generetur? Qui
spondet id fieri, quia sola mulier inter cæ-
ra animalia morbis vteri obnoxia est ac
enstruis abundat, quod non poßit ea con-
quere, sicut aliàs tractantes de menstruis
sè diximus. Quod quidem problema, nec
n illius responsio, à nonnullis in dubium
catur, qui contendunt non solùm mulie-
s, sed alia quoq; animalia, & molas con-
cipere,

*cipere, & menstruis abundare. Ac san-
quod ad molam pertinet, si verba Aristote-
lis diligenter considerentur, ille & planè
constanter affirmat, molam in solis mulie-
ribus gigni, qui, inquit, id verum esse, n-
quid admodum lateat. Ac tandem concl-
dit postremis verbis cap. molam merito
mulieribus aut solis, aut maximè genera-
Ex quibus non obscurè potest colligi, cæte-
quoq; animalia præter mulieres, quand-
molas concipere. Quod verò ad men-
attinet, ego quidem non sum nescius, qu-
modo hoc loco Aristoteles affirmet, sola-
mulerem inter omnia animalia menstri-
abundare, cum 6. hist. animal. 18. apert-
contrarium doceat, qui hæc ipsa verba f-
cit. Purgatio menstr. fit quidem & cæte-
animalibus, sed nulli æquè ac mulieri.
iterum ferè in fine cap. indicium concepi-
maximè in vaccis, equabusq; est, cum m-
ses cessarunt spatio temporis bimestri, t-
mestri, quadrimestri, semestri, sed id p-
cipere difficile est. Quamobrem non
sunt, qui menses in animalibus nega-*

He-

Hæc Aristoteles. Cuius quidem euidentiß: repugnantiæ dissolutionem ego libenter intelligerem, qui fateor nihil mihi hactenus pro ea tollenda in mentem venisse. Sed fortè nimium digreßi: ad signa regrediendū. Signa.
Apud Hipp. & Gal. plurima sunt, sed ea ferè omnia non minus fœtum, quàm molā indicant. Ego arbitor duo esse, quæ certißima sint signa: 1. Motus qui in mola nullus est, vt scribit Hipp. cum illa non viuat, omni sensu & motu careat, ex quo mouetur tantum per accidens, dum contingit mulierem moueri, & is quidem grauitatis potius quàm veri motus speciē repræsentat. Nam v. g. Si mulier ad vnum vel alterum latus declinet, tunc pariter mola ad eandē partem veluti quoddam pondus impetu quodā delabitur, cum altera ex parte fœtus, qui viuit, atq; animal existit, verè moueatur, si mas fuerit tertio mense, si fœmina 4. Quare si mulier diligenter aduertat, facilè potest huiusmodi motus diuersitatem deprehendere. Alterum signum ad pariendi tempus pertinet. Cum enim mulier natu-

ræ

ræ instituto soleat parere mensibus 7. 8. 9. atq; etiam 10. 11. Si hoc tempore ea non pariat, tumorq; abdominis perseueret, at symptomata reliqua, quæ ferè naturalem fœtum solent concomitari, iam pro certo est habendum molam in vtero contineri. Hip inter cætera scribit magnum molæ indicium esse, quod lac in mammis non generetur, ta metsi mammæ turgidæ fiant, quod quidem signum non ab omnibus recipitur. Cum e nim frequenter fiat, vt mulieri molam con cipienti menses deficiant, quod ego non se mel experientia didici veriß. esse, certum autem sit, quod Hipp. & Gal. docent 6 aph. 39. mensibus deficientibus mulieri ali quando lac in mammis superuenire, et illa neq; grauida est neq; peperit, fortè huius modi signum neq; planè certum censendum est. Itaq; duo posita signa, motus & tempo ris partus, videntur superare certitudine. Quibus licet addere alia, quæ mulieres ho morbo laborantes, quàm verè grauidas so lent comitari, vt cibi fastidium, facies de color, incessus & motus difficilis quasi ali

qui

quid ex vtero propendeat, totius corporis extenuatio, & quandoq; malus habitus, ac fortè alia id genus, quorum facilè est rationem reddere. In curatione Molæ Gal. 14. meth. 13. vnico verbo se explicat, qui illud vnum docet, in vniuersum medicos ad huiusmodi morbi sublationem statim properare,, quæ quidem communis est medicatio omnibus rebus, quæ toto genere præter naturam sunt. Hipp. autem præ cæteris omnibus, etsi breuissimè suo more, tamen praclariss. videtur totam hanc curationem conficere, qui huiusmodi indicationes proponit: Primam, communem totius corporis vacuationem, secundã, mollitiem, laxationem, apertionem vasorum, vteri & ligamentorum, quibus mola alligata est. Tertiam, incitamentum facultatis expultricis. Quæ quidem omnia eò spectant, vt quò citius & facilius possit, mola ex vtero propellatur, de quibus sigillatim dicendum est, vtrũ liceat ijs indicationib9 satis facere nec ne? Plæriq; omnes docent, atq; experientia videtur confirmare, hanc Curatio

T pro-

prouinciam semper esse difficilem, Imò verò Hipp. nos monet, mulieres hoc morbo laborantes curandas non esse, aut certè non sine prædictione. Ergo quatenus ad primam pertinet indicationem, cum morbus det inducias, ante omnia leniatur aluus & inter cætera omnia certum est, hieram principem locum obtinere, quæ potest non solùm ventriculum & primas vias purgare, sed etiam quoquo modo moliri dissolutionem & faciliorem exitum iuuare. Et si permisceatur cum caßia, optimũ foret hoc modo. Recip. Spec. hieræ simpl. flor. caß. recent. ana ℥j ß. cum sach. f. bolus: lenita aluo mea sententia, nisi quid impediat, non solùm vtile, sed etiam necessarium erit sanguinem mittere. Sed dubium est, quomodo, & ex qua parte illum mittere oporteat. Hipp. jubet ad latera in parte posteriore cucurbitulam affigere, ac plurimum sauguinis trahere, vt ita quemadmodum puto, sanguis à partibus internis ad externas extrahatur & reuellatur, quò alimentum molæ subtrahatur, atq; illius ligamen-

Curation. præsidia.

t.

ta reddantur infirmiora, vnde facilius illa poßit ex vtero deduci. Sed ego maximè probarem sectionem venæ, quæ multo efficacior & communem corporis regionem & euacuaret, & reuulsionem ac deriuationem præstaret, & omnia ea efficeret, quæ in hac curatione requiruntur. Sed ex qua parte conueniat sanguinem emittere, non conuenit inter omnes. Altomarus ca. proprio, quem forte sunt imitati Mercatus & plæriq; recentiores practici, qui alteri ab alteris ferè omnia turpiter transscribunt docent, primúm secandam venam cubiti, imò verò non solùm vnam, sed etiam repetitam ex parte mißionem sanguinis probant. Deinde jubent, præsertim per initia morbi, venas quoq; inferiores fore incidendas. Quorum opinionem nequeo satis probare. Cum enim medicus nihil propositum habeat, quàm primo quoq; tempore molam ex vtero deponere, tàm certnm est, quàm quod tertissimum, superioris venæ sectionem huiusmodi propositum impedire posse. Itaq; prætermissa sectione venæ superioris, ego

maximè probare soleo sectionem venæ inferioris, quæ quidem Galeno auctore & omnium consensu potest & menses prouocare, & vterum ab omni sorde purgare. Si ita ferat occasio, non solùm ex vno pede, sed etiam ex altero, & quidem sæpius licebit sanguinem mittere. Lenita aluo, secta vena, humores quicunq; sunt in corpore crassi & tenaces, incidendi, abstergendi, attenuandi sunt, meatus per quos illi transmittuntur & trahuntur aperiendi medicamentis purgantibus. Quæ quidem & humorum & corporis præparatio, partim alimentis, partim medicamentis fieri solet, quæ vtraq; molliendi & attenuandi vim debent habere. Prætermissis autem alimentis, de quibus Gal. proprium confecit commenta: & nos quoq; sæpè diximus, medicamenta varia sunt ac plurima, inter quæ syrupi principem locum obtinent, cuius gratia talia præscribi possunt ex tempore. Recip. Oxymel. simpl. ℥j Decoctum betonicæ, Matricariæ, Menthæ, pulegij ana ℥iiij Misc. Et si ante syrupum exhibeantur boli & confe-

ctiones tales, optimum foret, exem. grat. Rec. Conseruæ, capill. ♀ ℥ij spec. diacalamenth. ℈i Misc. & fiat bolus ante syrupum sumendus. Item Rec. spec. diamb. diacalam. ana ℥s sachari ℥ij cum vino albo f. conf. in rotulis ante syrupum. Præparatis humoribus ad purgationem veniendum, & quidem per medicamenta validiora, qualia sunt hiera magna, hiera Logadij, diacolocynthidis, &c. quæ quidem hac in re magnam habent prærogatiuam. Rec. Elect. diaphæn. hieræ, diacol. ana ℥ij, mell. ros. sol. ℥iiij, decoct. beton. art. ana q. s. Misc. fiat potio. Quam quidem purgationem, & si opus fuerit repetita detur, ego censeo in deijcienda mola magnam vim habere. Nam præterquam quod purgantia medicamenta, ac potissimum validiora, habent peculiarem vim deijciendi fœtum, Aristoteles quoq; videtur nobis id insinuare, qui scribit 4. gen. animal. 7. quandam mulierem tres aut quatuor molas gestasse, donec superueniente demum dysenteria illa molam pepererit, ac libera euaserit. Quasi hinc

liceat colligere, mulieres laborantes mola, ex dysenteria & qualibet purgatione per aluum sanari aliquando posse, facta vniuersi corporis purgatione. Id postremò restat, vt adhibeantur præsidia illa, quæ possint mollire, laxare, & aperire omnia vasa & ligamenta, quibus mola alligata est, nec non iuuare & excitare facultatem expultricem, vt molestum illud onus deponat. Hæc autem plurima sunt, partim interna, partim externa. Externa sunt fomenta, balnea, linimenta, emplastra, &c. Recip. Artemisiæ, chamomil. anethi. rad. alth. maluæ, ana M j sem. lin. fœn. græci anisi, fœnic. ana ℥j f. decoctio in aqua com. in qua mulieres sedeant vsq; ad vmbilicum, aut saltem pecten, & reliquæ vteri partes foueantur. Si præsto essent aquæ thermales calidiores, quales sunt Aponitanæ, forent præstantißimæ. A fomento vel balneo licet adhibere linimenta, quibus omnes partes & internæ & externæ perfundendæ & inungendæ sunt. Rec. Succi Altheæ ℥ij adipis anserini, gall. ana ℥j ol.

amygd.

amyg. de lil. alb. ana ℥s M. ad ignem. Interna sunt diacalam. Trochisci de myrrha, & vno verbo, quæcunq; menses & secundas prouocant, fætumq; mortuum excludunt. De quibus, quoniã posterius in difficultate partus sumus diligenter sermonẽ habituri, non est, vt in præsentia immoremur. Sed tamen non est prætermittendum remediũ, quod nonnulli maximè probant, & tanquã secretum retinent, ad deijciendam molam. Illud autem est fel bouinum, si per os ad ℥j accipiatur, Quod si tandẽ contingat huiusmodi omnia præsidia frustrà adhiberi, sunt, qui audeant opera Chirurgica & ferro molã detrahere. Quod ego quidem censeo tunc solùm licitum esse, cum mola ab vtero & vteri ligamentis laxata & diuulsa fuerit, adeò, vt ad ostium vteri poßit declinare. In quo casu, si natura nequeat illã expellere, collocata muliere in cõmuni sede ad partus accommodata, deductisq; illius obscænis partibus, ferrum & instrumentum ad compræhendendum in vterum immittunt, quo molam comprehensam ex vtero detrahere

tentant. (Instrumentum pedem gryphium nominant.) Sed ego puto operationem, quam nunquam vidi, plenam esse periculi & difficultatis. Hactenus de Mola. Nunc de alijs, quæ vtero contineri possunt, verba sunt facienda.

CAPVT IX.

DE INFLATIONE VTERI.

Essentia & causa.

QVandoq; euenit, vt flatus in vtero colligantur, quæ distendentes inferiorẽ partẽ abdominis, naturalis cõceptus speciem referunt, qui hunc ferè exitũ habent, vt mulier, quæ se grauidam multos menses existimabat, iamq; omnia puerperia habebat inpromtu, tandem modò citius, modò tardius nihil nisi sonoros flatus excernat. Ex quo dissoluto ventris tumore, non nulli solent jocari, illã crepitum peperisse, sicuti cuidam mulieri in hac ciuitate hoc anno contigit. Generationem flatus

præcla-

præclarè inter cæteros Gal. tradidit 3. sym. Caus. c. 3. per hæc verba: Flatuum generatio est in ijs locis, qui in ventre sunt, succis quibusdam pituitosis vel alimentis à deficiente calore in halitum solutis, quippe sincera frigiditas prorsus halitum non facit, quod scilicet ea non attenuat, neque conficit, neq; alimentum dissoluit. Fortis autem calor cum longo interuallo nutrimentum superet amplius quàm pro generando halitu, id attenuat, nisi tandem id flatuosum sit natura: quod idem, Galenus inquit, in rebus externis fieri videmus. Siquidem cœli constitutio tùm frigidissima tùm calidissima aërem purum efficit. Mediæ verò constitutiones nebulas pariunt. Ex quibus, de Galeni sententia constat flatus generari ex debili & imbecillo calore, qui alimenta & succos non potest exactè concoquere & superare. Nec verò dubium esse debet, quin flatus hac eadem quoq; ratione in vtero generentur, quod quidem duobus potissimum modis fieri debet: vno modo, propter imbecillitatẽ calorem vteri,

 quoties-

quotiescunq; ille refrigeratur, vt non poßit proprium alimentum & humores in eo contentos conficere, sicut frequenter solet euenire tempore purgationis menstruæ vel puerperij: Atq; eo magis, si partus fuerit difficilis & laboriosus, siquidem hoc tempore, vt docet Galenus 14. de vsu part. 13. ceruix vteri aperta & recta est, vt frigidior aêr facilè poßit ad eam penetrare, cum alijs temporibus quasdam habeat rugas & quosdam anfractus, qui ab omni frigoris iniuria illum possunt tueri. Altero autem modo flatus in vtero colliguntur pro consensu aliarum partium, præcipuè verò jecoris, ventriculi, intestinorum, quotiescunq; huiusmodi partes, vel propter frigidiorem intemperiem, vel propter deprauatam victus rationem, vel propter aliam causam plurimis flatibus redundant, qui facilè deinceps cùm alijs partibus, tùm maximè vtero communicantur. Nescio quid sibi velint Paul. 3. c. 70. & Aet. vlt: c. 78. qui docent, vterum flatibus repleri, sanguine intus in grumos concreto. Namq; sanguinis

grumus

grumus, præterquam quod potius causa retinendi quàm efficiendi flatus censenda est, mea quidem sententia alia symptomata, & quidem grauiora quàm flatus posset efficere, sicut aliàs diximus. Sed illud non est prætermittendum, quod itidem Paulus & Aetius docent, huiusmodi flatus quandoq; in vteri cauitate coucludi, quandoq; autē in angustis vteri meatibus, adeoq; vteri substantia contineri. Signa inflationis vteri præclarè describuntur ab Hipp. lib. de nat. mulierum, (pag. 301.) si inflati fuerint vteri & venter attollitur ac inflatur, & pedes intumescunt, & cauæ faciei partes, color iniucundus fit, menses non fiunt, genitura hoc tempore non fit, mulier anhelat & anxia mœret, & cum surrexerit aut progressa fuerit, rectæ ceruicis spiratio ipsam tenet, & quod ederit aut biberit ipsam molestat, & magis ægrè tristatur priusquàm ederet, sæpè verò etiā suffocātur. Quæ ferè eadem sententia, ab illo repetita est 2. de morbis mulierum (p. 368.) Signa autem à recentioribus tradita ferè Signa

sunt

sunt huiusmodi: Imus venter tumet, tenditur, dolore vrgetur, digito percussus tanquam tympani sonum edit, caput, thorax, ventriculus, lūbi, pecten, & reliquæ partes corporis propè omnes vtero consentientes, aut dolore aut alio symptomate malè afficiuntur. Signa demum quæ nos doceant, vtrum flatus in caua parte, an in meatibus & substantia vteri contineatur, ex ijs possunt c colligi. Namq; si illi contineantur in caua parte, maior apparet tumor, maiorq; ad tactum tympani sonus, rugitus quandoq; in vtero percipiuntur, sicuti laborantibus intestinis quandoq; euenit. Flatus quandoq; per vterum, seu pudendum cum crepitu excernuntur. Sin autem flatus substantia atq; angustis meatibus vteri cōcludantur, neq; tantus tumor, neq; tantus sonus, neq; rugitus, neq; crepitus sentiuntur: Sed & dolores fiunt vehementiores, & malum curatu difficilius euadit. Quod si quis verum quoq; cupit intelligere, vtrum vterus morbo proprio, an per consensum aliarum partium laboret, is ante omnia

omnia debet considerare, quomodo partes principes, exemp. grat. Iecur, ventriculus, &c. se habeant. Namq; si illæ frigidiore aliqua intemperie sint malè affectæ, vt sanguinem crudiorem & flatus conficiant, utiq; non sine ratione conijciendum est, ab is partibus flatum ad vterum transmitti. Sin autem illæ nullo morbo laborent, & probè fungantur suo munere, tunc pro certo habendum est, vterum flatus gignere ac proprio morbo laborare. Sed propero ad curationem.

Curationem præ cæteris omnibus Hip. videtur præclarè præscripsisse. Cum mulier, inquit, sic habuerit, pharmacum deorsum purgans bibendum dato, & calida lauato, & fomentum adhibeto, & quæ sequuntur. Ex quibus licet colligere illas indicationes, quæ ad totam huiusmodi rationem sunt accommodatæ. Cum enim flatus in vtero contineantur, illi sunt discutiendi. Sed quoniam istud non licet facere, dum permanet materia, ex qua illi fiunt, quæ nō solùm in vtero, sed etiam in toto corpore potest

Curationis indicationes.

potest redundare, idcirco hæc primum purganda est. Quoniam verò frustrà noxia materia purgaretur, flatusq́ dissoluerentur, nisi prouideretur, ne deinceps generentur, postrema sequitur indicatio, quæ in morborum curatione & sublatione consistit. Itaq́ in curanda inflatione vteri tres præcipuè sese offerunt indicationes, communis totius corporis & vteri purgatio: flatuum dissolutio, intemperierum & morborum vel vteri, vel aliarum consentientium purgatio. Et quantum ad primam pertinet, cum maiori ex parte materia, ex qua flatus in vtero generantur, sit frigida & pituitosa, hæc primum præparanda, & deinde purganda est. Leniatur aluus per hieram simpl. pillulas aleph. Mel. ros. solut. sint præparantia mel. ros. colatum, syr. de mentha, de beton. de artem. neq; mea sententia ab Oxymelle abstinendum, etsi nonnulli aliter sentiant. Decocta sint sem. anisorum, fœniculi, artem. puleg. calam. Sint purgantia, elect. diaph. indum. hiera logad. benedic. Nicol. hiera diacolocynth. Trochi

Curationis præsid.

Alha-

Alhandal cum hiera simpl. (quibus Trochiscis pro dyacol. ego vtor) De quibus omnibus medicamentis, & eorum exemplis, non semel diximus. Paul. & Aët. mentionem faciunt sectionis venæ. Plæriq; omnes docent, hoc remedium in morbo frigido & redundantia humorum frigidorum non conuenire, de qua difficultate sæpè diximus. Vos in hac deliberatione perpetuò attendatis scopos principes, quibus conuenientibus ne timeatis sanginem mittere. Vno autem vel pluribus deficientibus, à sanguinis missione abstineatis. Verùm ad huiusmodi indicationem nullo modo sunt prætermittenda clysteria, quæ conficiantur ex decocto chamomeli, artem. anethi, ruthæ, bac. lauri. sem. anisi, fœnic. cum. vel ex oleo, in quo hæc ipsa prius ebullierint, vt Galenus docet, quæ sanè præclarißimam operam præstant. Purgato corpore vniuerso, restat, vt ad purgationem & alterationem vteri veniamus, dissolutionemq; flatuum, quod plurima, partim interna, partim externa medicamenta possunt efficere, vt

sunt

sunt confectiones, quas vocant arom. rosdiacinam. dianisum, diagalanga, diacalamentum, diaspoleticum, diatrion piper. elect. de baccis lauri, & quæ cæteris omnibus sunt efficatiora, magna antidota theriaca, & mythridat. Sunt decocta Origani, pulegij, calament. vel alia id genus, modo vnum, modò alterum, vt cinamom. rad. Angelicæ, sem. anis. garyoph. per Alembicum destillat. & varias aquas conficiunt quæ certe non sunt negligenda. Sunt, Syrupi, conseruæ, sunt aliæ medicamentorum formæ, quas licet cuiq; comparare sibi, ac suo arbitratu modò vnis modò alteris vti, de quibus satis. Medicamenta autem externa sunt balnea, fomenta, inunctiones, clysteria vterina, quibus antiqui vtebantur, vt colligitur ex Galeno 5. meth. c. 5. 7. 11. de compos. m. s. l. c. 8. Instrumentum (μητρεγχύτης) describitur ab Auic. 21. tertij tract. 2. c. 13. Sunt demum pessaria, & alia id genus, quæ quidem ex ijs, quæ hactenus diximus, facilè confici & parari possunt, præterquam quod alijs locis

de

de ijs omnibus non semel mentionem fecimus. Porro hæc omnia, vt antè diximus, possunt nō solùm flatus dissoluere, sed etiam vterum purgare, & eius intemperiem corrigere. Quod si tandem hæc frustrà adhibeantur, malumq́ perseueret adhuc: id sciendum, balnea naturalia calida, vt Aponitana & potione, & insessione, pro stillicidio & omnibus modis, fortè inter cætera omnia principem locum obtinere. Postremò de inflatione vteri consentientibus alijs corporis partibus, non est, vt quicquam dicamus, siquidem certum est, totam hanc curationem pendere ex curatione partium laborantium, quæ singulæ propriam tractationem desiderant.

CAPVT X.

DE HYDROPE VTERI.

NVlli dubium esse debet, quin sicut flatus, ita etiam aqua in vtero Essenti.

mulieris colligatur, quod Hipp. Aet. Auic. & omnes testantur, atque experientia confirmat verissimum esse. Namque plurimi confirmant se in anatome vel copiosissimam aquam in vtero collectam vidisse. Et inter cæteros est mirabilis historia Vesalij lib. 5. c. 9. de fabrica corporis humani (de liene) de quadam muliere Augustana textrice, in cuius vtero ille reperit serosam aquam suprà 60. mensuras Augustanas, (quæ singulæ pendunt tres libras) nullibi interim circa intestina præsente aqua, aut laxo in pedibus manibusque tumore, aut etiam viscerum, aut alterius cuiusdam organi sese alioquin offerente vitio, (alibi 180. libr. repertæ) Huiusmodi morbum Aetius libro vltimo c. 97. hydropem vteri. Auic. 21. tertij, tract. 4. c. 25. aquam in matrice appellant. Sicuti verò nemo dubitat, vtrum aqua in mulieris vtero possit colligi nec ne: Ita contrà dubium est Lous aff. *de loco, vtrum scil huiusmodi aqua in cauitate, an substantia & tunicis vteri colligatur & contineatur. Etsi autem plærique*

riq; omnes tanquam manifestum recipiunt, aquam in cauitate gigni & concludi, ſicuti in hydrope quoquè contingit: tamen altera ex parte iſtud vel difficile, vel nullo modo videtur fieri poſſe. Cum enim os ipſius vteri præterquam tempore conceptus ſatis pateat, veriſimile, aut potius neceſſarium eſt, huiusmodi aquam ſui copia, aut mala qualitate naturam ſtimulare, atq; exitum ſibi quærere, ex quo aqua facilè & aßiduè fluente, neq; tumor vteri, neq; alia ſymptomata, de quibus ſtatim ſermonem habebimus, videtur poſſe conſiſtere.

Hæc res apud Hipp. & Galenum, & alios veteres non eſt ſatis explicata. Solus Aëtius videtur difficultatem vidiſſe, qui ſcribit: Corpuſcula quædam veſicæ fellis ſimilima in vtero generari, in quibus aquoſus humor colligitur. Quam quidem opinionem video à plæriſq; omnibus probari & recipi. Et inter cæteros Mauritius Cordæus Gallus, vir doctißimus, qui edidit com. in lib. 1. Hipp. de morbis mulierum, qui refert hiſtoriam mulieris laborantis hy-

drope vteri, in cuius cadauere sunt repertæ plurimæ vesiculæ, non solum in vtero, sed etiam cæteris omnibus cauitatibus, corde, pericardio, ventriculo, intestinis, renibus, vesica, & reliquis id genus, in quibus vesicæ pendulæ conspiciebantur, aqua citrina plenæ, & sine omni fœtore, etiam post 20. diem, quas plures quam 80. fuisse. De huiusmodi vesicis aqua plenis Aretæus mentionem facit lib. 2. de affectibus vteri cap. 1. qui scribit ad hunc modum: Alia quædam hydropici morbi species agnoscitur talis: in ea visiculæ quædam pusillæ, crebræ, humoris plenæ, in loco vbi Ascites fieri solet excitantur. Cæterum quod humore multo refertæ sint, illud indicio est, si abdomen perforaueris, parùm admodum humoris effundes. Hæcq; species haud leuis est. Vnde enim id genus vesiculæ eruperint, via non facilè reperitur. Alij namq; affirmant, huiusmodi ampullas intestina transijsse: Ego verò id nunquam vidi, ideoq; scribendo non affirmo. Nam siue ex intestino colo, siue ex ventre ferantur, qualis sit ipsarum genera-

generationis modus, quid dicam, nihil certi habeo. Hæc Aretæus, Sed Galenus etiam 7. Aph. comment. 55. quasdam vesicas aquæ plenas commemorat, quæ in jecore h. e. membrana id ipsum ambiente, solent generari, & in jugulatis animalibus aliquando conspiciuntur. Ex quo loco fortaßè licet Aetij & Aretæi opinionem confirmare, ac fateri vesiculas aqua plenas, sicuti fit in jecore, ita etiam in vtero & alijs partibus posse fieri. Cæterum vtcunq; se res habeat, redeundo ad hydropem vteri, etsi nolo pertinaciter negare, aquam potius in vesiculis quàm in cauitate vteri colligi & contineri, tamen non id puto perpetuo fieri, sed fortè multo crebrius in cauitate eandem concludi. Quod si quis obijciat, huiusmodi aquam aperto ore vteri facilè poße foràs erumpere, quod nos quoq; paulò ante notauimus, ad hoc respondeatis cum Galeno 14. de vsu part. c. 3. ad finem: collum vteri tantum eo tempore patens esse, cum semen introfertur, vel Embryo extra producitur, alio quocunq; tempore illud nonnullas rugas, plexus

 & con-

& contorsiones habere, quæ multum habent momenti, vt ne, quæ continentur in vtero, refrigerentur. Sed illud addo, refrigerato vtero, quod statim docebimus fieri, huius frigiditatis propriũ est densare & constringere, sicut caliditatis laxare & aperire, admodum probabile ac fortè necessarium esse, vt os quoq; vteri adhuc magis densetur & constringatur, adeò, vt aqua non ita facile erumpere poßit foras. Hanc rem volui paulò longius tractare, quod nemo hactenus satis nodum explicârit. Sed ad reliqua. Quatenus pertinet ad causas huius affectus, Aetius tantùm vnam videtur posuisse, quando menses longo tempore fuerunt suppreßi & imprægnatio impedita. Sed ego puto ita magis verè esse habendum, aquam in vtero propter eandem causam generari, propter quam illa eadem in hydrope communi fieri solet, nimirum propter intemperiem frigidam, cùm partium principalium, præcipuè verò jecoris, tùm speciatim, vteri ac reliquorum locorum, in quibus diximus supra aquam nonnunquam gigni & colligi.

Causæ.

Quæ-

Quæcunq; igitur possunt siue in vtero, siue in [...]core, ac toto corpore frigidam intempe[...]iem excitare, qualia sunt aër ambiens, [...]ictus ratio, potiones, balnea, & alia id [...]enus, quæ refrigerandi facultate prædita [...]int: Hæc omnia possunt vteri hydropem [...]fficere, hac quidem parte vel proprio mor[...]o, vel per consensum laborante, inter quæ [...]ihilominus Aetio concedendum est, diu[...]urnam mensium suppreßionem principem [...]cum obtinere, nisi quis velit immoderatas [...]ensium purgationes, abortum, partum [...]ifficilem, ac reliquos vteri labores adiun[...]ere, quæ facilè possunt huiusmodi frigidam [...]ntemperiem efficere. Quas quidem causas [...]ipp. breuiß: complexus est lib. 1. de mor[...]is mulierum (pag. 330.) Hic morbus, in[...]uit, ex abortu fit, sed etiam ex alijs causis, [...]um menses fuerint occultati. In quibus [...]aucis verbis, vt puto, omnes causæ huius [...]orbi partim internæ, partim externæ [...]omprehenduntur.

Signa Hydropis vteri non minus accu[...]atè quàm causæ ab Hipp. tradita sunt. Signa.

Inquit enim, si aqua intercus in vteris nascitur, menses pauciores, & praui fiunt, & ante tempus deficiunt, & imus venter intumescit, & mammæ solidæ molles fiunt, & lac malum, & putat se in ventre habere, & ex ijs cognosces, quod aqua intercutem est. Sed & in vterorum osculo significationem de se præbet. Ad tactum enim gracile & humidum apparet. De quibus signis sermonem etiam habet. 2. de morbis mulierum. Recentiores multa alia signa adjungunt, quæ facilè omnia ad signa Hipp. adiungi, vel referri possunt. Verùm cum hic morbus, quandoq; communem & verum hydropen, quandoq; naturalem conceptum videatur repræsentare: libet ea signa quoq; colligere, quibus positi huiusmodi affectus alteros ab alteris distinguere. Primum igitur signa, quæ hydropem vteri à vero & communi hydrope possunt distinguere, ferè nulla sunt præcipua. In hydrope vterino paulò ante ex Hipp. posito, tumor est minor, & magis inferiore quàm superiore abdominis parte conspi-

citu-

citur. Iecur vt plurimum vel parum, vel nihil laborat, vterus morbo aliquo, vel proprio vel per consensum malè afficitur. In altero autem communi hydrope tumor est maior, magisq́; in superiore, quàm inferiore parte apparet, vterus vel leuiter, vel nullo modo laborat, jecur malè afficitur necessariò. Quibus quidem signis, si reliqua adjungantur, quæ huiusmodi morbos solent indicare, facilè vt puto cuiq́; licebit, alterum ab altero discernere. Signa autem quæ naturalem fœtum à concepta aqua possunt distinguere, fortè facilius & euidentius colligi possunt. Sed primùm vos scire velim, quod suprà quoq; diximus, contingere aliquando, vt mulieres credantur grauidæ, quæ temporis progressu depræhenduntur, vel flatus vel aquã, vel quid simile concepisse, nec non vice versa, vt quæ minimè grauidæ censebantur, sed aliquo vteri morbo laborare, tandem hominẽ pariant. Etenim Vincentiæ fuit nobilis matrona, quàm obstetrices & medici pro comperto habebant minimè vtero concepisse,

quod nullo superiore tempore fuisset grauida, ac ferè semper infirma fuisset valetudine. Res autem hūc euentum habuit, vt vrgentibus doloribus, quos vterinos, vel intestinales opinabantur ac propterea impositis nonnullis clysteribus, illa hoc ipso tempore filiam peperit, quæ etiamnum viuit, & plurimos filios progenuit. Itaq; ne huiusmodi illusio vos aliquando capiat, diligenter in hoc vitium incumbendum est. Istud plurimi profitentur, se intelligere ac prædicere ex lotio. Sed isti sunt impostores non medici, quod spero me propria tractatione de vrinis vobis esse apertè monstraturum. Porro hæc signa, quæ legitimū fœtum à reliquis falsis conceptibus possunt secernere, mea sententia nulla certiore ratione haberi possunt, quàm si considerentur, quæ præcesserunt, & quæ præsenti tempore apparent, exemp.grat. Si nullo præcedente aut sequente morbo & symptomate, menstruæ purgationes retineātur, si mulier à nonnullis cibis abhorreat, aliena appetat, terram, extinctos carbones, & alia quædam id genus aliquan-

aliquando euomat. Hæc ferè sunt certissima signa mulierem vtero concepisse. De quibus signis Hip. 5. aphoris. 61. & Gal. 5. loc. affec. in fine. Altera autem ex parte, si mulier superiore tempore fuerit malè affecta, si menses retineantur, si superueniat tumor inferiore abdominis parte & alia symptomata, de quibus iam diximus, ex ijs licet conijcere mulierem, quid præter naturam potius, quàm naturalem fœtum concepisse. Sed Galenus præterea aliud signum commemorat, qui jubet obstetricem vteri ceruicem tangere & diligenter considerare, num aliqua adsit durities nec ne. Si non citrà duritiem ceruix clausa fuerit, impraegnationis indicium est: Si verò cum duritie os ceruicis vteri clausum fuerit, malum quoddam in vtero esse indicat. Verùm, vt dixi, hæc sunt admodum coniecturalia, & quandoq; vel optimos medicos fallunt.

Curationem hydropis vteri licet colligere ex Hip. lib. 5. c. de nat. mulierum, qui hæc habet: Cum mulier sic habuerit, calida

da lauare oportet, & dolorem sedare pharmacum deorsum purgans bibendum dare, &c. Facilè autem est, si quis id velit hanc rem ad indicationem & methodum referre, hunc in modum. Aqua redundat in vtero, itaq; illa detrahenda est. Hoc non licet facere sine præcedenti corporis vniuersali euacuatione. Quare antequam aqua de vtero detrahatur, oportet totius corporis rationem & prouidentiam habere. Sed quoniam frustrà aqua de vtero detrahitur, quotiescunq; illa rursus potest colligi: postremò est prospiciendum, ne illa in posterum amplius possit generari, & vterum occupare. Quamobrem præcipuæ indicationes curandi hydropis vteri, illæ sunt:

Indicationes.

Prima, purgatio vniuersi corporis, secunda purgatio aquæ in corpore contentæ. Tertia curatio morborum, à quibus aqua originem habet. Vtrum liceat huiusmodi indicationibus satis facere nec ne, sciendum est, morbum difficilem & periculosum, & qui sæpè numero ad verum hydropem & interitum

Prognost.

ritum mulieres adducit. Sed singulas
dicationes & præsidia breuiter perpenda-
us. Quatenus ad primam indicationem Præsidia,
tinet, recentiores propè omnes probant
m Auic. sectionem venæ inferioris, qui
ea sententia falluntur, siquidem verisi-
ile fortè & necessarium est, non solùm in
tero, sed etiam in toto corpore humores re-
ndare crudiores & frigidiores, cum qui-
s vix licet sperare vires posse consistere,
q; id remedium perferre. Vnde Gale-
s docet 4. de rat. vict. comm. III. in hy-
rope quidem anasarca, sanguinē detra-
um conuenire interdum, cum scil. morbus
cepit ex retentione hæmorrhoidum, vel
enstruorum, vel ex alia causa, quæ ple-
oricam affectionem afferat, hydropem ve-
tympanitem & Ascitem, neminem per
nguinis missionem sanare ausum fuisse.
taq; prætermissa detractione sanguinis,
um Hip. medicamentis purgantibus agen-
um est, quæ humores frigidos & pituito-
s, præcipuè verò aquam poßint detrahe-
e. Ad leniendam aluum hiera, &c. est

præ-

præstantissima. Humores ac meatus corpo-
ris præparentur, cum melle ros. syr. de be-
ton. de arthem. decocto hyssopi, origani, pu-
leg. calament. Ad purgationem sunt ac-
commodata, Agaricus, Turbith, Elate-
rium, succus ireos. Et diaphæn. &c. a-
quibus sæpè. Sic clysteria ex ijsdem medi-
camentis facta non sunt prætermittenda.
Purgato corpore vniuerso, altera succed-
indicatio purgandi aquam ex vtero, quo-
multis modis & præsidijs fieri potest. Pri-
mum diuretica medicamenta, quæ ver-
lotium prouocant, semina fœnic. dauci, pe-
trosel. gentianæ, rubeæ, trinct. &c. opti-
ma sunt, docente Galeno 5. Meth. 3. E-
quæ vtero continentur, vel per aluum, v-
per lotium oportuniss. deriuari. Deinc-
sunt balnea vel artificiosa, vel naturalia
quæ calefaciendi, siccandi, & detergend-
vim habeãt, in quib⁹ vel mulier ad vmbili-
cum vsq; sedeat, quale balneum foret e-
decocto fol. & bacc. laur. cardam. cucum-
asin. fol. ebuli, Mercurialis, Arthem-
Thym. puleg. calam. & similia. Sun-
lin-

linimenta ex ol. laurino, lil. alb. de con. de anis. oleum resolutiuum: sunt emplastra ex rad. & fol. ebuli, cucum. asinino, farina lupinorum, stercore bouino. Sed emplastrum de baccis lauri hac in re videtur habere insignem prærogatiuam. Verùm inter cætera medicamenta imposita & supposita ipsi vtero, quæ valeant de ipso aquam trahere & deducere, præclarissimam operam præstant, qualia potissimum sunt pessaria, quæ exem. grat. ex succo Mercurialis, cyclamine, esula, nigella, colocynthide, elleboro & similibus conficiuntur. Nonnulli testantur ʒs helleb. albi lana exceptam & vtero impositam, protinus plurimam aquã detrahere. Sed ego cæteris omnibus efficacius puto pessarium, quod ex Elaterio & contusis caricis facilè paratur. Quo quidem non sine magno fructu memini aliquando in huiusmodi casu me vsum fuisse. Itaq; his rationibus aqua ex vtero solet purgari. Ad postremam indicationem, quæ nescio quam ob rem à plerisq; prætermittatur, sunt accõmodata illa præsidia, quæ possunt vteri

intem-

intemperiem corrigere. Talia sunt exter-na balnea, fomenta, linimenta, suffitus, In-terna, Trochisci, conseruæ, confect. anti-dota, & vno verbo, quæ possunt vterum ca-lefacere & siccare. De quibus non sem-dixim, vt superuacaneum videatur ill-eadem repetere. Sequitur de abortu.

CAPVT XI.

ABORTVS.

Essentia. SCribit Aristoteles 7. histor. ani-mal. c. 4. Cætera animalia omnia sin-gulari ac simplici modo partum suum per-ficere. Siquidem vnum pariendi tempus o-mnibus statutum est. Nonnulla breuior-nonnulla longiore tempore. De qua ite-re Aristoteles 10. sect. probl. 11. soli homin-varium pariendi tempus datum fuiss-Namq; mulieres, & 7. Mense & 8. & 9-parere possunt, quandoq; nonnulla & 10-Quam doctrinam Aristoteles, vt opinor, ac-cepit ab Hipp. qui scribit ad hunc modum

lib.a

b. de Septimestri partu (in Basil. pag. 62.) Mulieres quodam vitio præditæ sunt, semper dicunt ac testantur, nasci partus septimestres & octimestres, & nonimestres & decimestres, & vndecimestres. Non ignoro nonnullos & veteres & recentiores fuisse, qui ostendunt non solùm septimo, sed etiam sexto & quinto mense, pariter non solùm nono, sed & vsq; ad decimum quartum posterioribus mensibus humanos fœtus & quidem vitales posse produci, quæ disputatio ad meum institutum non pertinet, de qua conciliator differentia 49. Illud enim mihi est satis, partum mulieris, quotiescunq; ille ante congruum & constitutum naturæ tempus deijcitur, qualecunq; tandem id fuerit, intempestiuum ortum, abortionem, vel abortum, siue aborsum nominari. Hip. sua lingua 6. epid. s. 1. comment. 2. in princip. ἀποφθορὰν, id est, deperditionem vocat Gal. in commenta: imperfectam fœtus emißionem interpretatur. Veruntamen id mihi libet addere ex Aristotele 7. histor animal. c. 3. tunc tantummodo abortum di-

 cendum

cendum esse, postquam conceptus integer factus est, quod septima euenit die. Eo verò fœtus, qui ante diem 7. deijciuntur potius effluxiones, quàm abortus nominandos esse, siquidem certum est, ante hoc tempus 7. dierum, ne fœtum quidem, neq; Embryonem, sed solùm semen in vtero contineri. Quod quidem puto itidem Philosophum accepisse ab Hipp. qui scribit libro de carnibus (p. 60. circa medium) vitam hominis 7. dierum esse, at genituram vtero exceptam, in septimo die habere, quæcunq; corpus habere debet. Atq; hinc fieri, vt transacta die 7. mulieres abortientes deijciant veluti carunculam. (Testatur se vidisse auctor) quæ in aqua coniecta, si diligenter consideretur, satis demonstrat, & oculorum regiones, & aures, & manus, & manuum digitos, & crura, & pedes, & pedum digitos, & pudendum, & reliquum totum corpus manifestum, quod in effluxione Aristotelis ante 7. diem fieri nullomodo potest. Ex quo idem fortè Philosophus eã legem constituit in 7. pol. c. 26. Si viro & mulieri

mulieri matrimonio copulatis nascantur plures liberi, quàm definitum sit, abortum fœtui inferendum esse, priusquàm sensus & vita illi inseratur. Quid enim ille, inquit, pium ac religiosum sit, quid non sensu ac vita circumscriptum ac definitum erit. Huiusmodi affectus, quem iure inter symptomata excuntia mutata licet reponere, est longè maximi momenti, ac si quis alius capitalis hostis naturæ, cum principalem illius operationem, generationem hominis impediat ac demoliatur. Vnde cum mulieres admodum frequenter abortiant, adeò vt nonnulli censeant plures abortus, quàm legitimos fœtus fieri, facilè est intelligere, Medicos quicunque in tanto discrimine naturæ possunt succurrere & auxilium ferre, præ cæteris omnibus de natura ac tota Republica benèmereri. Quare in tractationem tàm vtilem ac necessariam oportet nos diligenter incumbere.

Causæ abortus, de quibus omnes tractant, sed admodum confusè, mea sententia, commodè in duas internas & externas Causæ.

 distri-

distribui possunt. Externæ ex omnibus sex rebus non naturalibus possunt colligi, quas certum est, vt docet Galenus c. 85. art. Med. necessariò nostra corpora alterare & immutare. At primum ratione Aëris potest abortus contingere, si ille vel calidior, vel frigidior, vel humidior, vel siccior fuerit. Ex quo aëris vitio facilè est intelligere, fœtus posse alterationem suscipere ac periclitari. Vnde in regionibus vehementer calidis, vehementer frigidis, mulieres facilimè & frequentißimè solent abortire. Sic si anni tempora fuerint inconstantia, neq; suam seruent naturam, abortum solent efficere. De quibus est Hip. 3. aph. 12. Si hyems australis & pluuialis fuerit: ver autem siccum & aquilonium, mulieres, quibus partus in ver incidit, ex quacunq; causa abortiunt: Siquidem vt Galen. explicat in commento: Corpora humida ac mollia reddita raraq; per hyemem, ad internas partes aeris frigiditatem facilè admittunt. Vnde infantes, qui longo tempore aëris caliditati assueuerunt, iniuriam superuenien-

uenientis frigoris nequeunt perferre. Quare subinde calcitrantes & sine ordine se mouentes, vteri ligamenta disrumpunt, & importunè deijciuntur. Quam quidem Hipp. sententiam Aristoteles quoq; iuterpretatus est, & amplificauit 1. sect. problem. 9. Ad aërem mali quoq; odores possunt referri, ex quibus vterus malè afficitur, contrahitur, ac fœtum deponit. Et ita nonnulli referunt, mulieres ex malo illo odore extinctæ lucernæ abortum fecisse. Vnde apud Plinium memorabilis illa est exclamatio lib. 7. c. 7. Miseret atq; pudet æstimantē, quàm sit friuola animalium superbissimi origo, cum plærunq; abortus causa fiat odor à lucerna extincta. Secundò sunt Alimenta, & potiones, quæ possunt non solùm generaliter sanguinem improbum generare, ac fœtum malum nutrire, sed etiam speciatim abortum promouere, si illa fuerint calefaciendi, incidendi, extenuandi facultate prædita, & quæ inprimis solent menses prouocare, qualia sunt aromata omnia, petroselinum, fœniculum, asparagi, saturcia, nepeta, ius

cicerum rubeorum, vina generosa, & id genus alia. Sic altera ex parte nimirùm parca & restricta victus ratio, potest abortum facere, quod ita congruo deficiente alimento, fœtus infirmetur & corrumpatur. Quod est Galeni 5. aph. tom. 31. ad quem modum nonnullæ mulieres aßiduis jeiunijs se macerantes, sua sponte ad eiusmodi calamitatem deducuntur.

Tertiò succedit Motus & quies. Ad motum referenda omnis exercitatio immoderata & violenta, curru, equo, saltu, chorea, cursu, eleuatione ponderum, casus etiam ab alto, percußio, contusio, cùm aliarum partium, tùm maximè dorsi & vteri, & quæ habent eandem rationem. Nam vt scribit Galenus 4. aph. comment. 1. Fœtus cum vtero eandem habent proportionem, quam fructus cum plantis. Nam sicut fructus in prima generatione debilioribus pediculis continentur, & iam perfecti ferè sua sponte decidunt, adeò, vt vtriq; ex vehementiore aliquo vento facilè concidant: ita fœtus primis potißimũ ac postremis mensibus

bus, ex quo libet violento motu ruptis ligamentis, intempestiuè deijciuntur.

Quartò, est Somnus & vigiliæ. Quod vtrumq; 2. aph. 3. si modum excesserit, malum est. Nam sicut somnus immoderatus non solùm in capite, sed etiam in cæteris corporis partibus, & consequenter in vtero, facilè potest magnam excrementorum copiã coaceruare: Ita immoderatæ vigiliæ & nimiam siccitatem, & virium resolutionem & alia multa pericula solent afferre, adeò, vt certum cuiq; esse poßit, mulieres quoq; ex immoderato somno & vigilia in abortum incurrere. In tractatione causarum abortus quinto loco sunt Excretiones & retentiones, quæ inter cætera omnia maximè ad abortum possunt facere. Ac primũ quatenus ad excretiones pertinet, est sanguinis missio ex vena, de qua est apud Hip. aph. 5. part. 31. Mulier grauida sanguine ex vena misso abortit, ac præcipuè, si fœtus grandior fuerit, quod tamen decretum multi hoc tempore non recipiunt, qui contendunt tantum abesse, vt mißio sanguinis abortũ

faciat, vt magis sæpè numero abortũ poßit præcauere. De qua controuersia duo verba dicam in curatione. Quod verò de sectione venæ ab Hip. dictum est, idem mea sententia de omni sanguinis mißione vel profusione, ex quacunque parte corporis ille profluat, naribus, hæmorrhoidibus, & similibus, præceteris tamen omnibus ex vtero, statuendum est. De qua vteri purgatione Hipp. & Gal. in 5. àph. 60. nec non Aristoteles 7. histor. animal. c. 2. mentionem faciunt. Deinde sunt purgationes per aluum, de quibus itidem Hipp. 5. aph. 35. Mulieri grauidæ, si aluus plurimum profluat periculum est, ne abortiat. Quam quidem purgationem & fluxionem alui ego interpretor non solùm, quæ sponte fit, sed etiam ac multo magis, quæ perficitur à purgantibus medicamentis, quod certum est non solùm soluta aluo, sed etiam excitata insigni corporis commotione & perturbatione abortum posse facere. Atque hinc factum est, vt Hipp. grauidis mulieribus interdixerit medicamentis purgantibus, præter-

quam

quam si materia turgeat, quæ tamen non illis concedit omni tempore, sed tantum in 4. mense ad 7. vsq. Etsi Galenus 1. Epid. section. 3. comment. 30. tertium quoque mensem voluit addere, qui interpretans hunc ipsum aph. scribit: fœtum trimestrem & quadrimestrem præter cæteros iniurijs resistere. Si immoderati vomitus, sudores, vno verbo, ex quacunq; parte, quæcunquè immoderata euacuatio fiat, abortus causa censenda est, quod hac ratione congruo & necessario alimento priuetur, neq; solùm superfluæ euacuationes, sed altera quoq; ex parte immoderatæ retentiones abortus causæ statuendæ sunt, quæ quidem cum possint esse multiplices, ac multis modis fieri, manifestum est præ cæteris omnibus retentionem mensium hac in re principem locum obtinere. Postremò etiam sunt Alterationes animi de quibus non est longius agendum, siquidem nemo est, qui non quotidiè experiatur illas in nobis mirabilia ac penè incredibilia efficere. Itaquè nulli debet mirum videri, si mulieres

quoq; ex nimio timore, terrore, dolore, tri-
stitia, voluptate, lætitia, ira, indignatio-
ne ac reliquis animi perturbationibus in ab-
ortum incurrant. Atq; hactenus de exter-
nis causis, ad quas, ni fallor, reliquæ omnes
si quæ à nobis sunt prætermissæ, facilè pos-
sunt referri.

Causæ autem internæ rursus duplice
constitui possunt, vel ex parte mulieris, ve
ex parte fœtus. Ac primum quatenus a
mulierē, est corporis habitus vel crassior, ve
extenuatior quàm conueniat, de quo Hip
5. aph. 45. Quæcunq; præter naturam ex-
tenuatæ, vtero abortiunt priusquam cras-
sescant, id est, priusquam reficiantur
ad mediocrem corporis habitum redean
Quo in loco mihi libet vos admonere, Gale
num verborum aphorismi, præter natura
græcè παρὰ φύσιν duplicem interpretati
nem proponere. Alteram, quæ fuit Num
diani Medici celeberrimi & Quinti aud
toris, nempe vt mulier grauida præter s
ipsius naturam sit extenuata. Altera
vt extenuatio sit insignis & præter modum
vt ea verba magnum quendam excessu

significent. Volente Hip. nobis insinuare mulieres non mediocriter, sed vehementer extenuatas abortire. Quam vtramq; interpretationem ille inquit, non carere reprehensione, etsi in sequenti comment. 46. posteriorē magis probare videtur. Hip. autem in lib. de superfœtatione (pag. 68. circa medium) de conceptu mulieris verba faciens priorem interpretationem amplectitur, qui scribit ad hunc modum: Mulier quæ præter naturam crassa est & pinguis, non concipit hoc tempore. Quæ verò ex natura talis est, horum gratia concipit, si non aliud quicquam eam impediat. Quæ sanè interpretatio magis videtur rationi consentire. Etenim si mulier fuerit suapte natura, vel extenuata, vel crassa, nihil ferè prohibet, quin illa poßit fœtum concipere & absoluere, quod frequenti experientia comprobatum est verißimum esse. Contra verò si extenuatio vel obesitas præter mulieris naturam fuerit, longè verior & euidentior causa reddi potest, quam obrem illa neq; concipiat, neq; ad maturitatem fœtū producat.

Deinde est insignis plenitudo vel cacochy-
mia, quacunq; ratione fuerit coaceruata
ex qua quidem humorum copia & viti-
certum est, fœtum suffocari, corrumpi, ne-
posse ad perfectionem peruenire. Præterea
sunt morbi omnes, siue communes toti cor-
pori vt febris, siue proprij alicuius parti-
vt ventriculi, jecoris & similium. Sed præ
cæteris omnibus sunt morbi ipsius vteri, d-
quibus Hip. 5. aphoris. 30. mulierem gra-
uidam capi ab aliquo morbo acuto, lethal-
est. Nam expositore Galeno in comment.
& vehementia morbi, & ea tenui victu-
ratione, quæ alioquin necessariò instituen-
da est, certum fœtui, vel interitus vel ab-
ortus periculum videtur imminere. Si
mulieres morbis diuturnis laborantes, ve-
aliter valetudinariæ, aut difficilè, aut nul-
lo modo possunt fœtum benè & ad maturi-
tatem vsq; conseruare. De proprijs vero
vteri morbis est idem Hipp. 5. aph. 43, Si
mulieri grauidæ fiat in vtero Erysipelas, fi-
lethale. Galenus autem in comment. fate-
tur Erysipelate in vtero existente, fœtum
mor-

mori ex necesſitate, & dignum eſſe inquiſitione, vtrum vtero inflammatione laborante, fœtus aliquando viuere poſſit. (Constituit igitur magnam differentiam inter Eryſipelas & inflammationem) Sed aduersus hanc Hip. & Galeni ſententiam ex eodem Hip. videmur colligere, neq; Eryſipelas in vtero grauidæ eſſe prorſus lethale, qui in libro de nat. mulier. (pag. 290. circa medium) huiusmodi mulieribus & victus rationem, à qua fœtus non corrumpatur, & alui lenitionem inſtituit, nihil alioquin adhibiturus, ſi morbus planè foret lethalis. Vtcunq; autem ſit, mea ſententia & Eryſipelas, quo fortaſſe tanquam exemplo vſus eſt Hipp. & inflammatio, & reliqui tumores, & omnes morbi vterum occupantes tempore conceptus, ſumma cum ratione præcipui abortus cauſæ ſtatuendi ſunt. Ratio eſt manifeſtiſſima. Imò verò apud Auic. & reliquos autores propè omnes, tanquã abortus cauſæ monſtrantur morbi, non ſolùm tumores, vlcera, & cæteri in mala compoſitione & ſoluta vnitate, ſed

etiam

etiam intemperies, adeò, vt ex qua libet vteri intemperie simplici, composita, cum & sine materia, abortus poßit originem habere.. Quod quidem maximè conuenit rationi, ac posset demonstrari, si id quam facilè esset ac foret necessarium. Præter hæc alia etiam causa est, quam indicat Hipp. eodem 5. aphoris. 44. & 55. de extenuati. Quæcunque tenues sunt, aut neque plus iust. abortiunt sine manifesta occasione tertio mense, his vteri acetabula plena mucore sunt, neque possunt propter pondus fœtum continere, sed rumpuntur. Quæ quidem causa etsi ad superiores facilè potest referri, tamen nullo modo fuit prætermittenda, quod videatur peculiarem quandam abortus differentiam complecti, quæ certam quoque cognitionem & prouidentiam requirit. Res autem ita se habet. Si contingat mulierem moderato corporis habitu præditam secundo aut tertio mense abortire, nulla præcedente manifesta occasione ex pluribus quæ supra fuêre propositæ: tunc sciendum est, quod cotylidones seu acetabula

id est, ora vasorum, quæ ad vterum perueniunt, esse plena mucoris, id est, lenti & pituitosi humoris, ex quo illa redduntur laxa, mollia & imbecilla, adeò, vt rumpantur necessariò, atq; nequeant fœtum continere. Demum verò Hipp. docet abortum fieri propter vitium vteri, per hæc verba, lib. 1. de morbis mulierum (pag. 320. circa medium) sed & ipsi vteri naturas habent, quibus abortum faciant, cum sint flatuosi, densi, magni, parui, & alij his similia. De flatibus vteri Auic. quoq; meminit. Etsi dixerunt quidam, inquit, quod sit plurimum abortus ex ventositate, & veritas est iste sermo, quos quidem flatus, mea sententia, propter multas euidentes rationes negandũ non est, posse abortum facere. Sed dubium est de magitudine & paruitate vteri, propter quæ vitia nonnulli contendunt, abortũ nullo modo fieri posse. Sed notandum præter locum Hip. supra citatũ de morbis mulierum, in lib. quoq; de superfœtatione (pag. 68. in fine) eandem sententiam haberi, nimirum, propter nimiam parui-

parvitatem vteri quandoq; abortus fieri. Cum ijs autem quæ aliter sentiunt est clariss: Mercurial. qui pro sua opinione adfert huiusmodi rationes. I. Quod Gal. Auic. Albertus & alij scriptores nullum de huiusmodi causis, nimirum magnitudine & paruitate vteri, verbum fecerint. II. Quoniam clarißime, sicut explicatum est à Galeno & Auenzoare, vterus à natura talis fabricatus est, vt semper vsq; ad perfectionem partus poßit extendi. III. Quoniam angustia vteri potest quidem augmentum & magnitudinem fœtus, sed non vitam auferre, quod nonnullis exemplis catulorum comprobat Aristotelis autoritate & Rasis, & Rabi, qui docent illos vasis angustis conclusos paruos quidem euadere, sed vitam seruare. Ad Hipp. verò respondet Mercurialis lib. de sterilitate & superfœtatione, in quibus hæc tradita sunt à discipulis Hipp. non ab ipso Hipp. editos fuisse, atq; illos propterea tanquam legitimos recipiendos esse. Ego verò aliter censeo, quoniam puto vterū natura

vsq;

vsq; adeò magnum vel paruum fieri posse, vt ille propterea nequeat fœtum diutius retinere. Et quoniam Mercuria: potiß: de paruitate disputat, mihi quidem minimè à ratione alienum videtur, fœtum vtero angusto conclusum, & propter loci angustiam, & propter parua & debilia ligamenta, & propter exiguitatem alimenti, & fortè propter alias causas non posse perfici, & vsq; ad partus integritatem deduci. Sed ad Mercurialis argumenta respondendum est. Et primò, quod neq; Galenus, neq; Auic. neq; Albert. neq; cæteri scriptores de huiusmodi causis mentionem faciant, prætermißis Alberto, & huius familiæ hominibus, quibus ego parùm studeo & faueo. Equidem scio Auicennam manifestè vtranquè causam, & magnitudinem, & paruitatem vteri commemorare, qui hæc habet in ca.8. Abortum fieri propter causam matricis de amplitudine oris eius, & paruitate adunionis eius, & quæ sequuntur. Sed fortè neq; à Galeno fuerunt prætermissæ, qui 3. fac. nat. c.12. de facultate expultrice

verba faciens & modum explicans, quo illa ad agendum excitatur, ac veluti exempla accipiens facultatis expultricis ventriculi, vesicæ, vteri, speciatim docet: vterum partim in partu naturali, partim in abortu propter tres causas ad expellendum fœtum excitari, qui scribit ad hunc modum: Offensionis triplex est causa, aut nimia moles, aut pondus aliquod, aut morsus. Moles, vbi vterus amplius extendi non tolerat: pondus, cum supra vires eius sit, quod continet: Morsus, vbi vel humores, qui prius in membranis continebantur, in vtero sunt effusi, vel etiam totus partus corruptus & putris, tunicam vteri irritat & mordet. Hæc Galenus: Ex quibus ni fallor, licet apertè colligere, illum hoc quoque paruitatis vitium vteri non ignorasse. Secundò, etsi libenter fateor vterum fuisse à natura fabricatum, vt ille commodè vsque ad partum posset dilatari ac fœtum fouere: tamen neque id mihi negandum est, mulierem quandoque vsque adeò angusto vtero posse conformari, vt ille tàm & tàm diu

possit

poßit extendi, quàm & quàm diu naturalis fœtus requirit. Quod si nonnullis contingit in primo ortu sortiri quasdam corporis partes ita angustas, vt illæ propterea morbo secundùm magnitudinem laborent, sicuti de ventriculo, vesica, hepate scribit Galenus se vidisse in hominibus atque obseruasse arte Medica c. 71. 72. 73. quid prohibet quin idem nobis liceat de vtero affirmare.

Tertio nolo id contendere, vtrum angustia vteri poßit augmentum quidem & magnitudinem fœtus, non itidem vitam auferre, quod fortè alicui vel difficilè, vel nullo modo fieri posse videbitur. Sed illud addo, fœtum in angusto vtero non solùm propter defectum alimenti, sed etiam propter incommoditatem loci, propter exilitatem & debilitatem ligamentorum, & fortè propter alias causas posse abortire. Postremò neque id ago in præsentia, vtrum libri de steril. & superfœtatione sint Hipp. legitimi nec ne? Sed illud scio, quem locum paulò ante notaui, hoc ipsum quoque legi in lib. de morbis mulierum, cuius quidem libri tan-

quam Hip. legitimi meminit Galenus 4. aph. c. 2. 5. aph. comment. 36. & 45. Et hactenus de internis causis abortus ex parte mulieris. Quatenus autem pertinet ad internas causas ex parte fœtus, Auic. vnam tantùm videtur posuisse, nempe propter illius mortem, propter aliquam causarum mortis eius. Etenim tunc natura insurgit, fœtumq; tanquam rem non modò inutilem, sed etiam pernitiosam conatur quàm primum expellere. Verùm quid prohibet, quo minus non liceat alias quoq; non minus euidentes causas adiungere, quales præcipuè mihi succurrunt, infirma fœtus valetudo ac debilitas, siue ea primùm natura, siue posterius aliquo morbo contracta fuerit, fœtus nimia moles, vel multitudo, ac potissimum in mulieribus, quæ pusillo sint corpore ac teneris annis concipiunt. Namq; si quis hæc consideret, is fortè facilè fatebitur, nec huiusmodi causas fuisse prætermittendas, atq; ex illis quoq; abortum fieri posse. Tales ergò sunt causæ abortus, partim externæ partim internæ, tàm ex parte mulie-

is, quàm ex parte fœtus, De quibus longius agendum non est. Sed præter has causas sunt etiam aliæ, quæ apud mulieres abortũ producere aptæ sunt, vt: si in rebus non naturalibus, vel aliàs intemperanter viuat, fœtum corrumpet. Nam & cibus corruptionis causa est, & potus multus. Sed & ipsi vteri naturas habent, quibus abortum faciant, cum sint flatuosi, densi, magni paruí, & his similia. Si mulier in vtero habens, ventrem aut lumbos doleat, formidare oportet, ne fœtum per abortum edat, Sunt etiam quæ fætus corrumpant, si acre aliquid, aut amarum ederit, aut biberit præter consuetudinem, dum adhuc paruus est puerulus. Sic scribit Galenus 5. aph. com. 45. Mulieres abortire sine manifesta occasione febre vehemente, & alui fluxione, vel profluuio sanguinis, vel Erysipelate in ipso vtero constituto, vel saltu grauidæ mulieris vehementiore, vel clamore, vel mœrore, vel ira, vel timore, vel victu parciore, vel tali aliqua actione, seu paßione. Quibus quidem causis alias quoq; adiungit

3. Epid. ſ. 2. com. 8. Timorem propter alicuius horrendæ rei inſpectionem, vehementem dolorem, inſignem cruditatem, alimenta medicamentoſa, vel medicamenta omninò abortiua, ſanguinis miſſionem ex vulnere, hæmorrhoidibus, vtero, qui quidem duo Galeni loci ſi coniungantur, fortè cauſas abortus præcipuas vel omnes continent, quæcunq; à nobis diuerſa diſpoſitione propoſitæ ſunt. Hactenus de cauſis abortus, de quibus neq; id mihi libet ſilentio præterire, nonnullas reperiri mulieres, quibus vel propter robur naturæ, vel propter firmitatem ſeminis mulier eis, vel propter alias cauſas fætus tàm arctè & ſolidè alligatur, vt non ſolùm ex nulla externa cauſa non abortiant, ſed etiam multis adminiſtratis rationibus purgantibus medicamentis, ſectione venæ, & alijs id genus, quæ abortum ſolent excitare, à quibus improbi medici quandoq; in gratiam alicuius nolunt abſtinere, nunquam poſſunt abortire, quod experientia confirmat veriſſimum eſſe, (Nouit auctor mulierem quæ inte-

integram libr. assumpsit argenti viui vt abortiret, sed frustrà) Signa abortus describuntur ab Aetio l. vlt. c. 19. aquosa primùm euacuatio, deinde saniosa & cruenta, aut veluti lotura carnium: Tum purus sanguis, deinde grumi, ac demum fœtus. Quæ quidem signa sicut ex vna parte sunt manifestißima & certissima: ita ex altera nullam propè afferunt vtilitatem, quia vel proximè imminentem vel præsentem abortum significant, quando non licet mulieri subsidiũ aliquod afferre. Itaq; medicus alia signa diligenter debet attendere, quæ multò ante solent abortum significare, vt opportunè poßit imminenti periculo prospicere. Hæc autem plurima sunt. Ac primum est Hip. 5. aph. 37. Si mulieri grauidæ mammæ repẽte extenuentur, abortit. Ac rursum 5. aph. 38. Mulieri grauidæ geminos ferenti, si altera mamma extenuetur, alterum abortit, & si dextra marem, si sinistra fœminam. Ratio autem propter quam mammæ extenuatæ futurum abortum portendunt, explicatur à Galeno in comment.

Sed accuratius 14. vsu part. 8. qui docet, mammillas contrarijs affectibus necessariò comprehendi, repleri quidem lacte ante tempus in fœtus imbecillitate, graciles autem fieri in vteri penuria: Siquidem tunc oportet existimare fœtum validum esse, alimentum autem copiosum non habere, ac propterea plurimum quidem ex communibus vteri venis sanguinem trahere, & in hoc mammillas graciles fieri, paulò autem post abortire, Ex parte deficiente alimento, cum fœtus alimentū appetens calcitret, moueatur, stare loco nesciat, tandemq; ligamenta quibus ligatur, perfringat, & ante tempus egrediatur. Deinde sunt alia quædam signa, quæ item generaliter abortum solent antecedere: Dolor dorsi & laterum, quod vterus ijs partibus copulatus sit, & ligatus, fœtus si viuit, vix mouetur: grauitas concipitur circa pudenda, ipso fœtu ad partes infernas ferè propendente. Lumbi & coxæ grauitatem insolitam habent, & non nisi cum labore mouentur. Sed ante omnia sedulò animaduertendum est, an

præ-

præcesserit aliqua ex causis siue externis siue internis, quæ abortum possunt inferre, de quib⁹ satis diximus. Namq; si huiusmodi causæ & signa simul jungantur, vel omnia, vel aliqua, tunc quasi certam fidem facere possunt abortum secuturum esse. Neq; verò est vt longius quæramus & referamus signa, quæ singulas causas possunt demonstrare. Externæ facilè omnibus fiunt manifestæ. Internæ ex cognitione singulorum morborum, vel vteri, vel aliarum consentientium partium possunt colligi. Quæ quidem signa ex proprijs locis laborantibus petenda sunt. Veruntamen non sunt postremo loco prætermittenda signa, quæ demõstrant mortuum fœtum, vel saltẽ imbecillum esse, cum sint longè maximi momenti & ad rem præsentem faciant. Ea tradita sunt ab Hip. his verbis lib. de superfœtat. circa principium, Cum puer mortuus fuerit, cùm alijs signis id coniectare licet, tùm præcipere, vt aliquando mulier in dextro latere jaceat, aliquando in sinistrum transmutet. Puer enim in vtero translabi-

tur eò, quò mulier se vertit, velut lapis vel aliud quippiam, si mortuus fuerit, & pectinem frigidum mulier habet. Et iterũ in primo de morbis mulierum (pag. 321.) Quibus mulieribus grauidis circa septimum vel octauum mensem de repente mammarum & ventris plenitudo collabitur, & vbera gracilescunt, ijs & lac non appareat: his dicendum est puerum aut mortuum esse, aut viuere & debilem esse. His autem cum recentioribus licet adjungere animi deliquia, syncopes, conuulsiones, dolores, sudores frigidos, nauseam, vomitum, & vno verbo omnia symptomata, quæcunq; ductis in consensum principib⁹ partibus, e͡x e͡. grat. corde, cerebro, ventriculo, solent oriri. Quæ quidem experientia confirmat, vel omnia, vel plura, fœtum mortuum coniectare.

Curationis indicationes & præsidia.

Hactenus de natura, de causis, de signis abortus. Itaq; id restat vt de illius curatione, aut potius ac verius præseruatione, sermonem habeamus. Quatenus ad motum & quietem, sicut ex omni parte mulieres probant, ab omni exercitatione & saltu quoq; abstine-

bstinere, à quibus certum ferè abortus periculum videtur imminere: ita ex altera multi iubent mulierem in omni quiete permanere, vt nullo vnquam tempore ne paùm quidem & leuitèr moueatur. Quod ianè consilium ego nunquam potui probare quidem vix aliter videtur fieri posse, quin n tanto ocio multæ generentur cruditates & excrementa, quæ & fœtui, & mulieri plurima ac grauia pericula possunt inferre. De qua re videatis Philosophum 7. pol. c. 6. qui omninò cupiens prouidere, ne mulieres vtero gerentes nimio otio & desidiæ se dedant, scribit in hunc modum: Oportet mulieres grauidas suorum corporum curam habere, ne desidiæ sese dedant. Atq; hoc facilè assequetur scriptor legum, si eis iter aliquod quotidianum ad cultum Deorum iniunxerit ac mandârit. Itaq; in mulieribus grauidis ego quidem omnes violentos motus improbo: Sed neq; perpetuum otium ac quietem probo, qui censeo moderatas exercitationes oportunè factas, & fætui, & matri multis modis posse prodesse. Sic reliquis

externis causis prospiciendum est, ex quib mihi libet tantummodo de sanguinis missio ne & purgantibus medicamentis verba fa cere pauca, quod supra pollicitus, cum saep numero vtrumq; praesidium in consultatio nem veniat, ac maximas difficultates con tineat.

Iam diu agitata est controuersia inte Medicos, vtrum liceat aliquando mulier grauidae ad praecauendum abortum venam incidere, & inter caeteros Altomarus d huiusmodi argumento integrum libellum conscripsit, qui acerrimè contendit, id nun quam licitum esse. Alij verò aliter senti unt. De qua quidem cum nolim longius a gere, sufficiat in praesentia meam sententi proferre, in qua partim ratione, partim longiore experientia vsq; ad hunc diem co gor persistere. (alius locus Aristotelis 4 gen. anim. 6. in quo Philosophus tanti fa cit vitam grauidae, vt velit illas propte hanc potissimum causam & difficilius vte ro gerere & difficilius parere) In sectione

ven

enæ & purgatione mulierum grauidarum mea est sententia: In grauidis quæcunque vel propter nimiam congestam humorum plenitudinem, vel propter morbum acutum, anginam, pleuritidem, febrem continuam, & similes, facilè possunt abortũ facere, missionem sanguinis secta vena, tanquam remedium necessarium recipiendum esse. Cum enim periculum fortè certissimum non solùm abortus, sed etiam mortis & fœtui & matri videatur imminere, præcipuè verò in morbis periculosis, ac fortassis tota salutis spes in hoc solo remedio sit reposita. Equidem censeo, ex consilio Cor. Celsi, cuius Galenus meminit, aliquando satius esse auxilium anceps experiri, quàm nullum. Sed illud addo, hoc præsidium, non solùm sine periculo, sed etiam cum maxima vtilitate administrari, qui verè vobis possum testari, nonnullas mulieres, quæ ex nimia aggregata sanguinis copia frequenter abortiebant, neque vlla ratione vsque ad legitimum pariendi tempus poterant conceptũ cõtinere, hoc singulari consilio plurimos deinceps

inceps filios, & quidem vitales feliciter pe-
periſſe, plurimas autem varijs morbis acu-
tis laborantes, non ſolùm primis, ſed etiam
poſtremis menſibus à morte, abortu, &
omni periculo liberas euaſiſſe. Atq; inter
cæteras, quod maxima notatione & admi-
ratione dignum eſt, ego memini me ali-
quando tribus mulieribus, iam nonum men-
ſem vterum gerentibus venam ſecuiſſe: Pri-
mæ, quæ febri peſtilenti laborabat. Alteri
quæ grauiſſima deſtillatione ad thoracem
malè afficiebatur, Tertiæ, cui propter
ictum & contuſionem maxima in oculo fue-
rat inflammatio excitata, quæ omnes ſuper-
ſtites fuerunt ac filios pepererunt, quæ etiam
nunc viuunt. Quod ſi quis nobis obijciat
Aphor. Hipp. docentem: Mulierem gra-
uidam miſſo ſanguine ex vena abortire:
varij interpretes varia proferunt, vt Hip.
auctoritatem tueantur, quàm labefactare
piaculum eſt. Plæriq; omnes aiunt illum
integram & vſitatam ſuo tempore venæ ſe-
ctionem intellexiſſe. Alij huiusmodi re-
medicas non perpetuā veritatem continere

lij aliter docent. Ego verò puto Hipp. n generaliter, absolutè atq; omninò sectiom venæ mulieribus grauidis interdixis sed potius voluisse medicos reddere cau-, vt ne temerè & sine magna considerane audeant grauidis venam incidere. Id od mihi videor, partim ex forma huiusodi orationis & verborum, partim ex rane posse colligere. Namq; Hipp. non simiciter, sed cum comparatione loquitur: Iulieres secta vena eò magis abortire, o fœtus grandior fuerit. Quod si in grradis nullus superest locus sectioni venæ, rtè nihil erit opus hac comparatione. At erò, sicuti vulgare est apud Grammatis, cum comparatiuum supponat positim, hinc licet colligere, quandoq; grauidis cere venam secare. Etenim si maius iminet periculum abortus, quo fœtus est aior, ac propterea magis à venæ sectione stinendum est, vel contrà minus pericum immineat cum fœtus est minor, miisq; à venæ sectione cauendum sit, faamur necesse est. Sed ratione quoq; licet

hoc ipsum confirmare: siquidem causa
propter quam, Galeno etiam interprete,
Hipp. prohibet sectionem venæ, illa est
quia veretur ne alimentum fœtui subtra
hatur. Quod si mulier fuerit, vel admod
succi plena, vel plura accipiat facilè & be
lè nutrientia alimenta, vel sanguis pa
ce detrahatur, adeò, vt sperandum, sit m
nimè alimentum fœtui esse defuturum: ia
nihil amplius videtur obstare, quo minu
sanguis detrahi poßit. Itaq; de Aph
Hipp. hæc nostra est sententia, quam ret
nebimus donec melior occurrat.

Postremo loco nonnulli quærunt, vtra
vacuatio in grauidis, an per sectionem v
næ, an per medicamenta purgantia, sit ma
gis periculosa? Ego verò quicquid al
respondeant vnico verbo ita sentio: secti
nem venæ, si oportunè ac non sine iudicio a
hibeatur, nullum periculum, sæpè numer
insignem vtilitatem: Contrà purgantia
medicamenta nullam vnquam vtilitaten
insignia pericula semper afferre. Quam qu
dem rem inter cæteros Auerr. prælarè mi

videtu

videtur definijsse, 7. coll. 4. qui hæc habet: Dicit Hip. Mulier prægnans non debet phlebotomari, nisi quando Embryonis virtus fuerit fortis, id est, à quarto mense vsquè ad septimum, si humores fuerint impuri, & pharmaciam concedit tunc. Ego autem dico, quod phlebotomia quando adest repletio, qua Embryo non indiget, non est mala, sed pharmaciam non credo ad bonum finem peruenire: imò necessariò lædit Embryonē, eò quod in se substantiam habet venenosam, & fortaßis faciet malos humores fluere ad Embryonem, vt ipsum lædant, & quæ sequuntur.

Postremò autem neq; id prætermittendum est, vt mulieres grauidæ, quantum fieri potest, ab omnibus perturbationibus animi sibi caueant. Mirum enim quàm frequenter & facilè propter huiusmodi causas contingat illas abortire. Itaq; si occasio & tempus ferat tonitrua, fulmina, corruscationes, terræmotus, decet illas admonere, vt ne ex improuiso huiusmodi strepitus & terrores præsentiant. Idem de bōbardis, tubis

& omni violento strepitu dicendum est. Sic ab omni horrendo spectaculo abstineant. exemp. grat. mortis violentæ, rixarum, vulnerum, vno verbo, ab omni metu, horrore, timore, dolore, ira, & qualibet insigni perturbatione debet carere. Sed ad internas causas. Et primùm ex parte mulieris de quibus certè non omnibus, sed nonnullis maioris momenti sermonem habebimus, sicuti de causis externis dictum est. Cum autem hæc ratio curandi mulieres suo ipsarum vitio propensas, vt abortum faciant, dupliciter possit considerari: vel antequam vtero gerant, vel postquam grauidæ factæ sint. Illud ego quidem generaliter sentio longè commodiorem, & tutiorem medendi rationem esse, quando mulier nondum concepit, cum altera ex parte post conceptum, aut difficilè, aut fortè nullo modo ea possint remedia adhiberi, quæ vel corpori vniuerso vel alicui parti, potissimum verò ipsi vtero valeant prospicere. Namque exem. grat. Si mulier habeat corporis habitum præter modum, vel plenum, vel extenuatum, si

aliqua

liqua laboret intemperie, vel alio morbo capitis, ventriculi, jecoris, & omnium maximè vteri, vnde abortus videatur imminere: quando fieri potest, vt medicus, vel de communi corporis vacuatione alioquin necessaria, vel de cœteris accommodatis præsidijs quicquam probè statuere possit? Non ignoro Auic. 21. tertij, tr. 2. cap. 10. 11. in hora quoq; imprægnationis plurima agere (quando est grauida) adeò vt neq; abstineat ab hiera Galeni, à pilulis fœtidis, à clysteribus mundificantibus matricem, &c. Quæ sententia nullo modo mihi videtur recipienda, qui censeo hoc tempore, hæc non solùm importunè administrari, sed etiam summam pernitiem & fœtui & mulieri posse afferre. Verumenimuero, cum tempus ante vteri gestationem altero post conceptum longè oportunius videri possit, tum neq; alterum prorsus negligendum est. Iam igitur aliquid de medicamentis præcauentibus abortum ratione causarum dicamus, omißis superfluis. Quoniam si velimus circa omnes causas externas ver-

ſari, de quibus ſuprà diximus: res foret longiſsima. Ideo vnicam tantum cauſam tractabo, atq; illius curationem tradam, quando vteri acetabula ſunt plena mucori, hoc eſt, pituitoſi ac lenti humoris, quæ potiſsimum ab Hipp. poſita eſt, & propter quam plæruną mulieres ſolent abortum facere. Nam quantum pertinet ad corporis habitum, plenitudinem, cacochymiam, intemperiem, & reliquos morbos, cum reliquarum partium, tùm potiſsimum vteri, & reliquas cauſas ſi quæ ſunt id genus illud vnum mihi ſufficiat dixiſſe, curationem horum morborum & ſymptomatum ex proprijs fontibus petendam eſſe. De quibus maiori ex parte in publicis lectionibus diximus, neq; pertinet hic longius de ea re agere. Si igitur contingat mulierem abortire, quod vteri vaſa ſint humidiora ac plena humoribus frigidis ac pituitoſis, Hipp. præclarè tradit ſigna, quibus liceat huiuſmodi affectum cognoſcere nec non rationem, qua poſsimus illum curare, qui ſcribit ad hunc modum de natu-

mu-

nul. (p. 292. in princ.) & primo de morb. mulierum, (pag. 339.) Si acetabula pituita plena fuerint, corrumpetur fœtus, vbi fortior factus fuerit. Cognosces autem hoc modo: humidum fit & viscosum ac mucosum defluit, &c. Qui statim curationem subiungit per purgationem primùm vniuersi corporis, deinde vteri, ac demum per medicamenta, quæ poßint vterum calefacere, siccare & corroborare. A quidē Hip. Aëtius inter cæteros, hanc ipsam curandi rationem accepit, qui hæc habet lib. vlt. c. 21. Has mulieres oportet curare per medicamenta pituitam ducentia, totū corpus vacuando, & quæ sequuntur, &c. Nos itaquè horum vestigia persequentes, hac ipsa methodo hanc curationem totam instituamus. Et primùm ad totius corporis vacuationem, redundantes vitiosi humores primum præparandi, mox purgandi sunt. Id quod in gratiam juniorum commodè ijs medicamentis fieri posse videtur. Ante omnia licet aluum lenire, quæ ēx aloê conficiuntur, qualia sunt hiera simpl pill. aleph.

 cum

cum melle rosſ. ſol. manna, mox inſtituenda ſunt medicamenta, quæ attenuandi incidendi, abſtergendi facultate ſunt prædita, vt ſyr. beton. hyſſop, &c. cum oxymel. & decoctis pulegij. Demum purgandum El. Indo, diaphæn. hiera pachij, ex Agar. Turb. &c. biduum vel triduum à lenitione alui nullo modo eſt prætermittenda ſectio venæ, ſi modò conueniant principes ſcopi, Quod quidem remedium multis modis confert. Vena autem incidenda, vel in cubito, vel in cruribus, pro vt vna vel altera indicatio, aut reuellendi, aut deriuandi videbitur poſtulare. Sed tamen id perpetuò cauendo, ne menſtruis purgationibus aliquod impedimentum inferatur. Quod ſi vobis vnica purgatio non videatur ſatis eſſe, licet illam repetere, interim adhibitis concoquentibus & præparantibus medicamentis, quæ prioribus ſunt efficaciora, ex. gr. ſyr. de artem. & ſimilibus. Purgato corpore vniuerſo, ad purgationem vteri veniendum eſt, quod peſſaria præ cæteris omnibus medicamentis commodè præſtant, quæ

confi-

conficiantur ex colocynthide vel Trochis. Alhand. Turbith, agarico, hiera, & similibus, quæ ad pituitam trahendã sunt accommodata. Demum verò ad illa præsidia veniendum est, quæ possunt vterum calefacere, siccare, roborare, in quo certum est, totius curationis summã consistere. Huiusmodi autem præsidia plurima sunt, partim interna, partim externa. Interna quidem, conseruæ Maioranæ, melissæ, florum rosmarini, betonicæ, saluiæ, flor. lauendulæ, flor. garyophillorum. conf. diacyminũ, diambra, diacalamenth. dianis. diamarg. cal. elect. de gemmis. Sed his omnibus, vt puto, magna antidota Theriac. & Myth. sunt longè efficaciora. Cæterum medici hoc tempore pro huiusmodi indicatione præ cæteris omnibus præsidijs duobus vti solent, vt sunt: aquæ medicatæ calidiores potissimum sulphureæ & nitrosæ, vt Aponitanæ & Aquarianæ. Deinde sunt decocta ligni chinæ, sarsæ, sassafras, sed maximè omnium decoctum chinæ, quæ sanè duo præsidia, si cum ratione & oportunè adhibeantur præclaris-

ſimam ſæpènumero operam ſolent præſtare. Externa autem ſunt lotiones, inſeßiones, linimenta, ſuffumigia, peſſaria, quæ vno verbo ex ijs medicamentis ſunt conficienda, quæ calefaciendi, ſiccandi facultate ſunt prædita: Artemiſ. menth. camomil. origano. calamenth. cynamom. garyoph. myrrha, ſtyrace & ſimilibus, de quibus ſemel atq; iterum diximus. Sed neq; demum illud prætermittendum eſt, aquas medicatas calidiores non ſolùm potione, ſed etiam balneo atq; inſeßione fortè inter cætera omnia externa præſidia principem locum obtinere. Atq; hactenus de ratione tractandi mulieres antequam vtero concipiant, ne deinceps in abortum incurrant. Ratio autem præſeruandi mulieres iam grauidas ab abortu, potißimũ verſatur circa cauſas à quibus abortus videtur imminere. Itaq; ab omnibus externis periculis & occaſionibus de quibus iam diximus, ſedulò cauendum eſt. Et inter cætera, quod nunc mihi in mentem venit, mulier grauida accommodata veſtimenta gerat, ac maximè omnino

abhor-

abhorreat commune illud munimentum, quod ex tabulis ligneis fortè etiam ferreis durißimum conficitur, ac mulieres ad corporis venuſtatem, ad vſq; pudenda geſtare ſolent. Quo quidem abuſu præ cæteris omnibus Venetæ delectantur. Etenim vix poteſt aliter fieri, quin vterus præter modũ comprimatur, fœtus non ſolùm debito incremento priuetur, ſed etiam veluti per quandam compreßionẽ importunè deijciatur. Si aliqui vrgent morbi, vel veteres, vel ſuperuenientes, ſi fieri poteſt, optima in primis victus ratione & leuioribus quibusdam præſidijs decet illos curare, cum alia omnia remedia potißimum purgantia medicamenta & ſectio venæ ſint ſuſpecta, vt ſupra diximus, nec ſine magno periculo poßint adminiſtrari. Itaq; ſi aluus fuerit adſtricta, communibus clyſteribus ex iure, ſaccharo, oleo, vel leuißimo aliquo medicamento agendum eſt, ac præ cæteris omnibus cum Caßia, quam Actuarius medicinã prægnantium vocat. Si verò morbi fuerint acuti & vehementiores, cum vndiq; & fœtui,

& matri periculum immineat, iam licet medicis ad valentiora præsidia deuenire, & mea sententia potißimum ad venæ sectionẽ, de qua satis dictum est. Veruntamen illud generaliter perpetuò memoria tenendum est, multo fidentius ac minore periculo mulieres grauidas tractari medijs mensibus à quarto vsq; ad septimum, quo tempore purgantia illis quoq; concedit Hip. si materia turgeat, quàm primis & postremis, quo vtroq; tempore, quantum fieri potest, ab omni medicatione & motione abstinendum est. Quod si demum grauidæ mulieri periculum abortus proximè videatur imminere, & quasi instare, vt iam ligamenta incipiant rumpi, atq; vel aquosa, vel cruenta ex vtero fluere, plæriq; omnes varijs præsidijs partim internis, partim externis solent opem ferre. Inter medicamenta interna duo sunt præcipua & in vulgari vsu, Alterum sunt corallia rubra in puluerẽ redacta, Alterum est granum illud tinctorium cuius Dios. lib. 4. c. 43. & Galen. 7. s. m. meminerunt: vulgò Kermes dicitur,

quod

quod in ouo sorbili exhibent addito thuris pauco, vel mastiche, quæ sanè optima sunt. Sed præterea sunt nonnulla, quæ ab occulta proprietate videntur præseruare, vt puluis cancrorum fluuialium, coagulum leporis, cinis corij erinacei terrestris, puluis Erinacei marini. De quibus Aet. lib. vlt. c. 21. & plurimi mentionem faciunt. Inter externa sunt linimenta, emplastra, cerata, quæ insigni adstringendi facultate prædita sunt, ac dorso imposita creduntur posse laxata solidare. Ac duo pariter sunt in communi vsu: Alterum est vnguentum de cort. castanearum, Montagnanæ senioris. Alterum est vnguentum comitissæ Varignanæ, quod ab illo descriptum est lib. 16. suæ pract. c. 14. & miris laudibus celebratur. Horum imitatione possunt fieri linimenta ex ol. cydon. mast. myrtillorum, bolo Armeno, corallijs, & similibus, de quibus longius agendum non est. Sed præterea quoq; nonnulla quæ exterius adhibita, & varijs partibus suspensa possunt abortum impedire Aetites, lapis in vtero aut corde

aut

aut intestinis ceruarum repertus, granum tritici intra panem repertum, lapis Sardonius, de quibus Aet. & alij. Verùm postremo hoc loco illud præceptum addo, in quo multi errant circa administrationem præsidiorum externorum, quæ insigni adstringendi facultate prædita sunt, admodum cautè & prudenter agendum. Namq; si importunè adhibeantur, quo tempore iam propè de fœtu actum est, possunt naturam impedire, & pericula afferre plurima.

CAPVT XII.

DE DIFFICILI PARTV.

Essentia. *SI vteri fabricam memoria repetamus & consideremus, quomodo fieri poßit, vt illud os, pars tàm angusta vsq; adeò aperiatur, vt poßit fœtibus facilem exitum præbere: mirari possumus vsu part. 1 - 7. intelligere non possumus. Etsi verò propter hanc & alias causas nulla mulier sine dolo*

dolore & difficultate pariat, quæ pœna propter crimen violatæ obedientiæ a Deo primæ matri constituta est, nobis in præsentia statutum est, eam tantum partus difficultatem tractare, quæ est præter naturam, ob quam sæpè mulieres & fœtus maximis periculis subiciuntur, quod non euenit reliquis auimantibus, teste Philosopho 7. histor animal. 9. Quomodo fiat partus naturalis declarat Galenus 3. nat. fac. 12. 2. sympt. caus. 3. qui docet, huiusmodi opus esse naturalis facultatis & expultricis vteri: cuius sanè expultricis irritationis Galenus triplicem causam affert, nimiam molem, aut pondus, aut morsum. Igitur quemadmodum si vterus molestia excitatus congruo tempore fœtum expellit, negotium naturale est, atq; ad facultatem naturalem expultricem huius partis attinet: Ita altera ex parte, si fœtus congruo tempore non poßit deponi, hoc præter naturam est, atq; inter symptomata exeuntia immutata debet reponi, qnando id retinetur , quod nequaquam retineri debuisset. Necesse tamen

prius

Causæ. *prius est huius causas cognoscere, quæ omnes ad tria præcipua capita referuntur, nempe ad mulierem, ad fœtum, ad res externas. Itaq; ex parte mulieris redditur partus difficilis, si illa fuerit imbecilla scribente Galeno 5. aph. 55. ad bonum & facilem partum robur mulieris necessariò requiri. Quam quidem imbecillitatem cum Ætio. l. vlt. c. 22. licet interpretari, vel corporis, vel animi, vel vtriusq;, vt si mulier aliquo morbo laboret, vel diuturno, vel difficili, si nimium defatigata, si largiore & parciore quiete vsa fuerit, si nimio angore, ira, timore, pudore, mœstitia afficiatur. Vnde primúm parturientes solent difficiliores partus edere, & quæ rarius pariunt magis dolent, ex Hipp. lib. de nat. fœt. (p. 46. in medio) Præterea partus fit difficilis propter imbecillitatem, si mulier nimium tenera aut prouecta ætate concipiat, adeò vt in partu nequeat viriliter agere. Hæc omnia imbecillem possunt mulierem reddere & animo & corpore, & ita difficultatem adferre. Præterea ratione vul-*

uæ,

æ, si os vteri nimis exiguum vel angustum fuerit, id quod multis modis contingit. Primùm naturali magnitudine aut perpetuitate vteri, statura corporis, vel ætate, vel quomodocunq; breuis & imbecillis, vbi verisimile, vterum quoq; corporis partibus respondere. Redditur etiam os vteri angustum aliquo morbo, vel primo ortu vel posterius genito, vt si illud sit vel obliquum vel distortum, si aliqua membrana, caruncula, inflammatio, abscessus vel aliquis tumor illi adnatus fuerit, si propter pinguiorem corporis habitum, vel aliud proximum impedimentum v. g. lapidem, vel lotium retentum in vesica, duriora alui excrementa, tumescentes hæmorrhoidas os vteri comprimentes, vt commodè nequeat dilatari. Ad quæ duo capita cætera omnia ad mulierem pertinentia facilè possunt referri. Ex parte fœtus redditur difficilis. Primùm si forma & situ vel non naturali, vel non multum naturæ familiari exitum quærat, Pro quo sciendum ex Galeno 15. vsu part. 7. formam naturalem prodeuntis

fœtus

fœtus esse, vt primum capite distentis brachijs ad genua in lucem veniat. Cæteras formas, exem. grat. Si obliquus, aut transuersus, aut pedibus paret egredi, si alterum crus vel altera manus ante caput prius demittatur, non sine vtriusque periculo, & rariores esse. De quibus inter cæteros tractat Eucharius quidam Rhodio Medicus, vt puto Germanus, diffusè & accuratè cum figuris pictis venetijs anno 36. Cæterum Gal. hanc sententiam de partu naturali primum capite prodeunte accepit ab Hipp qui 1. de morbis mulierum (pag. 322. circa medium) sic scribit: Si partus tempu iam adfuerit ac dolor perseueret, & a multum tempus mulier puerum edere non poßit, omnino obliquus aut in pedes proci dit, Vtile autem est in caput procidere, & Sicut enim si quis in vas olearium angustio ris oris nucleum immittat, nec fas est illud obliquum extrahere, sic sanè etiam mulieri accidit. Quam ferè eandem sententi am habetis lib. de nat. pueri (pag. 13. i prin.) Quam sententiam credo Aristotelem

acce

accepisse ab Hip. 7. histor. animal. 8. omnes partus secundùm naturam in caput fieri, contra naturam in pedes, &c. Cur autem præcipuè in caput fiat, docet Philosophus 4. gen. animal. 9. istud commune esse omnibus animalibus, ac fieri propterea, quod partē supra vmbilicum maiorem habeant, quàm inferiorem, & ponderosiorem, vt tanquam in statera pendentes eò vergant, quò trahuntur: quàm ille ab Hip. accepit ac suo more dißimulauit, ex loco citato verbo tenus. Secundò fit difficilis ratione fœtus, si illi plures fuerint, cum simul vno tempore collo vteri illabantur, atq; alter alteri sit impedimento, quo minus singuli poßint facilè produci. Namq; sciendum est ex Philosopho 7. histor. animal. 4. quod reliquis animalib⁹ pariendi tēpus certū, soli homini incertū à natura constitutū est: Ita etiā quod ꝑtinet ad partū numerosum, cæteræ animalia nonnulla singulos tantum, nonnulla plures fœtus suapte natura parere consueuisse, solùm genus humanum esse in ancipiti, quod singulæ mulieres singulos vt plurimum

pariant: Sed quandoq; etiam, vt præſertim in Ægypto, duos vel tres, etiam quatuor & plures generent, vt Philoſophus referat quandam 4. partub. viginti fœtus edidiſſe. Vnde & illud ex eodem Philoſopho notandum, quod in reliquis animantibus diuerſi ſexus fœtus ſimul nutriantur, ſeruenturq́; melius, quàm vnius ſexus: In homine hoc rarius accidit, vt diuerſi ſexus fœtus ſimul conſeruentur, quod ratio & experientia edocuit. Præterea fœtus partus difficultatem adfert, ſi fuerit fœmina, ſi præter naturæ inſtitutum fuerit maior aut minor toto vel parte aliqua ac potiſsimum capite, ſi fuerit monſtruoſus vel biceps, ſi morboſus ac malè affectus, omninm verò maximè, ſi mortuus fuerit. Contra verò, ſi fœtus fuerit mas, moderatus & naturalis ac bona valetudine præditus. Huc poteſt etiam referri conſideratio membranarum, quibus fœtus inuoluitur. Nam ſi propter vel nimiam earum craßitiem; & ſoliditatem congruo tempore non rumpantur, vel propter earum tenuitatem & exilitatem

citius

eius laxentur quàm oporteat: tunc neceſ-
riò partus difficilis ſuccedit, ſiquidem ni-
huiuſmodi membranæ rumpantur, fœtus
llo modo poteſt extra vterum prodire,
ut contra, ſi nimis tempeſtiuè laxentur,
quo caſu inſignis humiditatis copia ex
ero profluit, adhuc maior pariendi ac-
dit difficultas: Siquidem docet Galenus
4. de vſu part. c. 5. huiuſmodi humores ad
rtus facilitatem mirum in modum con-
rre, ſiquidem veriſimile & neceſſarium
t, collum vteri hac ratione mollius &
nplius fieri, ex quo deinde fœtus multo
cilius egreditur, quàm ſi deficiente humo-
eædem partes anguſtiores reddantur. Po-
remò redditur difficilis ratione extrinſe-
rum cauſarum, qualis præcipuè eſt aër,
ui quidem, ſi fuerit præter modum cali-
us & frigidus, hac in re plurimũ momenti
bet: ſiquidem nimius calor vires diſſol-
it, maior verò frigiditas adſtringit mea-
us. Vnde etiam notauit Auic. mulieres
yeme difficilius parturire, quod idem de re-
onibus frigidis ſtatuendum eſt, mea ſen-

tentiæ. Ad res externas potißimum refer-solent, lotiones, balnea, &c. quæ abste-gendi facultatem habeant, sed multo ma-gis si desint bonæ obstetrices, quas Philos-phus inter cætera 7. histor. animal. cap. 1 vult esse ingeniosas, perspicaces ac intelli-gentes. Pariter si etiam commoda eius to-mina & cætera omnia desint, quæ ad fa-cilitatem partus necessariò requiruntur. Itaq; hæ sunt omnes causæ, quæ partum dif-ficilē possunt reddere, ad quas, ni fallor, cæ-teræ omnes, si quæ sunt à nobis prætermissæ sine difficultate referri poterunt.

Signa. *Signa quæ facilem & difficilem partum possunt prædicere, plurima sunt. Aristote-les hæc habet 7. histor. animal c. 9. Mulie-res quibus aluum tormina vehementer ex-ercent, ocyßimè pariunt, quæ lumbos dolēt vix pariunt, quæ imum ventrem, expedi-tius pariunt. Cuius quidem rationem red-di posse puto, quod quæ mulieres circa dor-sum & lumbos dolent, signum sit ligament- esse firmiora, & quæ non ita facilè poßin- disrumpi. Quæ autem circa ventrem, a multi*

[m]ulto magis circa pubẽ dolore afficiuntur, [sig]num sit iam rupta esse ligamenta & fœtũ [ad] exitũ properare. Quod profectò signũ [re]s ipsa & experientia confirmat esse veris[si]mũ, si mulier fuerit adsueta difficiles par[tu]s edere, si fuerit admodũ tenera ætate, pu[si]llo corpore, si vel natura vel præter natu[ra]m fuerit imbecilla, si fœtus fuerit gran[di]or, vel non vnicus, quod potissimum ex [i]mmodico ventre solet cognosci, si fuerit im[be]cillus & malè affectus, quod præcipuè ex [ta]rdo motu cognoscitur, si fuerit mortuus, [d]e quibus signis iam supra diximus. Demũ [si] exteriora desint oportunè præparata. Ex [hi]s omnibus licet colligere partum fore dif[fi]ciliorẽ. Quod si res contrario modo se habe[a]t, sperandũ est, partũ fore faciliorẽ. Cæte[rũ] neq; id est ignorandũ, à partus difficulta[te] multa, & grauia pericula, & mulieri & [f]œtui imminere. Auic. 21. tertij tract. 2. c. [1]2. scribit, si partus fuerit difficilis 4. die[b]us, tùm fœtũ mori necessariũ. Ex quo per[s]uadet medicos solicitos esse de vita matris, [n]eq; in vita fœtus occupari. Imò verò stu-
 dendum

dendum, vt ille quomodocunq; extrahatur
Et præterea ex insigni illo conatu muliere
quadoq; incurrunt in malā tußim, sputum
sanguinis, & quod frequentius contingit, in
apertionē peritonæi, vnde hernia intestinal
corripiuntur. Addūt nonnulli frangi aliquā-
do ossa illarū partium, & totā partē infer-
nam ab ano vsq; ad pudendum laxari &
vlcerari, Sed hæc omninò, si vera sunt, ra-
rius contingunt. Itaq; venio ad curationē.

Totam curationē difficilis partus mihi
Curatio. videor in duas partes præcipuè posse diuide-
re: Quarum altera cōmunia quædam præ-
cepta & remedia complectatur, quæ gene-
raliter ad omnem partus difficultatē sunt
accommodata: Altera singulas causas con-
sideret, & vnicuiq; propria remedia adhi-
beat. Quæ rursus vtraq; pars in duo
tempora commodè potest distribui, Pri-
mùm antequam mulier ad pariendi actum
perueniat, Secundum, quando mulier in
campum descendit ac mox fœtum est pa-
Generalis ante partū. ritura. Itaq; primùm consideremus quæcūq;
generaliter ad omnem partus difficultatem
priore

riore tempore ante partum videtur pertinere. Tota autem hæc res in probo vsu & regimine sex rerũ non naturalium consistit. Quamobrẽ mulieres vtero gerentes, omnem aëris excessum potißimum verò frigidiorẽ caueant, qui multis modis multa incommoda & pericula potest inferre. Vnde maximè expedit in aëre temperato, vel etiam paulò calidiore illas versari. Victus ratio sit alimentorum boni succi, facilis coctionis, quæ potius ad quandam humiditatem & copiam, quàm siccitatem & inopiam vergat. Qualia forent carnes optimæ, capones, gallinæ, vituli, hædi, iura pinguia & similia, quæ emolliendi, non tamen aperiendi vim habeant: moueantur moderatè, nullo modo prorsus quiescant, vt aliàs declarauimus. Imò verò transacta prima parte noni mensis etiam quoquo modo licet illas vehementius moueri ambulatione, curru, ascensu, & descensu scalarum. Vnum familiare & vulgare est apud omnes, vt mulieres hoc tempore dissoluant fila, quod optimum est, cum ita partes dorsi & ligamen-

ta leuiter & blandè laxentur, vt postea facilius oportuno tempore laxentur, ac rumpantur: Somni sint longiores, ex quibus constat corpora nostra molliora & laxiora reddi. Sicuti contrà vigiliæ solent eadem siccare & densare. Caueant omnem repletionem & quotidiè tùm duriora alui excrementa, tùm reliqua omnia purgentur, vel natura, vel leni aliqua euacuatione. Coitus qui fortè ad hunc locũ potest referri, non omni ex parte prætermittatur, scribente Aristotele 7. histor. animal. ca. 4. eas mulieres, quæ paulò ante partum concumbunt facilius parere consueuisse, quod naturæ peritis facilè potest concedi. Mulier demum paritura caueat ab omni perturbatione animi, timore, mœrore, ira, solicitudinibus. Itaq; sint omnia læta, sit bono animo, benè speret, quod certè experientia demonstrat ad partum reddendum faciliorem magnũ momentum habere. Cæterum neq; vsus quorundam remediorum ante partum importunus est censendus, quæ potißimum eò spectent, vt omnes partes vteri ac meatus hume-

tumefiant ac laxentur, quale foret decoctũ ex rad. Alth. Maluæ Artemiſ. fœn. græci. ſem. lin. vel ſi illud vultis eſſe efficacius, ex baccis vel folijs lauri, dictam. calam. & ſimilibus, quo partes infernæ lauentur & foueantur, quale foret linimentum ex oleo Amygd. dul. cham. & ſimilibus, quo licet totam vteri regionem, & intra & extra inungere ac fouere. Multi ſolent probare epotionem ex oleo communi, amygd. dul. ſem. lini. Quod ſanè conſtat poſſe & omnes muliebres locos mollire, & partũ facilem reddere. Verum in his & cæteris præſidijs, quæ ore aſſumuntur, ego cenſeo admodum cautè incedendum eſſe, atq; id præcipuè cauendum, vt ne aliqua noxa inferatur ipſi ventriculo, ſicut ego ſentio olei potionem poſſe inferre. Atq; hæc quidem ſunt præmittenda, quò ad præparationem, quo fœtus facilius edatur. Quod ſi iam fœtus ſit edendus, ipſeq; partus inſtet & vrgeat, opus eſt medicamenta quædam præparata in prõptu habere, quorum beneficio non parùm prægnans & parturiens adiuuari poßit, ita ta- In partu.

men, vt minimè omittãtur ea, quæ ars ipsa rectaq́ methodus præmittenda esse suadet, Cuius mihi iam longo vsu & ratione explorata medicamenta sunt vsitata. ex. gr. Recip. dictam. Cret. Aristol. rot. long. pulegij ana ʒs Cinam. Croci ana gr. xij. contundantur omnia subtilissimè f. puluis, qui exhibeatur cum vino vel cum aliquo decocto oportuno, exem. grat. cicerum rubeorũ, pulegij, petroselini. Hoc loco mirandum est, quomodo Mercatus, Mercurialis, & alij vtantur cortice cassiæ fistulæ ad partum, de quo errore inter cæteros agit Leonicenus l. 4. de Plinij & aliorum med. erroribus c. 2. Sic conueniunt linimenta, pessaria, suffumigia, & quæcunq́ ad prouocanda mẽstrua prolata sunt. Sic etiam nonnulla, quæ latente quadam ratione, & occulta, vt aiunt, proprietate possunt partum reddere faciliorem, vt si mulier teneat magnetẽ in manu sinistra, si femori apponatur lapis Aetites, si fiat suffumigium ex vngula asini, si dextro cruri alligetur coralliũ, radix origani, cyclam., cor gallinæ & similia, In quib⁹

referen-

referendis nolo tempus perdere, , cum liceat cuiq; apud varios auctores consequi. Ego verò aut parùm aut nihil soleo illis fidẽ adhibere,. Sed Hipp. vnum cõmemorat præsidium, quod nullo modo est prætermittendum, etsi neminem video illius meminisse. Est autem sectio venæ inferioris, Scribit in hunc modum 1. de morb. mul. (pag. 540. ad finem) Si verò prægnans multo tempore cohibeatur & parere non poßit, sed diebus pluribꝰ ex partus dolore laboret, sin autem iuuenis & in vigore & multo sanguine referta, secare oportet venas in malleolis & sanguinem detrahere viriũ respectu habito, quod quidem remediũ ego sentio rationi, ac probæ medendi methodo conuenire ac præstantißimũ esse. Sed distinctius ad singulas causas veniamus, quæ triplici ex ordine fuerunt dispositæ, nempe, vel ratione mulieris, fœtus, & rerum externarũ. Si igitur difficilis sit partus ratione mulieris, quod sit illa imbecilla vel corpore, vel animo, omnibus modis iuuanda animo & corpore consolanda, refocillãda. Quamobrẽ alimẽta

Particulares.

&

& potiones facilis & optimi nutrimenti sunt offerenda, quibus spiritus & vires poßint reuocari, iura optima, oua sorbilia, panis imbutus vino oderato, aut succo granatorum. Omnis timor, omnis verecundia se moueatur, & quantũ fieri poteſt, robur illis addendum, vt discant res patienter ferre, spiritũ cohibere, & ad infernas partes pellere. Quo tempore minimè sunt prohibendæ ne clament, quod imperitæ obstetrices facere solent, cum expediat illas clamare omni conatu, si os vteri nimium angustum fuerit inuestiganda illius causa, illudq; omni ingenio laxandũ, aperiendum. Si claudatur propter excrementa retenta alui vel lotij, hæc molliter educantur, si propter tumorẽ & dolorem hæmorrhoidum, ijs etiam opportuna remedia adhibenda. Quod si difficultas partus exoriatur ratione fœtus, quod maiore ex parte solet euenire, primùm si ille non exeat forma naturali, de qua iam diximus, Hip. nos docet in lib. de nat. pueri vt rursus intromittatur delapso capite elatis pedibus, vt si fieri poteſt, secundũ natu-

ram exeat in caput. In quo ſanè experientia & ratione conſtat maximum periculũ contineri. Quod ſi demum fœtus mortuus fuerit, omni ſtudio conandũ eſt illum quam primum educere, ne ſæua ſymptomata aut mors ſubſequantur. Et huius rei remedia ſunt tàm interna, quàm externa, imò ea omnia quæ de menſib⁹ mouendis diximus, vt lotiones, fomenta, confectiones, conſeruæ pul. pil. decoct. &c. quod ſi omnia fruſtrà fiant, ad manus operationẽ eſt accedendũ, excisionẽ, &c. Quam rem præter Hip. prius nemo tradidit 1. de morb. mul. (pag. 336.) Quicunq; fœtus manus aut crus protendunt optimum foret extrudere & ambas partes in caput vertere. Si vero hoc fieri non poßit, ſecare oportet h. m. Sed hæc operatio eſt plena periculi, cuius rei in mea praxi ꝑ 40. annos tantũ tres vidi, quæ tamen omnes perierunt. Sed neceßitate cogente, antequã operationem aggrediatur, ex præcepto Aetij lib. vlt. ca. 23. diligenter animaduertat, quomodo mulier ſe habeat. Nam ſi illa fuerit vehementer imbecilla, quod plerunq;

ferè

ferè fit, abstinendum, ne mors errori imputetur, deploratos prognosticis relinquendo. Ad fœtum ipsæ quoq; pertinent membranæ, quæ si propter crassitiē non possint rumpi quibusdā leniorib⁹ frictionib⁹ & linimentis agendum est, exemp. grat. ol. amygd. d. lil. alb. cham. quæ possint illas laxare & extenuare. Deinde si ante congruū tēpus laxentur, & profluant illæ humiditates, quas Galen. docet ad facilitatē partus facere, tunc omnes vteri partes internæ & externæ omnibus modis potissimum à larga olei administratione sunt perfundendæ, & sic molliendæ, humectandæ, ac laxandæ. Postremò extrinseca omnia, aër, cubiculum, obstetrices, sint commodè præparata, de quibus longum esset dicere.

CAPVT XIII.

DE PVERPERIO.

Naturalis partus.

PArtum vel facilem vel difficilem sequitur puerperium, nempe illud tempus, quo mulier recens peperit siue marē siue fœminam quæ propterea puerpera dicitur,

r, de qua nobis postremo loco dicendũ est.
r si enim nonnullæ sint, quæ ferè nihil labo-
nt, sed statim redeunt ad suas operatio-
s, tamen coguntur vt plurimũ decumbe-
propter imbecillitatem viriũ, id quod illis
enit, partim propter laborem pariendi,
rtim propter insignem euacuationem ex-
ementorũ. Nam quamuis educantur ex-
ementa, nihilominus simul cum illis
ulti spiritus excernũtur, viresq; reddũtur
nbecilles, vt exempla suppuratorum &
dropicorum demonstrant Hip. & Gale-
us 6. aph. 26. Huiusmodi autem vacua-
onesin puerperis græcè λόχια, à Gaza pur-
amenta apud Aristotelem dicuntur, quæ
uidem à Galeno de sententia Erasistrati,
c veterum medicorum l.d. atra bile c. 8. 3.
pid. sect. 3. comm. 73. non simpliciter
acuationes & purgationos dici debent, sic-
ti alteræ, quæ à purgantibus medicamen-
s dicuntur, Quandoquidẽ excernitur hoc
mpore sanguinis pars deterrima, vt sta-
m declarabitur. Puerperæ igitur nisi quid
ræter naturã illis superueniat, inter cor-

pora

pora conualescentia reponendæ sunt, ac potißimum congrua victus ratione nutriendæ atque restituendæ. In quo alioqui plures & grauißimi errores solent committi, cum solæ obstetrices & mulieres imperent, ac prædicent medicis hac in re nullam fidem & obedientiam præstandã esse. Quare primũ non solùm semel & bis, sed ter, quater sæpiusque & quidem copiosè nunquam desinunt puerperas replere & nutrire, quibus familiare est prouerbium: Vnde egreditur puellus, fore opus vt ingrediatur porcellus. Deinde plurimæ solent adhibere pullos columbinos, capones veteres, cum cinam: Garyoph. vina etiam grandia & generosa. Quæ quidẽ victus ratio quàm sit improba & periculosa notius est, quàm vt debeat pluribus demõstrari. Itaque congruentẽ victus rationẽ instituatis, quæ quantitate sit moderata, vt parùm vel nihil à sua consuetudine recedat. Qualitate autem alimenta sint boni succi, facilis coctionis, paucorum excrementorũ, flatus expertia, neque ita calefaciendi vi prædita, vt pulli gallinacei vel galli ca-

strat

rati iuniores, oua recentia, panis ex iure ræparatus, &c. Primis quatuor aut septẽ iebus abstineant à vino. Huius loco nihil ræstantius iure pulli gallinacei potest xcogitari, deinceps vinum album tenuè, inimè generosum, & parcè. Cum autem, t modò diximus, huiusmodi mulieres sint mbecilliores, alimenta commodè possunt & ebent partiri, qua ratione certum est meiorẽ coctionẽ fieri. Memini me legisse apud Athenæ: l. 9. Dipnosophist. quoddam meicamentũ & nutriendo corpori accommolatum, quorũ quidẽ institutum & consuetulinẽ non satis intelligo, qui scio apud Galenũ & omnes probatos autores Brassicam multis nominibus improbum esse alimentũ.

Præternaturalis & laboriosus

Et hæc de naturali partu. Sin autẽ partus fuerit laboriosus, vel quid præter naturam illi coniungatur, tunc longè maiori diligentia & cautione oportet victũ instituere. In quo casu scribit Moschio Græcus autor harm. Gynæc. 16. puerperas biduo à cibo abstinendas esse, vt hinc liceat magis errorẽ eorum arguere, qui tàm copiosam victus rationẽ solent probare. Cæterũ cum

plurimi affectus præternaturam soleant puerperis superuenire, de quib⁹ in præsentia non pertinet ad meum institutum sermonē habere: Illud vnum sciatis, omnia propemodum mala in huiusmodi mulierib⁹ alia nulla de causa fieri, quàm ob vitiū purgationis, quæ à natura post partum instituta est. Quod quidem vitium potest esse multiplex. Namq; primū illæ retinentur membranæ, quæ fœtum toto conceptus tempore vestiunt ac fouent, quæ δευτέριον græcis seu secundæ dicuntur, quasi secundus aliquis sit partus, qui fœtui in lucem egredienti succedat. Quo loco obiter notandus est error omnium propè anatomicorum vno excepto Vesalio l. 5. c. 17. qui docet secundinā non aliud esse, quàm vnam ex membranis fœtū vestientibus, quæ χορίον appellatur, cum reuera vniuersa ea moles & compactio mēbranarū, quæ post editum fœtū deijciuntur minimè vnica mēbrana χορίον vel secundina dici debeat, vt perspicuè colligitur ex Galeno 5. aph comm. 35. & de venæ sect. aduersus Erasistratū c. 5. Et ex Aristot. 2. de gen. anim. c. 7. qui scribit, secundas & mem-

Retentio secundinarum.

mbranas inter fœtum atq; vterũ positas
sse. Deinde quoq; menses vel planè re- Mensium vitium.
entur, vel parcè fluunt, vel immodera-
& deprauatè deijciuntur, quæ omnia
mpomata magna incõmoda secum affe-
nt. Sed potissimum & maxima ex parte
erperæ laborant, si illis menses vel pror-
retineantur, vel debiliter fluant, quod
æclarè à Galeno traditum est 1. Epide.
t. 3. com. 3. qui scribit suppresionẽ men-
uorũ perpetuò offendere, non tamen per-
de, ac si à partu opprimantur, quod hæc
entio hoc tempore non modo abundantiã,
l etiã insignem horum prauitatẽ pariat,
andoquidem fœtus gratia nutrimenti
eliorem sanguinem ad se alliciens relin-
it deteriorem, ex quo prægnantes replen-
r prauis humoribus, quos deinde natura
st partum euacuare consueuit. Itaq; in
erperis hunc perpetuò scopũ ob oculos ha-
atis, vt illis menstrua probè procedant,
andoquidem ex vna parte his oportunè
entibus, illæ omnium morborũ & pericu-
rũ ferè fiunt immunes, ex altera autem
tentis & parcè fluentibus vix aliter fieri

 potest

potest, quin plurimis & quidem grauissimi morbis subijciantur. Quæ quidem ab Hip recensentur 1. de morbis mulierum (pag 323.) cum mulieri aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menses non prodierint, contingit ipsam febricitare & horrorem habere, & ventrem magnum esse, & quæ sequuntur. Et lib. de nat puer. (pag 47.) si non purgetur mulier purgationibus partus, morbus magnus eam corripiet, & in periculum vitæ incurret, nisi cito curetur, & quis conuenientem purgationẽ inducat. Si quærat aliquis, quotnam diebus & quàmdiu menstruæ purgationes à partu debeant procedere? Ad hanc respondet Hip. lib. de nat. puer. (p. 47.) puerperas parturientes fœminã 42. dieb⁹, parturientes autẽ masculũ 30. diebus opus habere, qui hanc quoq; rationẽ adiungit: Illud fieri, quod huiusmodi purgatio respondeat generationi, & primæ conformationi fœtus, quam idem Hip. affirmat in fœm. totidem 42. diebus, in masc. 30. diebus contingere. Quod si rursus quæratur, quamobrẽ mascul⁹ pri⁹, fœmina posterius conformetur in vtero:

cum

[...]m potiſ.:extra contrà eueniat, vt fœmina [...]ius, mas tardius ad ſui perfectionem per[...]niat? Itidem reſpondet, id propterea fieri, [...]uoniam fœmina frigidior eſt atq; ex [...]igidiore ſemine generetur, Mas contrà ca[...]dior atq; ex calidiore ſemine concipitur, [...]erba hæc ſunt: Quod autem fœmina poſte[...]ius conformatur, cauſa hac eſt, quod ge[...]itura fœminea humidior & debilior eſt, [...]uàm maſculi. Et iuxta hanc rationem ne[...]eſſe eſt poſterius conformari fœminā, quàm [...]aſculum. Atq; propterea etiam purgatio [...]iuturnior eſt in fœmina quàm maſculo. [...]uam quidem Hip. rationem Ariſtoteles & [...]alenus mihi videntur mirabiliter illuſtra[...]e. Namq; Ariſtoteles 4. de gen. animal. 6. [...]uærens, cur fœminæ ſimiliter atq; mares nō [...]erficiantur in genere hominum, cum in[...]ra parientem fœmina longiore tempore [...]onficiatur quàm mas, vbi verò in lucem venerint, celerius fœminæ, quàm mares cō[...]ciantur, quibus pubes, vigor & ſenectus ci[...]tius obueniunt quàm maribus? Reſpondet iſtud fieri, quia fœminæ ſunt natura debilio[...]res & frigidiores, adeò vt ſexum fœmineū,

quasi læsionem naturalem & detrimentum quoddā non vereatur appellare. Itaq; ille inquit, fœminæ intus tardè præ sua frigiditate discernuntur, huiusmodi enim discretio concoctio quædam est, calor autem concoquit, & quod calidius concoctu facilius est: sed foris propter suam debilitatem citò ad ætatis florem senectutemq; perueniunt. Etenim omnia minora vt in artis operibus, sic in natura citius ad finem deueniunt Gal. idem 2. de sem. c. 4. & 5. facta cōparatione luti liquidioris, quod nullam impreßionem aut fixionem recipit: docet idem contingere in semine & sanguine menstruo frigidioribus & liquidioribus, ex quibus animal formari non potest, nisi illa prius moderatam duritiem & consistentiam acquirant, quæ ad formationem membrorum sit accōmodata. Cum autem fœmina ex semine & sanguine liquidiore, tenuiore, frigidioreq; efficiatur, satis cuiq; potest constare, illā tardius, quàm marē, qui ex materia crassiore, solidiore, calidioreq; procreatur in vtero conformari. At verò extra vterū aliter se res haberet, mulierq; citius mare perficitur, partim quod mulieri coniuncta est ma-

teria humidior, quod facilè poßit extendi, partim quod imperfecta concoctio, quæ ad perfectionē fœminæ necessaria est, citius acquiritur, quàm perfecta. Sed positis his rationib⁹ Hip. Aristotelis, Galeni, nobis liceat alias duas rationes adiungere, minimè vt puto, negligendas, quæ tamen ex eisdē, præcipuè verò ex Galeno colligi possunt. Altera sumitur ex natura & conditione loci, in quo fœtus generatur, siquidē vt scribit Hip. 5. aph. 48. Mares etiam plurimùm dextra, fœminæ sinistra vteri parte generantur. Certum verò est dextra sinistris esse calidiora, vnde cum fateantur omnes conformationē caloris esse opus, nulli debet mirum videri, si in calidiore loco conceptus fiat citius quàm in frigidiore. Altera colligi potest ex copia & qualitate excremētorū. Cum .n. sit verisimile ac fortè necessariū, & plura & deteriora excrementa in fœmina, quàm in mare coaceruari, iure naturā longius quoque tempus purgationis partui fœmineo quàm masculino destinasse. Etsi autem ad purgationē puerperarū de sententia Hip. 42. dies in fœminis, 30. in masculis constituti sunt,

tamen sciendū est, hunc terminū quàm longißimum esse, atq; ab eodē Hip. limitari in partu fœminino dieb⁹ 25. in masculino diebus 20. Qui hæc habet 1. de morb. mulier. (p. 337.) post partum plærunq; sanæ mulieri contingit, vt post puellæ partum in 42. diebus diuturniß. purgatio fiat, Extra periculū autem est, etsi 25. dieb. purgentur, Post masculi verò partum purgatio fit diuturnior in 30. dieb⁹. Extra periculū est etiā quæ in 20. dieb. contingit. Cui quidem limitationi ferè subscribit experientia, cum mulieres in partu magna ex parte dies circiter 20. aut 25. soleant menstruas purgationes habere. Quod si quis demum quantitatem huiusmodi purgationis curiosius cupit intelligere, ad hunc pariter respondet Hip. 1. de morbis mulier. (p. 337.) scribens: Sanæ mulieri puerperij purgamenta sufficienter prodire primùm sesqui heminæ mensura, aut paulò plura: post adhuc pauciora iuxta hanc rationem, donec tandē cessent. Hemina autem pendit circiter ℥ x apud Græcos, vt tota huiusmodi purgatio ad 20. circiter ℥ ascendere poßit, quod alio-

ui mirum debet videri, cum certũ cuiq; esse
possit mulieres in præsentia longè copiosio-
es puerperij purgationes habere, nisi fortè
icamus, id fieri quod nostro tempore, quo
nulieres non sunt adeò temperãtes in victu,
c longè maiori otio deditæ, quàm fuerint
veteres, fortè purgationes quoq; sint copio-
iores, tametsi, vt puto, de hac re nihil certi
statui poßit, cum rationi sit consentaneum,
& experientia satis confirmet, mulieres pro
varietate ætatis, habitus corporis, tempera-
menti & rerum similiũ, modò plures, modò
pauciores purgationes habere, quod idẽ cen-
seo de diebus huic purgationi destinatis sta-
tuendum esse. Sed ad rẽ nostrã. Cum puer-
peræ propter eã potiß: causam plurimis &
grauiß: morbis corripiantur, quod vel secun-
dinæ retineantur, vel menses malè fluant,
danda est omnis opera, vt vtraq; huiusmodi
purgentur probè, atq; ex instituto naturæ
procedãt, siquidẽ hæc vel sola vel certè præ-
cipua est causa & ratio, quamobrem mu-
lieres ab omni periculo & præseruari & cu-
rari poßint. Sed antequã de huiusmodi vtro-
què symptomate agamus, non est præter-
 mitten-

mittenda quæstio alioqui vulgaris, sed dignißima cognitione, Vtrũ in puerpera laborante febri vel aliquo morbo acuto computatio dierum criticorũ à die partus, an à die morbi fieri debeat, quæ videtur admodum difficilis Gal. 3. prognost. 20. Hip. & Gal. generaliter docent dies cõputandos esse à die partus, minimè à die morbi, qui hæc habẽt: Hip. pari modo iudicationes fiunt (3. prog. 10.) Gal. principiũ numerationis tibi fiat, nõ quo die ceperint febricitare, sed quo pepererint. In quibusdã igitur circa secundã aut tertiam diem incipiunt à partu, ex quo multi iudicant futurã iudicationẽ. Sed res non ita se habet, sed ex quo pepererint numerationem dierum fieri oportet & Hip. & Gal. (ex quibus numerationẽ criticorũ faciendã à die partus non morbi) Contra verò 1. Epid. s. 3. ægrot. 4. in vxore Philini in Thaso, quæ die 14. cæpit febricitare Hip. & Gal. hoc ipso die minimè à die partus videntur huiusmodi supputationem fecisse. Nec ratio ab hac sententia videtur aliena. Nam sicut in vniuersum principiũ & omnia tempora morborũ determinantur potissi-

potißimum ex cruditate & coctione humorum, minimè his, quæ solent morbum præcedere: ita idem planè de puerperis statuendum esse videtur. Ac propterea minimè ex partu, quo tempore nulla est ægritudo, nullaq; est materia morbum efficiens, sed ex ipso principio morbi supputationem faciendã esse. Præterea sicut Gal. docet generaliter 1. de diebus crit. c. 6. principiũ morbi minimè esse accipiendũ, quando ægrotaturi vigilant, cibos fastidiunt, capite grauantur, & alia id genus quàm plurima patiuntur. Eadem planè ratione statuendum videtur, neq; in puerperis huiusmodi principiũ ex partu sumendũ esse, etiamsi illæ fuerint quoquo modo malè affectæ, sicut reuera sunt malè affecti, qui vigilant, cibos fastidiunt. His si placet addamus testimonium Auic. qui huiusmodi sententiam confirmat manifestè inquiens: 2. quarti Tr. 2. c. 1. in fine, Et si mulier peperit, deinde accidat ei febris, tunc fiat cõputatio ex febre, nõ ex partu. Ex illo enim est error, & quæ sequuntur. Ad hãc dubitationẽ conciliator differentia 106. & omnes medici ferè videtur duplicem respon-

sionem

sionem afferre: Alteram, in partu facili ac naturali dies criticos à principio morbi, contra verò in partu difficili ac non naturali à partu fore numerandos: Alteram, in morbis longè distantibus à partu, supputationem à principio morbi in morbis proximioribus à partu faciendam esse. Nec rationes desunt pro confirmatione vtriusq; responsionis. Nāquè ex vna parte in partu difficili & laborioso, & in morbo qui proximè partū sequitur, verisimile, vel potius necessarium est, morbū in ipsum partū, tanquam præcipuā causam esse referendū. Ex altera autē parte in partu difficili & naturali, nec non in morbis longè à partu distantibus, omnis ratio colligit, illos non ex partu, sed ex alijs causis originē habere. Quam quidem vtrāquè responsionem historia vxoris Philini cōfirmat, siquidem primum partus fuit naturalis, in quo mulier ex præscripto naturæ purgata est, & reliqua rectè habebant. Deinde febris cum rigore longè à partu die 14. sequuta est, vt propterea summa cum ratione dies critici non à partu, sed à principio morbi & ab Hip. & à Gal. numerati fuerint.

sint. At verò huiusmodi quoq; responsiones, si accuratè considerentur, mihi videntur nescio quas difficultates continere. Nam ipsemet Hip. in vna vel altera puerpera, quæ habuerunt partus non naturales, statimq; à partu 2. aut 3. die febricitarunt, videtur non ab ipso partu, sed à morbo dies criticos numerare, qualis fuit 1. Epid. sect. 3. ægr. 11. vxor Dromeadæ, quæ filiam enixa erat, de qua Hip. hæc habet: Postridiè eius diei, quo riguerat, aluũ commodè reddidit, &c. Tertio die circa meridiem riguit, quarto dolor hypochondrij remissus est. Adeò, vt certum sit, hic dies numerari non à partu, sed à die quo rigor & febris acuta mulierem inuasit. Qualis fuit mulier quædam 3. Epid. s. 3. ægr. 2. quæ apud frigidam aquã in Thaso ægrotabat, de qua Hip. hæc habet: Postquã filiã peperisset nec esset purgata, tertia die à partu febri correpta est acuta, &c. à quo die facto principio deinceps omnes dies criticos numerat, vsq; ad 80. in quo obijt. Imò verò, quod certè maximè notatione & admiratione dignum est, hæc ipsa mulier multò ante partum febre

decu-

decubuerat, cibumq́ fastidierat, vt omnis ratio colligat, vel à febri ante partũ, vel saltē ab ipso partu eiusmodi supputationē dierum fieri debuisse. Qualis demum fuit vxor Epicratis, quæ laborabat apud Archegetē de qua hæc scripta sunt: Instante iam partu, rigore correpta est, non incaluit, &c. 3. die filiam peperit, &c. quæ item historia est maximè notabilis, siquidem etsi mulier ante partum rigore correpta est, quod Gal. quoq; interprete comm. crudorum & prauorum humorũ indicium habendũ est, tamen non à die rigoris, non à die partus, sed à die febris dies critici numerati sunt. Itaq; huiusmodi historiæ planè demonstrant, dies criticos nonnunquam numerari ex Hip. à prima die febris, minimè à die partus. Etiamsi hic fuerit non naturalis, etiamsi febris 2. vel 3. die post partũ sit subsecuta. Ex quo apparet neutram responsionem satis posse hanc repugnantiã apparentem dissoluere. Quamobrem nonnulli tertiam quandã responsionem excogitârunt, qui docent duas criticorum dierũ computationes, alterã à partu, alteram à febri efficiendas esse:

quæ

uæ quidem, mea sententia, duabus prio-
ibus longè absurdior & falsior censenda
st. Nam præterquam quod Hip. & Gal.
pertè vnicam tantum computationem re-
piunt à partu, imò verò Gal. vt vidimus,
orũ opinionem conuellit, qui docebant al-
erã computationem à febre faciendã esse,
t hinc multa sequantur absurda necesse
st. Etenim fingamus mulierem peperisse
ie lunæ, ac proximo die Martis in feb. in-
idisse, quam putemus die vndecima cri-
im habituram fuisse, ex altera quidem cõ-
utatione à febre iudiciũ fiet in 11. ex altera
utẽ à partu in 13. Quod sanè totam dierũ
riticorum & crisium naturam disciplinãq;
Galeno traditam peruertit. Quid igitur
icendum est? Ego verò id primum repe-
o, hunc nodum mihi adeò difficilem vide-
i, vt non facilè dissolui poßit, qui non eru-
esco ingenuè fateri, me hactenus nihil po-
uisse, vel de alijs audire, vel de me ipso ex-
ogitare, in quo prorsus acquiescam. Dicã
amen liberè quid mihi in mentem venerit,
t minus quàm cætera displiceat. Duo sunt
xpedienda: Alterum, quidnam reuera

statuen-

statuendũ sit, vtrum in puerperis à die partus, an à die morbi liceat computationẽ fieri: Alterum quomodo Hip. qui videtur à se ipso dissentire, sibi ipsi possit conciliari. Quod primùm attinet, equidem cum Hip. & Galeno censeo, principium dierum criticorũ à partu fore accipiendum, sicuti in prognosticis docet, tanquam certa & vera causa, ex qua febres vel alij morbi originẽ habuerint, quandoquidem in partu, cui succedunt morbi, vix aliter videtur fieri posse, quin vel secundinæ vel menstruæ purgationes malè succedãt, & mulier sit malè affecta. In quo casu non verebor affirmare, tunc mulierem ægrotare vno vel pluribus, fortè omnibus morbi generibus, intemperie, mala compositione, soluta vnitate, Quibus deinde & febres, & inflammationes, & alij plures morbi possunt succedere, vt propterea summa cum ratione à die partus computatio fieri debeat, quod multis quotidianis exemplis facilè potest confirmari. Nam quemadmodũ, si quis exem. grat. incipiat laborare Erysipelate, aut capite vulneratus sit die Lunæ, cui deinceps proximè

Saturni

Saturni febris superueniat, nemo est, vt puto, qui non libenter à priore die Lunæ cõputationem faciat. Ita si mulieri parturienti alij deinceps succedant morbi, minimè videtur alienũ à ratione, si quis non à primo die morborum, sed à die partus computationem faceret. Quod autem ad alterum caput, quomodo Hip. poßit sibiipsi conciliari, qui, vt vidimus, in nonnullis puerperis minimè à partu, sed à morbo dierum criticorum numerationem facit, contra quam docuerit in prognosticis: Ego responderem cum Galeno 1. de diebus criticis cap. 3. qui disputans aduersus nonnullos, qui propter varias auctorum dissensiones, vniuersam de diebus criticis doctrinam euertebãt, inquit: huiusmodi rationem nullum momentum habere, Cum auctores propter varias causas de vna atq; eadẽ re soleant varijs locis variè sentire, quod ipsi quoq; Hip. euenisse certum est. Quæ Galeni verba si vera sunt, satis demonstrant longe maiorẽ fidem sententijs Hip. aph. & prognost. adhibendam esse, quàm libris Epidemiorũ, in quibus multa potius obseruationis, quàm

doctrinæ gratia ab eo tradita sunt. Quam
quidem responsionem odoratus est Fr. Va-
lesius l. X. contr. 4. qui inquit, Hipp. scri-
psisse historiam earum mulierum, de quibus
suprà diximus, non vt præceptor, sed vt ob-
seruator, qui enarrabat tantùm historias,
& captabat experimenta, quo sententias
postmodum in aph. & prognost. reponeret.
Cum autem ex ijs quæ hactenus disputaui-
mus facilè sit omnes obiectiones dissoluere,
non est vt singulas rursus inutiliter repeta-
mus. Ad institutum igitur, secundinæ re-
tentionem aggredimur. De qua ante omnia
sciendum, huiusmodi symptoma inter cæ-
tera omnia, quæ puerperis solent continge-
re, esse quàm maximè difficilè & periculo-
sum, adeò, vt mihi hactenus licuit obserua-
re, mulieres maxima ex parte, & quidem
celerrimè ante diem 4. ad interitum dedu-
cantur. Itaque omni studio in illius euacua-
tione incumbendum est. Vt verò iuniores
hanc rem melius intelligant, scire debent
fœtum natura in lucem proferri nudum
atque omnibus mēbranis & vestimentis spo-
liatum, quæ intra vterum illū vestire & fo-
ue-

[qu]ære soleant, vt propterea totum illud inuolucrum, quod secundinas diximus appellari, necessariò intus remaneat. Quod quidem cum nullũ deinceps vsum poßit afferre, ex naturæ instituto statim post fœtum solet emitti. Itaq; si detineatur, præter naturã detinetur. Neq; ego in eo multùm laboro, vtrum huiusmodi affectionem inter morbos in numero aucto, an inter symptomata excuntiũ mutatorum velimus numerare, qui id satis habeo, in quo omnes conueniunt, hæc spoliaquàm primùm fore detrahenda causæ. Quamobrem secundinæ detineantur, mihi videntur posse constitui, Prima, quod illæ vel fundo vel alteri parti ipsius vteri hæreant adhuc. Secunda, licet non hæreant, quod circa aliquã vteri partẽ, instar cuiusdam globi sint conuolutæ, neq; ad exitũ inclinent. Tertia, quod os vteri clausum sit. Postrema, quod mulier sit imbecillior, quàm vt illas deponere poßit. Quæ quidem causæ singulæ propriã curandi rationẽ desiderant. Itaq; si secundinæ sint vtero alligatæ, vel circa vterũ conuolutæ, mea sententia, manualis operatio cæteris omnib⁹ præ-

Causæ retent secundinæ.

Curatio.

ſidijs, quæ plurima intra & extra poſſunt ad-
hiberi, efficacior cenſenda eſt. Quamobrē
obſtetrix inuncta manu oleo amygd. dul.
aut lil. alb. aut vng. Dialth. atq; in vterū
immiſſa, quærat ſecundinas apprehendere
ac blande educere, quo loco, ſi ſecundinæ vte-
ro adhuc hæreant, debent obſtetrices dili-
genter cauere, ne ipſas recto tramite ſtatim
ac violenter velint detrahere, quæ potius
ſenſim nullaq; adhibita violentia, in obliquū
atq; ad latera modò in dextram, modò in ſi-
niſtram partem mouendæ ſunt, donec laxē-
tur & commode poſſint educi: Cùm ſi aliter
fiat, nec ſecundinæ obediant trahenti, ſed vi
trahantur, periculū immineat, ne inflam-
matio concitetur, & quod eſt deterius, ne
ſimul cum ſecundinis ipſe quoq; vterus pro-
cidat. Veruntamen, neq; interea præter-
mittenda ſunt præſidia, quæ hoc ipſum præ-
ſtare poſſunt: Inter quæ teſtimonio Hipp
ſternutatio inſignē obtinet prærogatiuā 5.
aph. 49. Exemplum: Recip. Caſtor. elect.
pip. alb. nigr. ana ℈j Elleb. alb. ℈j M. f.
puluis. Sic illa quoq; vtiliter adhibentur,
partim ore accepta, partim exterius accō-
modata

modata & administrata, quæcunq; ad menses sunt accommodata, de quibus suis locis diximus, quæ ad hunc locum sunt transferenda. Sed sunt nonnulla quæ ad secundinas eijciendas creduntur peculiarē quādā vim obtinere, qualia sunt: Chrysocolla argentariorum, Borax vulgò stercus accipitris, pellis ab angue deposita, exuuia seu senecta anguis in puluerem redacta, vel separatim, vel commista pondere ʒj ex vino aut emulsa solet propinari. Exem. grat. Recip. Cinam. croci ana ℈j Boracis ℈iiij ex aqua Artemisiæ. Nonnulli probant maximè lixiuium cum oleo. Proximis diebus cum essem Taruisij, nobilis quædā matrona assumpto oleo amygd. d. ad ℥viij siue fuerit medicamentum, siue fuerit casu, protinus secundinam deposuit. Sunt alia propemodum infinita, quæ facilè possunt apud veteres & recentiores haberi. Nolo tamen silentio præterire quoddam remedium, quod à nonnullis quâm maximè celebratur, & est puluis testiculorū equi, de quo remedio clariß. Gesnerus hæc habet lib. 1. Epist. Med. (pag. 27. Tigur.) de polline testium equi

ſiccatorum ad ſecundinas pellendas ex iure bibendum datur, quantum trib. digitis capitur. Atq; hæc aperto ore vteri gerenda ſunt, Sin autem illud conniuere compertũ fuerit, tunc omni ſtudio conandum eſt, vt aperiatur fomentis, linimentis, perfuſionibus ex oleis ac medicamentis, quæ laxandi vim atq; dilatandi habẽt, de quibus ſæpè diximus, quæ quidem partim ad ſuperiorem ventrem, partim ad pudenda licet apponere. Quod ſi demum ſecundina propter nimios labores partus & imbecillitatem puerperæ detineatur, nec poßit expelli, manifeſtum eſt illi fore ſuccurrendum cibo & potu, quæ ſint facilimæ coctionis, atq; optimi & celeberrimi nutrimenti, qualia ſunt iura ex vitellis ouorũ recentium, optima iura caponis, vinum album, tenuè, odoratum, & cætera id genus, quæ ſunt manifeſtiora, quã vt debeant longius cõmemorari. Cæterum ſi hæc omnia fruſtra fiant, inquit Aët. lib. vlt. c. 24. perturbari non oportet, intra paucos enim dies putre facta in ſaniẽ diſſoluta excidet. Quod quidem etſi plæriq; omnes recipiunt, qui ſine delectu ſolent ex alijs proponere

nere omnia, ego non satis intelligo quomodo fieri poßit, siquidem, vt dixi initio, quatenus longiore experientia licuit mihi obseruare, statim circa primos dies puerperæ grauißimis symptomatis corripiantur, syncope, tremoribus, sudoribus frigidis, vigilijs, delirio, adeò, vt nullam viderim, quæ non ante diē quartum obierit. Hoc autem postremo loco mihi licet alterius remedij meminisse, quod etsi ab omnibus prætermissum est, tamen ego censeo, & quandoq; expertus sum, inter cætera omnia efficacißimum esse. Illud verò est sectio venæ, quam quidem in vno vel altero pede re vrgente, si modò puerpera viribus valeat, nulla ratione prætermittendam, cum non solùm ad euacuandam secundinam, sed etiam ad alios vsus poßit magnam vtilitatem afferre. Dictum est puerperas ob varia mensium vitia fore obnoxias morbis, & propterea omni studio prohibendum, vt illi oportunè effluant, de qua quidem re, non est, vt in præsentia longius agamus, quandoquidem quæ suprà diximus, de ratione euocandi menses generaliter, omnia huc possunt ac de-

bent ad hunc locum transferri: Veruntamē cum ex vna parte certum sit, in prouocatione mensium sectionem venæ principē locum obtinere, Ex altera autem eiusmodi præsidium apud nonnullos quibusdam difficultatibus inuoluatur, mihi libet hac in re hoc caput quàm breuiter examinare. Primùm itaq; est vulgaris quædam opinio, præcipuè verò apud mulieres, piaculum esse puerperis venam secare, quæ cum nulla vel ratione, vel alicuius probati viri autoritate nitatur, est reijcienda. Itaq; vos si id ferat occasio, dummodò conueniant 3. principes scopi, ne timeatis vestris puerperis, & semel & bis & sæpius venam incidere. Quod quidē sæpius soleo administrare, atq; expertus sum non solùm tutum, sed etiam longè efficacissimum esse, non solùm in prouocandis mensibus, sed etiam curandis morbis, quæcunq; à partu solent superuenire mulieribus. Cæterum de huiusmodi præsidio nonnullæ occurrunt difficultates, quæ nullo modo sunt prætermittendæ. Ac primùm si accidat, vt mulier à partu corripiatur aliqua febre, pleuritide, vel alio morbo acuto, vt si

necess

necesse ad sanguinis mißionem deuenire, iã quæritur, ex quanam parte, an inferiore cruris, an superiore brachij liceat venam secare? Etsi enim multi docent in cruribus venam perpetuò secandam esse, tamen neq; desunt viri doctißimi & celeberrimi nominis, qui aliter sentiunt ac docent, vrgente morbo venam in cubito aperiendam esse, ex quibus duo præcipuè mihi nominãdi sunt. Alter est Lud. Mercatus 4. de affect. mul: c. 11. qui hæc habet: Verùm in ijs omnibus inflammationibus, &c. Alter est Francis. Valleriola obseruat: 10. Medecinalium, qui refert historiam Helenæ Senequeriæ florentis ætatis & primiparæ, quæ altero die à partu acutiß: pleuritide correpta est, Cui, accedente etiam consilio alterius medici Lud. Laurentij, secta fuit vena interna dextri brachij, sanguis emissus ad ℥ vj quo quidem inprimis remedio idem testatur Valleriola ægrotantem integrè curatam esse cum admiratione magna. Fortè verò sunt alij quoquè, qui hanc sententiam ac medendi rationẽ probant. Ego verò censeo huiusmodi opinionẽ à Galeni doctrina, & à ratione alienã

esse, ac multa pericula secum afferre. Cum enim ex vna parte Galenus doceat, ac fateantur omnes, congruam mensiũ fluxionem esse veluti clauũ nauis, praecipuamq; fortè solam rationem, qua puerperae possint plerisq; malis & periculis curari & praeseruari: Ex altera autem idem Galenus docet lib: de sanguinis missione 11. sectionem venae superioris muliebres purgationes reuellere consueuisse: satis cuiq; potest constare, venas in cruribus perpetuò fore incidendas, vt quae valeant trahere ad vterũ ac menstruã purgationem iuuare. Alteras verò contra in cubito non solùm importunè, sed etiam perniciosè aperiri, vt quae possint reuellere ab vtero, menstruã purgationẽ impedire, vniuersam curationẽ peruertere, ac certissimũ periculum afferre. Notum est Oraculum Hip. Quae ducere oportet eò ducere, quò maximè natura vergit. Ex quo factum est, vt Galenus summa cum ratione generale nobis praeceptũ tradiderit de sanguinis missione c. 11. 19. plenitudines à retentis mensib⁹ natas, ex cruribus fore omninò vacuandas, siue venã incidere, siue sacrificare opor-

oporteat. Etsi non ignoro Aëtium & nonnullos recentiores, hanc Galeni sententiam non recipere, de quibus alias publicè diffusè dictum est. Itaq; si puerpera vel aliqua inflammatione, vel aliquo acuto morbo laboret, & Galenus & ratio nos docent, venas in cruribus perpetuò fore incidendas, si modò sanguinem omninò mittere oporteat. Quod quidem eodem Galeno auctore 9. method. c. 5. ita deliberandum est. Namq; debet medicus fluentis menstrui sanguinis impetum auertere, & si sic solus videatur fore satis, tota res naturæ est permittenda. Sin verò ille parcè fluat, tunc tantū sanguinis ex vena detrahendum est, quantum ex coniunctis ambabus vacuationibus natura & arte perficiatur, &c. quod occasio postulat. Sic Hipp. in vna & altera puerpera 1. Epid. s. 3: ægr. 4. 5. nullius meminit præsidij præter supposita, quæ licet interpretari quæcunq; menses possunt promouere. Sic Auic. 21. Tertij tr. 2. c. 36. puerpera laborante febre laudat sectionem saphenæ, nec non aquam hordei, quam inquit, non retinere menstrua, & similiter granata dulcia, præterea nihil agit.

Sic optimi quiq; medici tractant puerperas, vt mensibus probè fluentibus, sola congrua victus ratione contenti sint. Illis verò parcè erumpentibus, hunc defectum omni ingenio conantur supplere. Sed hac de re satis. Cæterum vt neq; id prætermittatur, sicuti fluentibus mensibus, ego quidem non probo sectionem venæ superioris: ita neq; apertionem hæmorrhoidarũ possum probare. Etsi non ignoro, ac fortè in consultationibus medicis audistis, multos doctiss: huiusmodi vacuationem quàm maximè probare. vtq; inquit Lud. Mercatus, ob partiũ viciniam defectum purgationis vteri mirè adimplet. Quamobrem verò ego huic nequeã consentire, id mihi persuadet Galenus, qui tradẽs leges reuulsionis & deriuationis, inquit: reuulsionem per contrarias partes, deriuationẽ per vicinas fore perficiendas, nonnullaq; huiusmodi disciplinæ exempla tradens, hæc habet 5. Meth. 3. quæ per aluũ fluunt, ea vel per aluum vel per vrinam transmittes. Quod si fluxiones vteri ad intestina deriuãtur, vtiq; tantum videtur abesse, vt apertæ hæmorrhoides possint adiuuare, vt contrà

quam

quam maximè poßint impedire. Cum igitur in puerperio, quod semel atq; iterum diximus, Medicus id cumprimis debeat curari, vt menstruæ purgationes rectè procedant, iurè & prouocatio hæmorrhoidarum & quæcunq; possunt illis impedimentum afferre, mihi videtur improbanda & reijcienda. Postremò autem hoc loco id quoq; libet quærere, vtrum liceat puerperis purgantia medicamenta exhibere, cum sit res maximi momenti, neq; omnes idē sentiant, quandoquidē vt cæteri prætermittātur, duo viri paulo, ante nominati Mercatus & Valleriola huiusmodi quoq; purgationem in puerperis, tanquam maximè vtilem ac necessariam probant. Nam Mercatus C. supra citato ita statuit. Si purgatio per vterū non sufficiens videatur, minimè verendū esse purganti medicamento vitiosos humores copiosius expurgare, vt natura deonerata cæteros quoq; humores facilius concoquat & expellat, &c. Valleriola autem testatur eodem loco illi suæ puerperæ transecta 7. die se dedisse medicamentum ex Agarico, Mānna, syr. & mel. Ros. ex decocto pectorali,

(malè faciunt qui ſyr. & mel.roſ. permiſcẽt non ſine ſuperſtitione) Quam quidẽ medendi rationẽ plurimi probant, ipſoq; vſu frequẽter confirmant. Ego verò ijs conſentiens, quæ ſupra tradita ſunt, puto huiusmodi opinionẽ à doctrina Hip. & Gal. & ratione eſſe alienã, omnemq; purgationẽ prætera eã, quæ ex vtero prodit, non ſolùm nihil proficere, ſed ſæpè pnitioſam eſſe. Ex multis autẽ quæ iſtud facile poßint demõſtrare, vnico volo eſſe contentus, quod nimirũ purgantia medicamenta poßint mẽſtruas purgationes impedire. Cuius quidem imperitæ purgationis tot & tanta pericula propoſita ſunt, vt actũ agere nolim. Atq; ſic noſtræ tractationi finẽ facio. Etſi enim ad integrã tractationem de aff. mul. plurima ſuperſunt: tamen ad noſtrum inſtitutũ, quod vnicũ fuit de conceptu & partu hominis ſermonẽ habere, ijs volumus eſſe contenti, quæ ferè ex tẽpore à nobis ſcripta, aliàs cum plus otij nacti fuerimus, magis accuratè & ornatè poſſunt finiri.

Laus Deo opt. max.

FINIS. 22. Decemb. 93.

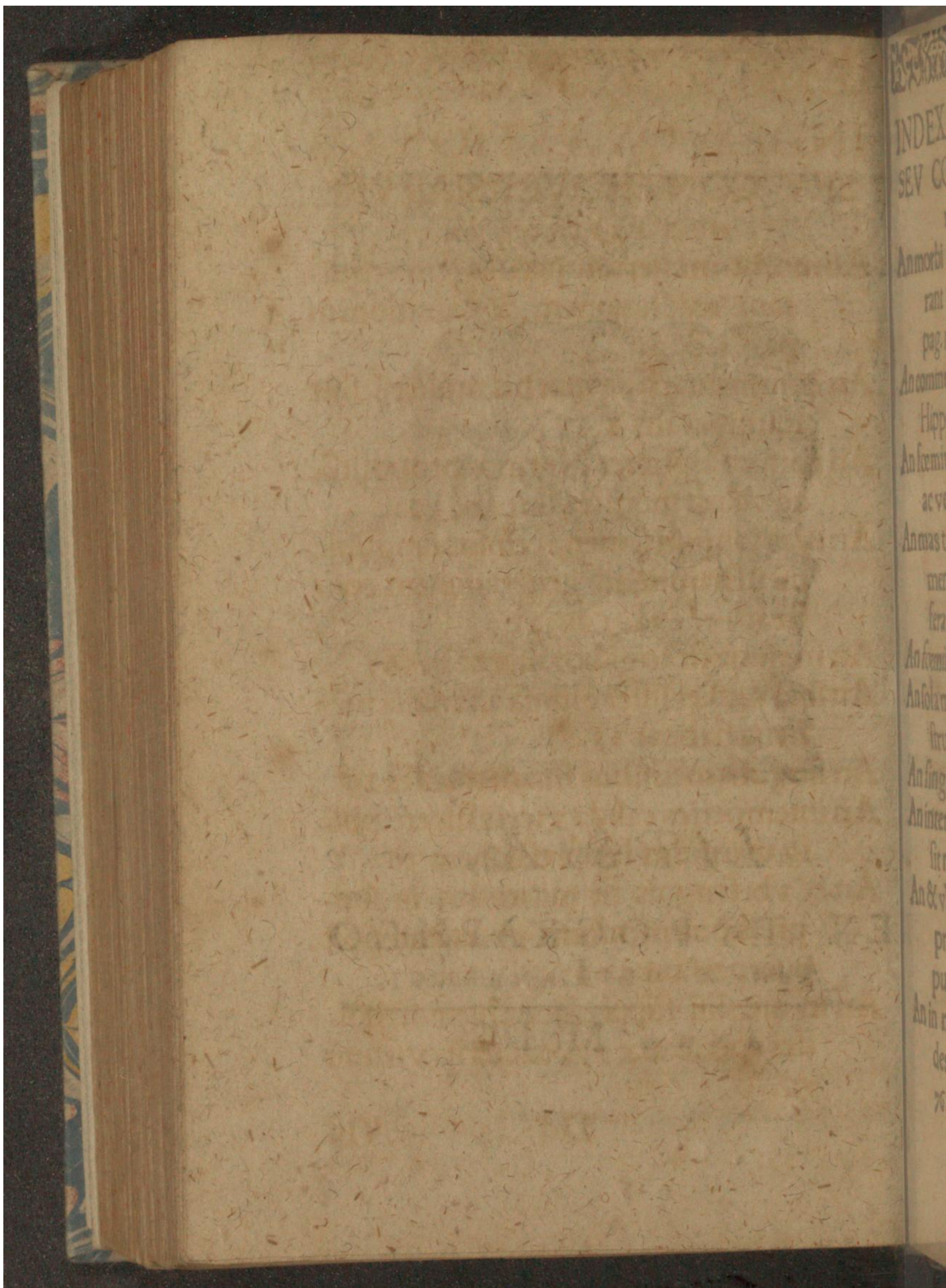

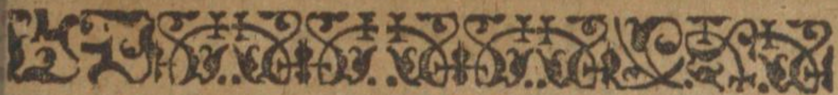

LIPSIÆ,

EX TYPOGRAPHEO
ABRAHAMI LAMBERGI.

ANNO M. DC.

INDEX QVÆSTIONVM SEV CONTROVERSIARVM NOTABILIORVM.

An

INDEX RERVM, METHODI ET CAPITVM.

PROOEMIVM.

Cap. III.

2. Cau-

Cap. IV.

Cap. V.

Cap. VI.

CAP. VII.

CAP. VIII.

CAP. IX.

CAP.

Cap. X.

Cap. XI.

TRACTATIONIS PARS altera: De morbis partus, & primum

Cap. XII.

Cap. XIII.

De

FINIS.

ERRA-

ERRATA.

Pagina 4. linea antepenult. legendũ initio: iam p. 6. l. 14. scribit, sibi propter p. 7. l. 8. libros p. 8. l. 1. Gynæcior. p. 9. l. 8. si l. 10 re. Sed l. 12. tud. c. 1. (Nam ——— potest) p. 10. l. 8. quales l. 12. vterus p. 12. l. 21. coniunctionem l. 24. vnde p. 15. l. 22. sanguinis 23 latæ p. 16. p. 26. l. 19. ie. p. 30. l. 5. eruptione l. 24. meliorem l. 11. saltem aliquando vera p. 32. l. 13. symptomata & suppres. p 33 l. 13. altero 5. Aphoris. p. 36. l. 8. intemperies l. 23. calidam p. 41. l. 14. Exemp. grat. p. 41. l. 5. vsu partt. p 40. l. 12. insolitam p. 54 l. 10. simplici intemperie frigida. Et p. 57. l. 5. mistam p. 59. l. 3. purgatur p. 69. l. 5. prouocandum p. 70. l. 11. nec etiã l. 19. sectionem p. 71. l. 22. cap. 4. p. 72. l. 14, sim. p. 74. l 7. candidiorib. p. 76. l 7. menstruorũ p. 79 l. 13. Elect. Hieræ p. 82. l. 16. Aquarianę p 90. l. 6. Menstrua l. 7. Si p. 93. l. 8. propria p 79. p. 103. pag. 108. l. 12. Althomarus. pag 109. l. 5. thorace. pagina 111. l. 21. inter p. 116. l, 17. sanguis p. 117. l. 22. diuretica p. 118. l. 4. muliebri. Auicenna. p, 120 p. 127. l. 10. auferantur p. 130. l. 6. habent p. 132. l. 15. Gonorrhæa p. 135. l. 19. profluuio p. 144. l. 19. redundant: ante p. 146. l. 1 illic p. 146. l. 23. fœtidum p. 161 l 19. sedẽ, pariter quæ p. 165. l. 1. quæ l 18 maximæ p. 187. l. 21. euidentissima ratione p. 188 l 22 respondet l 23. appellata, multas venas velut

radices p. 189. l 22. non potuisse p. 190
4. videtur posse se p. 191. l. 21. partes p.
l 11. phus Meteor. 50. p. 197. l. 1. est sen
tia p. 199. l. 22. quæ p. 200. l. 4. sen
tiam venit l. 11. illas l. 19. excernendi p
5. l. 6. mulierem p. 211. l. 15. à med. Hip.
tum p. 217. l. 21. violenter p. 219. l. 14. A-
næus p. 221. l. 15. crudum p. 227. l. 17.
errare p. 231. l. 24. Roussetus p. 233. l.
. genitales fieri. p. 240. p. 243. l. 8. fœ-
nditate p. 244. l. 15. quia p. 249. l. 21. pro-
lentiæ p. 255. l. 12. Mentha p. 258. l. 18.
quario p 261. l. 1. q. s. f. Emplastrum. l 23
æ (pro iunioribus) sunt p. 266. l. 5. Med.
nilia l. 21. finem atq; (vno verbo) pluri-
s p. 267. l. 9. quamobrē p. 271. l. 4. idq;
275. l. 2. Strato p. 277. l. 11. quæ l. 13. qui
15. bus (394) molā l. 23. Anic. verò Ac-
m p. 285. l. 15. aliquam rationem p. 293
1. certiss. p. 299. l 24. imbecillem p.
5. l. 2. pro Hiera diacolocynth. p. 306. l.
. destillata p. 310. l. 13. vesiculæ p. 320.
4. rubiæ tinctorum p. 322. l. 22. nonnul-
p. 338. l. 2. qui p. 339. l. 14 (prætermis-
——fauco) p. 351. l. 13. reposita: equi-
m p. 366. l. 7. prędita l. 23. de vsu part. 15
7. p. 369. l. 4. paruitate p. 379. l. 9. pro-
re potionem p. 382. l. 5. semoueatur p.
5. l. 11. exemplis p. 391. l. 20. mares p.
92. l. 2. vereatur l. 23. habet p. 393 l. 1.
æ p. 404. l. 20. euacuationem p. 405. l 12

detra

detrahenda. Causę quamobrem p. 408
16. celerrimi p. 415. l. 22. transacta p. 41
l. 7. prętercam l. 23. fieri. Cætera, si q
forent ferè vt hęc leuia, lector attent
facilè corrigat.

FINIS.

